

1949

A francia és a magyar területfejlesztés összehasonlító vizsgálata
- Területfejlesztés és regionalizáció Franciaország és Magyarország példáján-

Egyetemi doktori (PhD) értekezés

Szerző: Tőkés Tibor

Témavezető: Prof. Dr. Süli-Zakar István
Prof. Dr. Michel Carmona

DEBRECENI EGYETEM
Természettudományi Doktori Tanács
Földtudományok Doktori Iskola
Debrecen, 2013

Ezen értekezést a Debreceni Egyetem Természettudományi Doktori Tanács Földtudomány Doktori Iskola Társadalomföldrajz-területfejlesztés programja keretében készítettem a Debreceni Egyetem természettudományi doktori (PhD) fokozatának elnyerése céljából.

Debrecen, 2013. október 23.

a jelölt aláírása

Tanúsítom, hogy Tőkés Tibor doktorjelölt 2008/2009.1- 2013/14.1. között a fent megnevezett Doktori Iskola Társadalomföldrajz-területfejlesztés programjának keretében irányítással végezte munkáját. Az értekezésben foglalt eredményekhez a jelölt önálló alkotó tevékenységével meghatározóan hozzájárult. Az értekezés elfogadását javaslom.

Debrecen, 2013. október 23.

a témavezetők aláírása

**A francia és a magyar területfejlesztés összehasonlító vizsgálata
- Területfejlesztés és regionalizáció Franciaország és Magyarország példáján-**

Értekezés a doktori (Ph.D.) fokozat megszerzése érdekében a *földtudomány*
tudományágban

Írta: Tökés Tibor okleveles terület- és településfejlesztő szakgeográfus (MSc)

Készült a Debreceni Egyetem Földtudományok Doktori Iskolája, Társadalomföldrajz-
területfejlesztés programja,
és az Ecole Doctorale de Géographie de Paris, ED 0434 Espaces, sociétés et
aménagement, Aménagement, Urbanisme, Dynamique des espaces
programja keretében

Témavezetők: Prof. Dr. Süli-Zakar István
Prof. Dr. Michel Carmona

A doktori szigorlati bizottság:

elnök: Prof. Dr. Csorba Péter DSc
tagok: Dr. habil. Kókai Sándor
Ekéné Dr. Zamárdi Ilona

A doktori szigorlat időpontja: 2012.10.10

Az értekezés bírálói:

Prof. Dr. Hanusz Árpád DSc
Dr. habil. Láng Eszter CSc

A bírálóbizottság:

elnök: Prof. Dr. Lóki József DSc
tagok:
.....
.....
.....

Az értekezés védésének időpontja: 20..... ..

Tartalom

Bevezetés	7
1. A francia és magyar területfejlesztés bemutatása és összehasonlítása	10
1.1. A Francia területfejlesztés rövid története.....	10
1.1.1. A francia térszerkezetben kezdetektől meglévő egyenlőtlenségek – az 1950 előtti időszak.....	10
1.1.2. A területfejlesztés irányába mutató első intézkedések (1950-1960):.....	20
1.1.3. A területfejlesztés egységes irányítás alá rendelése és a DATAR megszületése az egyensúlyteremtő metropoliszok politikája (1960-1969).....	25
1.1.4. Georges Pompidou, a decentralizáció előkészítése és a gazdasági válság.....	33
1.1.5. A Decentralizáció kiteljesedése (1982-2002)	35
1.1.6. A városi hálózatok, a versenyképességi pólusok politikája és az új évezred kihívásai.	38
1.1.7. DATAR - Területrendezési és Regionális Tevékenységet Irányító Központtól a Területfejlesztésért és a Területi Versenyképességért Felelős Minisztériumközi Központon át a Területfejlesztésért és a regionális Attraktivitásért felelős Központig.	41
1.2. A magyar területfejlesztés és regionális politika és kialakulásának rövid bemutatása	48
1.2.1. A magyar térszerkezet egyenlőtlenségeinek kialakulása - 1945 előtti időszak	48
1.2.2. Az államszocializmus időszaka – 1947-1989 közötti időszak	54
1.2.3. A rendszerváltás és területfejlesztés, a területfejlesztés elmúlt 22 éve – 1990-2012 közötti időszak.....	60
1.3. A magyar és a francia területfejlesztés hasonlóságai és különbségei, a térszerkezet hasonló problémái. A francia és a magyar területfejlesztés összehasonlítása.....	70
2. A régió szerepének és jelentőségének összehasonlítása Franciaország és Magyarország régióinak példáján.....	78
2. 1. A régió fejlődése a francia közigazgatásban	78
2. 1. 1. A regionalizáció előzménye.....	78
2. 1. 2. A XX. Század első fele (1900-1944)	78
2. 1. 3. A XX. század második fele (1944-1982).....	80
2. 1.4. A decentralizáció és a regionalizáció - A Defferre reformok.....	83
2. 1.5. A régió hatásköre a decentralizációs törvények után.....	83

2. 1. 6. A decentralizáció új lendülete (2002-2003).....	84
2. 1. 7. A regionalizáció - (regionalizmus?) - jelene (2002- ...)	85
2. 1. 8. A régiók szerepe a területfejlesztésben.....	86
2.1.9. Franciaország területi berendezkedése	89
2. 2. A régió fejlődése a magyar közigazgatásban	92
2.2.1. A magyar regionális rendszer megszületése	92
2.2.2. Visszatérés az erős megyéhez.....	95
2. 3. A francia és magyar megye és régió összehasonlítása különös tekintettel a területfejlesztésre.....	96
3. A francia és magyar területfejlesztés és regionális politika bemutatása 1-1 régió sajátosságainak bemutatásán keresztül.....	102
3.1 Nord-pas-de-Calais	102
3.1.1. A régió-lehatárolása –földrajzi helyzete, kialakulása	102
3.1.2. A régió-társadalomföldrajzi bemutatása, gazdasága és szerepe a francia gazdaságban.....	102
3.1.3. A régió területfejlesztése napjainkban.....	103
3.1.4. Lille-i Városi Tér, Lille Metropolisz Városközösség.....	104
3.1.5. Lille-Rubaix-Tourcoing-Tournai Eurometropolisz tapasztalatai és lehetősége	105
3.2. Észak Alföld.....	108
3.2.1. A régió története a kezdetektől napjainkig	108
3.2.2. A régió-lehatárolása -földrajzi helyzete.....	109
3.2.3. A régió-társadalomföldrajzi bemutatása	109
3.2.4. A régió, Hajdú-Bihar megye és Debrecen területfejlesztése napjainkban.....	113
3.2.5. DebOra projekt: a Debrecen - Nagyvárad Eurometropolisz kialakításának lehetőségei	118
3.3. A két régió összehasonlítása területfejlesztési szempontból.....	121
3.3.1. A vizsgált két régió gazdasági viszonyainak összehasonlítása	121
3.3.2. A két régió fejlesztési elképzeléseinek hasonlóságai és különbségei	123
4. A kutatás eredményei és következtetések	127
5. Francia nyelvű összefoglaló / Sommaire français	137
Felhasznált és hivatkozott irodalom:	152
Mellékletek.....	164

1. Szöveges Melléletek.....	164
1.1. Melléklet: A francia megyerendszer története:	164
1.2. Melléklet: A magyar megyerendszer története	172
1.3. Az Észak-alföldi régió és Nord-Pas-de-Calais régió jövőbeli fejlesztésének lehetséges útjai	190
2. Térképmelléletek.....	208
1. fejezet.....	208
2. fejezet.....	213

Bevezetés

Célkitűzések

Célom, azaz a disszertációban felvetett alapkérdés a következő volt: hogyan használhatná Magyarország a francia terület és településfejlesztésben megszerzett tapasztalatokat illetve milyen lehetőségek vannak a Franciaországi módszerek és területfejlesztési intézményrendszer ismereteinek magyar gyakorlatba ültetésére. Létezik-e párhuzam a két ország fejlődésének történetében a területfejlesztést illetően. A fentieket összegezve: Milyen üzenete van a francia terület és településfejlesztésnek a magyar terület és településfejlesztés számára illetve milyen hasonlóságok és különbségek figyelhetők meg a két ország terület és településfejlesztési gyakorlata terület és településfejlesztés rendszere illetve az azt meghatározó regionális politikája, és az abból következő térszerkezete között makroregionális, regionális illetve helyi szinten, a múltban és a jelenben szem előtt tartva a jövő lehetőségeit is.

Már a kutatás kezdeti stádiumában felvetődött a kérdés: Miért éppen Franciaország? Hiszen a két ország jelentős távolságra van egymástól, nincs közös határszakaszuk, nincsenek vitás kérdéseik. Összehasonlításuk demográfiai gazdasági és kulturális szempontból is csak arra világítana rá, hogy milyen nagy különbségek annak országaink között. Hiszen Franciaország több mint hatszoros népességgel rendelkezik, mint hazánk, gazdasági teljesítmény tekintetében az Európai Unió meghatározó vezető tagállama, míg Magyarország gazdasági szempontból legfeljebb regionális középhatalomnak tekinthető. Nagyságrendi összehasonlításról e két kérdés tekintetében egyáltalán nem lehet szó. Kulturális szempontból Franciaország latin kötődésű, latin műveltségű állam, míg Magyarország inkább a germán mintákat részesítette előnyben, így ebből a szempontból is különböznek egymástól. A két ország a történelem során hazánk NATO és Európai Unió csatlakozásáig hagyományosan ellentétes szövetségi rendszer tagja volt. E tények tekintetében felmerül a kérdés van-e értelme a két ország összehasonlításának? Ha megvizsgáljuk a központi hatalom helyzetét, a területfejlesztés intézményrendszerét, a térszerkezet problémáit, vagy a megye és a régió szerepét a válsz: Igen. Franciaországban is erős központi hatalom létesült, mely aztán a történelem folyamán erősen meghatározta az ország fejlődését. A modern területfejlesztés intézményrendszerének története is mutat bizonyos párhuzamosságokat. A megye is folyamatosan jelen van a két ország történelmében és igen fontos szerepet tölt be. Ha rápillantunk Franciaország városhálózatának térképére vagy a városok demográfiai adataira láthatjuk, hogy egy jelentős központi helyzetű település található az ország területén, ez Párizs. A helyzet hasonló Budapest és Magyarország városhálózata és a népesség között is. Mindkét ország életében hosszú ideje meghatározó a mezőgazdaság, így mindkettő jelentős haszonélvezője a Közösségi agrárpolitikának. A két ország fejlődésében tehát annak ellenére, hogy mennyire különbözőek, vannak kimutatható párhuzamok, melyek összehasonlítása, tudományos vizsgálata igen hasznos lehet Magyarország területfejlesztésének jövőbeli fejlődése szempontjából.

E párhuzamosságok bemutatására az összehasonlításból eredő tapasztalatok hasznosságának és nagyságrendjének ismertetésére vállalkozik ez a dolgozat.

A felállított hipotézisek

A fent említett párhuzamosságok kimutatására, empirikus kutatásaim során a következő hipotézisek valóságtartalmát kívántam megvizsgálni:

Hipotézis 1: Feltételezem, hogy a centralizált állam és térszerkezet kialakulásának léteznek párhuzamai, a két ország területfejlesztésének és regionalizálásának tekintetében.

Hipotézis 2: Kutatsaim alapján feltételezem, hogy Magyarország felhasználta mintaként az egyközpontú térszerkezet oldására tett francia kísérleteket regionális politikájában és területfejlesztésében az ország területi egyenlőtlenségeinek mérséklése tekintetében.

Hipotézis 3: Kutatásaim alapján a francia regionalizáció sikeresnek tekinthető, illetve a megkésett magyarországi regionalizáció félre siklott. Feltételezhetően léteznek párhuzamok a két ország megyéinek és a régióinak fejlődéstörténetében, illetve egymáshoz való viszonyuk tekintetében.

Hipotézis 4: Előzetes kutatásaim alapján a DATAR előzmények nélküli intézménynek tekinthető Európában, melynek közvetlen hatása volt működése során az éppen regnáló francia területfejlesztési intézményrendszerre. Feltételezésem szerint hatással volt a magyar terület és településfejlesztésre is.

Hipotézis 5: Úgy véle, bizonyos francia módszerek átültetésére lehetőség van a francia és a magyar területfejlesztés és regionalizáció összehasonlításának alapján.

Hipotézis 6: A határon átnyúló kapcsolatokra támaszkodva egy-egy ellenpólus vagy perifériális helyzetű térség sikeres alkalmazkodási kísérlet lehet terület- és településfejlesztési szempontból. Illetve sikerrel alkalmazhatók Nord-Pas-de-Calais Régió, és a Lille-Rubais-Tourcoing-Tournai Eurometropolisz kialakításának és működésének eredményei az Észak Alföldi Régió, és a Debrecen-Nagyvárad Eurometropolisz esetében.

A disszertáció célja tehát, a fentiek fényében a történelem nézőpontjából, a történelmi múlt alapján rávilágítani arra, hogy melyek okok játszottak szerepet a két ország hagyományosan centralizált állam- és térszerkezetének a kialakulásában. A térszerkezeti problémák szempontjából a francia és a magyar területfejlesztés és regionális politika elmúlt '50 évének összehasonlító vizsgálata talán rávilágít arra, hogy mennyiben volt sikeres a két ország a főváros ellensúlyozásában és a valamint a területi különbségek és az egyközpontú térszerkezet oldásában. Ennek következtében két fővárosi régió és az esetleges regionális központok viszonyrendszere mennyire oldotta föl az ország térszerkezeti egyenlőtlenségeit? Mennyiben sikerült a két országnak ideális és hatékony térszerkezeti kategóriát találni a regionális (területi) fejlesztésben, valamint kapcsolatrendszerének alakulása szempontjából a megye és a régió mennyire volt meghatározó a két ország térszerkezetében egykor és ma? A jönnek megítélt, vagy sikeres regionális gondolkodás vajon miért volt viszonylag sikertelen Magyarországon? Átültetethetők-e a francia tapasztalatok a magyar regionális politikába és a magyar területfejlesztés gyakorlatába és mennyire használhatók azok a Magyarország térszerkezeti problémáinak mérséklésében a magyar intézményrendszer átalakítására?

Mivel Franciaország sikeresebben használta ki a táji adottságait, és az erre épülő tradicionális termelési módozatokat a gazdasági és regionális fejlesztések tekintetében a XX. század során, Magyarország pedig nem, illetve kevés sikerrel, alkalmazta azokat feltételezhető bizonyos eltérő mentalitás és gondolkodásmód a két ország lakói között. Nord-Pas-de-Calais és az Észak-Alföldi Régió példáján szeretném bemutatni a területfejlesztés működését a regionális szinten. Emellett a Lille-Rubaix-Tourcoing-Tournai Eurometropolisz kialakulását és működését elemezve mintát adok a Debrecen-Nagyvárad Eurometropolisz további fejlesztéséhez

Dolgozatomban e kérdésekre keresem a válaszokat, Franciaország és Magyarország egy-egy kiválasztott régiója illetve az országok területfejlesztésének története alapján.

Az alkalmazott kutatási módszerek és a módszerek gyakorlati alkalmazása:

A disszertáció módszertani szempontból egy összehasonlító vizsgálat. Franciaország és Magyarország regionális politikájának és területfejlesztésének összehasonlító elemzése. Ez Franciaország esetében a XX. század 20-as éveitől napjainkig tartó korszakot jelenti, Magyarország esetében pedig az elmúlt 50-60-év eseményeinek vizsgálatát. A vizsgált két ország és a gyakorlati szempontból kiválasztott régiók is többé-kevésbé hasonló problémákkal küszködtek a térszerkezetüknek és történelmüknek, valamint a központi hatalom hagyományosan erős voltának köszönhetően. Bizonyos esetekben más-más néhány esetben és probléma esetén teljesen azonos válaszokat adtak ám mivel Franciaországban a modern területfejlesztés bő 20 évvel a magyarországi előtt jár, ezért talán a francia megoldások példaértékűek lehetnek.

A két ország monocentrális térszerkezetéből adódóan hasonló problémákkal küszködött a XX. században, ám míg Franciaország esetében ezeket a különböző problémákat már részben sikerült mérsékelni s van ahol teljes mértékben sikerült oldani. Így ezen összehasonlításokat több esetben 20-30 évvel eltolva végeztem el. Bizonyos esetekben természetükből adódóan néhány probléma nem vagy csak mérsékelten engedi meg ezen eltolást, ezeket a problémátípusokat történelmi szinten is megvizsgálom.

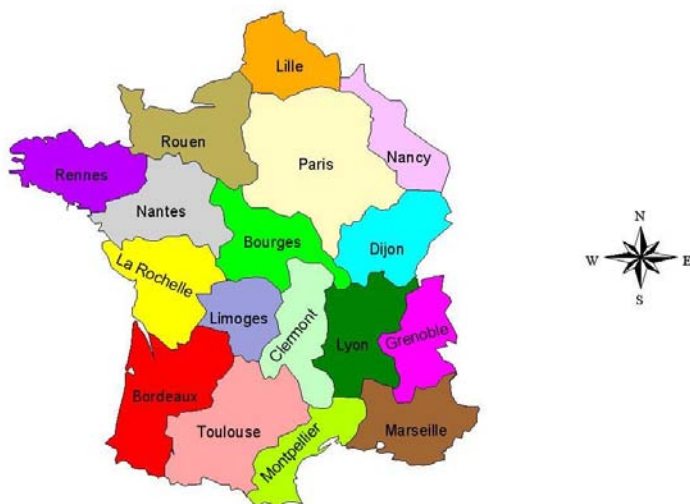
Elemzéseim során a Francia Statisztikai hivatal (INSEE) és a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által kiadott statisztikai adatok használtam fel, valamint segítségül hívtam a VÁTI-TEIR adatbázisát és a DATAR statisztikai adatbázisát is. A regionális összehasonlítás esetében, a két régió fejlesztési dokumentumainak elemzését és összehasonlítását végeztem el.

1. A francia és magyar területfejlesztés bemutatása és összehasonlítása

1.1. A Francia területfejlesztés rövid története

1.1.1. A francia térszerkezetben kezdetektől meglévő egyenlőtlenségek – az 1950 előtti időszak

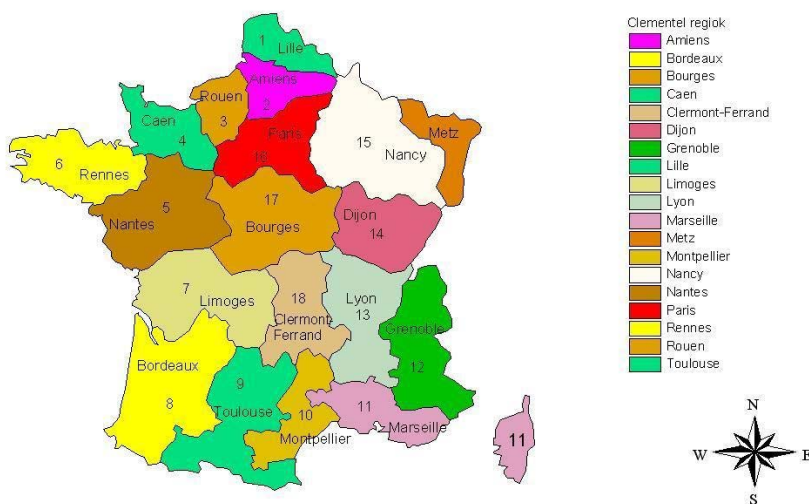
A francia területfejlesztés gyökerei a XIX század végére a XX. század első éveire vezethetők vissza. Bár igaz hagyományosan vett modern területfejlesztésről csak a két világháború közötti főképp a második világháború utáni időszakról, beszélhetünk (P. Merlin - F. Choay, J. Monod, 2011) - e gyökerek egészen Paul Vidal de la Blache híres 1910-es esszéjéig (P.Vidal de la Blache (1910): *Regions Françaises*) nyúlnak vissza, melyben a szerző Franciaország regionalizálásának tervét mutatja be. Tanulmányában gazdaság- és területfejlesztési alapokon létrehozandó régiókról beszél. Szerinte a régiók létrehozásának gazdasági alapja az iparfejlesztési politika hatékonyabb összehangolása, de ezzel kapcsolatban figyelembe kell venni a létrehozandó régiók társadalmi környezetét - egy vidali fordulattal élve - az életmódtípusokat, a rendelkezésre álló erőforrásokat és alapozni kell a már meglévő természetes úton kialakult körvonalakra vagy alapvonásokra (1. ábra). Regionalizálási terve már nem a számos általa, és tanítványai által publikált műben fellelhető táji kereteken, azaz a tájféldrajzon alapszik, hanem gazdasági meghatározottságon és városi polarizáción (Ozouf-Marignier, M.-V., 1992).

[1. Ábra: Kísérletek a regionális csoportosulásokra Vidal de la Blache szerint - Revue de Paris 1910
Forrás: Az idézett mű alapján, saját szerkesztés.]

Már ekkor felismerték tehát a regionalizáció és a területfejlesztés kétségtelen egymásrautaltságát Franciaországban, sőt Vidal már ekkor regionális városokról beszél, mely koncepció a 60-as években meghatározó lesz a francia területfejlesztésben. Később ezt a koncepciót átveszi több európai állam köztük hazánk is. Szerinte minden régióban

kell lennie egy regionális központnak, mely meghatározza a régió fejlődését specializációját. Az első világháború végén Henri Hauser és Etienne Clémentel miniszter átveszi az általuk is ismert és támogatott Vidal de la Blache módosított és aktualizált koncepcióját és 1919 áprilisában a francia kormány a hadigazdálkodás feladatainak ellátására létrehoz egy regionális gazdasági szervezetet. (Veitl, P. Ozouf-Marignier, M.-V., 1992). Ez a 17 gazdasági regionális csoportosulás a régiót alkotó megyék kereskedelmi kamaráinak unióján alapul, ezzel létrehozzák az úgynevezett Clémentel régiókat (2. ábra). Fő feladatuk az ipar és a kereskedelem, a gazdasági élet fejlesztése volt. Tehát már ekkor megfigyelhető, hogy a francia vezetők rájöttek, hogy a megye túlságosan kis tércategória a hatékony gazdaságfejlesztéshez vagy a hadigazdálkodás feladatainak elvégzésére, ahol az összehangoltság a gyorsaság alapvető és ezt kevesebb adminisztratív egységgel könnyebb megoldani, mint többel. Ennek ellenére az alapvető igazgatási egység ekkor még mindig az 1800-as évek óta meglévő és alapvetően változatlan megyerendszer volt, melyet, mint a Forradalom legfőbb vívmányát megingathatatlannak és megkerülhetetlennek tekintettek. 1922-ben a 17 Clémentel régió alapján 19 gazdasági régiót hoztak létre.

[2. ábra: a Clémentel Régiók

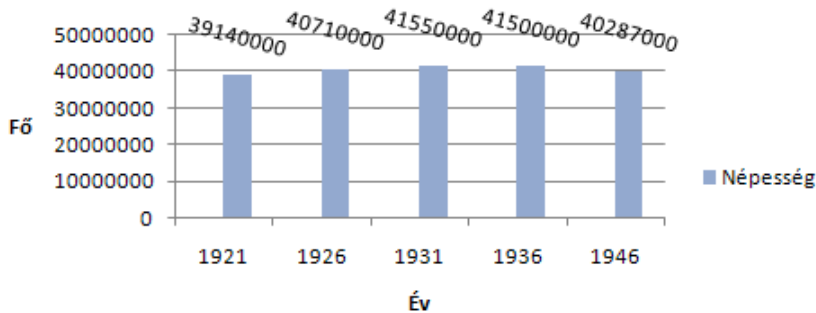
Forrás J. J. Dayres - M. Dayres (1982): La regionalisation c. munkája alapján saját szerkesztés]

Elmondhatjuk tehát, hogy a két világháború közötti francia regionális politikát és területfejlesztést csakúgy, mint a francia politika más területeit áthatotta az esetleges német revánsra való felkészülés és a Párizs környéki békék védelme.

Franciaország embervesztése az első világháborúban 1,4 millió fő volt, emellett a gazdaság is nagyon megszenvedte a háborút. Az ország termelőkapacitása 1/5-ével csökkent (J. Mettas, 2005) ám a mezőgazdaságnak és az iparnak viszonylag hamar sikerül talpra állnia, még egy olyan

helyzetben is ahol az államadósság a háború következtében a békeidei adósságállomány közel hatszorosára emelkedett. De részben az ezen adósságállomány növekedés és az újjáépítés okán kialakult 1919 és 29 közötti jelentős inflációval is meg kellett küzdeniük a francia kormányoknak, mely küzdelemben végül sikert arattak. Emellett a háború utáni népességnövekedés néhány év után 1935-től fogyásba megy át, és legjobban az aktív lakosságot érinti. A születések száma 1932 és 38 között 722 000-ről 612 000-re esik vissza. Míg 1922-23-ban 790 000 fő, 1931-32-ben 730 000 fő a születések száma addig 1934-ben már csak 678 000 és 1938-ban 612 000 fő. A születési arányszám 1921-25 közötti átlag 19.3%, 1930-ban 17.5%, 1935-36-ban 16.5% és 1938-ban már csak 14.6 %. A halálozások tekintetében a helyzet hasonló, bár kisebb léptékű süllyedést mutat: 1921-1925 között 17.2%, 1931-35 között 15.7% és 1938-ra 15.4%-re csökken. (J. Beaujeu-Garnier, 1969). A fejlett ipari országok közül egyedülállóan Franciaország népessége 1931 és 1936 között csökkent.

Franciaország Népessége a két világháború (1921-1946) között

[3. ábra Franciaország népessége a 1920 és 1945 közötti időszakban Forrás: saját szerkesztés az INSEE adatai alapján]

Ezért a fogyásért csak részben okolható a háború, szerepet játszik a '30-as évek válsága a munkanélküliség növekedése, mely nem kedvezett a gyermekvállalásnak, ezzel párhuzamosan fokozódik, a lakosság elöregedése, mely ugyanúgy nem kedvez a gazdasági növekedésnek. 1910 és 1939 között az idős emberek számaránya 12,6%-ról 16%-ra ugrik (J. F. Gravier, 1972). Ennek ellenére az újjáépítés nagy erővel halad, melyhez az állam jelentős pénzügyi segítséggel járul hozzá. A háború alatt terméketlenné vált területek nagy részén megindult a termelés, ha nehézkesen is, de terjednek az új termelési módok a különböző műtrágyák alkalmazása és a gépesítés.

Már az 1930-as években megfigyelhető a falusi népesség elvándorlása. A falvak megnyílnak a modernizáció előtt, ám ez nem hozza meg a falusi életforma átalakulását inkább a vonzóbb városi életformát vagy a könnyebb megélhetés reményében való elköltözést generálja. Főleg, hogy a '30-as évektől a francia mezőgazdaság fokozatosan újabb válságba kerül. Az iparban párhuzamosan az újjáépítéssel jelentős modernizáció indul meg, mely modernizáció az ipar főleg az újonnan meghonosított iparágak esetében jelentős technológiai modernizációval, és automatizálással jár. Az újjáépítéshez szükséges munkaerőt a francia társadalom csak részben képes pótolni – részben a falusi népesség városok felé áramlásából-éppen ezért a háború utáni munkaerőhiány mérséklésére megindul a bevándorlás.

A külföldiek száma 1921-ben 1.5 millió 1926-ban már 2.5 millió és 1931-ben 2.9 millió főn tetőzik az ezután következő munkanélküliség és válság következtében számuk jelentősen

visszaesik (J. Giraudoux, 2005). A „második ipari forradalomnak” köszönhetően (J. Beaujeu-Garnier, 1969; J. Mettas, 2005) az 1913 és 1929 közötti időszakban megtízszereződik a villamos energiatermelés, mely következtében fejlődnek az ehhez kapcsolódó ipari ágazatok a huzalgyártás és az elektromos készülékeket gyártó iparágak. De fejlődik a szénhidrogén ipar és az ahhoz kapcsolódó iparágak is. 1913 és 1929 között a vas és az acélttermelés megkétszereződik és a kőszénkitermelés valamint a gépgyártás is jelentősen növekszik. A világgazdasági válság első évében nem érezteti jelentősen hatásait a francia gazdaságban. Később a válság kevésbé súlyos, mint máshol, ám lecsengése hosszabb és legerőteljesebben a mezőgazdaságot érinti. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy 1930 és 1935 között a vas és acélipar 40%-al, az alumíniumtermelés 50%-al esik vissza (J. Mettas, 2005). Több nagybankot bezárnak és jelentősen nő a munkanélküliség, mely milliós méreteket ölt. A gazdasági koncentráció folytatódik, melyet megfigyelhetünk a gazdaság minden területén. A munkások és alkalmazottak 18%-a dolgozik 500 embernél többet foglalkoztató vállaltoknál 1931-ben, de pénzügyi koncentrációról is beszélhetünk a nagyvállalatok és nagybankok az ipar több területén jelentősen összefonódtak és új addig ismeretlen kereskedelmi hálózatok jönnek létre. Emellett az állam egyfajta újraelosztó szerepet játszik és ezzel erősen beavatkozik a gazdaságpolitikába és ezt ebben az időben több társadalmi csoport el is várja tőle. 1929 után egy sor szociális intézkedés mellett országos fejlesztési tervet fogadnak el (I. Tardieu Kormány 1929 XI.3-1930. II. 17-André Tardieu, miniszterelnök, Henry Chéron Pénzügyminiszter « programme d'outillage industriel »), mely fejlesztési tervben különös figyelmet szentelnek a vonalas infrastruktúra az utak és vasutak a villamos energia hálózat (falvak villamosításának programja) a kikötők fejlesztésére.

1930-ban elfogadják a megerősített vonal tervet, mely erődítményrendszer később az akkori hadügyminiszterről Maginot-vonal nevet kapja és 1934-re el is készült a Németországhoz közel eső keleti területeken (2. melléklet. 4ábra).

1936-ban egy országos sztrájkhullám söpör végig az országon, majd több engedményt tesznek a munkásoknak, és államosítják a hadi üzemeket, valamint búaügyi hivatalt hoznak létre a gabona árának szabályozására, e vívmányok nagy része 1937-re megsemmisül. Az állam az addig az áttelepítésnek ellenálló a francia hadianyag termeléshez hozzájáruló párizsi vállalatokat felszólítja vidéki üzemek telepítésére. Direkt módon beleszól az aeronautikai üzemek áttelepítésébe, létrehoz egy decentralizációs pénztárat (Caisse de décentralisation) a tekintélyes számú új a Granville-Orleans-Loire-Rhône vonalától délnyugatra eső területeken létrehozandó egységek telepítésére (G. Dessus 1949). Ennek az akciónak köszönhetően mintegy 62 üzem települ át 15 000 munkással. 1940-ben az aeronautikai ipar kapacitásának mintegy 70%-a működik vidéken szétszórva, például az atlanti-partvidéken vagy Béarn-Bigorre-i régióban (C. Delmas, 1963). Ennek következtében a francia hadipar súlypontja a dél-franciaországi területekre települt át. Ez egy esetleges német intervenció esetén megakadályozta, de legalábbis késleltette volna az üzemek elvesztését. A repülőgépgyártás is ekkor települt át Toulousba. A párizsi régió rekoncentrációja ellenére, amit a megszálló hatóságok is támogattak aztán ez a migráció adott életet azoknak a fontos létesítményeknek, melyeket később úgy ismerhettünk meg, mint nagy fejlesztések (Bourges, Nantes-Bouguenais, Bordeaux-Merignac, Figeac, Turboméca à Bordes, Tarbes környéke). 1935 és 1939 között a Vas és Acélipari Egyesület megpróbálja vidékre telepíteni a párizsi munkanélkülieket változó sikerrel, aztán 1939-40 között a hadügyminiszter megpróbál üzemeket telepíttetni a Francia Középhegységbe és délnyugatra (Raoul Dautry Hadügyminiszter későbbi Újjáépítési és Városfejlesztési Miniszter 1944-46).

A német megszállás a népességben, a gazdaságban és jelentős mértékben, az iparban is óriási károkat okozott. Mégis Párizs és „Észak-Franciaország” leválasztása, a németek által létrehozott demarkációs vonallal, felpetzdítette, dinamizálta a délen maradt régiók elegyét. Több eddig kevésbé aktív dél-francia régió fellendül hosszabb vagy rövidebb időre. A főváros és a fejlett magterület elvesztése tehát jó hatással volt a déli területekre és ez az önállóság bizonyos esetekben

a háború után is megmaradt. Toulouse például ekkor alapozta meg későbbi regionális metropolisz és ipari centrum pozícióját. A német megszállás másik következménye volt, hogy a kitelepült munkaerő és ipar nagy része visszaáramlott a főváros környékére, visszájára fordítva az ekkorra beindult decentralizációs folyamatot (J. F. Gravier, 1972). A megszállt területek legnagyobb részének feladata a német hadsereg kiszolgálása, a megszállt zónában német katonai közigazgatást rendeznek be. A legyőzött Franciaország az új „német világrend”-ben másodrangú országnak számított és feladata Németország gazdaságának erősítése a német háborús erőfeszítések támogatása, ennek köszönhetően a háború ideje alatt a németek szó szerint kifosztják az országot (G. Duby, 1999). A háborús vereségnek és az ország megszállásának az ipari decentralizáció visszájára fordítása mellett más területi következményei is voltak. Az országot a Reich több részre osztotta: Elzász és Lotaringia három megyéjét a III. Birodalomhoz csatolták, két megyét Nord és Pas-de-Calais megyét közigazgatási szempontból Belgiumhoz csatolták. Létrehoznak egy Pikárdiától Lotaringiáig terjedő úgynevezett „tiltott zónát” ahová a lakosság nem térhetett vissza, és ahová német telepéseket telepítenek előkészítve egy későbbi annexiót. Létrejött egy megszállt terület, mely Franciaország északi részét alkotta és egy déli „szabad” Franciaország, mely Petain Tábornoak vezetésével Németország szövetségese lett, és Vichy „Köztársaság” vagy Vichy Franciaország néven vált ismertté (2. melléklet. 5 ábra).

A Vichy Rezsím kézi irányítású rendszere tulajdonképpen egy tekintélyuralmi rendszer volt, melyben Petain minden hatalmat magához ragadott, a tábornok szava volt a döntő minden területen. Ő nevezte ki a kormányt, a minisztereket a főbb tisztségviselőket (H. Michel, 1978). Fővárosnak egy jelentéktelen francia fürdővárost Vichy-t választotta ezzel is fenntartva a reményt az ország későbbi újraegyesítésére. A Vichy Köztársaság regionális politikájának nem volt elegendő ideje arra, hogy kiforjra magát. A kézi irányítású Petain rendszerben azonban mégis létrejön egy szerv az ország fejlesztésének megszervezésére, ez volt a Nemzeti Fejlesztési Bizottság (Délégation Générale à l'Équipement National - DGEN - 1941.02.23 tv.). Ennek a szervezetnek egy része a területfejlesztésért volt felelős. Érdekes momentum, hogy a Vichy Köztársaság idejében alkalmaztak először gazdasági terveket a francia gazdaságfejlesztésben. A Vichy Rezsím elkészítette a Tíz Éves Fejlesztési tervét (Plan de Dix Ans - 1941.04.06.tv.) A terv megfogalmazta az újjáépítés az ipari modernizáció és felzárkóztatás és egy irányított urbanizáció feladatait, de nem tartalmazott államosításokat. Az állam szerepe csak a gazdaság és a magánbefektetések stimulálásában, irányításában és adott esetben finanszírozásában, de semmiképpen nem helyettesítésében lett volna. A terv elemeinek megvalósulása meglehetősen korlátozott volt, de azért ért el eredményeket. Hasznosították a Sologne vidéket és a Crau síkságot, megtervezték a Tancarville Híd építését, és a lyoni Croix Rouse alagút építését valamint több vízenergia termelő beruházást. Meg kell jegyeznünk, hogy a háború után a Nemzeti Fejlesztési Bizottság lesz az alapja a későbbi Tervhivatalnak.

Tehát a fenti tényekből láthatjuk, hogy Franciaországban a XX. század első felétől a második világháború végéig terjedő időszakban az első, a modern területfejlesztés irányába mutató döntések katonai - stratégiai alapokra épültek. Annak ellenére, hogy e döntésekben megfigyelhető bizonyos gazdasági irányultság is, ezen intézkedések kizárólag a katonai stratégiai érdekek kiszolgálását tartják szem előtt nem a francia térszerkezet, gazdaság és életszínvonal területi különbségeinek kiegyensúlyozását.

A francia regionális politika és területfejlesztési gyakorlat a II. világháború után három, egyenként is igen fajsúlyos és lényeges probléma körül összpontosult:

- A „főváros-ország” kérdéskör, Párizs és a francia sivatag kérdése, amelyben a centrum-periféria viszonyt a főváros-ország szempontjából vizsgálták, és kerestek

rá megoldásokat, először a főváros súlyának mesterséges csökkentésével majd a főváros és vidék kapcsolatának átfogalmazásával.

- A nagytérsei és a nagytérsek közötti fejlettségbeli különbségek kezelésére irányuló törekvés, azaz az északkelet délnyugat dichotómia. Ez főképp az délnyugati, nyugati területek kiemelt fejlesztésében mutatkozott meg.
- A mezőgazdaság szerepének csökkenése és a vele együtt járó falusi átalakulás; és a vidéki főleg mezőgazdasági jellegű térségek elnéptelenedésének kérdése.

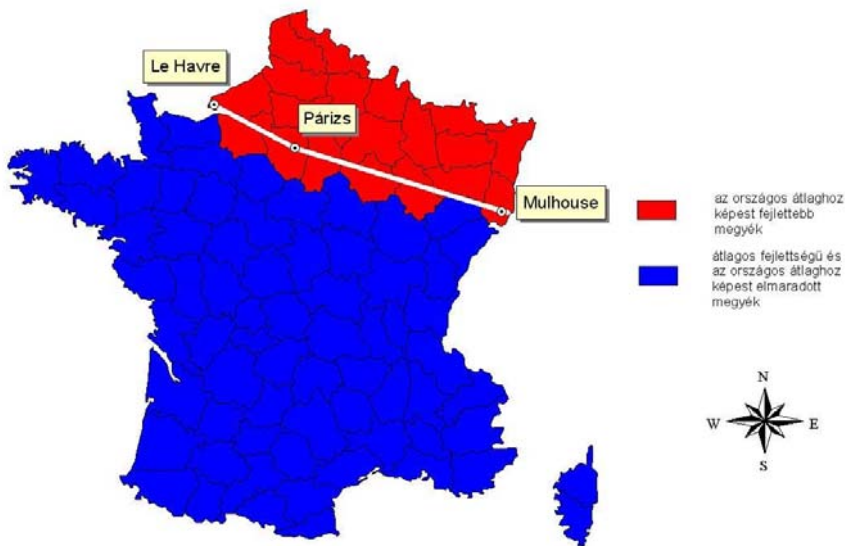
A második világháború után Franciaország gazdasága katasztrófális állapotban volt. Meg kellett kezdeni az ország újjáépítését és a gazdaság revitalizációját. Ahhoz, hogy ezt meg lehessen kezdeni elsősorban emberekre volt szükség. Az ország népessége a második világháború utáni néhány évben jelentős növekedésnek indult. 1946-ban 840 000 születést regisztráltak és 542 000 halálesetet, 1946 és 1960 között évente átlagosan 811 000 újszülött látta meg a napvilágot és a halálzási arányszám is folyamatos csökkenést mutatott. Ez és az előbbi mutató is visszavezethető a javuló életkörülményekre. Ennek az 1965-ig nem gyengülő demográfiai vitalitásnak köszönhető, hogy Franciaországban 1962-ben a húsz évnél fiatalabb lakosság számaránya 33,1% a teljes népességből. 1946 és 1978 között, népessége 40 millióról 53 millióra növekedett. Ez a növekedés azért is figyelemreméltó, mert az országnak sikerült leküzdenie a két világháború között stagnáló vagy olykor csökkenést mutató demográfiai periódust. A munkaképes aktív lakosság létszáma 1936 és 1962 között alig változott (kb. 19 - 20 000 000 fő), ez annak köszönhető, hogy jelentős számú bevándorló érkezett az országba. A bevándorlási folyamat 1962 után erőteljes csökkenést mutatott majd 1975-ben szinte teljesen megszűnt (J. Beaujeu-Garnier, 1969) (G. DUBY, 1999). A fiatal korosztályok színrelépése jó hatással volt a gazdasági növekedésre, az újjáépítésre.

Ám a népesség növekedésével párhuzamosan tanúi lehetünk egy folyamatnak, ami az ipari forradalom kezdetétől jelen van Franciaországban és mely már a két világháború között is érezte hatását, a vidéki térségek elnéptelenedésének és a falusi főként mezőgazdasággal foglalkozó népesség városokba való fokozott áramlásának. Ez a folyamat, mely a két világháború között is jelen volt, a II. világháború után jelentősen felgyorsult és jelenleg is tart, jelentős hatással van az ország gazdaságára és mindennapi életére. Már a két világháború között is, de főként a második világháború után megfigyelhető volt a lakosság fokozott városok felé vándorlása. Ezt vándorlást a mezőgazdasági termelés hatékonyságának növekedése, a mezőgazdasági foglalkoztatottak számának erőteljes csökkenése indította meg és a városi ipar illetve később a posztfordista fázisban a tercier szektorok meghonosodása is erősítette. A másik következmény a városi életforma terjedése. A városi népesség számának növekedésével megnövekszik a kereslet bizonyos ágazatok, főleg az ipar és a szolgáltatások produktumai iránt. Tehát nő a fogyasztási hajlandóság és ez a folyamat szintén erőteljes hatással van a falu-város viszonyrendszerre. A vidéki népesség városokba vándorlása a vidéki térségekben elnéptelenedési folyamatot indított el, amely tovább fokozta az addig a történelem során kialakult területi egyenlőtlenségeket.

A kérdést területi aspektusból vizsgálva az ország jelentős térségei kiegyensúlyozatlansággal küszködtek. Ez a probléma tulajdonképpen történelmi okokra vezethető vissza. Franciaország kialakulása során a Francia Királyság fokozatosan csatolja magához a szomszédos meghódított grófságokat, tartományokat, jelentősen megnövelve az ország területét. Az ország növekedése során a magterületek a főváros környéke és az északkeleti tartományok voltak. Ide áramlott a pénz és a királyi udvar és adminisztráció is

itt volt található, éppen ezért ezek voltak a korona leggazdagabb tartományai. Emellett az Ancien Régime idején az ország gazdasági szempontból legértékesebb régiói is az ország északi, északkeleti területei voltak, illetve ezek voltak a tulajdonképpeni francia hátszónak tekintve, szívükben Párizssal, az ország fővárosával. Ez a helyzet a Jakobinus, illetve a Napóleoni centralizációval csak súlyosbodott. A délnyugati illetve nyugati területek természetföldrajzi és történelmi jellegükből adódóan is kevésbé voltak fontosak. Az ipari forradalom vívmányai is az északi illetve északkeleti területeken hódítottak teret, azaz az ipar is ezekre a területekre koncentrálódott, az infrastruktúra is itt volt a legfejlettebb. Ezzel szemben a Nyugati délnyugati területek inkább mezőgazdasági jellegűek voltak. Igaz ugyan, hogy a két világháború között kísérleteztek az ipar kitelepítésével, ám ezek a próbálkozások, mint láthattuk csak rövid időre oldották a problémát vagy igen csekély sikereket értek el.

Az '50-es években, a Le Havre-Paris-Mulhouse vonaltól északra eső területen található 19 megye adja a teljes lakosság 38%-át és a gazdaságilag aktív keresők 36%-át. Az országterület ezen közel 20%-án található a mezőgazdasági és ipari tevékenységek 46%-a, a gazdasági termelékenység, pedig 25%-al haladja meg a francia és 40%-al az ország maradék területeinek átlagát.

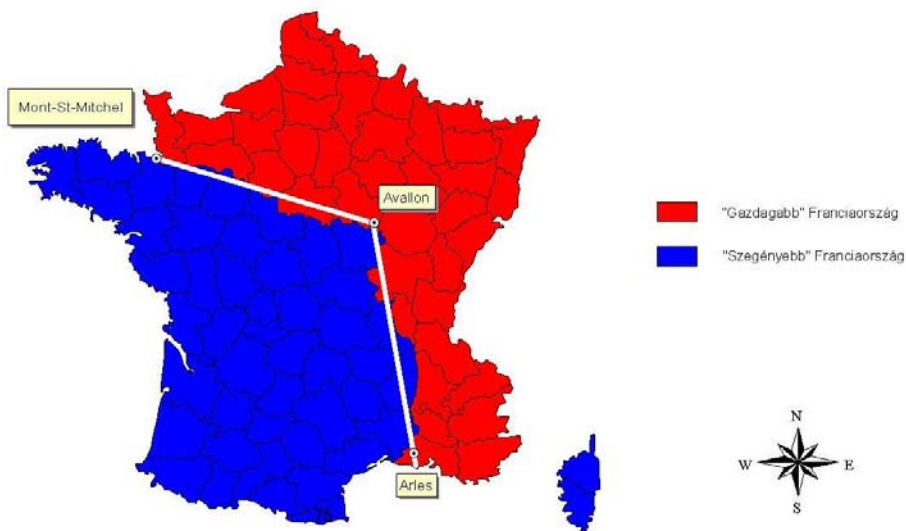

[6. ábra: Le Havre-Paris-Mulhouse vonal szerinti fölosztás. Forrás: C. Delmas, 1963 kutatásai szerint saját szerkesztés]

Ha 47. szélességi körtől északra lévő megyéket nézzük, akkor 1949-ben ezek a megyék adják az adóbevételek jóval több, mint felét (F. Trevoux 1953).

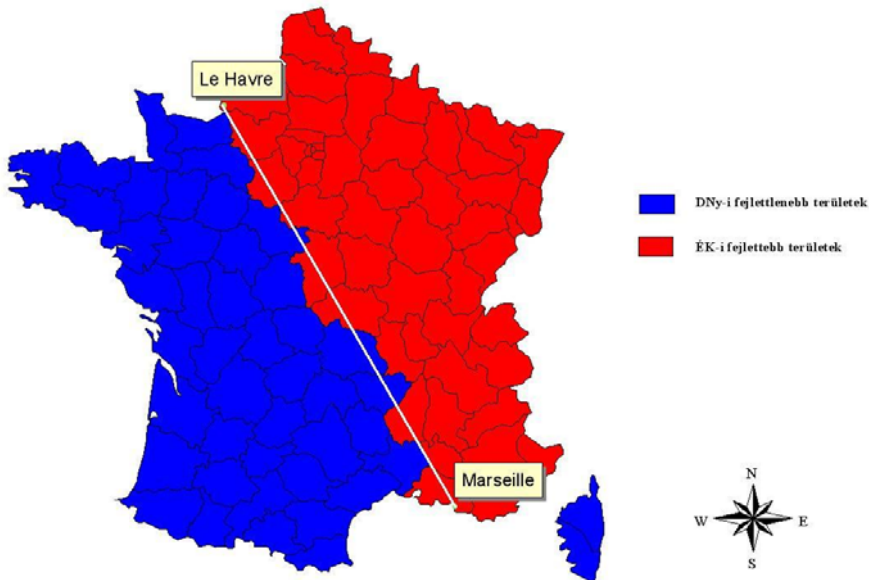
Így Franciaországot ebben az időszakban feloszthatjuk egy „gazdag és egy „szegény” Franciaországra. Ha a Mont Saint Michel-Avallon-Arles vonalat vesszük alapul, akkor a korabeli Franciaország fölosztható egy jómódú és egy és egy jóval szegényebb Franciaországra (a felosztás az adó és pótdózfizetés, az új automobil tulajdonosok, a telefon előfizetések és a rádiókészülék tulajdonosok száma alapján készült). Az ettől a vonaltól észak, északkeletre és keletre eső területek (Párizsi-medence kivéve a Loire völgye, az északi, keleti, és dél-keleti megyék) jómódúak, ettől

délre illetve délnyugatra pedig (Bretagne félsziget, Loire völgye, Francia Középhegység, Aquitániai Medence, Pireneusok a Dél-Mediterráneum és Korzika megyei) kevésbé gazdagok és szegények.(A. Chatelain, 1955). A gazdasági termelékenység, azaz a megtermelt gazdasági javak növekedése és az életszínvonal növekedése szempontjából 1946 és 1953 között szintén a fent említett eloszlást figyelhetjük meg a megyék között. Az északi és keleti területek megyei (Nord, Ardennes, Meurthe et Moselle, Bas Rhin, Haut Rhin, Vosges), az alpesi határ megyei (Doubs, Savoie, Haute-Savoie), a mediterrán part keleti része (Alpes-Maritime), a Szajna-medencéje (Seine, Seine et Oise, Seine-Inferieure) gyarapodott, az ország többi része relatíve szegényedett (Conseil National de Patronat Français, 1954). Ez a folyamat összefügg az ipar tradicionális elhelyezkedésével Franciaországban. Így az ipari és mezőgazdasági karakterrel rendelkező régiók jól elkülöníthetők. Mint ahogy a fenti eloszlás is mutatja a hagyományos ipari területek északon és keleten tovább gazdagodtak kivéve Nord és Pas-de-Calais megyét. A kikötői területek Seine-Maritime megye, Rouen és Le Harvre, Bouches-du-Rhône megye Marseille-el, Loire-Atlantique Nante-al és Saint-Nazaire-al is növekedést értek el, de van olyan part menti folyótorkolati terület, mint például Gironde megye és székhelye Bordeaux, mely nem ért el növekedést. Több a turizmusból profitáló régió megyei Alpes-Maritimes, Var, Savoie, Haute-Savoie, Pyrénées-Orientales, Côtes-du-Nord, Finistère, növekedést értek el. Ám ezeken a területeken a turizmus nem kizárólagos a növekedést elősegítő faktor emellett például Côtes-du-Nord, Alpes-Maritimes és Var megyéknél jelen vannak bizonyos mezőgazdasági ágazatok (virágkertészet, primőrök). A falvakból városokba való áramlás az urbanizálódás következményei az ipari és a mezőgazdasági tevékenységből adódó különbségek itt is tetten érhetők. Csak azok a régiók és megyék voltak képesek növekedést elérni, melyekben a szekunder vagy terciér szektorok vannak túlsúlyban, míg a mezőgazdasággal foglalkozó megyékben nincs növekedés (C. Delmas, 1963). Franciaország északi és déli területei között fennálló történelmi különbségekre az ipar és a terciér szektor egyenlőtlen eloszlása csak ráerősített, sőt az ennek következtében kialakult kelet-nyugat kettősség egy északkelet-délnyugat szembenállást eredményezett.

[7. ábra: A Mont Saint Michel-Avallon-Arles szerinti „Gazdagabb és szegényebb” Franciaország. A. Chatelain, 1955 és C. Delmas, 1963-as kutatásai alapján saját szerkesztés]

Összegezve tehát a legelfogadottabb felosztást alapul véve, mely a fenti felméréseket összegzi, és egy le Harvre-Marseille vonal mentén osztja az országot két részre, elmondhatjuk, hogy a második világháború után a francia hexagonban a le Harvre, Marseille vonaltól északkeletre eső területek iparosodottak és gazdagok, a délnyugatiak, nyugatiak – dacára a megindult infrastruktúra fejlesztéseknek – pedig vidékiesek, szegények és rosszul megközelíthetőek voltak. Az ettől a vonaltól északkeletre eső területeken az életszínvonal két-háromszorosa volt az attól délnyugatra eső területeken lévőnél (J. Monod, 1996). Azt is hangsúlyozni kell, hogy abban az időszakban a területi fejlettség egyik elsődleges faktorának az ipari fejlettséget az iparban foglalkoztatottak számát tekintették, mely ma már kevésbé jelentős szempontnak minősül egy terület fejlettségi besorolását tekintve.

[8. ábra: Az Északkelet-/Dél nyugat dichotómia, azaz a le Harvre-Marseille vonal szerinti fölosztás. Forrás: saját szerkesztés]

A helyzet hasonló volt a főváros és az ország többi része között, sőt a különbség egyre mélyebb lett a XIX. század vége óta. A fővárosi régió túlsúlya a II. világháború után mind a népesség mind a gazdaság szempontjából óriási és ez a negyvenes és ötvenes években nem csökken, hanem egyre hangsúlyosabbá válik. Az ipari üzemek mind a nagy északi illetve északkeleti agglomerációkba, valamint a fővárosi régióba települtek és fejtik ki pozitív hatásaikat. Emellett az ide települt üzemek sokkal nagyobb jelentőséggel rendelkeznek, sokkal több munkást foglalkoztatnak, mint vidéki társaik. Mind a nagytársági egyenlőtlenségeknek mind a Párizs-vidék kettősségnek is történelmi okai vannak. A szélsőségesen központosított francia állam a közigazgatást, a gazdaságot, a kereskedelmet és a gyarmati kereskedelmet is egy központból, Párizsból szervezte meg. Érthető tehát, hogy amikor az ipari forradalom eléri Franciaországot az ipari üzemek is a fejlettebb északkeleti régiókban vagy a főváros környékén telepednek le, és fejtik ki multiplikáló hatásaikat az élet és a gazdaság minden területén, pozitív és negatív

értelemben egyaránt. A régió népessége párhuzamosan a városi térségek népességével ekkor indul óriási növekedésnek. Ez a probléma nem új keletű (M. Halbwachs, 1920.) (C. Cottour, P. Lelarge, O. Milan, 2008), és már a XIX. század végén felismerték.

A két világháború között a vidéki ipari üzemek létrehozása mellett 1932-ben lehatárolják a Párizsi Régiót a már 1928-ban a létrehozott Párizsi Régió Általános Megszervezéséért és Fejlesztéséért Felelős Legfelsőbb Tanács (Comité supérieur de l'aménagement et de l'organisation générale de la région parisienne) ajánlásai alapján. Ez a Notre-Dame körüli 35 kilométeres mintegy 3800 négyzetkilométeres zónát jelenti, valamint megfogalmazzák egy területfejlesztési terv kidolgozását a régióra. Ezt tekinthetjük a régió területfejlesztési szempontú lehatárolásának, ám a terv csak 1934-re készül el és csak 1939-ben véglegesítik. 1941-ben határoznak az 1934-es terv felelevenítéséről, így az előző dokumentumot még egy terv követi 1943-ban, mely az előbbi módosított változata. A Párizsi régiót kibővítik Seine, Seine-et-Oise és Seine-et-Marne megyét valamint Oise megye 5 az agglomerációhoz legközelebb eső kantonját is hozzácsatolják. A második világháború azonban megakadályozza, hogy ebben a kérdésben eredményeket érjenek el. Meg kell azonban említenünk, hogy 1943-ban létrehoznak egy konzultációs tanácsot a régió területfejlesztésére és egy technikai szolgálatot a fejlesztések elősegítésére (Comité d'aménagement de la région parisienne CARP és Service d'aménagement de la région parisienne SARP), mely szervezetek feladata a régió jövőbeni fejlesztésének elősegítése. E szervezeteket aztán 1944-ben az Újjáépítési és Urbanisztikai Minisztérium újjáalkotja (SDAU Île-de-France, 1965).

A fent említett okok miatt a hirtelen megnőtt népességszámú városi területeken, különösen a fővárosi régióban és az erősen csökkenő népességszámú előregedő vagy elnéptelenedő vidéki térségekben, egyaránt nőtt a hátrányos helyzetűek száma. Melyet csak fokozott a mezőgazdaság két világháború közötti válsága, illetve világháború utáni lassú termelékenység növekedése. Ez a folyamat legfeltűnőbben Párizs és tágabb környékén észlelhető. Felismerték, hogy e térség túlzott fejlődése hosszú távon káros, kedvezőtlen hatásokat indukál mind a francia térszerkezet, mind a népességszerkezetben belül. 1850-ben a népesség 1/20-a él ebben a környezetben, 1950-ben már 1/6-a (J. Beaujeu-Garnier, 1963; J. F. Gravier, 1972). A francia közigazgatási rendszer egyközpontúságához hasonló térszerkezet alakul ki a népesség területi elhelyezkedésében, a gazdaság teljesítmény tekintetében és a városhierarchiában is, amelynek csúcán magasan a főváros, Párizs áll. 1947-ben Jean-François Gravier Franciaország e jellemzőjét a „Párizs és a Francia-sivatag” című művében elemezte, amelyben ő is rámutatott arra, hogy a területi különbségek elsősorban a történelmi múltban gyökereznek. A francia területi egyenlőtlenségek tehát egy hármasszoros problémacsoportra vezethetők vissza ezek: a történelem, és az egyes területek történelmi fejlődése, a földrajzi meghatározottság, a népesség és a mindezekből következő technikai-gazdasági fejlődés differenciálódása.

A második világháború után 1945 és 1946 között a hatékonyabb gazdaság- és területfejlesztés okán egy sor vállalatot, nagybankot és pénzintézetet államosítanak. Emellett több állami nagyvállalatot hoznak létre (Francia Szénipari, Gázipari Vállalat, Atomenergetikai Felügyelőség, SNCF, RATP, Francia Kőolajipari Társaság...), a cél az volt, hogy az állam direkterrel szólhasson bele a gazdasági tervezésbe és a területfejlesztésbe. Több stratégiai ágazat nagyvállalatai kerülnek, állami tulajdonba alkotnak vagy alakulnak át állami többségi tulajdonú vegyes vállalatokká. Több nagy volumenű területfejlesztési projektet végző nagyvállalat van állami tulajdonban, ezek

különböző területfejlesztési missziójú társaságok, melyek mintájára a későbbiekben állami-magán vegyesvállalatokat is hoznak létre hasonló feladattal.

1946-ban létrehozzák a Tervügyi Főhivatalt (Commissariat général au plan) és 1947-ben megkezdődik az első korszerűsítési és infrastrukturális terv. Ez a terv Jean Monnet kezdeményezésére jött létre, aki 1946 novemberében a következő dilemmával nézett szembe: Modernizáció vagy hanyatlás. A terv - melyet kezdeményezőéről Monnet Tervnek is neveznek- elsődleges célja a termelés újraindítása a francia gazdaság motorjának beindítása (J. Romeuf, 1958). Össze kellett hangolni az állam tevékenységét, az újjáépítést és az ehhez kapcsolódó pénzügyi segélyeket valamint a Marshall-segély elosztását. Legelőször az alapvető és az újjáépítéshez elengedhetetlen iparágakat, és az ezekhez kapcsolódó illetve az alapvető infrastruktúra újjáépítését kezdték meg. A terv kiemelten koncentrálni hat gazdasági szektorra: energiatermelés (ezen belül villamosenergia termelés), acélgyártás, építőanyag ipar, közlekedés-szállítás, kikötők és mezőgazdasági gépesítés) és emellett szakítottak a háború előtti Malthus-i gazdaságpolitikával. Kétség kívül ezt a tervet az ezekhez az alaptevékenységekhez szükséges erőforrások elhelyezkedése határozta meg földrajzi szempontból, így kissé deterministának tekinthető a gazdaság területi kiegyensúlyozásának oldaláról. Összességében a terv viszonylag sikeresnek tekinthető, sikerült beindítani a francia gazdaságot, az ipar több területén illetve modernizációjában sikert könyvelhettek el ebben a tervezési időszakban és az már 1951-ben túllépte az 1929-es szintet, ám a mezőgazdaság területén nem sikerült megnyugtató előrelépést elérni. Ez a jelentős ugyanakkor minden előzetes kutatást nélkülöző gazdaságfejlesztési, energiatermelési és iparfejlesztési és telepítési terv ugyanakkor nem kedvezett a gazdasági tevékenységek jobb földrajzi eloszlásának. Még úgy sem, hogy bizonyos ágazatoknál a telepítő tényezőknek köszönhetően hajtott végre decentralizációt, ám összességében nem tette kiegyensúlyozottabbá a francia gazdaság térszerkezetét. Még nem tartalmazott a modern területfejlesztésre jellemző elemeket fejlesztéseket, csak nemzeti és nem regionális szinten tervez, nem veszi figyelembe a regionális különbségeket. Viszonylagos kiegyensúlyozó hatása inkább köszönhető a gazdasági tevékenységek földrajzi meghatározottságának, a telepítő tényezőknek és a véletlennek mintsem a tudatos tervezésnek. E tervnek köszönhetően a lotaringiai medence közbányai és a rájuk épülő vaskohászat a francia gazdaság kiemelt régiójává tették a területet, nagy vízenergia termelési beruházások a villamosáram termelés és az elektronika ipar meghozták a fejlődést Savoyának és Dauphnének, a kőolajipar fellendülése pedig átalakította a Berre-öböl és Seine-Maritime megye partjait (C. Delmas, 1963; J. F. Gravier, 1972) (2. melléklet: 1. táblázat).

1.1.2. A területfejlesztés irányába mutató első intézkedések (1950-1960):

A francia vezetők már a két világháború között felismerték, hogy szükség van a területi egyenlőtlenségekből adódó problémák megoldásában az állam direkt beavatkozására. A második világháború után az ország és a gazdaság újjáépítése lehetővé tette, hogy az állam minden a korábnál nagyobb mértékben szóljon bele a területi egyenlőtlenségek mérséklésének előmozdításába. Az francia állam előbbi problémára adott válasza egy összetett intézkedési rendszer, ami az egyenlőtlenségek mérséklésére egy újszerű politikát eredményezett, és amely felveszi a területfejlesztés «aménagement du territoire» nevet. Fő célja működésének első időszakban a kereskedelmi ipari működés, a szolgáltató szektor meghonosítása vidéken (Falú Város régió Francia 1995-96/1).

Franciaországban már az ország felszabadítása előtt a Vichy Köztársaságban létrehoztak egy a területfejlesztésért felelős úgynevezett „területfejlesztési szolgálatot” (Service de l’Aménagement du Territoire) a Nemzeti Fejlesztési Bizottságon belül, mely szolgálat aztán a világháború után az Újjáépítési és Urbanisztikai Minisztériumban (*Ministère de la Reconstruction et de l’Urbanisme*)

teljesedett ki. Az első területfejlesztési bizottság (Comité d'Aménagement) magánkezdeményezésre 1943-ban Reims-ben jött létre Reims Régió Kutatási és Területfejlesztési Bizottságának (Comité d'Études et d'Aménagement de la Région de Reims) kezdeményezésére, azzal a feladattal, hogy lehatárolja a tulajdonképpeni régiót, felmérje az erőforrásokat, a foglalkoztatást, a régió fő vonásait, erősségeit és fogyatékoságait, és kutasson megoldások és eszközök után, melyekkel e fogyatékoságok megszüntethetők. 1946-ban létrehozták Moselle Modernizációs Tervének Megyei Bizottságát (Comité départemental du Plan de Modernisation de la Moselle), mely bizottság a nevében foglalt célt tűzte ki maga elé (Delmas, C.1963).

1950-ben Eugène Claudius-Petit vezette Újjáépítési és Urbanisztikai Minisztérium keretében létrehozták a területfejlesztésért felelős hivatalt, a Területfejlesztési Igazgatóságot (*Direction Aménagement du Territoire*-t). A Területfejlesztési Igazgatóság létrehozásában nem kis szerepe volt a miniszternek, akit a modern francia területfejlesztés egyik megalapozójának tekinthetünk (B. Pouvreau, 2003). Ez volt a modern területfejlesztés első a központi hatalom szintjén intézményesült megjelenése Franciaországban.

A miniszter 1950 februárjában mutatta be „Egy Nemzeti Területfejlesztési Tervhez” című munkaanyagát, melyben meghatározta a területfejlesztés céljait. Szerinte a területfejlesztés nem más, mint a rendelkezésre álló természetes erőforrásokon működő népesség és gazdaság jobb eloszlásának kutatása Franciaország földrajzi keretein belül (« L'aménagement du territoire, c'est la recherche dans le cadre géographique de la France d'une meilleure répartition des hommes en fonction des ressources naturelles et de l'activité économique. » E. Claudius-Petit, 1950). Ezt a dokumentumot tekinthetjük akár Franciaország első nemzeti területfejlesztési tervének. Következményeként még abban az évben létrehozták a már említett Területfejlesztési Igazgatóságot és a Területfejlesztés Nemzeti Alapját (Fond National d'Aménagement du Territoire FNAT-1950.06.01.tv.), mely finanszírozta a terület és gazdaságfejlesztést, lehetővé téve a területrendezést új lakások építéséhez vagy az ipar meghonosításához. Pénzügyi alapja azonban nevésegesen kicsi volt mindössze egymilliárd frank. Az Alap mégis eljutott odáig, igaz a Kereskedelmi Kamarák közreműködésével, hogy megfinanszírozta az első nagy vidéki iparbefogadó zónákat: Chalon-sur-Saône, Châlons-sur-Marne, Reims, Rennes, Amiens (J. F. Gravier, 1972). A miniszter bátorította a helyi és regionális szereplőket, hogy vállaljanak több feladatot és megkísérelte főleg meggyőzéssel korlátozni a párizsi agglomeráció vállalatainak terjeszkedését. A minisztérium az FNAT segítségével 1950 és 1954 között 57 ipari decentralizációs műveletet hajtott végre és 26 600 munkahelyet helyezett át. Ez ugyan kisszámú művelet, de olyan vállaltok is vannak, melyek pozitív hatással voltak a kitelepülési hajlandóságra, mint például a Citroën Rennes-i, a Radiotechnique Eure-i, vagy a Gilette Annecy-i üzemének telepítése (J. F. Gravier, 1972).

Az is igaz, hogy 1954-ig az államtanácsnak nem volt olyan elnöke, aki igazán elkötelezett lett volna decentralizáció és a területfejlesztés iránt, éppen ezért annak állami dotációja meglehetősen csekély volt és az adott helyzetben ezt a csekély eredményt jelentősnek kell tekintenünk. 1954-től Mendès-France kabinet színrelépésével az addigi helyzet megváltozott, Pierre Mendès-France a hagyományos ipari szektorok strukturális válságában a regionális problémák megoldását tartotta elsődleges feladatnak.

Létrehoztak egy alapot az ipar alkalmazkodó képességének javítására, a munkaerő átcsoportosításának és az ipari decentralizáció pénzügyi finanszírozásának megkönnyítésére (1954.09.14 tv.). 1954-től alacsony rátájú vagy kedvező kamatozású kölcsönökkel

visszatérítésekkel támogatták a decentralizációs műveleteket az átállást és az átképzést. A szubvenciók ugyanakkor fedezték a decentralizációs műveletekhez kapcsolódó a szakképzést és a munkaerő áthelyezést. Az 500 m²-nél nagyobb területű üzemek alapítását előzetes minisztériumi engedélyhez kötötték. Így a párizsi régióban 1955-ben létrehoztak két decentralizációs tanácsot (Comité de décentralisation-1955.06.30.r), egyet a magánvállalatok és egyet a közsféra ügyeinek intézésére. 1955-ben megalakították, az úgynevezett „kitelepítési bizottságokat”(C. Cabanne,1984. P. Merlin.- F. Choay, 2010). Ezen Bizottságok (Comités Expansion Économique-1954.12.11.r.) feladata a gazdasági és a közösségi élet szereplőinek későbbi regionális programokba való bekapcsolása a kitelepülő vállalatok segítése volt, valamint ki kellett kérni a véleményüket a regionális tervek kidolgozásánál. Ezekkel a kormányzati támogatásokkal és adókedvezményekkel az ipari vállalatok Párizsból való kitelepülését és a vidéki térségekben való letelepedését kívánták segíteni. Ez az energikus akció gyors eredménnyel járt: 1955 és 1959-között 515 decentralizációs műveletet hajtottak végre (103-at évente) és 113 000 munkahelyet létesítettek (évente 22 600), ellentétben az előző periódus 6650 munkahelyével és az üzemek alapítása is csökkenő tendenciát mutatott.

A területfejlesztési politika fő célkitűzése ebben az időszakban az volt, hogy földrajzi, gazdasági, közigazgatási jelentőségük, valamint népességszámuk növelésével megerősítse a főváros számára ellenpólusként szóba jöhető nagyvárosok pozícióit. A Párizs számára lehetséges ellenpólusok létrehozása és a kitelepítések megindulása természetesen a gazdaság technikai technológiai fejlődésével is járt, így az ipar kitelepítése összefonódott a francia ipar fejlesztésével.

1954-1955-ben a Mendès-France és az azt 1955-ben követő Edgar Faure Kabinet további adókedvezményekkel segítette a Párizsból kitelepülő vállalatokat és kiterjesztette az állami engedélyköteles tevékenységek számát, továbbá 3 évig befagyasztotta az engedélyek kiadását új irodák építésére, tudományos intézetek létesítésére. Bevezetett egy Gazdaságfejlesztési és Szociális Alapot (Fonds de Developpement Économique et Social), mely alap a lakásépítést, a vidékfejlesztést, a termelékenység növelését, a mezőgazdasági és az ipari átmenetet és az ipar decentralizációját támogatta. Valamint egy speciális kitelepülési támogatást, prémiumot is létrehozott, mely elérhette a vállalati befektetés 20%-át (prime spécial d'équipement) azon vállalatok számára, melyek vállalják a 30 „kritikus-zóna” (zones critique) egyikében való letelepülést. Végül a Regionális Fejlesztési Társaságok (Sociétés de Developpement Régional), melyek regionális bankokhoz hasonlíthatók, megkönnyítették a kis- és közepes vállalkozások növekedését és ösztönözték a befektetéseket az elmaradott illetve válsággal küszködő területeken. A kormány ezzel párhuzamosan ösztönözte az úgynevezett vegyes gazdasági társaságok (Société d'Économie Mixte - SEM) létrejöttét, mellyel a magánszféra szerepvállalását szerette volna erősíteni az újjáépítésben és a gazdaságfejlesztésben. E társaságok, melyekben az állam részéről az önkormányzatok vettek részt helyi partnereket vonva be a területfejlesztésbe először főként városfejlesztéssel foglalkoztak, aztán később kiterjesztették tevékenységüket és nagyobb léptékű fejlesztésekben is részt vettek, mint például az autópálya építések, országos üzletláncok létrehozása és üzemeltetése, valamint a mezőgazdaság regionális fejlesztése (P. Merlin. 2007). E SEM-ek a regionális területfejlesztésre létrejött típusai a Regionális Területfejlesztési Társaságok (Société d'aménagement Régional-S. A. R), melyek feladata a nagy regionális fejlesztések végrehajtása volt. Ezekből 1955 és 1962 között 7 működött (Bas-Rhône -Languedoc (1955), Provence (1957), Korzika (1957), Aquitaine (1958), Gascogne (1959), Auvergne-Limousine (1960) és egy a Keleti területen (1962)). A Kabinet törvénybe iktatta az elmaradott területek fejlesztését és előírta regionális akcióprogramok (programmes action regionale) megalkotását, ezeket a programokat keresztelik később át regionális tervekkel. A kormány ezzel létrehozta a regionális fejlesztés első

támogatási rendszerét és törvényi szabályozását, tovább folytatva a már megkezdett decentralizációt és felállított egy központi tervezési ügynökséget.

1955. évi június 30.-i rendeletben, mely rendelkezett az előbb említett intézkedésekről és a kitelepítési bizottságokról is, alkottak 21 gazdasági programozási régiót (régions économiques de programme). Ez volt az első lépés a decentralizációhoz vezető úton. Az addigi 80 megyét 21+1 régióba vonták össze, de a régiókat alkotó megyék határai változatlanok maradtak.

A II. infrastrukturális és regionális fejlesztési terv, amit a harmadik kiegészítő tervvel együtt az első terv után szintén Modernizációs és Rendezési Terveknek (Plans de modernisation et d'équipement) is neveznek, 1954-ben egy kedvező gazdasági helyzetben indult el. Ez a terv részeiben már jóval szorosabban kapcsolódott egymáshoz, egy jelentős része az ipar és az infrastruktúra fejlesztésére koncentrált, de nagy figyelmet fordított a feldolgozóiparra, nem kis mértékben a fogyasztók szükségleteit szem előtt tartva, részben e szükségletek nagy nyomása alatt (M. Parodi, 1981). A tudományos kutatást és a termelékenység növelését is igyekezett megvalósítani, létrehozta az általános termelékenységet felelős testületet. Az első jelentős lépések a gépgyártást és a regionális fejlesztéseket érintették, de a lakásépítés és ezen belül a szociális lakásépítés is fontos szerepet kapott. Ebben a tervezési periódusban hozták létre a már említett SEM-ek keretében a Bas-Rhône-Languedoc Területfejlesztési Társaságot, de előkerül a Gascogne-i Landok, a Gascogne-i Szőlőhegyek Gascogne területének vidéki térségeinek fejlesztése (Compaigne des Côteaux de Gascogne) vagy a Poitu Mocsarak Problémája is. Külön megemlíthetjük a Rhône-Languedoc csatorna (Compagnie d'aménagement du Bas-Rhône et du Languedoc) vagy a Mont-Blanc Alagút (Société du Tunnel du Mont Blanc) építését felügyelő és megszervező egyes gazdasági társaságokat. Az ezek elődeinek számító fejlesztési bizottságokat már a '40-es '50-es évek fordulóján megalakították. Emellett létrehoztak még regionális területfejlesztési társaságokat Provence Csatorna (Société Canal de Provence) megépítésére, Korzika fejlesztésére helyzetbe hozására (Société pour la mise en valeur de la Corse), Aquitania fejlesztésére (Compaigne d'aménagement de la region Aquitaine), Auvergne és Limousine fejlesztésére, valamint a keleti területek erdő és parlagföld hasznosítására (C. Cabanne, 1984). Ez a terv tehát egy területfejlesztési politikát és valamilyen szintű regionális fejlesztést, vidékfejlesztést is megvalósított elvetve ezzel a hosszú távú növekedés csíráit (M. Parodi, 1981). Még akkor is, ha a regionális egyenlőtlenségekre csak a IV. tervtől fektettek nagyobb hangsúlyt. 1957-ben az Újjáépítési és Urbanisztikai Minisztérium Eugène Claudius-Petit Nemzeti Területfejlesztési Tervének alapján, mely úttörő szerepet játszott a modern francia területfejlesztésben, (felismerte a problémákat és nevében nevezte a területfejlesztést) megalkották az 1957/08/07 számú törvényt. A törvény előírta a területfejlesztési programok kidolgozását minden területen, ezzel megszületett a regionális fejlesztést szabályozó második törvény. Így ebben az időszakban a területfejlesztés kérdésében mindenhol kétfajta tervvel találkozhatunk, regionális akcióprogramokkal, melyeket az 1955-ös törvények szabályoztak és területfejlesztési tervekkel, melyekről az 1957-es törvény rendelkezett.

1958-ban indult el a III. Gazdaságfejlesztési terv. Ezen terv célja a Közös Piacba való integráció előkészítése, az algériai konfliktusból eredő problémák és egyensúlyhiány kezelése, a háború utáni népességrobbanás következtében munkaképes korba ért nemzedékek elhelyezése munkaerőpiacon. A terv később tartalmazott egy tulajdonképpeni átmeneti egyensúlyteremtő tervet, mellyel Franciaország nemzetközi fizetési mérlegének egyensúlyhiányát és az inflációt szerették volna mérsékelni, valamint stabilizálni az ország pénzügyi helyzetét. Emellett a mezőgazdaságban szerettek volna fellendülést elérni elsősorban az állattenyésztés területén, mivel ez az ágazat ebben az időszakban gyengébben teljesített. Még ebben az évben megalkották a Párizsi Régió Általános Fejlesztési Tervét (PADOG - Plan d'aménagement et d'organisation générale de la région parisienne), mely a fővárosi térség fejlesztését tűzte ki célul. A regionális industrializációt segítő állami hozzájárulások fokozatosan romlottak abból adódóan, hogy a pénzügyminiszter

hozzállása és az adminisztráció bajai lassították a még meglévő támogatási összegek folyósítását, több támogatási forma nagyságát csökkentették és egyes formákat meg is szüntettek. A területfejlesztés ekkor három támogatási alpból táplálkozhatott: az FNAT, a Gazdaságfejlesztési és Szociális Alap és a Mezőgazdasági Orientációs és Kölcsönös Garancia Alap (Le Fond Garantie mutuelle et d'Orientation de la production agricole). Ez utóbbi alap a mezőgazdasági termelők szubvencióit és a mezőgazdasági termékek árváltozását felügyelte, de vidék és területfejlesztési műveletek finanszírozására is lehetősége volt. 1959-ben határoztak a regionális körzetek összhangba hozataláról, így igyekeztek hatékonyabbá tenni a közigazgatást és javítani az adatszolgáltatást. Ugyanis 1960-ig a különböző állami szervek saját egymástól különböző területi beosztásokat hoztak létre, melyek nem fedték egymást, ez az államigazgatási összevisszaság a következő évre megszűnt. Ezzel párhuzamosan az egy gazdasági régióhoz tartozó megyékben megyeközi konferenciákat hívtak össze az országos tervek regionalizálására, a tervek regionális operatív célkitűzéseinek és konkrét számcsoportjainak meghatározására. Szerették volna az egyenlőség elvét alkalmazni a megyei prefektusok között, de aztán ki kellett jelölni egy koordináló prefektust a konferencia összehívására, levezetésére és napirendjének összeállítására.

1960-ban határoztak egy miniszteriumközi állandó bizottság (Comité Interministériel Permanent pour les Problèmes d'Action Régional et Aménagement du Territoire) létrehozásáról, regionális tevékenységek és a területfejlesztés problémáinak megoldására, ez lesz a későbbi Területfejlesztésért Felelős Miniszteriumközi Bizottság. A későbbi közigazgatási reform előszeként a programozási régiók helyett 1960 végén létrehozták a 21 regionális akciókörzetet (circonscriptions d'action regionale). Ebben az időszakban a francia mezőgazdaság még nem termelt jelentős többletet, így bizonyos területeken a termelékenység bővítése, mint azt az állattenyésztés esetében láthattuk fontos cél volt. Ennek ellenére a francia mezőgazdaság politika céljai már abban az időszakban túllépték az egyszerű mezőgazdasági termelést. Természetesen fontosnak tartották a termelékenység növelését, emellett a főként mezőgazdasággal foglalkozó területeken céljuk volt fejleszteni a nem mezőgazdasági tevékenységet, hogy csökkenteni lehessen a mezőgazdasági foglalkoztatottak közötti munkanélküliséget. Fontos cél volt vonzóbbá tenni a vidéki életmódot, a vidéki térségeket, valamint fejleszteni a turizmust a vidéki térségekben a természeti keretek károsítása nélkül. Határozott földbirtok politikát folytattak, a termőterület és a termelékenységnövelés jegyében. Létrehoztak egy magánjoggal rendelkező, nonprofit részvénytársaság formát a termőföldek és a vidéki ingatlanok problémáinak rendezésére, ezek voltak az úgynevezett Vidéki Földbirtok Ingatlan Rendezési Társaságok (Société d'aménagement foncier et d'établissement rural - SAFER), melyek a Pénzügyminisztérium és a Mezőgazdasági Minisztérium gyámködsége alatt működtek. E szervezeti forma akárcsak maga a mezőgazdaság politika ebben az időszakban a mezőgazdasági terek újjászervezését a termelés hatékonyságának és a mezőgazdaságban dolgozók életszínvonalának növelését és a termelők helyben tartását célozta (P. Merlin, 2007.).

Párizs, mint már említettük, a XX. században szó szerint „sivataggá” tette a vidéket, nemcsak népesedési túlsúlyával emelkedett ki az országból, hanem a modern iparágak és a szolgáltatási irányítási funkciók is ide összpontosultak. A francia gépkocsi ipar 60 %-a, a francia precíziós gépgyártás, a gyógyszeripar 65 %-a, a bankok és pénzintézetek 50 %-a, a kutató és pénzintézetek 75 %-a. Emellett e központi szerepet erősítette az ország hagyományosan Párizs központú út és vasúthálózata, mely a területi különbségeket fokozta. Az 1960-as évekig e túlsúlyt folyamatosan igyekeztek csökkenteni ám ez, mint láthattuk, ha különböző okok miatt is, de sikertelen volt. E sikertelenség hatására 1961-ben, a regionális problémák tanulmányozására és a regionális érdekeltégű beruházások céljából létrehozzák a párizsi regionális körzetet (District de la région de Paris), mely közintézményként a régió önkormányzatainak (községek, városok, megyék) területfejlesztési célú társulása. Ekkor három történelmileg is hozzá tartozó megyéből áll, így az 1961. augusztus. 2-i rendelet kialakítja a Párizsi fővárosi régiót. Létrehoztak egy a párizsi régió

fejlesztésének koordinálásáért felelős megbízotti tisztséget (Délégué général), aki adott esetben tájékoztatta a kormányt és az intézkedések koordinációjáért volt felelős (SDAU Île-de-France, 1965).

A francia területfejlesztés ebben az időszakban a térszerkezet és a regionális egyenlőtlenségek problémáin kívül más nehézségekbe is ütközött, az országos és regionális fejlesztéspolitika külön-külön indult meg a fejlődés útján és egymástól függetlenül haladtak sok esetben két egymást fedő és nem eléggé koordinált politika alakult ki (J. Lajugie 1965). Az újonnan kialakított számos szervezet jogköreit nem mindig határozták meg egyértelműen, valamint az általános és a statisztikai adatok nem voltak kielégítőek. Ugyanakkor adminisztratív nehézségekbe is ütköztek ebben az időszakban. Mint már említettük minden közigazgatási és kormányzati szerv létrehozta saját dekoncentrált területi kirendeltségeit, természetesen a különböző szervek közötti koordináció teljes hiányával és különböző területi beosztásokkal. Ebben a helyzetben semmilyen összehangolt és jól működő regionális tevékenység nem lehetett eredményes. Sőt a területfejlesztés és a regionális tervezés két egymással párhuzamos szinten valósult meg, az egyik az országos illetve regionális szervek szintjén, a másik pedig az Újjáépítési és Urbanisztikai Minisztérium és dekoncentrált szervei szintjén. Így az 50-es években úgy tűnhet mintha két területfejlesztési irány mutatkozna és a regionális tervek elkészülnek az ország szintjén valamint a területfejlesztésért felelős minisztérium szintjén. Ezen probléma mögött a Tervügyi Főhivatal és az Újjáépítési és Urbanisztikai Minisztérium Területfejlesztésért Felelős Igazgatósága közötti konfliktus okolható. Hiszen a Tervhivatal terveiben globálisan gondolkodott és sok esetben nem vette figyelembe a területi tényezőket, vagy ha igen, nem kielégítő mértékben, a Területfejlesztési Igazgatóság pedig hűen az alapító gondolathoz a területi egyenlőtlenségek mérséklése útján kívánta megvalósítani a gazdaságfejlesztést. Azt is meg kell jegyeznünk, hogy az FNAT első sikeréig Eugène Claudius-Petit és Jean Monnet között nem feltétlenül volt meg az összhang. Mindkét szakember egymás mellett párhuzamosan ugyanazért a célért dolgozott riválisként, de egymás munkáját kiegészítve Franciaország gazdaságának újjáépítéséért, az FNAT első sikerét látva végül együtt, ha nem is teljes egyetértésben, folytatták a munkát.

Az igazsághoz hozzátartozik az is, hogyha meglelt volna az akarat a tervek összehangolásában az információk, az általános és a statisztikai adatok szűkössége akkor is problémákat okozhatott volna. A helyzet kissé emlékeztet az Ancien Régime közigazgatási zűrzavarához, ha nem is olyan nagymértékben és nem olyan szinten. Ez a kettősség, mint a királyi közigazgatás esetében is látni fogjuk a hatékonyság rovására ment.

Éppen ezért volt szükség egy országos szervezet létrehozására, mely meghatározott jogkörrel rendelkezik a területfejlesztésben, valamint koordinálja az egyes területfejlesztésért felelős szervek és minisztériumok munkáját, és ez volt a DATAR.

1.1.3. A területfejlesztés egységes irányítás alá rendelése és a DATAR megszületése az egyensúlyteremtő metropoliszok politikája (1960-1969)

A területfejlesztés és a területi tervezés kettősségének helyzete csak a IV. gazdaságfejlesztési terv elindulásakor látszott megváltozni. A IV. gazdaságfejlesztési terv

(1962-1965), melyet „gazdaság és társadalomfejlesztési tervnek”(Plan de développement économique et social) is neveznek, hármas célt tűzött ki maga elé:

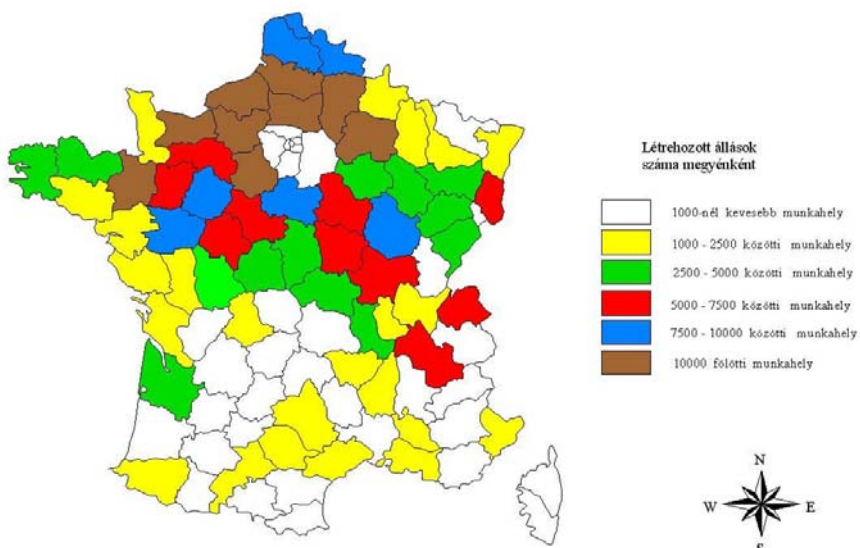
A II világháború után megnövekedett születésszám következtében munkaképes fiatalok tömegei jelentek meg a munkaerőpiacon. A Közös Piac megalakulásának köszönhetően a határok megnyíltak, valamint a dekolonizáció következményei is befolyásolták a terv kialakítását. A terv foglalkozott szociális kérdésekkel is a szociális létesítmények fejlesztése is jelentős célja volt (társadalombiztosítás, nyugdíj, iskolák, kórházak, közutak fejlesztése). A negyedik terv volt az első, mely nagymértékben számításba vette, hogy a gazdaságfejlesztés terén a francia gazdaság fellendítése érdekében a felmerülő problémák megoldásában figyelembe kell venni a fejlesztés során kialakult regionális egyenlőtlenségeket. Tartalmazott néhány pontosabb regionális célkitűzést Ugyanakkor ennél a tervnél is számolni kellett a már említett – bizonyos közigazgatási szerveknél a regionális körzetek összhangba hozatalának elve ellenére még meglévő - kettősséggel a közigazgatás, a területfejlesztés, de a gazdasági tervezés terén is.

A IV. gazdaságfejlesztési tervvel párhozamosan az Újjáépítési és Urbanisztikai Minisztérium Területfejlesztésért Felelős Igazgatósága is kidolgozta saját a „Területfejlesztés Országos Tervét”, mely azonban ellentétben a gazdaságfejlesztés országos terveivel egy húszéves fejlesztési terv volt.

Először úgy gondolták, az előbbi húszéves terv jól összeegyeztethető lesz a IV. tervvel és a későbbiek folyamán kidolgozandó országos gazdaságfejlesztési tervekkel, mivel azok négy éves periódust határoznak meg. Ez a terv lehetett volna az, mely nagyvonalakban megszabja a négyéves tervek irányát, mert eleve 4-5 éves periódusokat határozott meg. Be kellett azonban látniuk, hogy a nem megfelelő közös irányítás és kapcsolódási pontok nélküli két külön-külön keretben kidolgozott terv az azonos elképzelések hiánya miatt nem kapcsolható össze és ez a decentralizáció és a tervekben vállalt fejlesztések hatékonyságát erősen veszélyeztette.

Az intézményrendszerben és a tervezésben meglévő kettősség megléte miatt tehát egységesíteni kellett a területfejlesztés intézményrendszerét és hozzá kellett kezdeni hatékonyságának fokozásához. A gazdasági visszajelzéseknek köszönhetően 1962 végére világossá válik, hogy a II. világháború utáni 15 éves időszak a decentralizáció és a területi kiegyenlítődés szempontjából csak mérsékelt sikereket hozott. Még akkor is, ha 1960 és 1964 között a decentralizáció ritmusa megduplázódott évente 220 kitelepítési műveletet regisztráltak és 42 000 munkahelyet teremtettek vidéken.

Az 1950 óta megkezdett decentralizációnak köszönhetően 1950 és 1964 között 350 000 új munkahelyet hoztak létre vidéken. Ám ha árnyaljuk a képet és a számoknak területiséget adunk a helyzet más megvilágításba kerül. A központi fejlett északi területekről kitelepült vállalatok száma igen csekély.

[9. Ábra: Az ipari decentralizáció földrajzi vetülete 1950-1964 között Franciaországban. Forrás: Jean-François Gravier: Paris et le désert français en 1972 – Flammarion Kiadó, - 98. oldal 6. ábra, és az INSEE statisztikai adatai alapján saját szerkesztés.]

A Párizsból kitelepült vállalatok is csak a környékre települtek, Párizs 2-300 km-es környékére. Ezen vállalatok majdnem fele 46,6%-a Párizs 200 km-es körzetébe települt ennek oka az volt, hogy sok vállalat kapcsolatban szeretett volna maradni a párizsi klienseivel és beszállítóival, így csak a szállítási szempontból elérhető zónákat vehették figyelembe a kitelepülésnél. Másrészt szerepet játszott a régiók szervezőképessége is a kitelepítésnél, ezért csak azokba a távol eső támogatott régiókba települtek üzemek, melyek a legjobb szervezőkkel rendelkeztek: Calvados és Ille-et-Vilaine több mint 10 000, Maine-et-Loire és Sarthe 7500 Indre-et-Loire, Mayenne, Haut-Rhin, és Saône-et-Loire 5000 és Indre és Haute Saône 2500 munkahelyet teremtett, bizonyos iparágaknál a környezeti adottságok is szerepet játszottak (J. F. Gravier 1972.).

A tercier szektor decentralizációját tekintve a tudományos és oktatási, valamint a közigazgatási intézmények szétpontosítása is csak részsikereket hozott. A kutatók kétharmada a párizsi régióban dolgozott, bár hozzá kell tennünk, hogy a későbbi sikeres felsőoktatási decentralizáció alapjait ebben a 15 éves periódusban rakják le és a vidéki egyetemek ebben a periódusban erősödnek meg annyira, hogy számolni lehet velük, mint a párizsi egyetemek ellenpontjaival, de a gazdasági élet földrajzi orientációját meghatározó Mérnöki Grand École-ok még mindig a fővárosban voltak. A fent említett mérsékelt sikerek hatására rájöttek, hogy szükséges létrehozni egy országos szervezetet, amely koordinálja az ágazati fejlesztési programokat, és a területfejlesztést.

Az első lépés területfejlesztés és a regionális tevékenységek adminisztratív struktúrájának újjászervezésében, hogy 1963. február 14.-én Charles De Gaulle kezdeményezésére létrehozzák a Területfejlesztési és Regionális Tevékenységet Irányító Központot, más néven a DATAR-t (Délégation à l'Aménagement du Territoire et Action Regional).

Olyan szövet szerettek volna alkotni, mely megtervezi és megszervezi a területfejlesztést és a regionális fejlesztést és csak a kormánynak, azaz a miniszterelnöknek tartozik felelőséggel, mely

nem más, mint egy kapocs a kormányzat és a közigazgatás más szintjei között. Az Újjáépítési és Urbanisztikai Minisztérium (amely azóta Újjáépítési és Lakásügyi minisztériummá vált) Területfejlesztési Igazgatósága átadta hatáskörei nagy részét a DATAR-nak és ettől kezdve a területfejlesztésért és a regionális tervezésért, valamint annak összehangolásáért Franciaországban a DATAR a felelős. Létrehozzák a Területfejlesztésért felelős Minisztériumközi Bizottságot (Comité Interministériel de l'Aménagement du Territoire-CIAT), amely a regionális tevékenységek és a területfejlesztés problémáinak megoldására létrehozott minisztériumközi állandó bizottság helyébe lép és feladata a területfejlesztés és a regionális tervezés politikájának meghatározása és koordinálása, azaz a DATAR munkájának elméleti előkészítése. A DATAR megalakításával párhuzamosan Nemzeti Területfejlesztési Bizottságot (CNAT) alakítottak ez a 77 tagú bizottság, mely a Tervügyi Főhivatalon belül működik, tervezi meg a területfejlesztés fő irányvonalait, a DATAR feladata pedig a tervek koordinálása és végrehajtásának felügyelete. Azt is kimondták, hogy a gazdaságpolitika országos tervezésért a Nemzeti Területfejlesztési Bizottság (CNAT) közreműködésével a Tervügyi Főhivatal felel. Ezt a szervet is közvetlenül a miniszterelnök irányítása alá rendelték, elkerülendő az előző periódus párhuzamos tervezését, így megkönnyítve az országos illetve a regionális gazdaságfejlesztés és a területfejlesztés összehangolását. Emellett létrehozták a Területfejlesztési Befektetési Alapot (Fond d'Intervention pour l'Aménagement du Territoire –F.I.A.T), mely hozzájárul a CIAT által meghatározott műveletekhez finanszírozásához és az FNAT helyett vezették be. 1964. március 14-én kiadták a 64/250-es számú rendeletet „az államigazgatás szervezetéről a regionális működési körzetben”. (Dayries J. J -Dayries, M, 1978 - Balázs, I, 1981). Ez a közigazgatási reform 22 regionális közigazgatási kerületet (circonscription administrative) hozott létre. A régió élén a prefektus állt, neki volt csak döntési jogköre és képviselte az államot. Területfejlesztési vonatkozásban a központi gazdaság- és területfejlesztési politika az országos gazdaságfejlesztési tervek regionális végrehajtásáért volt felelős. Ehhez ellenőrző és irányító jogosítványokkal rendelkezett.

A DATAR politikája működése első időszakában Párizs és a központi régió ellensúlyozására, a városhálózat erősítésére, egy központúságának mérséklésére irányult. E politika emellett a problémákkal küszködő ipari, mezőgazdasági területek támogatására, fejlesztésük elősegítésére is irányult. Elősegítette az ipar és a tercier szektor decentralizálódási folyamatát és felgyorsítani igyekezett azt. A DATAR célja tehát az első működési periódusban a fejlesztések tudatos földrajzi orientálása a nagytérégi egyenlőtlenségek csökkentése, valamint a fővárosi régió növekedésének ésszerű keretek között tartása, a főváros ellenpólusainak, valamint a francia „vidék” megerősítése.

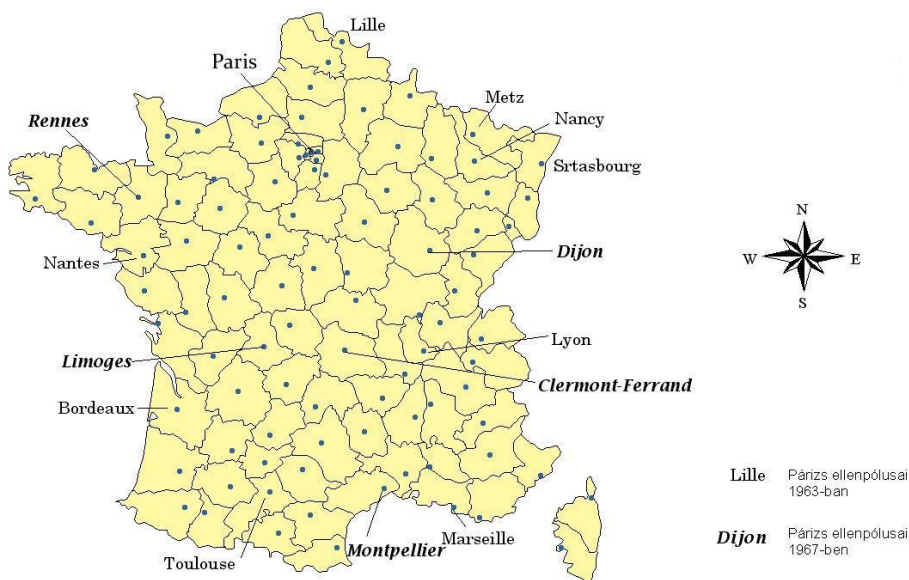
Az ötödik gazdaságfejlesztési tervnél (1965-1970) már a terv készítésének előkészületeinél erőteljesen figyelembe vették a területi szempontokat, először területenként programszerűen csoportosították a beruházásokat, megvalósult a területenkénti elemzés és a jobb koordináció. Ez a programozási kísérlet már 1962-ben megkezdődött, de csak 1965-re tudott kiteljesedni az V. fejlesztési terv kezdetére, amikor is az elmúlt néhány év kutatásait és elemzéseit felhasználva elemzéseket és regionális terveket készítettek a gazdaság minden területére. Majd hozzákezdték az V. fejlesztési terv előkészítéséhez. Tehát a területfejlesztéssel megbízott szervek nem várták meg azt, hogy a kormányzat dolgozza ki az V. fejlesztési tervet, hanem maguk fogtak hozzá annak előkészítéséhez, így ez már az előkészítéstől fogva regionalizált terv volt. A DATAR funkciójából adódóan ebben a folyamatban igen jelentős koordináló szerepet játszott. Az V. gazdaságfejlesztési terv elsődleges célja a gazdasági növekedés stabilabb keretek közötti folytatása, a költségvetési egyensúlyhoz való visszatérés, a pénzpiac újjáélesztése, az állami és a magán szektor állam felé eltolódott súlyának csökkentése, végső soron a francia gazdaság liberális alapjainak újrateremtése volt. A terv nagy hangsúlyt fektetett a termelő beruházások növelésére és a közösségi

létesítmények fejlesztésére a francia gazdaság versenyképességének megőrzésére és ezt a külkereskedelmi mérleg javításában, a külkereskedelem szférájában látták. A terv figyelembe vette a Közös Piac kialakulásának következményeit is és már találkozhatunk benne Párizs európai versenyképességének megőrzésével, európai pénzügy központtá való szervezésének célkitűzésével.

A DATAR első fontos feladata volt, hogy 1963-ban kijelölte a Párizs ellensúlyozására létrehozandó 8 egyensúlyteremtő központot, amelyek Párizs ellenpólusaiként működhetnek. E nyolc vidéki ellenpólus: Bordeaux, Lille, Lyon, Marseille, Nancy-Metz, Nantes, Strasbourg, amelyeket 1967-ben újabbak követnek. Ezt a tervet csak úgy, mint a francia területfejlesztés több tervét Jean-François Gravier munkája ihlette.

A megvalósítást első feladatként a DATAR kapta. Az ellenpólusok program kettős célt szolgált: elsődleges célja vidéki nagyvárosok regionális nagyvárosok Párizs ellenpólusaivá, pólusvárosokká alakítása, ezzel csökkentve a fővárosi régió növekedését a nagytérségi különbségek növekedését és a vidéki térségek elnéptelenedését. Az ellenpólusok kialakításától azt is várták, hogy a kijelölt pólusvárosok jótékony gazdaságfejlesztő hatást gyakorolnak majd tágabb értelemben vett régiójukra és a francia vidék egészére. De ugyanakkor tisztában voltak azzal, hogy Franciaország, a francia városhálózat csupán egyetlen olyan várossal rendelkezik, mely tényezőnek tekinthető európai szinten és ez a nagyváros Párizs. Így az ellenpólusok létrehozása azt a célt is szolgálta, hogy Franciaország rendelkezzen olyan nagyvárosokkal, melyek részt vehetnek az európai versenyben és így az európai gazdaság jelentős tényezőivé váljanak. Ezt a tényt – Párizs ellenpontjainak hiányát - megváltoztatandó igyekeztek létre hozni az ellenpólusokat. A tervezet egyik alapja a Jean-Hautreux és Michel Rochefort a „francia városhálózat felső szintje” (La niveau supérieur de l’armature urbaine française) című munkája alapján a CNAT V. csoportjának elkészített 1964-es „a regionális funkció a francia városhálózatban”(La fonction regionale dans l’armature urbaine française) című jelentés volt (Cohen, J. 2002).

Az ellenpólusok kiválasztásánál több tanulmány alapján számos szempontot figyelembe vettek, többek között a már említett „a regionális funkció a francia városhálózatban” című jelentést és az ebben felállított városhierarchiát (Hautreux, J. - Rochefort, M. 1965). Elemezték a nagyvárosok vonzáskörzetét a telefonbeszélgetések, a vasúti közlekedés, a belső migráció és az egyetemek vonzáskörzete alapján. Az adott városok gazdasági erejét az ott található helyi székhelyű vállalatok számának és a helyben foglalkoztatottak számának viszonyát a saját régiójuk kontextusában 13 kritérium alapján, melyből 6 a gazdasági tevékenységekre 4 a fejlettségi szintre, 3 a helyi foglalkoztatásra vonatkozott, csoportosították (2. melléklet. 2. táblázat). A fenti tanulmányok és mutatók alapján hosszas vita után 8 egyensúlyteremtő metropoliszt jelöltek ki ezek Lyon, Marseille, Lille, Toulouse, Bordeaux, Strasbourg, Nantes, Nancy-Metz voltak. Ténylegesen azonban 5-öt ezekből a városokból saját vonzáskörzetébe eső város együttesével együtt kell egy egyensúlyteremtő metropolisznak tekintenünk, hiszen növekedésüknek köszönhetően már egy funkcionális városi és gazdasági térnek tekinthetők: Lyon - Saint-Étienne - Grenoble, Marseille - Aix, Lille – Roubaix - Tourcoing, Nancy – Metz - Thionville, Nantes - Saint-Nazaire. Amikor a CIAT 1964. június 2.-án megnevezi a 8 egyensúlyteremtő metropoliszt, létrehoznak egy Központi Várostervezési Csoportot (Group Central de planification urbaine-GCPU), mely feladata az egyensúlyteremtő metropoliszok tevékenységének koordinálása, segítése és a városhierarchia alátámasztása. Majd 1967-ben úgy gondolták, hogy az 1963-ban kijelölt addigi 8 ellenpólus kevés és nem elég Párizs ellensúlyozásához, így részben politikai, részben szakmai megfontolások alapján újabb 5 egyensúlyteremtő központot jelöltek ki: Dijon, Clermond Ferrand, Rouen, Limoges, Montpelier.

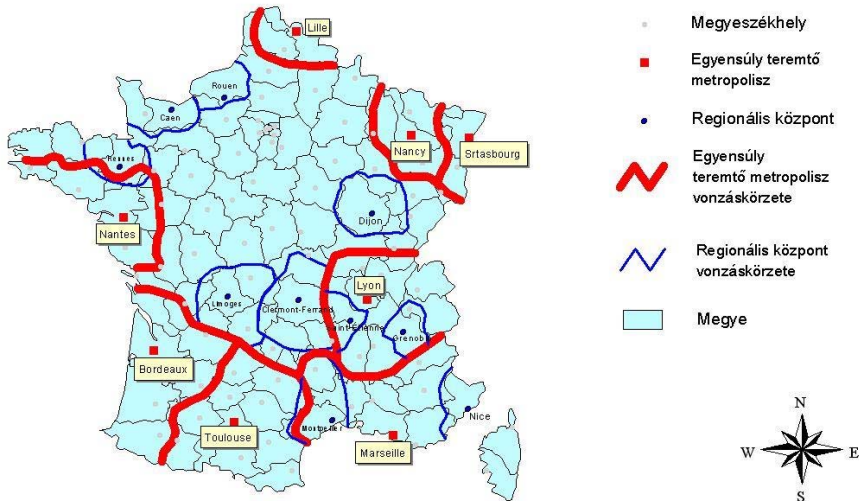
[10. Ábra: Az egyensúlyteremtő metropoliszok Forrás: DATAR/saját szerkesztés.]

Az Egyensúlyteremtő Metropolisz jogállás több esetben csak az állam a területfejlesztés irányítását célzó politikai akaratának leképeződése volt, sem mint a valódi regionális értékekre és forrásokra építkező pólusképző politika. Fő hibája ebből következően az volt, hogy azt hitte egységes receptet képes adni a területi egyenlőtlenségek mérséklésére, az egyes pólusvárosok fejlesztésére. Nem vette figyelembe, hogy minden egyes város más és más adottságokkal rendelkezik, és nem létezik egységes minden egyes város esetében alkalmazható módszer. Mivel a fejlesztéseket ezekben a keretekben határozták meg, az nem hozott nem hozhatott jelentős sikereket.

Az egyensúlyteremtő metropoliszokat érintő néhány konkrét akció:

- létesítmények - a DATAR támogatta a metropoliszok közötti közúti vasúti, légi kapcsolatok kiépítését,
- gazdaságfejlesztés - a decentralizáció elvét kihasználva megszervezték magas színvonalú gazdasági tevékenységek, vállalatok vállalati székhelyek áttelepítését,
- nagyszabású urbanisztikai műveletek - sokszor a központi zóna vagy a perifériák új városainak újjáépítésének formájában
- városi tér tervtanulmány bizottságokat (Organisation d'Etudes et d'Aménagement des Aires Métropolitaines) hoznak létre 1966-ban, melyek feladata a hosszú távú Regionális Terület- és Városfejlesztési Irányvonal Tervezetének (Schéma directeur régional d'aménagement et urbanisme - SDRAU) megalkotása, a végrehajtásukhoz szükséges eszközök és források meghatározása a metropoliszok szintjén. Ezek a bizottságok három csoportból állnak: egy állandó csoportból (mely a vezeti a területfejlesztési tanulmányokat), egy koordinációs bizottságból (mely tanácsadói szerepkörrel rendelkezik) és egy technikai bizottságból (mely a módszerekért és a végrehajtáshoz szükséges eszközök kereséséért és a lehetőségek bemutatásáért felelős). Helyet kapnak bennük különböző szakterületek szakemberei, helyi választott képviselők, a régió adminisztratív képviselői. Ezek a SDRAU-k a DATAR felügyelete alatt lettek megalkotva és különböző javaslatokat tettek. (A népességnövekedést

50 és 200% közé tették a század végére). Három ezekből a bizottságokból (Nord, Lyon és Marseille) új városok építését javasolta a párizsi régióban.

[11. ábra. A francia egyensúlyteremtő központok, regionális centrumok és vonzaskörzeteik. Forrás: saját szerkesztés, Hauteux, J. Rochefort, M.: *Physionomie générale de l'armature urbaine française* c. munkája alapján]

Az egyensúlyteremtő városok politikája nem hozott jelentős sikereket. Több séma ugyan elkészült, de ténylegesen egyiket sem alkalmazták. Az OREAM-ok 1993-ig a közigazgatási decentralizációig működnek ugyan, de jelentékeny sikereket nem tudnak elérni. Három új várost azonban alapítanak, így több OREAM javaslatára Lille-től keletre Villeneuve d'Ascq, Lyon-tól délkeletre L'Isle-d'Abeau, Marseille-től délre Rives de l'Étang de Berre. E városokon kívül megemlíthetjük még Le Vaudreuil-t Rouentól keletre is, mint újonnan alapított várost. Ezen felül több új város tervezetet is javasolnak Rouen és Le Harvre között valamint Meximieux északkeletre Lyontól, de ezekről a tervezetekről végül lemondanak. A decentralizáció alig támogatta az egyensúlyteremtő metropoliszokat csak néhány vállalat tette át székhelyét a kijelölt nagyvárosokba. A gazdasági erő nem nőtt jelentősen Párizshoz viszonyítva. A népesség nem nőtt olyan gyorsan, mint azt több séma előre jelezte, de a párizsi régióál gyorsabban növekedett, bár az is igaz, hogy a középvárosok népességénél lassabban nőtt. Az a célt sem sikerült elérniük ezzel a tervezettel, hogy e nagyvárosok tényezővé válhassanak az európai városok között, kivéve talán Lyont, Strasbourg európai fővárossá válása is elbukott Brüsszellel szemben.

A tervezet bukását több okkal is magyarázhatjuk:

- A 8 egyensúlyteremtő metropoliszra nem feltétlenül volt szükség, csak a három legnagyobb Lyon, Marseille és Lille számíthatott arra, hogy meg lesz a „kritikus tömege” a többi európai metropolisszal való rivalizálásra.
- Egy metropolisz sem tudott igazán specializálódni, de tény, hogy néhány ért el sikereket az országon belül. Lyon sikeresen vált Franciaország második ipari központjává Marseille a mediterráneum fővárosává, Lille pedig ipari metropolisszá, specializáció terén Strasbourg EU-s szerepvállalása és Toulouse aeronautikai szerepe tekinthető sikeresnek.

- A regionális felosztás nem volt összhangban a metropoliszok számával (8 egyensúlyteremtő metropolisz 22 régió és 22 regionális város).
- A központi kormányzat részéről nem volt meg a politikai akarat, valamint a DATAR felől sem mutatkozott szándék a projekt folytatására. A '70-es évek elejétől megfeledeztek az egyensúlyteremtő metropoliszok politikájáról.
- Ez egy felülről, Párizsból irányított ellentmondást nem tűrő politika volt, melyet a DATAR anélkül hajtott végre, hogy figyelembe vette volna a helyi politikai és gazdasági környezetet.

Maga az ötlet nem volt hibás kezdeményezés, később több alkalommal újragondolják. 1986-ban Olivier Guichard, aki a DATAR első biztosa és az ő ideje alatt kezdtek meg az eredeti program beindítását. „Javaslatok a területfejlesztés számára” szövegében felveti a politika újraindítását. 1990-ben körülbelül húsz város megalapítja az „Europóles” Klubot, ám ez a szervezet csak információ tapasztalat és szakvélemények cseréjére szolgált.

A CIACT 2003-ban közzétett egy „Metropolisz projektek” című eljárást 15 változó méretű metropolisz számára, 3,5 millió eurós költségvetéssel.

Franciaország a nemzetközi versenyképességét csak a fővárossal tudja megőrizni, ezt felismervén 1964-ben rájöttek, hogy szükséges a párizsi régió. A főváros növekedésének korlátozása nem feltétlenül megoldás a problémákra, annak fejlesztése elengedhetetlen az ország szempontjából.

A hatvanas évek végén több ipari terület hanyatlásnak indult. Példaként említhetjük az északi területek egy részén a hagyományos iparágak válságát, a burgundiai ipari háromszög stagnálásának következtében megnőtt munkanélküliséget, Aquitánia fém- papír- és cipőiparának vagy hajó és repülőgépgyártásának válságát. De megemlíthetjük Marseilles kikötőinek problémáit, Languedoc és a Dél Pireneusok iparának szerkezeti problémáit is. 1967-ben létrehozták a Bányavidékek Átalakítási Övezeteit (zones de conversion minière), Nord-Pas de Calais-i Loiraine, Midi, Loire és Ardennes megyékben és a DATAR létrehozta Lotaringiai a Nord-Pas de Calais-i és Loire menti ipari szerkezetváltási irodákat. Ugyanis a hatvanas évek közepétől Lotaringiában érezhetően hanyatlásnak indul a vas- és szénbányászat, melyek ott az iparban dolgozók 60%-át foglalkoztatták (Gravier, 1972). Nord és Pas de Calais megyékben a kőszénbányászat jelentősen csökkent, valamint a Lille – Roubaix - Tourcoing textilipari háromszög is gondokkal és a nemzetközi verseny fokozódása miatt szerkezeti problémákkal küzdött, de a Loire menti területek ipara is a válság jelenségeit mutatta. Tehát az északi területek három „régii” iparága a szénbányászat a vasipar és a textilipar hanyatlásnak indult.

Ezen problémák hatására 1968-ban belekezdtek a Lotaringiai és Nord-Pas de Calais-i gazdasági átalakítási programokba, és Bretagne gazdasági fejlesztésének tervébe (J. F. Gravier, 1972; G. Duby, 1999). Tehát a gazdasági szerkezetváltás elősegítése a fejlesztések összehangolása megszervezése szintén a DATAR feladata volt. 1967-ben újrafogalmazták a városfejlesztés irányelveit (67-1253. tv.). Ennek keretében előírják a helyi fejlesztések terület és településfejlesztési irányelveinek meghatározását, melyek meghatározzák a városi térségek jövőbeli fejlesztésének főbb irányvonalait, a használat módjait és eszközeit.

1969-ben a nemzetközi és főleg észak amerikai tapasztalatok megismerésének jegyében a DATAR megalakította első külföldi irodáját az Egyesült Államokban. Az iroda feladata az Egyesült Államok terület és gazdaságfejlesztési tevékenységének regionális politikájának és

tapasztalatainak megfigyelése és hasznosíthatóvá tétele volt Franciaország számára. Az iroda működése értékes amerikai tapasztalatokkal segítette a francia területfejlesztés munkáját.

1.1.4. Georges Pompidou, a decentralizáció előkészítése és a gazdasági válság

1970-ben beindították az „új városok” elnevezésű tervet. Ennek a már a pólusprogram idején előirányzott és abból született tervezetnek a célja a francia nagyvárosi terekre nehezedő súly csökkentése volt: Lille közelében Villeneuve d'Ascq, Lyon közelében L'Isle-d'Abeau, Marseille közelében Ouest Provence, Caen közelében Hérouville-Saint-Clair és Párizs közelében Cergy-Pontoise, Évry, Marne-la-Vallée, Sénart és Saint-Quentin-en-Yvelines.

Még ebben az évben a helyi fejlesztések terület és településfejlesztési irányelveihez hasonlóan az 1970. június 8.-i rendelettel megalkotják a vidéki területek fejlesztésének terveit (Plans d'aménagement rural- PAT). E tervek meghatározzák egy-egy vidéki terület jövőbeli fejlesztését, és a megvalósítás eszközeit.

1972-ben a régió közintézménnyé vált. Fontos mozzanat, hogy területfejlesztési, tervezési, gazdasági kérdésekben is hatáskört kapott, ha csak tanácskozási és konzultációs minőségben is, míg addig csak a központi tervezés eszköze volt.

1973-tól elindult a közepes nagyságú városok létrehozására irányuló politika, melynek alapjait az egyensúlyteremtő metropoliszok program alatt dolgozták ki 1970-től.

E politika célja a munkahelyteremtés, beruházások támogatása volt a 20 000-100 000 fő körüli lakossággal rendelkező városokban. E városok, melyek nem voltak kijelölve egyensúlyteremtő metropolisznak produkálták a legnagyobb lakosságszám növekedést az 1968 és 1975 közötti periódusban. Átlagosan évente 1,5%-al nőtt a lakosságuk szemben a 0,8%-os átlaggal. A politika lényege: fogadni és megtartani a vidéki migránsokat azzal, hogy munkát, lakhatást és jobb életkörülményeket kínáltak nekik, mint a nagyvárosok. Lendületet adni a városok fejlődésének megtartva a környező vidéki térségek hozzájárulását. Az egyensúlyteremtő metropoliszokkal szemben ez a politika figyelembe veszi a helyi érdekeket és nem egy egységes sémát igyekszik megállapítani minden városra alkalmazhatóan és leegyszerűsíti az adminisztratív eljárást. Középváros Szerződéseket (Contrats de ville moyenne) kötöttek, mely szerződések az állam és az adott város között 3 évre kötöttek és céljuk az adott városi térség fejlesztése egy fejlesztési terv megvalósulása. A támogatások mértéke néhány tízmillió frank volt és a legkülönbözőbb területfejlesztési célokra adták. 1973-ban létrehozták a Középvárosok Minisztériumközi Bizottságát (Groupe Interministériel des Villes Moyennes-GIVM), mely feladata a szerződések kezelése volt. 1973 és 1979 között 73 darab középváros szerződést kötöttek és maga a politika körülbelül 200 várost érintett.

A középvárosok politikáját az 1983-as közigazgatási decentralizáció miatt hagyták el a városok, melyek decentralizációnak köszönhetően ezután maguk irányíthatták fejlesztési terveiket. A középvárosok politikája hasonlóan az egyensúlyteremtő metropoliszokhoz hirtelen került a DATAR fejlesztési prioritásai közé és az előbb említett projekthez hasonlóan gyorsan el is tűnt onnan (P. Merlin, 2007). A terv utóéletével kapcsolatban mégis meg kell jegyezni, hogy 2007-ben a DIACT kísérleti jelleggel elindított egy 20 középvárosra vonatkozó szerényebb költségvetésű tervezetet a közlekedés, és a mobilitás az egészségügy, a felsőoktatás és a régi városközpontok renovációja tárgyában, ösztönözve az együttműködést az e városok között.

1974-ben az olajválság tagadhatatlan törést okozott a fejlődésben. A gazdasági megtorpanás következtében a DATAR kiterjeszti akcióinak hatósugarát, és megkísérli diverzifikálni azokat (az ipari tevékenységek mellett már a terciér szektort is érinti a decentralizáció, sőt a kutatás-fejlesztést is) (P. Merlin, 2007) ám mivel nincs bennük meg a kellő folytonosság az hatékonyságuk rovására megy. Regionális akcióterveket, készítenek, főleg a munkanélküliség mérséklése érdekében.

A válság az egész ipart érintette, de főleg azokat a régiókat, melyek az országos átlaghoz képest leszakadóban voltak és a gazdasági szerkezetváltás és az annak következtében hirtelen megnőtt munkanélküliség problémáival is küzdöttek, Nord-Pas-de-Calais, Lotaringia vagy az Île-de-France régió erre a legjobb példa, de ide sorolhatjuk Midi-Pyrénées, Provence-Alpes-Côte-d'Azur, Rhône-Alpes régiókat is. 1975-ben elkészült a Massif Central úthálózatának terve, valamint megszervezték a tengerparti területek környezetvédelmének alapjait. Ugyancsak ebben az évben (1975. 04.11) határoznak az úgynevezett Tájegységszerződések (contracts de pays) kialakításáról, melyeket a már említett középváros szerződések mintájára hoztak létre. Tehát céljuk az adott vidéki térség fejlesztése, a vidéki lakosság helyben tartása, kellemes életfeltételeinek biztosítása, mely célokat az állam és a szóban forgó vidéki térség közösségei szerződéses viszonyban rögzítenek. 1977 és 1983 között 500 szerződést kötnek közel 10 000 községgel, melyben 6 000 000 lakos élt és dolgozott.

1955 és 1971 között a DATAR és elődjei 2745 decentralizációs műveletet hajtottak végre a francia területfejlesztésben. Vidéken 429 489 munkahelyet alakítottak ki. 1955 és 1974 között 3200 vállalat hagyta el Párizst és közel 500 000 új állást alakított ki vidéken, emellett az ettől keletre és nyugatra fekvő ellenpólusokban ez széleskörű modernizációhoz és jelentős fejlődéshez vezetett. Az ipari foglalkoztatás alakulása alapján a francia regionális politika és annak letéteményese a DATAR céljainak megfelelően 1955 és 1971 között a fővárosi régióban csökkentette az ipari foglalkoztatást és jelentősen növelte azt a vidéki térségekben és ez a növekedés átlag feletti volt a nyugati országrészben. A decentralizáció e számokat tekintve sikeres volt, ám ha a területiséget a közigazgatást vagy a terciér szektor decentralizációját vesszük figyelembe kétség kívül jóval szerényebb eredményt kapunk. Az 1973-74-es olajválságig a három „dicsőséges évtizedben” a francia regionális politika és területfejlesztés alfája és omegája Párizs fontosságának a csökkentése, a fővárosi régió gazdasági jelentőségének csökkentése, decentralizálása az ország többi része felé, a kevésbé iparosított régiók ipari fejlesztése a vidéki nagyvárosok és városi régiók megerősítése egyensúlyteremtő metropolisszá tétele volt (P. Merlin, 2007). A decentralizáció azonban főleg a fővárosi régió körüli régiókat érintette kedvezően. A gazdasági szerkezetváltással küzdő régiók az olajválságnak köszönhetően még inkább leszakadóban voltak. A területfejlesztés lehetőségei a válság hatására tehát beszűkültek, a válság lefékezte a mobilitást, így a decentralizáció lehetőségeit is.

A válság következtében mutatkozott meg először, hogy a területfejlesztés és a versenyképesség nem feltétlenül férnek meg szükségképpen jól egymással. Nem lehetett összhangba hozni egymással egy következetes területfejlesztési politikát és egy olyan iparpolitikát, mely alapvetően szabad piaci mechanizmusok helyreállítására törekedett (M. Parodi, 2007).

1.1.5. A Decentralizáció kiteljesedése (1982-2002)

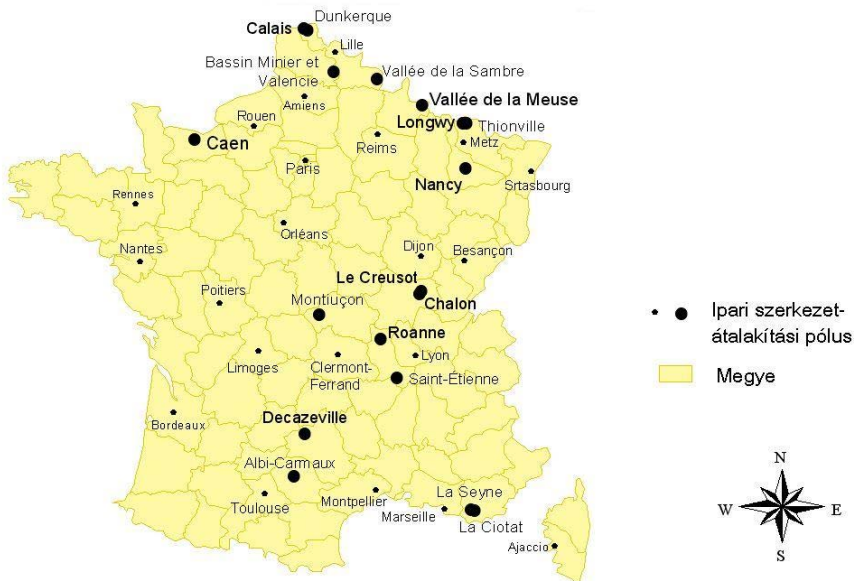
1981-ben választott Mauroy kormány bel- és decentralizálási minisztere által, 1982-ben a róla elnevezett Gaston Deferre reformcsomaggal jelentős változtatásokat hozott a közigazgatásban, mely változások igénye már 1972-től jelen volt.

A francia területfejlesztés ebben az időszakban fokozatosan a régiók felé fordul és a decentralizáció hasonlóan a közigazgatáshoz a területfejlesztésben is kiteljesedik. A területi egységek természetesen az állam felügyelete mellett saját szintjükön maguk irányíthatják a terület és településfejlesztést. A régiók teljes hatáskörű közjogi státussal és pénzügyi forrással rendelkező területi egységgé váltak és ez által a területfejlesztés lehetőségei is kiszélesedtek. Az 1982-es törvények lefektették a különböző helyi önkormányzatok egymástól való függetlenségének elvét, ezzel a DATAR beavatkozási lehetőségeit is javították. A DATAR szerepe megnőtt, mivel részt vett az állam és a régiók közötti ötéves tervszerződések kivitelezésében. Tárcaközi Támogató Központot hoztak létre (Comité Interministériel des Aides à la Localisation des Activités - CIALA) a különböző tevékenységek vidékre telepítésének elősegítése érdekében, emellett megalakították a Regionális Innovációs és Technológiai Átviteli Központokat (Centre Regional d'Innovation et de Transfert Technologiques CRITT), de 1982 júliusában rendelkeztek a régiók szerepéről, a technológiai kutatás és fejlesztés terén is. Ennek az évnak a végére három város Párizs, Lyon, Marseille közigazgatási beosztását szervezték át, hogy újra megteremtsék a kerületeket hatékonyabbá téve a városi közigazgatást és a városfejlesztést.

A decentralizáció egyik legfontosabb mozzanata volt, hogy 1982-től a Rochard-féle törvény által (1982 07 29 törvény a tervezésről) bevezetésre kerültek az állami-regionális tervszerződések. Céljuk a területrendezés, fejlesztés, település fejlesztés elősegítése. A régiók más személyekkel együtt részvénytársaságokat hozhattak létre (Vegyes Gazdasági Társaságot, SEM), főleg területfejlesztési rendezési céllal. Majd 1984-ben sor került a tervszerződések első nemzedékének megkötésére. (A tervszerződések első nemzedékét aztán továbbiak követik: 1984-88, 1989-93, 1994-98, 2000-06, 2007-2013). E szerződések új területfejlesztési energiákat nyitottak meg, a területfejlesztés lehetőségei ezzel kiszélesedtek.

Az EU régiók politikájának erősödésével nagyobb aktivitás volt tapasztalható a fejlesztési források megszerzése terén. Ebben az időszakban került kidolgozásra a területi politika új eszközeinek a rendszere, így a nagysebességű vasúti hálózatok, K+F területi szerkezetének átalakítása, a városhálózat fejlesztésének arányai, de a területi támogatások és ösztönzések rendszere is.

1984-ben a válság sújtotta ipart területeken létrehoztak 14 szerkezetváltási pólust (pôles de conversion), melyeket az állam jelentősen támogatott, ám az úgynevezett szerkezetátalakítási pólusok politikájának kiábrándító eredménye volt.

[12. ábra az Ipari szerkezetátalakítási pólusok 1984-ben. Forrás: DATAR]

A decentralizáció után a PAR-ok helyettesítésére bevezetik az úgynevezett városközi (városhálózati) chartákat (Chartes intercommunales). E charták összefoglalják a társadalmi-gazdasági, fejlesztések és a területfejlesztés irányvonalait főleg a vidéki térségekben.

1985-ben megszületik a „loi Montagne” - a hegytörvény, mely a hegyvidéki területek fejlesztésének szükségéből született és meghatározza a fejlesztés eszközeit. Tulajdonképpen a Franciaország területén található hegyvidéki térségek, régiók, gazdasági, infrastrukturális (beleértve minden infrastruktúrát) fejlesztését határozta meg (tervszerződések, a hegyvidéki területek rendezésének fejlesztésének kérdései). A törvény létrehozta a hegyvidéki térségek koordinátor prefektusának intézményét. Ezt a tisztséget az érintett hegyvidéki terület, régió prefektusainak egyike látta el. Emellett konzultatív jogkörrel létrehozta a Hegycsoport-bizottságokat is. 1985-ben Az Európai Unió regionális politikájának alapelvei szerint kidolgozásra kerültek a Mediterrán Integrált Programok (Programme Intégré Méditerranéen-PIM) és az Integrált Fejlesztési Akciók (Opérations Intégrées Développement-OID).

A decentralizáció 1985 után egyre erőteljesebben bontakozott ki a régiók javára. A francia régiók alapvetően gazdasági célból jöttek létre, fő feladatuk a gazdaság fejlesztése volt. Az Európai Unió strukturális alapjainak reformja 1989-ben hatással volt a Francia területfejlesztésre is. A DATAR a kedvezményezett térségek kiválasztásában és az európai alapok elosztásának egyeztetését és koordinálását végezte el. Kidolgozta az új infrastrukturális területrendezési programterveket, emellett újabb lendületet adott a tevékenységek decentralizációs folyamatának. 1989-ben kidolgozzák az első egyeztetett területrendezési programokat (Programme d'aménagement concerté du territoire - PACT), ezek a válsághelyzetbe jutott, hanyatló ipari térségekben található szociálisan súlyosan hátrányos térségekre lettek elkészítve. E programok kidolgozása az állam és a régió között kötendő tervszerződések keretei között valósult meg.

Az 1990-es évek francia területfejlesztését a visszafogottság és a támogatások fokozatos visszaszorítása jellemezte. A 90-es évekre világossá vált, hogy a XXI. század közeledtével változtatni kell a területfejlesztés szemléletmódján és ez a később elfogadott francia területfejlesztési törvényekben is megmutatkozik. Először csak a lakosság véleményének, később a fenntarthatóság és a környezetvédelem szempontjainak figyelembe vételében mutatkozott ez meg. 1991-ben a tercier szektor és a közszféra decentralizációjának jegyében, mely addig mérsékelt sikereket hozott kihirdették, hogy 10 000 vidéki munkahelyet kívánnak teremteni vidéken. Ez a decentralizáció sikeres volt, hiszen 1991 és 1993-között közel 30 000 új munkahelyet teremtettek vidéken.

1994-ben a francia hatóságok eldöntötték, hogy újrafogalmazzák a francia területfejlesztést, regionális politikát és ebben kikérik az állampolgárok véleményét. Országos Vitát kezdeményeztek a területfejlesztésről ennek eredménye lett az 1995-ben megszületett törvény. 1995 februárjában elfogadták a területrendezési és fejlesztési orientációs törvényt (Loi Orientation pour aménagement et développement du territoire-LOADT), amit röviden Pasqua törvénynek is neveznek.

A törvény a területfejlesztés általános elveit és célkitűzéseit tartalmazza. Azon fejlesztési irányokat, illetve eljárási módokat tartalmazza, amelyekkel:

- Az életkörülményekben meglévő területi különbségek csökkenthetők
- A területi hátrányok ellensúlyozhatók
- A közterhek enyhíthetők
- Az önkormányzatok (helyi és területi) finanszírozási lehetőségei közötti különbségek csökkenthetők.

A. A területi politikát az állam, határozza meg, végrehajtásába bevonja az önkormányzatokat, azok önállóságának, és a decentralizáció elveinek tiszteletben tartásával e politikai nemzeti szolidaritásra épít.

B. Meghatározza az ágazati fejlesztések fontosabb irányait s területi összefüggéseit

- közlekedési hálózat- autópályák nagy sebességű TGV vasúti hálózat
- telekommunikáció fejlesztése- területi egyenlőtlenségek mérséklése
- egészségügy- esélyegyenlőség biztosítása
- környezetvédelem- támogatása minden fejlesztési politikában

C. A területfejlesztés eszköz és intézményrendszerének részleges megújítása, azon elv szerint, hogy a területfejlesztés csak akkor lehet sikeres, ha a területi egységek és az ott élők is közreműködnek a fejlesztésben.

D. A törvény a tervezési funkciónak nagy jelentőséget tulajdonít. Az országos fejlesztési célkitűzéseknek és az ágazati céloknak a területfejlesztési tervekben összehangoltnak kell lenniük, csak így lesznek igazán hatékonyak. A területfejlesztés feladata a jövőtervezés az, hogy meghatározza az alapvető fejlődési irányokat. A területi fejlődésre 5 folyamat hat hosszú távon

- A metropoliszok kialakulása az urbanizációs folyamatban bekövetkezik
- Új típusú mezőgazdasági területek alakulnak ki
- A térségek között a környezeti feltételek romlása következtében differenciálódás következik be
- A túlbonyolított Francia Intézményrendszer lefékezi a fejlődést
- Az európai újítás, a területi fejlettségi különbségek elmélyülését eredményezi.

E. A regionális és megyei fejlesztési stratégiák országos koncepcióra épülnek

G. A területfejlesztés eszközrendszerében a támogatási rendszer alapját a fejlesztési prioritást élvező térségek jelentik.

A törvény megerősíti a DATAR szerepét, funkcióinak folyamatos megújításával. A tervszerződéseknek köszönhetően szerepe megnő mivel, a DATAR végzi el az összehangolást, az egyeztetést a tervszerződést megkötő két fél között.

Az 1995. február 5.-i törvény létrehozta a Vidéki Térségek Újjáélesztésének és a Vidéki Területek Fejlesztésének Zónáit (Zones de revitalisation rurale et le développement des terroires ruraux - ZRR) E területek nehézségekkel küszködő (sebezhető gazdaság, alacsony népszaporulat, sok esetben inkább fogyás) területeken az állam támogatja a gazdaság fejlesztését. Emellett létrehozták a pays-eket, melyek olyan területek, melyek földrajzi, kulturális, gazdasági vagy társadalmi, kohézióval rendelkeznek. Valójában egy önkormányzati társulásról és nem új közigazgatási szintről van szó, melyet főleg vidéki területeken hoznak létre. Ám lehetőség van nem vidéki területeken is létrehozásukra. Közigazgatási szempontból közvetlenül a regionális szint alatt helyezkedik el és tulajdonképpen a közös tervezési feladatok ellátására jött létre.

1.1.6. A városi hálózatok, a versenyképességi pólusok politikája és az új évezred kihívásai.

A törekvés a francia városi hálózatok megszervezésére már egy 1989-es DATAR jelentésben megfogalmazódott és német valamint holland példák ihlették, melyek nem minden esetben hasonlíthatók a francia problémákhoz majd az 1995-ös és az 1999-es területfejlesztési törvénnyel kapja meg törvényi szabályozását. A fő cél az volt, hogy a tervezet új területfejlesztési energiákat mozgósítson a városok között és e városok a mozgósított energiáknak köszönhetően hatással legyenek a helyi és nemzeti tervekre. (J. Fabre 1991). A városok tehát szervezzenek egy városi hálózatot, mely feladata, hogy minél több helyi szereplőt mozgósítson a tervekkel kapcsolatban. A partnerek a városok vagy tömörüléseik, a megyék vagy a régiók, a DATAR, és esetenként más szereplők. A DATAR-nak koordináló szerepe volt ezekben a programokban, bátorította a polgármestereket az együttműködési programok közelítésére. A terveket egy vizsgálati fázis előzte meg, mely lehetővé tette egy helyzetfelmérés megállapítását majd egy stratégia megfogalmazását. A célkitűzéseket egy alapokiratban egy úgynevezett városhálózati célchartában fektették le egy 20 éves periódusra, melybe az államot is bevonhatták. Ez az állam és a régió között kötendő tervszerződések, városi szerződések és az agglomerációs szerződések kidolgozását szolgálta, és azt, hogy az állam hatékonyan tudja támogatni a hálózat nemzeti szempontból fontos projektjeinek városait. A városhálózatok egy nemzeti Klubban csoportosultak, mely több mint 20 városi hálózatot foglalt magában, több esetben egy területet különböző célra alakult több városhálózat is lefedhetett és egy-egy város több hálózatnak is a tagja lehetett egyazon időben. A városi hálózatok sokfélék lehetnek, de két alapvető típust különböztethetünk meg:

- Középvárosok társulásai, melyek a saját környezetük tevékenységeit lehetőségeit, együttműködési akaratukat fogják össze
- Regionális Nagyvárosok valamint vonzáskörzetük városainak társulásai, melyek mozgósítják és kedveznek azok fejlesztési lehetőségeinek

Több városi hálózat azóta már meghaladta a regionális kereteket Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy minden város verseng egymással a támogatási források a befektetők a

beruházások megszerzése érdekében, a városi hálózatok nem szüntették meg ezt a versenyt, de megkönnyítették és elősegítették a városok egymással való együttműködését a közös projektek indítását.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a városhálózatok elképzelés, mint már említettük a 90-es években feltűnt. 1990-ben 10 várospólussal indították be az úgynevezett cél-chartákat e charták az adott városok fejlesztésének stratégiai pontjaira tesznek javaslatot. A cél, hogy e városok regionális központ szerepkörükből kiindulva európai várossá nőjék ki magukat. A kiválasztott városok Nantes, Saint-Nazaire, Brest, Rennes, Bordeaux, Toulouse, Clermond-Ferrand, Marseille, Lyon, Metz, Strasbourg, Lille.

1999-ben elfogadták a területrendezési és fenntartható területfejlesztési orientációs törvényt (Loi Orientation pour aménagement et le développement durable du territoire-), amit röviden Voynet törvénynek is neveznek. Szükséges volt megújítani és újrafogalmazni a területfejlesztési politikát, az államnak stratégiai szerepét hangsúlyosabban kell ellátnia a tervszerződésekben.

A jelenleg is hatályban lévő törvény nem dülta fel elődjét, de több pontban módosította azt valamint hangsúlyozta a fenntarthatóságot, mint célt. Az első cikk hangsúlyozza, hogy a nemzeti területrendezési és fenntartható területfejlesztési politikát (politique nationale d'aménagement et développement durable du territoire-ADDT) újra kell fogalmazni egy egységes és együttes európai szempontból. Ötvözni kell a társadalmi fejlődést a gazdaságfejlesztést és a környezetvédelmet. A második cikkben megfogalmazzák a törvény célkitűzéseit:

- Az európai és nemzetközi szempontból lényeges fejlesztési pólusok megerősítése, megfelelő alternatívákat kínálni a párizsi régióknak
- Megszervezni a helyi fejlesztéseket az egyes területeken belül az olyan vidéki térségekben ahol erős az interkommunális együttműködés
- A saját gazdasági fejlesztésüket, lakosságuk integrációját, a gazdasági tevékenységek közötti szolidaritást, a szolgáltatásokat és helyi pénzügyek előnyben részesítő agglomerációk megszervezése, hogy az igazgatás irányítása alatt tartsa a teret
- A hátrányos helyzetben lévő területek támogatása (a hanyatló vidéki térségek, számos hegyvidéki terület, halmozottan hátrányos helyzetű városi területek, szerkezetváltási zónák)
- A közszolgálatok jelenléte és megszervezése minden közigazgatási területen
- A területi egyenlőtlenségek kiegyenlítése és a nemzeti szolidaritás alkalmazása az állam által
- Megvédeni a megváltozott gazdasági kezdeményezéseket lokalizációjuk és az alkalmazotti helyzetük szerint
- A fejlesztések és a természeti erőforrások hosszú távú kezelése

A LOOARDT eltörli a nemzeti sémát szükségtelennek ítélve azt, és regionális sémákat (SRADT) vezet be a területfejlesztésben és pontosítja azok tartalmát. Maga séma egy előzetes analízis és annak térképi megjelenítése, mely kifejezi a regionális területrendezési és fenntartható területfejlesztési politikája tervét. Ezt a regionális sémát tekinthetjük a regionális tervnek.

A LOOARDT létrehozza az agglomerációs közösségeket (Communauté Urbaine-CA). E közösségek a helyi és regionális szint között helyezkednek el, és azon területfejlesztési problémákra vonatkoznak, melyeket az említett szinteken nem lehet megoldani. Hasonlóan a pays-ekhez ezek is önkormányzati társulásoknak tekinthetők. E közösségeknek 50 000 főnél nagyobb lakossággal kell rendelkezniük, központjukban egy 15 000-es központi várossal vagy megyeszékhellyel. A tervszerződések 2000-2006-os periódusában, 2000-ben létrehozzák az első

úgynevezett agglomerációs szerződéseket (contrat d'agglomeration), melyek az agglomerációs közösségek vállalásait tartalmazzák, így szerződéses viszonyba kerülnek az állammal. E szerződések a tervszerződések keretein belül vannak finanszírozva.

A versenyképességi pólusok politikája 2002-ben a CIAT kezdeményezésére lett megkezdve és 2005-ben lett konkretizálva. Megtervezését az 1997 és 2002 közötti időszak indukálta. Ez a politika szakított a DATAR régebbi politikáival, melyek a kezdetektől főleg defenzív jelegűek voltak, ez egy offenzív politika volt, melynek célja valódi technológiai-gazdasági platformok létrehozása az ipar, a kutatás és a felsőoktatás közreműködésével. A versenyképességi pólusok alapvetően megváltoztatták a francia területfejlesztés irányát az innovációk és a versenyképesség kutatása felé. Ez a politika nem egy stratégia vagy egy folyamat, amelyet előre lehet jelezni vagy meg lehet tervezni és össze lehet hasonlítani az iparilag Franciaország előtt járó országokkal. A Michael Porter által kialakított Klaszter elmélet az alapja, ami a földrajzi és kulturális közelségen valamint a vállaltok együttműködésén és egymást kiegészítésén vagy ugyanazon az illetékességi területen az intézmények megosztásán alapul, ami megengedi a nagyságrendi megtakarításokat, de a szinergiákat is a vállalatok és a kutatási központok között, ami saját maga idéz elő egy belső növekedést és magához vonz más vállalatokat.

A DATAR meghatározott nemzetközi példákat, melyek alapján 2005-ben kiválasztották a jelentkezett 105 projektből azt, 66 projektet, melyeket támogatni kívántak. A pólusokat három csoportra oszthatjuk: Világviszonylatban is jelentős Versenyképességi Pólusokra, Világviszonylatban is jelentős pólussá átalakulható pólusokra és nemzeti versenyképességi pólusokra. A versenyképességi pólusok tevékenységei között jelentős változatosság tapasztalható. A leg felülreprezentáltabb a mezőgazdaság, az mezőgazdaságra épülő ipar, a biotechnológia az egészségügy és élelmezés, az ipari eljárások és a kockázatok elleni harc, az építőanyagok, a műanyagok és a vegyészet, kép és multimédia, szoftvergyártás, elektronika és telekommunikáció, logisztika és mobilitás, energia, családi és személyi társaságok, mechanika és mikro technika. A tervezetre fordított pénzösszeg először 750 millió euró volt a 2006-2008-as periódusra, de ezt később az időközben átalakult CIAT a Területfejlesztésért és Regionális Versenyképességért felelős Minisztériumközi Bizottság (Comité Interministériel d'Aménagement et Compétitivité des territoires CICT) döntése értelmében megduplázták. 2007-ben két független nemzetközi bizottság a DIACT-al együttműködve értékelték a pólusok tevékenységét, mely értékelés 2008-as lezárása meggyőzte a kormányt, hogy folytatni kell a versenyképességi pólusok politikáját. Az értékelés szerint 39 pólus elérte, 19 részlegesen elérte céljait 19 esetben pedig mélyrehatóan át kellett konfigurálni azokat. A pólusok területi beágyazottsága átlagos, de méreteik a résztvevő partnerek és a végzett tevékenységek, mint már említettük igen változatosak valamint a pólusok nagy része nemzetközi akciókban is részt vett.

A versenyképességi pólusok politikája összességében eredményes, volt a különböző szereplők többek között a kis- és középvállalkozások jelentős hatást gyakoroltak, a helyi és regionális fejlődésre. A fentiekből következik tehát, hogy a versenyképességi pólusok dinamizmusa ígéretes. Más vélemények szerint magas költségeikhez képest kevésbé tekinthetők sikeresnek ezen kívül az erős specializáció valamint a gyengébb munkavállalói mobilitás és bizonyos tevékenységeknél, területeknél és régióknál a földrajzi koncentráció is sebezhetővé teszi a pólusokat. Jelenleg 71 versenyképességi pólus működik Franciaországban, melyeket egy azóta kialakult másik felosztás szerint két, egy világviszonylatban jelentős és egy nemzeti viszonylatban

jelentős, csoportba sorolhatunk. Együttesen 9000 kutató dolgozik 1000 együttműködési projekten. 2005 óta több alkalommal hirdették meg a projekteket és újabb 1.5 milliárdot irányoztak elő 2008-tól a megvalósításra. Még ebben az évben a Sarkozy Kabinet bejelentette, hogy nem alapítanak új pólusokat csak az ökoteknológia területén. 2010-ben 6 új pólus lépett a projektbe és az azóta kiadott, mely 2012-ben induló felhívásra 19 újabb jelölt jelentkezett.

2006. január 1.-től, a DATAR átalakult. A hatékonyabb területfejlesztés okán, hogy még magasabb szintre emeljék a terület és gazdaságfejlesztést a **DATAR** átalakult **DIACT**-vé, azaz a Területfejlesztésért és a Területi Versenyképességért Felelős Minisztériumközi Központtá (*Délégation Interministérielle à l'Aménagement et à la Compétitivité des Territoires*). Ez több volt, mint egy elnevezésbeli változás, ez tulajdonképpen egy új területfejlesztési irány kialakítása volt, mely figyelembe veszi a gazdaság globalizálódását és egy tervben ötvözi a területfejlesztést és a versenyképesség kutatását, míg elődje a régi DATAR csak az elsőre fektetett hangsúlyt. Az átalakulást jelzi a már tárgyalt versenyképességi pólusok politikája is, melyben a DIACT-vé jelenleg az új DATAR fontos koordináló szerepet kapott. Ez az átnevezés egy új korszak kezdetét is jelenti, mivel a minisztériumközi jelleget a szervezet most már a nevében hordozza ezzel is hangsúlyozva azt. Valamint a területi decentralizációt és versenyképességet is kihangsúlyozzák, ami ekkorra a francia területfejlesztés egyik sarokkövévé vált. 2006. március 6.-án megszüntették a Tervhivatal (2006-260 r.) és egy Stratégiai Analízisek Központjával (Centre d'analyse stratégique) helyettesítik. 2010. január 1.-vel a DIACT elnevezésről újra visszatérnek a DATAR-hoz, ám módosítják a betűszó tagjait. (2009. december 14.-i 2009-1549 rendelet alapján.) A DATAR ekkor már a Területfejlesztésért és a Regionális Attraktivitásért Felelős Központot jelenti. (*La Délégation à l'Aménagement du Territoire et à l'Attractivité Régionale*). Emellett a CIACT átalakult a Területfejlesztésért és Területi Fejlődésért felelős Minisztériumközi Bizottsággá (Comité Interministériel pour l'aménagement et le développement du territoire). Bekerül a betűszóba a regionális vonzerő, vagy attraktivitás ezzel is hangsúlyozva a francia területfejlesztés decentralizálását, illetve a regionális szint súlyának növekedését és fejlődését az ország területfejlesztési rendszerében. A versenyképességet itt a regionális vonzerőn vagy attraktivitáson kell értenünk. Egyes vélemények szerint a DIACT-t azért kellett visszanevezni DATAR-rá, mivel senki sem volt képes az új mozaikszót megjegyezni és továbbra is a DATAR-használták. Az új DATAR-t a területfejlesztés 21. század igényeinek hatására változtatták meg.

1.1.7. DATAR - Területrendezési és Regionális Tevékenységet Irányító Központtól a Területfejlesztésért és a Területi Versenyképességért Felelős Minisztériumközi Központon át a Területfejlesztésért és a regionális Attraktivitásért felelős Központig.

A DATAR a miniszterelnök közvetlen irányítása alá tartozik, de változóan és kormánytól függően egy-egy minisztérium felügyeli. Közigazgatási feladata egy minisztériumközi hivatás, a DATAR előkészíti, előrelendíti és koordinálja az állam által folytatott területfejlesztési politikát. A jelenleg a francia regionális politikát és területfejlesztést meghatározó fenntartható területfejlesztés szemszögéből a DATAR működését egy kettős

cél vezeti, mely a vonzerőt és a kohéziót hordozza magában. 50 évvel megalapítása után a DATAR működése folytatódik, célja mindenegybes területnek megadni a szükséges eszközöket egy fenntartható és kiegyensúlyozott fejlődéséhez a saját erőforrásaik felhasználásával

A DATAR szakembereit különböző minisztériumokból delegálják, hogy a fejlesztési kérdésekben speciális szakértelem rendelkezésre álljon a területfejlesztési döntések meghozatalánál. Ebből a szempontból a francia adminisztrációban egyedülálló szervezetnek számít, hiszen minden területfejlesztésben érintett minisztérium képviselteti magát e szervezetben. E szakemberek mellett minden régióban jelen van egy-egy DATAR munkatárs. Számuk kormánytól és időszaktól függően változó lehet. Az ő feladatuk az állam által megalkotott Regionális Területfejlesztési Bizottságok irányítása. De megemlíthetjük, hogy 2005-ben Európai Strukturális Alapok menedzsmentjével Franciaországban 5 000 fő foglalkozott, melyből 400 fő a Belügyminisztériumon keresztül az Európai Unió technikai segítségnyújtási keretből volt (5%) finanszírozva. A DATAR működése során a regionális prefektusokra és azok hivatalaira támaszkodhat. Rendelkezésre áll az országban és a határokon túl is működtetett kiküldöttekből álló képviselői hálózat, amely igen szerteágazó. E szakembereknek az a feladata, hogy elősegítsék a válságos helyzetbe került körzetek belső erőforrásokon alapuló fejlődését, ipari profilváltását, és a megújulást. Meg kell könnyíteniük a vállalatalapítást a kis és középvállalatok esetében koncentrálna a vidékre. Franciaországban a területfejlesztést igen tágan értelmezik, szinte minden fejlesztést beleértene ebbe a fogalomba. A DATAR szervezeti felépítése egy meghatározott irányt követ, még ha a különböző főosztályok, csoportok és akár a személyi funkciók időben a kor követelményeinek és a területfejlesztés kihívásainak megfelelően változnak is. A következőkben egy rövid áttekintés következik a DATAR szervezeti felépítésének változásairól 1995 és 2013 közötti időszakban.

A régi DATAR-t 1995-ben a megbízott főigazgató és két igazgató irányította. A különböző szakterületekkel a főosztályok foglalkoztak. A főosztályok száma 1995-ben 5 volt:

- A „területi és helyi akciók” főosztálya (Helyi fejlesztések és vidékfejlesztési politika csoport - L'équipe "Développement local et politique rural). Feladata a terepen folyó tevékenységek felügyelete, kapocs a DATAR és a terepen dolgozó (DATAR) szakemberek között (pl. állam és régió közötti tervszerződések, FNADT, országos területrendezési és fejlesztési alap). Feladatai közé tartozott még az állam és a régiók közötti tervszerződések előkészítése és azok koordinálása. Egyeztetette a regionális és interregionális (régiók közötti) feladatokkal megbízott DATAR munkatársak tevékenységét.
- A „gazdasági tevékenység és fejlesztési” főosztály (Gazdasági fejlődés és vonzás csoport - L'équipe développement économique et attractivité). Feladata volt a francia területfejlesztés szempontjából potenciális befektetők, befektető vállalatok felkutatása Franciaországban és külföldön, akik tudásukkal szolgálhatják a francia területfejlesztés ügyét. Ellátta a vállalkozások lokalizálását támogató tárcaközi bizottság (CIALA) titkársági teendőit. Működtetett egy gazdaságfejlesztési megbízottakból álló hálózatot. Olyan stratégiát kellett kidolgoznia, amely révén Franciaországba befektetők települtek.
- A „Területszervezési” főosztály (Regionális /Területi/ fejlesztés csoport - L'équipe développement régionale). Ez a főosztály volt a tájépítéssel és területrendezéssel foglalkozó főosztály, kidolgozta a területfejlesztés területi direktíváit, irányelveit, az országos és ágazati

sémákat. Feladata volt az ágazati problémákkal foglalkozó kérdések kezelése (az ország területét átható, átszervező ágazati problémák).

- Az „európai ügyek” főosztálya (*Európa és nemzetközi kapcsolatok csoport- L'équipe Europe et relations internationale*). Az európai regionális politika strukturális és pénzügyi alapjainak franciaországi kezelésével és a velük kapcsolatos problémákkal foglalkozott. A főosztály a nemzetközi határmenti együttműködési tervek kezelésével is foglalkozott. Felelős volt az Unió támogatásainak hatékony felhasználásának irányításáért és koordinálásáért (16 milliárd euró). Ugyanakkor foglalkozott az állami támogatások és közszolgáltatások kérdésével.
- Az „állami akciók és a közszolgálati szervek tevékenysége” főosztály (Állami területi politikák és fenntartható fejlődés csoport - L'équipe Politiques territoriales de l'état et développement durable). Érvényesítette a közszolgáltatás területi egyensúlyát, célzó politikát. Felügyelte a decentralizációs és áttelepítési politikát és a közszolgáltatás biztosítását a vidéki térségekben. Kapcsolatot tartott az állami vállalatokkal. Irányította a régiók infrastrukturális fejlesztését. Ide tartoznak a városfejlesztési kérdések is.
- A megbízott igazgató tanácsadói feleltek a következő szakterületekért: várospolitikai, falu- és városfejlesztés, gazdaságfejlesztés és foglalkoztatás, intézményfejlesztés, a törvény alkalmazása érdekében érvényesítendő intézkedések összehangolása, jövőtervezés és elemzés, az adatbankok létrehozása, nemzetközi együttműködés, kapcsolattartás az egyetemekkel és kutatóintézetekkel.
- A főtitkárság (Általános ügyek titkársága - Le secrétaire général) irányította a DATAR belső működését és összefogta a pénzügyi irányítást, személyzeti munkát, a dokumentációt és a számítástechnikai szolgálatot. Később a DATAR szervezetében eszközöltek néhány változtatást. Ennek következtében két újabb főcsoportot hoztak létre. Az egyik a tanulmányokért és kutatásokért, (L'équipe Études et prospective), a másik a területi megfigyelésekért (Observatoire des territoires) volt felelős. Így a főcsoportok száma 7-re nőtt.

A DIACT mint elődje a DATAR közvetlenül a miniszterelnöki hivatal szolgálatára volt. Megalakulásakor az államminisztérium, a gazdasági és energiaügyi, fenntartható fejlődés és területfejlesztési minisztérium és a területfejlesztési államtitkárság felügyelete alá rendelt szerv. Az 1963-ban még DATAR néven alakított szervezet ekkor már több mint száz fővel és több százmillió eurós költségvetéssel rendelkezett, amely magában foglalta a különböző területfejlesztési és pénzügyi alapokat. Bizonyos térségekben a DIACT és jelenleg a DATAR is helyi irodákat működtet. Ezek az irodák, a miniszterelnök által kinevezett biztossal az élükön, a területek gazdasági fellendülését tűzték ki célul. A DIACT megalakulásának évében 2006-ban 8 helyen működött ilyen iparosítási és gazdaságfejlesztési bizottság (Lotharingia, Massif Central, Nord pas de Calais, Normandie, Bretagne, Loire vidék). E bizottságok a gazdasági fejlődés elősegítése érdekében közvetítettek az állam, az önkormányzatok és a vállalatok között. Különböző bizottságok működtek a gazdaságilag elmaradott hegyvidéki területeken (Massif Central, Jura, Vosges, Alpok). Különböző bizottságok foglalkoztak a tengerentúli területekkel a Réunion vidékkel. A DIACT szervezeti felépítésében hasonlított a DATAR-ra és örökölte annak feladatát és hatáskörét és minisztériumközi közigazgatási küldetését is. A DIACT-t megalakulásakor kilenc főosztály alkotta ezek:

- A „területi és helyi akciók” főosztálya (Helyi fejlesztések és vidékfejlesztési politika csoport - L'équipe "Développement local et politique rural).
- A „gazdasági tevékenység és fejlesztési” főosztály (Gazdasági fejlődés és vonzás csoport- L'équipe développement local économique et attractivité).

- A „Területszervezési és az állam és a régiók közötti tervszerződések” főosztálya (Regionális /Területi/ fejlesztés és a régiók közötti tervszerződések csoport - L'équipe développement régionale et CPER.).
- Az „európai ügyek” főosztálya (Európai kapcsolatok csoport - L'équipe Politiques Européenne).
- Tanulmányokért és kutatásokért felelős főosztály.(L'équipe prospective et études).
- A területi megfigyelésekért felelős főosztály (L'équipe Observatoire des territoires).
- Nemzetközi együttműködések főosztálya (L'équipe coopération internationale).
- Szakági politikák és városi stratégiák főosztálya (L'équipe politiques sectorielles et stratégies urbaines).
- Gazdasági változások főosztálya (L'équipe mutations économiques)

Később a főosztályokat megreformálták, e reform hosszútávra meghatározta a DIACT és később az új DATAR szervezeti felépítését a szakterületekkel foglalkozó egységei tekintetében.

- Regionális fejlesztés és európai ügyek főosztálya (L'équipe Développement régional et politiques européennes): ez a főcsoport figyelemmel kíséri a tervszerződések és egyéb európai kezdeményezések kivitelezését és értékelését, ahogy más kezdeményezések területén a biztonság figyeli a stratégiai lépések teljességére a tervszerződések és az európai programok területén, valamint a CIACT által meghatározott nagy tervezetekenél. Ez a főosztály készíti elő a döntéseket az FNADT általános szakaszában. És segíti a CIACT döntéseit, és végül irányítja a regionális akciókat és azok felelőseit.
- Területi folyamatok főosztálya (L'équipe Dynamique des territoires): e főosztály ösztönzi és mozgatja a fejlesztéspolitikát a vidéki térségek javára (fejlesztési pólusok, Pays-ek, vidéki hálózatok, PNR); a vidékfejlesztésért, a közszolgáltatásokért és a problémákkal küzdő városi területekért, városokért (közepes városok, várospolitiká) felelős. A tengerparti területek és a hegyvidéki térségek fejlesztéséért is folytat politikát.
- Fenntartható fejlődés, városok-metropoliszok, közlekedés főosztálya (L'équipe Développement durable, transports et métropoles): részt vesz a nagy infrastrukturális projektek eljárásaiban a közlekedési utazási kereskedelmi szolgáltatások telepítésében. Figyel a fenntarthatóság megtartására a területfejlesztésben, mivel a fenntartható fejlődés mostantól minden közpolitika velejárája. A főosztály biztosítja a transzverzális együttműködések a DIACT többi szolgálatával és képviseli a DIACT-t környezeti szempontból a fenntartható fejlődésről szóló külső tárgyalásokon. Fejleszti a nagyvárosi térségek versenyképességét, kiigazítja a városhálózat működését, analizálja a francia városok gyengeségeit és erősségeit, a városok viszonyát egymáshoz, a saját és közvetlenül környező területeikhez, a környezetükhöz, a városok belső egyensúlyát is figyelembe véve. Érvényesíti a közszolgáltatás területi egyensúlyát célzó politikát, felügyeli a decentralizálási és áttelepítési politikát. Felügyeli a közszolgáltatás biztosítását a vidéki térségekben. Kapcsolatot tart az állami vállalatokkal. Koncentrál a régiók infrastrukturális fejlesztésére. Ide tartoznak a városfejlesztési kérdések is.
- Gazdaságfejlesztés és gazdasági változások főosztálya (L'équipe Développement et mutations économiques): ez a főosztály a gazdasági változások kezelésével, értékelésével és a változásokra adott válaszokkal foglalkozik. Az Állam kihelyezett területi szolgálatainak (SGAR, prefektúrák) belüli kiküldötti hálózatra támaszkodik, és szoros együttműködésben dolgozik a jövőkutató és gazdaságfejlesztési és előrejelzési minisztériumközi központtal. Körülbelül 30 áthelyezett ipari területet támogat az Állam. A főosztály működtet egy központot, mely a területfejlesztési támogatás odaítélésének folyamatát felügyeli, ugyanakkor segíti is azt.

- Innováció és versenyképesség főosztálya (L'équipe Innovation et compétitivité): ez a főosztály figyelemmel kíséri és értékeli a versenyképességi pólusokat és a helyi termelési rendszereket, figyelemmel kíséri a felsőoktatást és a kutatást és az informatikai hálózatok fejlesztését. Tárgyalásokat folytat a Franciaországban fejlesztéseket megvalósító klaszterekkel.
- Nemzetközi együttműködések főosztálya (L'équipe Coopération internationale): ez a főosztály Franciaország nemzetközi kapcsolataival, nemzetközi, határmenti együttműködési tervek kezelésével foglalkozik. Franciaországban félnek attól, hogy a cégek áttelepülnek az újonnan csatlakozott EU tagországokba, így jelentősen megnő a munkanélküliség. Erre a problémára keresnek megoldásokat. A hangsúly elsősorban a három ország típuson van: az EU újonnan belépő tagállamain, az Európai Unió tagjelölt államain és a Maghreb államokon.
- A területi megfigyelésekért felelős főosztály (L'équipe de l'Observatoire des territoires): megszervezi és működteti a DIACT területi megfigyelésekért felelős hálózatát és megfigyelő központját. Különböző területeken folytat megfigyeléseket és alkot szintézist, vetít előre információkat az adott területekről. A csoport és a központ segítséget nyújt a DIACT-nek az állami területfejlesztési politika területén.
- Tanulmányokért és kutatásokért felelős főosztály (L'équipe prospective et études). Az előrejelzéseket és tanulmányokat készíti a DIACT számára, annak tervezeteihez. Működteti a DIACT tudományos jövőkutató programjait.
- Hegycsoport-bizottságok – Hegyvidéki megbízottak. A DIACT-nek megalapításakor 6 hegycsoport bizottsága működött a hegyvidéki térségek koordinátor prefektusainak felügyelete alatt: Alpok, a Pireneusok, a Francia Középhegység, a Vosges, a Jura és a Hauts de la Réunion hegységek területén.

A DIACT Területfejlesztésért és a Területi Versenyképességért Felelős Minisztériumközi Megbízott irányítása alá volt helyezve. A megbízott munkáját három igazgató segítette. Az egyik a megbízott helyettese, az általános tájékoztatásért az elsődleges ügyletekért és a minisztériumközi kapcsolatokért, egyeztetésekért volt felelős, a második igazgató a gazdaságfejlesztésért és a gazdasági változásokért, amíg a harmadik igazgató a tanulmányokért és a kutatásokért, a tanulmányok értékeléséért és a nemzetközi kapcsolatokért volt felelős. Az *általános titkárság* felelt a DIACT belső működésért az általános pénzügyi kérdésekért, a költségvetésért, személyzeti és a humán erőforrások kérdéseirért, a létesítmények és egyéb anyagi javak az informatikai rendszer működtetéséért, a dokumentációk archiválásáért és a jogi szakértelemért. A Kommunikációs Kabinetnek kommunikációs és szervezési szerepe volt. A minisztériumközi együttműködési tevékenységekért/akciókért felelős bizottság bízta meg az igazgatót és irányítja a területfejlesztési politikát, kapcsolatban áll a kormánnyal és az általános titkársággal.

Az új DATAR jelenleg a Lakásügyi- és Területi Egyenlőség Minisztérium (Ministère, d'Égalité des territoires et du logement) felügyelete alatt áll. 2013-ban úgy gondolták, hogy meg kellene vizsgálni egy a területi egyenlőségért felelős hivatal (Commissariat Général à l'Égalité des Territoires) létrehozásának lehetőségét, mely a DATAR utódja lenne, természetesen újabb hatáskörökkel. A DATAR jelenleg a Területfejlesztésért és Regionális Attraktivitásért Felelős Minisztériumközi Megbízott irányítása alatt áll, aki felelős a Területi Egyenlőségért Felelős Hivatal létrehozásának előkészítéséért is. Szervezeti felépítésében változtatásokkal, de örökölte a DIACT felépítését és a legutóbbi 2013. augusztusi átalakítást követően a következő szervezeti felépítéssel rendelkezik (2. melléklet: 13. ábra). A megbízott munkáját két igazgató egy helyettes igazgató egy programigazgató és egy főosztályvezető segíti. Az egyik igazgató, aki a Megbízott helyettese is egyúttal, a koordinációért és a minisztériumok közötti

működésért, a másik igazgató a gazdasági változások figyelemmel kíséréséért és a gazdaságfejlesztésért felelős. A helyettes igazgató felelős az általános titkársági ügyekért, a programigazgató az európai programok folytatásához szükséges információs rendszerért, a főosztályvezető pedig a területi információs szolgálatokért, azaz a jövőkutatásért, a tanulmányokért, a területi megfigyelésekért és értékelésekért. Az új DATAR-t szintén szakcsoportokra osztják, melyek elődeikhez hasonlóan szintén egy-egy szakterületért felelnek. A főosztályvezető irányítása alá három szakcsoport tartozik, a területi megfigyelésekért felelős csoport (Observatoire de territoires), a jövőkutatásért, a tanulmányokért és a tudományos publikációkért felelős csoport (Prospective études et publications scientifiques). E csoportok tevékenységi köre megegyezik a DIACT idejében azonos névvel működő két szakcsoport tevékenységi területével. A dokumentációs szolgálat (Service de la documentation) pedig átvette a dokumentációs központ feladatait. A megbízott-helyettesigazgató alá tartozik a nemzetközi együttműködések (Coopération internationale), a területi dinamika (Dynamique des territoires) és az 5 hegyvidéki megbízotti hivatal (Commissariats de massif), regionális fejlesztés és európai politikák (Développement régional et politiques européennes) csoportja, e csoportok feladatai szintén megegyeznek a DIACT idején működő főosztályok feladataival. A mobilitás és hálózatok (Mobilité et réseaux) csoport megörökölte a DIACT fenntartható fejlődés, városok-metropoliszok, közlekedés főosztályának hatásköreit az innováció versenyképesség és digitális területfejlesztés (Innovation Competitivité et Aménagement Numérique) csoport, mely szintén létezett a DIACT idejében pedig kiegészült az ország informatikai és digitális fejlesztésének feladatával. A másik igazgató alá tartozik a gazdasági változások (Mutations économiques), mely csoport a gazdaságfejlesztés és gazdasági változások főosztályának utódjának tekinthető, valamint az ipari stratégia és a CIALA általános titkárságát működtető csoport, mely az országos és regionális iparfejlesztésért felelős és emellett előkészítő munkát végez a CIALA munkáját tekintve és ellátja annak titkársági feladatait. A DATAR közel 40 éve működtet egy külföldi képviseleti hálózatot az úgynevezett Invest in France Agencies-t. 1. *Európa*: Brüsszel, Amsterdam, Milánó, Frankfurt am Main, Zürich, Stockholm, London. 2. *Észak-Amerika*: New York, Chicagó, Los Angeles, Houston. 3. *Ázsia*: Tokió, Osaka, Tai-Pei, Szöul, Hong-Kong.

Az új DATAR feladat és hatáskörök szempontjából megörökölte a DIACT hatásköreit.

A DATAR feladatai

A DATAR közvetlenül a miniszterelnök alá rendelt tárcaközi intézmény. Célja a központi kormányzat (állam) szintjén a területrendezési politika, előkészítése, kezdeményezése, összehangolása. A DATAR feladata, hogy Franciaország területén a területi egyenlőtlenségek csökkentését megszervezze.

Tárcaközi akciókat kell folytatnia, hogy a területfejlesztésben részt vevő minisztériumok közötti munkát összehangolja, azok ágazati politikáiban a területi szempontokat érvényesítse, s a különböző ágazati, szakági politikákat összehangolja országos és regionális szinten. Ösztönöznie kell a minisztériumokat, hogy ne csak egy gazdasági ágazatban, hanem nagyobb, esetenként rajtuk jóval túlmutató területekben

gondolkodjanak. Nagyobb térségekre alkossanak (fejlesztési) koncepciót. Ebből következik, hogy a DATAR a minisztériumok felelősségét meghaladó regionális célkitűzések érdekében egységes irányba tereli azok fejlesztési, beavatkozási terveit. (A területfejlesztési tervekkel ösztönző hatást gyakorol az infrastruktúra fejlesztési politikára a közérdekű létesítmények területi elhelyezésére.) Foglalkozik a területfejlesztési tevékenységek területi felosztásával, telepítésével. A területfejlesztési tervekkel ösztönző hatást gyakorol az infrastruktúra fejlesztésére, az infrastruktúrafejlesztési politikára, a közérdekű létesítmények területi elhelyezkedésére, elhelyezésére. A DATAR finanszírozza továbbá azt a területfejlesztési támogatást (PAT), amit a hátrányos helyzetben lévő ipari területeken tevékenykedő, illetve azon kis- és középvállalkozások kapnak, akik hátrányos helyzetben lévő térségekben, zónákban telepednek le. Ugyanakkor figyelemmel kíséri az ellehetetlenült városrészek érdekében indított kampányokat is. A DATAR kiemelten foglalkozik továbbá, a nagyvárosokban zajló beruházásokkal, a városok turisztikai és egyéb befektetési vonzerejének növelésével, stb. Közvetítő szerepet játszik az országos döntések, és a helyi szintű fejlesztések között.

A DATAR egy közigazgatási egyeztető fórumként is működik, meghatározott feladatok ellátására. Kidolgozza a hosszú távú területfejlesztést és a területfejlesztési terveket. Jövőkutató programokat működtet, támogat a már megvalósult fejlesztések által előidézett következmények és a lehetséges fejlesztések megvalósíthatóságának vizsgálatára. Ez szükséges, hiszen egy terület fejlődése földrajzi arculatának változása nemcsak a politikai akarattól függ. A megfelelő fejlesztések végrehajtása, a lehetőségek felismerése, a területfejlesztési politika kidolgozása érdekében komoly jövőtervezést feltételez. A DATAR létezése óta két alkalommal irányított ilyen nagyszabású tervezési programot. 1967-74 között elkészült: „Elfogadhatatlan jövő forgatókönyv”. Ez alapul szolgált számos területfejlesztési döntéshez a 70-es, 80-as években, hasonlóképpen több másik jövőkutató programhoz a későbbiekben. Az 1990-94 között elkészített, „tervezés és terület” elnevezésű program is ilyen volt, amely eredményeként az 1995. év februári orientációs törvényt megszavazták. 2000-ben egy újabb forgatókönyv készült el a Franciaország Területfejlesztése 2020, hozzuk mozgásba a területet, címmel. A jövőtervezés az alapvető fejlődési irányvonalakra irányul, a kutatás igyekszik feltárni az ország területét érintő nagy folyamatokat. A DATAR felelős a közösségi regionális politika megszervezéséért Franciaországban. Az Európai Unió szintjén egyezteteti a prioritást élvező térségeket. Az európai uniós támogatások odaítélését, felhasználását figyelemmel kíséri, megszervezi azok leosztását Franciaország régióira és egyezteteti tartalmukat. A DATAR feladata a minisztériumok munkájának összehangolása a közösségi regionális politika megvalósulásának érdekében.

„Strukturális akciók csoport” - a DATAR tagja az Unió strukturális alapok ügyében illetékes tanácsának, képviseli a francia hatóságokat a strukturális alapok felhasználását irányító konzultatív testületben, tagja a régiók fejlesztéséért és átalakításáért felelős bizottságnak.

1.2. A magyar területfejlesztés és regionális politika és kialakulásának rövid bemutatása

1.2.1. A magyar térszerkezet egyenlőtlenségeinek kialakulása - 1945 előtti időszak

A modern magyar terület és településfejlesztés kialakulását sok más államhoz hasonlóan a XX. század közepére teszik. Ám ez nem jelenti azt, hogy a XX. század előtt nem találkozhatunk nagy területfejlesztési tevékenységekkel, hiszen elég, ha a reformkori Budapest fejlesztésére, az ország vasúthálózatának kialakítására vagy a Tisza szabályozására gondolunk. Egy a mai értelemben vett intézményrendszer jellege mindazonáltal csak a II. világháború után az államszocializmus időszakában kezdett csak kialakulni. Az ország térszerkezeti egyenlőtlenségének okai azonban már jóval a modern magyar területfejlesztés megjelenése előtt kialakultak. Az ország erőforrásai csak egy országos jelentőségű város kialakítását tették lehetővé és ez Budapest a főváros volt, mely mellett minden vidéki nagyváros eltörpült. Budapest központi szerepkörét erősítette az Osztrák-Magyar Monarchián belül Bécs és Budapest között fennálló a Birodalmi főváros majd a duálissá váló Monarchia társ-fővárosa között kibontakozó verseny, mely jelentősen torzítja az ország térszerkezetét, ha korántsem olyan mértékben, mint a későbbi Trianoni Diktátum. Ez a versengés a történelem mellett az elsődleges oka a centrum-periféria valamint a NY-K dichotómia kialakulásának. Ám azt is meg kell jegyeznünk, hogy az elsődleges fejlesztések és új technológiák az Osztrák Örökös Tartományok felől érkeznek Magyarországra, így azok nyugaton hamarabb és nagyobb eséllyel honosodnak meg. Ugyanakkor megfigyelhető egy ellenpólus rendszer kialakulása is, mely egy valódi Budapest ellensúlyozására képes ellenpólus gyűrű kialakulását mutatta előre. Ezen gyűrű városai valódi ellenpólusokká fejlődhetnek volna a XX. században, ám közbeszólt a Trianoni Diktátum és megszakította ezt a természetes fejlődést elszakítva az ellenpólusokat a fővárostól. Trianon után elveszett e középvárosi gyűrű, valamint jelentős határmenti területek maradtak vonzásközpont nélkül. Számos város elvesztette hagyományos évezredes vonzáskörzetét és került egykori központi helyzetből excentrikus vagy határ közeli, perifériális helyzetbe, melyből adódó problémáira azóta sem tudott sikeres válaszokat adni. A Trianoni Magyarországon kialakult egy új nem természetes módon fejlődő középvárosi gyűrű, melynek napjainkig sem sikerült a fővárost ellensúlyozni.

A nagy területfejlesztési vállalkozásokkal kapcsolatban megemlíthetjük a Tisza szabályozását, melyet jelenleg nem minden kutató tartott szükségesnek. Ezzel kapcsolatban hozzá kell tennünk, hogy az alföldi gabonatermesztő vidékek aligha emelkedhettek volna föl a Tisza szabályozása nélkül, és hogy a szabályozások előtti állapot sem volt természet közeli, hiszen a török hódoltság idején tudatosan elmocsarasították azokat a területet is, melyek nem voltak elárasztva. A szabályozás előtt a területet nagyrészt víz borította és a hajózásban, halászatban, az áruszállításban és a vízimalmok energiaigényének kielégítésében tudták azt hasznosítani ám gazdasági jelentősége igen csekély volt. A szabályozások megindítása Széchenyi Istvánhoz és Vásárhelyi Pálhoz köthetők, akik a Vaskapu szabályozását is vezették. A Tisza szabályozásában az ármentesítést, az az gátak építését és a hajózhatóvá tételt a folyó hosszának lerövidítését kikötők építését is célul tűzték ki, széles állami és társadalmi összefogásra volt szükség a megvalósíthatóság tekintetében (Cholnoky J, 1933). A munkálatokat sok minden lassította és tulajdonképpen sohasem fejezték be őket teljesen, nem is fejezhették, hiszen a Trianoni Diktátum több folyó szabályozandó hegyi szakaszait leválasztotta az ország területéről. A szabályozások végül is elkészültek és elsődleges

következményük a gabonatermő területek megnövekedése és a magyar mezőgazdaság gabonaexportra való átállása volt (Teleki. P, 1936; Miklóssy. E, 2000). Az ágazatot később több válság is sújtotta, ennek ellenére ez az egészségtelen termelésszerkezet a XX. század során mindvégig fennállt. A Tisza szabályozás másik igen jelentős következménye a mezőgazdasággal és az ahhoz kapcsolódó élelmiszeriparban dolgozó rétegek számarányának növekedése volt. Az ármentesített területeken meg kellett oldani az öntözést, melyet majd csak az 1930-as években sikerült rendezni. Egy másik a vasútépítésnek is köszönhető következmény Budapest további jelentős növekedése volt, mint malomipari központ, de az árvízmentesítés számos középvárost is megerősített az alföldön, mint a gabonaipar központjait. Ezért kell tehát beszélnünk, vitathatatlan folyószabályozási, technológiai teljesítménye mellett terület- és gazdaságfejlesztési szempontból is a Tisza szabályozásról.

A másik jelentős a magyar térszerkezetet befolyásoló területfejlesztési vállalkozás az ország vasúthálózatának kiépítése volt. A korabeli időkben két vasútépítéssel kapcsolatos elképzelés csapott össze, melyeket tulajdonképpen világnézeti és a magyar állam jövőjét szem előtt tartó államszervezési elképzelések is befolyásoltak, tehát ilyen alapokon is megvilágítható a kérdés. Az egyiket Széchenyi István képviselte, aki az erős központosított Magyarország híve volt és az ország jövőjét az Ausztriával való államszövetség megtartásával képzelte el, éppen ezért Budapestet valódi fővárossá Bécs megfelelő ellensúlyává akarta tenni, így egy Budapest központú vasútfejlesztést képzelt el. Széchenyi 1848-ban „javaslat a magyar közlekedésügy rendezésiről” című művében összefoglalja a magyar közlekedéspolitikai és közlekedéshálózat fejlesztési koncepció legfontosabb elemeit. A munkában vizsgálja a vasúti, közúti és vízi közlekedés lehetőségeit a nemzeti munkamegosztásra támaszkodva, valamint megfogalmazza az ország térszerkezetének nagyregionális átalakítását ezekkel kapcsolatban. Ezt a munkát tekinthetjük valódi területfejlesztési koncepciónak is (Hajdú, Z. 2001). A másik álláspontot Kossuth Lajos képviselte, aki egy megyei alapokon szerveződő decentralizált Ausztriától független államot képzelt el, melyben a főváros nem rendelkezik túlon túl nagy súllyal, így ő a vasúthálózat kiépítésében is ezt az álláspontot képviselte a nagy vasútvonalak találkozására, így a Dél-Dunántúlon és nem a fővárosban lett volna. Végül a Széchenyi-féle változat valósul meg, így a főváros jelentősége tovább nőtt, most már, mint országos vasúti csomópont, így előrevetítve a későbbi növekedését.

[14. ábra: A Széchenyi-féle vasúthálózat fejlesztési javaslat. Forrás: „javaslat a magyar közlekedésügy rendezésiről”c. munka]

A Tisza szabályozás közvetve a vasútépítés közvetlenül segítette elő Budapest központi szerepének növekedését, ha ehhez hozzáadjuk a kiegyezés utáni politikai szerepének növekedését és a város fejlődését, érthető hogy 1910-re a magyar medence egyedüli és vitathatatlan központja Bécs valódi ellenpontja a magyar főváros volt. Valószínűsíthető, hogyha az ország területi egysége nem sérül, akkor a Monarchia központja előbb vagy utóbb, legalábbis gazdasági szempontból biztosan áthelyeződik a Kárpát-medence központi városába, ahogy ezt a földrajz vitathatatlan törvényei diktálják (Cholnoky J.1933).

A főváros mellett fejlődésnek indult a magyar városhálózat is. A kialakuló régiók és regionális városok a századfordulón már kezdtek körvonalazódni. A XX. század elejére megfigyelhető volt a történelmi Magyarországon belül egy regionális városi gyűrű kialakulása, mely városok idővel Budapest későbbi ellensúlyaként is működhetek volna. Ezek a városok Pozsony, Kassa, Nagyvárad, Kolozsvár, Temesvár, és Zágráb voltak. Regionális szerepkörüket hangsúlyozta, mind a magyar közigazgatási rendszerben, mind a gazdasági életben betöltött szerepük valamint a XX. század elejére kialakult magyar vasúti hálózatban lévő helyzetük, a kiegyezés után természetesen Budapestről együtt jelentős fejlődésnek indultak.

A felgyorsuló vasútépítéssel együtt járt az ipari tevékenységek rohamos térhódítása. Az ipari forradalom eljutott a vidéki térségekbe és ott a helyi energiákat felhasználva a kiépülő infrastruktúra, azaz az épülő vasútvonalak segítségével megtelepedett, de a vasútépítés segítette elő a Tisza szabályozása mellett az alföldi gabonatermő területek fölemelkedését is. A gazdasági fejlődés természetesen minden nagyobb városban kifejette hatását, ám azoknál a városoknál volt a legerőteljesebb ahol a központi szerepkört történelmi, kulturális vagy éppen jó természeti adottságok fokozták. A magyar társadalom és gazdaság erővonalai e nagyvárosok és természetesen Budapest körül körvonalazódtak a Trianoni Diktátum előtt és Európában egyedülálló sebességgel fejlődtek.

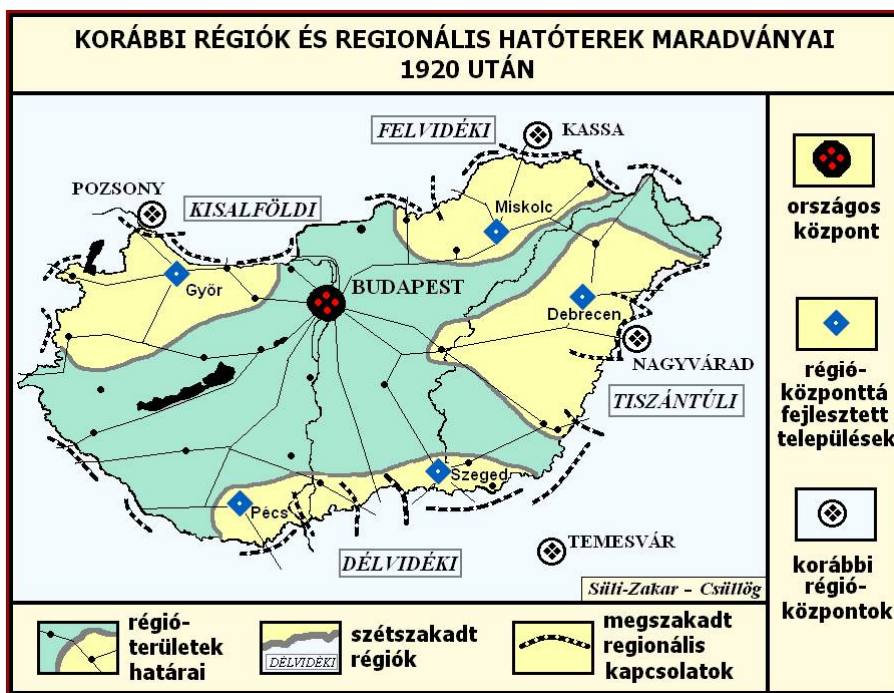
Ebben az időszakban a magyar területi politika elsődleges célja Budapest Béccsel szembeni szerepének növelése volt. A hivatalos magyar térszervezési elképzelésekben, ebben az időszakban nem találhatunk regionalizálási törekvéseket illetve regionális nagyvárosok kialakításának tervét. Az, hogy ebben az időszakban mégis elkezdett kialakulni egy regionális városokból álló gyűrű azt jelenti, hogy ez a folyamat természetes gazdaságfejlődés keretei között egy természetes fejlődési folyamat következtében indult meg és tudott volna kiteljesedni, ha a világháború és a Trianoni diktátum nem törte derékba fejlődését.

1910-ben Budapest egy 900 ezres nagyváros egy 18 milliós ország fővárosa volt, ide koncentrált az ipari tőke, a kereskedelmi bankok, az agrártermékek feldolgozásának nagy része, a szellemi élet és természetesen a politikai döntéshozatal is (Thirring, G. 1925).

[15. ábra: Magyarország térszerkezete a XIX.-XX. század fordulóján. Forrás: Süli-Zakar I., Csüllög G. 2010]

Az első világháború utáni magyar regionális politikát és gazdaságfejlesztést a revízió igénye hatotta át. Az ország szétesése a társadalmat sokként ráta meg. Az ország terület közel háromnegyedének és a lakosság kétharmadának elvesztése kihangsúlyozta az addig a duális monarchia keretein belül zajló térszerveződés, azaz a két gazdasági tér, a két főváros versenyébe belesimuló problémákat. A veszteség következtében már látványos volt a főváros túlsúlya, Budapest egy 7,8 milliós ország fővárosa lett és túlsúlyát csak növelte, hogy az elcsatolt területekről közel félmillió menekült is a fővárosban telepedett le, mely népessége ennek következtében már jóval meghaladta az egymilliót. A budapesti vízfej kialakulását csak fokozta, hogy az ország elveszítette azt a kialakulóban lévő nagyvárosi gyűrűjét, mely némiképp ellensúlyozta a fővárost, így annak nem volt vetélytársa az ország településhálózatán belül. Emellett a főváros elveszítette természetes vonzásteret nagy részét, így tulajdonképpen azzal, hogy mesterségesen szétdarabolták, lefejezték a kárpát-medencét leválasztva róla a magterületet, a természetes központot. Az elcsatolt nagyvárosok vonzáskörzeteinek egy része az ország területén belül maradt valamint több magyar nagyváros elvesztette vonzáskörzetének jelentős részét.

[16. ábra: Korábbi régiók és regionális hatóterek maradványai a trianoni Magyarország területén. Forrás: Süli-Zakar I. - Csüllög G. 2010]

Az ipar tekintetében elvesztek az ország hagyományos ipari és bányavidékeink, valamint a gyáripár legnagyobb része, így ebből a szempontból is egy igen torz térszerkezet alakult ki, a „Csonkaország” gyáriparának mintegy 70%-a a főváros körül összpontosult.

Ebben az időszakban, mint azt már Franciaországnál láthattuk Magyarországon a helyzethasonló volt a francia gyáripár helyzetéhez. Még ha hazánkban más is volt a koncentráció közvetlen oka. Franciaországban a történelem és a centralizáltság okozta az ipar főváros körüli koncentrációját. Ott belső erők hatottak tehát természetes folyamatként alakult ki a vízfejűség. Magyarországon azonban egy mesterségesen az országra kényszerített diktátum következményeinek volt tekinthető e koncentrálttság, így tehát külső erők hatottak még akkor is, ha az ország természetes fejlődése részben előkészítette a későbbi mesterséges beavatkozás katasztrofális következményeit. Elvesztek a hagyományos egyetemi városaink ahonnan az egyetemek valószínűleg szintén a fővárosba menekültek volna, ha nem lép közbe a magyar területi tervezés első tudatos decentralizáló lépésével. Egy második nagyvárosi gyűrű kiépítéséhez jó alapot szolgált az elcsatolt országrészekből elüldözött illetve elmenekült felsőoktatási intézmények letelepítése. Így a kolozsvári egyetem Szegedre a pozsonyi egyetem Pécsre, a selmecebányai erdészeti akadémia Sopronba települt Debrecenben pedig egy már korábbi döntés következtében működhetett egyetem. A vasúthálózat egyértelmű centralizáltsága a transzverzális vonalak elvesztése is fokozta a problémát mivel a fővonalak mind Budapest irányába tartottak és a későbbi új nagyvárosi gyűrű városainak sok esetben csak Budapesten keresztül volt

kapcsolata. Ez a centralizált szerkezet a mai napig meghatározza a magyar vasúthálózatot, de a közúthálózatot is.

A trianoni ország csonkítás tehát az élet minden területén kifejtette hatását. Budapest minden szempontból vetélytárs nélkül maradt. Hozzáálltak ugyanakkor egy új nagyvárosi gyűrű kialakításához, mely gyűrű városai a határhoz túl közel estek. Abban a szituációban ahol Magyarországot ellenséges államok vették körül ez a határ közeli fekvés hátrányosnak volt tekinthető mind katonai, mind gazdasági megfontolások tekintetében. Az új regionális városok megerősítése és a torz ipari szerkezet kiegyensúlyozása volt az egyik célja az úgynevezett „győri program”-nak, mely tulajdonképpen Magyarország újra-felfegyverkezésének programja volt és csak kisebb részben (költségvetésének 40%-ában) tartalmazott gazdaságfejlesztési elemeket, azt is a hadiipar kiszolgálására hivatott hátország megerősítése érdekében. A hátország megerősítése végül a magyar gyáripar az új regionális városok megerősítését hozta magával, erre az erősödére hatott pozitívan a már említett egyetemtelepítési program. Az infrastruktúra területén különösen a vasúti infrastruktúra területén megmaradt a hagyományos centralizált Budapest központú szerkezet, és a közigazgatási rendszert sem változtatták meg érdemileg. Ennek oka az volt, hogy a fennálló helyzetet ideiglenesnek tekintő magyar kormányok folyamatosan napirenden tartották a revízió gondolatát és egy esetleges jelentős közigazgatási illetve infrastrukturális reform a fennálló helyzetbe való beletörődést jelenthette volna. A „győri program”-nak köszönhetően összesen 500 új gyár keletkezett, ezek 80%-a vidéken volt található, ami közel 100 000 új ipari munkahelyet jelentett a fővároson kívül. A főváros korábbi 70%-os ipari súlyának csökkenése következtében az ipar 50%-a került vidékre és ez az arány marad a meghatározó egészen az 1980-as évek közepéig, végéig. Ekkor alapozzák meg Debrecen, Szeged, Győr Szombathely Kecskemét és Székesfehérvár gyáriparát. Ezen fejlesztésnek köszönhetően 1938 és 1942 között jelentősen 37%-al nőtt az ipari termelés összvolume, a gyáriparban foglalkoztatottak száma 18%-os és a reálbérek 12%-os emelkedése következtében bővült a belső piac és az export is (Miklóssy E.2000).

A fenti helyzetet a bécsi döntések az elcsatolt regionális központok visszacsatolásával részben és ideig-óráig enyhítették ám a háború után sajnos újra a trianoni határok mögé kellett visszavonulnia az országnak. A területgyarapodások főleg a nyersanyagkészletek szempontjából voltak jelentősek, mivel az ipari kapacitást az elcsatolt területeken a megszálló államok igyekeztek lecsökkenteni vagy a hátországba telepíteni a Felvidék esetében Csehországba, Erdély esetében pedig a Regátba, így a visszatért területeken az ipari kapacitás nem volt jelentékeny.

A második világháború után a szovjet megszállás az újjáépítés és a jóvátétel fizetésének terhe mellett kellett hozzákezdeni az ország újjáépítéséhez. 1947-ben az Építés- és Közmunkaügyi Minisztériumban megkezdődtek azok az országos nagyságrendű területi vizsgálatok, melyek célja az ország közigazgatási, területrendezési és területfejlesztési reformjának előkészítése volt. 1947-48-ben elkezdődött az ország első településhálózat fejlesztési koncepciójának kidolgozása, mely feladatot az ekkor alapított Területrendezési Intézet kapta (TERINT)(Hajdú Z.2001). Ebben az időszakban a magyar területfejlesztés több jelentős problémával nézett szembe. Az első a főváros túlzott súlya, mely probléma a két világháború közötti időszakban is fennállt és részben sikerült mérsékelni a vidéki felsőoktatási és ipartelepítési programokkal valamint a területgyarapodásokkal, ám ehhez képest túlsúlya még mindig jelentős volt. A második az elcsatolt regionális centrumok hiánya, az újonnan kijelölt regionális centrumok gyengesége, határ közeli fekvése és az, hogy ezen új központok sok esetben elveszítették

vonzáskörzetük egy részét. Ugyanezen probléma másik oldala az elcsatolt területeken lévő centrumok a trianoni ország területen maradt vonzáskörzeteik központnélkülisége, amit súlyosbított azok perifériális fekvése. Az előbbi két probléma a Monarchián belüli gazdaság- és városfejlődés és a trianoni határmegvonások következménye. A magyar területfejlesztés harmadik jelentős problémája a nyugat-kelet dichotómia részben csak a második világháború után az ötvenes években illetőleg a rendszerváltás környékén alakult ki. A Párizsi Béke aláírása után ezeket a problémákat a szövetségesek által diktált határok között kellett orvosolni és a területi revízió esélye hosszú távra elveszett.

1.2.2. Az államszocializmus időszaka – 1947-1989 közötti időszak

Az 1947- augusztusában indult első népgazdasági és újjáépítési terv. Az úgynevezett 3 éves terv célja az volt, hogy felszámolja a háború pusztításait. 1948-ra sikerült a háború előtti ipari termelés szintjét elérni ezzel párhuzamosan megindultak az államosítások, így 1948-ra a gyáripár 85%-a volt állami kézben

A magyar területfejlesztés az ötvenes évek elejétől kezdve kissé torzult viszonyok és a tervutasításos rendszer feltételei között a szovjet iparfejlesztési modellt magáévá téve a minden racionális alapot nélkülöző nehézipar fejlesztést tűzte ki elsődleges céljául, természetesen törekedve a szovjetrendszer magyarországi meghonosítására az iparfejlesztés primátusát hirdetve. Intézményesedett területfejlesztési politikáról a Rákosi-rendszerben nem beszélhetünk.

Ebben az időszakban nem lehetett másról szó csak a szovjet minta szolgai átvételéről, mely nem adott lehetőséget területfejlesztési intézményrendszer kialakítására már, csak azért sem mert az egyes ágazatokra koncentráló központi tervezés a helyi érdekeket egyáltalán nem vette figyelembe. A hatalmat, mely a fővárosban koncentrált minden szinten a kommunista párt képviselte és a gazdasági tervezést és irányítást is szorosan a kezében tartotta, ez a helyzet csak tovább növelte Budapest súlyát az ország térszerkezetén belül. A Rákosi rendszer megsemmisítette az addigi polgári rendszer elemeit és azokat a diktatórikus szovjet modell lemásolásával helyettesítette. A gazdasági fejlesztést egy újabb háborúra való felkészülés egyfajta hadigazdaság kiépítése határozta meg, melyben a szovjet által elsődlegesnek tartott nehézipar dominált. Ennek az ágazatnak azonban Magyarországon nem voltak jó alapjai éppen ezért eleve hibás és kudarcra ítélt elképzelésnek tekinthető. Az első szocialista pártprogram ugyan az egyenlőség a vagyoni és társadalmi különbségek felszámolását ígérte, mely területfejlesztési leképeződése a területi különbségek mérséklése lett volna, a gyakorlatban ebből azonban semmi sem valósult meg, sőt a területi kiegyenlítődés szempontjából az erőteljes központosítás következtében csak nőtt a szakadék a főváros és az ország többi része között. A Rákosi-rendszer gazdaságfejlesztését a voluntarizmus jellemezte az erőltetett iparfejlesztésnek köszönhetően a településhálózat fejlődése szempontjából az ország kettészakadt: egy DNY-ÉK ipari-energetikai tengely a budapesti agglomerációval, valamint az Alföld és a Dunántúl agrárkörzetei állt szemben egymással. Az ipari foglalkoztatottak fele, ahogy a két világháború között is, még mindig Budapestre koncentrált. A foglalkoztatási átrétegződés egyirányú és a mezőgazdaság felől az ipar felé mutat (Beluszky P. 2010). 1949-ben (4068/1949. (VI.4. kr.)) a Területrendezési Intézet feladata volt a területi tervezés szovjet mintájának magyarországi alkalmazása, regionális koncepciók készítése illetőleg megkezdték részletes tervek készítését a településhálózat formálására. Emellett a TERINT konkrét feladatai voltak a területrendezési tervezés lebonyolítása, földrajzi gazdasági vizsgálatok elvégzése, területi és települési egységek általános rendezési terveinek elkészítése. 1949-50-ben megreformálták a magyar közigazgatást, megszüntetve a csonkamegyéket és egy jelenleg is

működő 19-megyés koncepciót fogadtak el, ám nem valósítottak meg radikális területi reformot. Bár a második világháború után több tervezet is született erre inkább a két világháború közötti állapotot racionalizálták.

Az első ötéves terv leginkább a háborús készülődés jegyében fogant és alapvetően a nehézipart favorizálta ám, célként határozták meg az ország „társadalomgazdasági térképének megváltoztatását” az iparilag elmaradott területek iparosítását a főváros mellett két nagyipari központ létrehozását szocialista városok és falvak létrehozását valamint a tanyavilág felszámolását (Hajdú Z, 2001). Meg akarták oldani az ország térszerkezeti problémáit főváros-vidék, főváros-nagyvárosok, nagyvárosok –kisvárosok, városok-falvak, és a tanyarendszer kontextusában. A városokat fejlesztési osztályokba sorolták ezekre az osztályokra meghatározták a fejlesztési prioritásokat. A fejlesztési hierarchia csúcán a főváros és Miskolc állt a többi várost három osztályba és azokon belül alosztályokba sorolták és ezekben határozták meg a fejlesztési célkitűzéseket. Az 1950-es években megkezdik az úgynevezett „szocialista városok” építését e városok biztosították a környékre telepített ipari beruházások munkaerőigényét. Az 1951. évi 1. a város és községrendezésről szóló törvényrendelet rendelkezett a településrendezésről. A rendelet kimondta, hogy egy területet csak az előzetes város- illetve területrendezési tervben meghatározott célra lehet használni, emellett a városokat és községeket osztályokba sorolta, az ország szempontjából nagyon jelentős, jelentős és egyéb kategóriákat állapított meg. 1953-ban elhatározták, hogy megreformálják a megyerendszert ez egészen az 1956-os eseményekig napirenden volt ám erre a forradalom kitörése miatt végül nem kerülhetett sor

A Rákosi rendszer a terület-és településfejlesztést a gazdasági-társadalmi átalakulást elősegítő eszköznek tekintette csupán, mely a központi gazdasági tervezés része a központi irányítás eszköze nem egy különálló szakterület. A gazdaságfejlesztés homlokterébe a Kádár rendszer első éveiben az emberek életkörülményeinek javítása és a Rákosi-féle voluntarizmus háttérbe szorítása került

1958-ban kormányhatározatban rendelkeztek a területi tervezés alkalmazásáról valamint az ipartelepítésről. Az ipartelepítést tekintve a fő célkitűzések a következők voltak: Budapest súlyának csökkentése az elmaradott területek megfelelő iparosítása, az egyes területek iparának összehangolt fejlesztése és a gazdaságosság. Ugyanakkor országos jelentőségű új ipari üzemet nem lehetett Budapestre telepíteni csak a Gazdasági Bizottság előzetes engedélyével, emellett az ipari üzemek telepítésénél előnyben részesítették az elmaradott mezőgazdasági területeket elsősorban az Alföldet. A területi tervezést tekintve előírták regionális vizsgálatok elkészítését és a településhálózat átfogó vizsgálatát.

Részben a fentieknek köszönhetően 1957-1958 között készül el a Balatonkörnyék Regionális Terve (BRT), mely a magyar területfejlesztés első magyarországi regionális terve és tartalmában felépítésében illetve a végrehajtását felügyelő bizottságok kialakításában évtizedekkel megelőzte az akkori magyar területfejlesztési gyakorlatot. Valószínűleg szerették volna, ha ez a tervezet mintaként szolgál a későbbi regionális tervek számára (Miklossy. E, 2000).

1963-ban hat tervezési körzetre osztották az országot mivel rájöttek, hogy a megye túl kis térkategória a területfejlesztésben, emellett meghatározták a regionális tervezés feladatait a regionális tervek fajtáit.

[17. ábra: Az 1963-as Tervezési Körzetek. Forrás: saját szerkesztés.]

Ekkor tehát a regionális tervezés feladata, hogy a helyi adottságok és lehetőségek valamint a fejlesztés irányainak figyelembe vételével biztosítsa a területek célszerű felhasználási módját, a beruházások megfelelő kiegyensúlyozott elhelyezését és műszaki kapcsolataik biztosítását.

Ugyanebben az évben készült el az Országos Településhálózat Fejlesztési Keretterv (2021/1963.(IX.21.) kh.). Ez a keretterv kategorizálta a különböző településeket, országos, nagy regionális, regionális alközpontok és regionális szerep nélküli városok kategóriáit valamint fő-, átlagos- és mellékvallvak csoportjait hozta létre. (Jószai A. 2007)

A hatvanas évektől decentralizálták az ipari vállaltok irányítását, így azok egyre jobban beleszólhattak a területfejlesztési források elosztásába és a gazdasági tervekbe is. A fejlesztési források elosztása változatlanul az Országos Tervhivatal feladata maradt itt határozták meg a középtávú fejlesztés fő irányait és ezek ágazati-területi lebontásait. A területi kérdések az Építési és Városfejlesztési Minisztérium hatáskörében voltak, melynek összehangoló szerepe igen csekély volt. Az ÉVM tervezési bázisintézetévé fejlesztette a Várostervezési Intézetet (VÁTI), mely a hazai regionális tervezés alapvető és sokáig egyetlen szervezete volt. A megyei tervezés, a tervek és közigazgatás kérdései a Minisztertanács Tanácsi Hivatala és a megyei tanácsok hatáskörébe estek, de a területi tervezéssel saját hatáskörében egy sor szervezet foglalkozott. E szervezetek között az 1980-as évekig az Országos Tervhivatal feladata volt az ellenőrzés és az összehangolás megteremtése, a rendezési kérdések, vagyis a fejlesztések térbeli koordinációja pedig az ÉVM feladata volt (Miklossy. E, 2001). A megyei tervek az országos tervek leképeződései. E tervek az országosnak megfelelő szerkezetben voltak elkészítve ágazati bontásban, ami megkönnyítette a statisztikai értékelést, de lehetetlenné tette a területi szempontok érvényesítését. Előbbi szempontok figyelembe vétele pedig elvben regionális tervezés fő célja kellett volna, hogy legyen, ám azzal az Országos Tervhivatal nem foglalkozott a Minisztériumnak pedig nem volt hatásköre, hogy foglalkozzon vele. A hatvanas évektől induló regionális tervezés, mely nem tekinthető valódi regionális tervezésnek sokáig jogi és intézményi felügyelet nélkül folyt és az ÉVM hatáskörébe tartozott. Tehát ebben az időszakban a helyzet hasonló volt a francia Tervhivatal, és az Újjáépítési és Urbanisztikai Minisztérium között fennálló viszonyhoz az országos és regionális tervek

tekintetében. Ám míg Franciaországban felül tudtak emelkedni ezen a kettősségen és létrehoztak egy koordináló szervezetet addig Magyarország tekintetében ilyesmire nem volt lehetőség.

Láthatjuk, hogy az 50-es 60-as években a túlságosan központosított tervgazdálkodás miatt nem volt lehetőség önálló területfejlesztés kialakítását, ez a helyzet oldódni látszik a '70-es '80-as években, amikor a központi hatalom szorítása lazulni látszik. A központi hatalom által irányított gazdasági tervezés és tervgazdálkodás felülről lefelé fedi le a gazdaságot, míg a területfejlesztés horizontálisan teszi ugyanezt ezért gyakran konfliktusba kerül a kettő egymással. E konfliktus kezelését csak olyan központi hatalom képes megoldani, mely belátó, képes a helyi érdekeket is figyelembe venni ismeri a helyi viszonyokat és mindezek alapján kész a párbeszédre, sajnos a szocializmus ideje alatt Magyarországon éppen ennek ellenkezője volt hatalmon. Még akkor is, ha ez a központi szorítás a 70-es évektől lazulni látszott mivel a tervgazdálkodás alapvetően alkalmatlan arra, hogy a valódi helyi érdekeket figyelembe vegye. Nincs ugyanis egységes recept, mely szerint minden egyes terület vagy település egyenlő arányban fejleszthető.

1968-ban az abban az évben bevezetett gazdaságirányítási reformhoz kapcsolódva elkészül az Országos Településhálózat-fejlesztési Koncepció, mely a regionális tervezés egyik alapja lett.

A másik a tervezésben legalább olyan jelentős intézkedés pedig a 1006/71-es kormányrendelet a területi tervezés országos rendszerének kiépítéséről, azaz a Területfejlesztés Irányelveiről. A rendelet meghatározta a területi tervezés feladatát, mely lényegében kettős feladat volt hatékony erőforrás felhasználás és az egyensúlyi feltételek biztosítása. A településhálózat racionálisabbá tétele az erőforrások hatékony felhasználásával, az egyes területek közötti különbségek mérséklése a foglalkoztatási, termelékenységi és a települések ellátottsági színvonalának közelítésével. Különbséget tett rendezési és fejlesztési tervek között megkülönböztetett hosszú és középtávú fejlesztési tervet. Ugyan hosszú távú terv sohasem készült a középtávú terv azonban jól illeszkedik az ötéves tervek rendszerébe. (A hosszú és nagytávú rendezési tervek 10-15 illetve 25-30 éves időtartamúak voltak és vonatkozhattak az egész országra, egy gazdasági körzetre, egy megyére, településre és környékére és egyéb területegységre.) Meghatározta a területi tervezésben részt vevő szervezet és a tervek jóváhagyását. Az Országos Tervhivatal és az Építési és Városfejlesztési Minisztérium volt a területi tervezés két fő szerve. A hosszú távú „népgazdasági területfejlesztési terv” kidolgozásáért az OT felelt és kidolgozásában együtt kellett működni az ÉVM-el, így beilleszthették volna a területi kérdéseket az országos tervekbe, csak hogy ilyen tervet sohasem készítettek csak középtávú terveket. Az ÉVM feladata volt a fejlesztési tervek szakvéleményezése és a rendezési tervek szakmai irányítása. A minisztériumoknak és főhatóságoknak a szerepe az ágazati fejlesztésekre és a tájékoztatásra korlátozódott a fővárosi és a megyei tanácsoknak középtávú fejlesztési tervet kellett készíteniük ám ez inkább tervegyeztetés volt, mint autonóm tervezés. A Központi Statisztikai Hivatal és a Magyar Tudományos Akadémia feladata a tervezéstámogató információs és módszertani bázis kidolgozása volt. A szabályozás elemeiben keveredett az ágazati és a területi szemlélet, így a fejlesztési és a rendezési típusú tervezés tartósan elkülönült egymástól (Rechnitzer, J. 1998). 1971-ben jóváhagyták az Országos Településhálózat-fejlesztési Koncepciót (OTK) (1007/1971 (III.16) kr.) Ekkorra nyilvánvalóvá vált, hogy a csak Budapestre és a klasszikus ipari körzetekre koncentrált fejlesztéspolitika tarthatatlan. A koncepció fő célja egy olyan városhálózat és településfejlesztés kialakítása volt, mely a termelőerők területi elhelyezkedésének megfelel, így optimálisan hasznosítja a népgazdaság erőforrásait és mérsékli a lakosság életszínvonalában illetve ellátásában meglévő területi és a települések hierarchikus szintjén belüli különbségeket. Prioritásként jelöli meg a településhálózzal összehangolt

közlekedési infrastruktúra és országos műszaki hálózatok fejlesztését. Az OTK fő feladata volt, hogy általános és irányító szerepet töltsön be a területi szempontok érvényesítésével a következő területfejlesztési és térszerkezeti problémák megoldásában: az elmúlt évtizedek erőltetett iparosítása következtében hátrányos helyzetbe került vidéki agrártérségek problémái, a falvak intézményi ellátottságának alacsony foka, Budapest túlzott térszerkezeti és gazdasági dominanciája ugyanakkor a megfelelő ellenpólusok hiánya, a nagyvárosok vonzáskörzeteinek nem megfelelő mértéke, egyre több speciális helyzetű térség jelenléte az országban. A konkrét javaslatok a következők voltak: a koncepció az országot rajonokra osztotta, ezek központjai lettek volna a Budapestet tehermentesítő nagyvárosok és a hozzájuk rendelt vonzáskörzetek, az első változatban 6 nagyváros Miskolc, Debrecen, Szeged, Pécs, Nagykanizsa, Győr a második verzióban 9 nagyváros az előbbi hat és Szombathely, Székesfehérvár, Szolnok lettek volna a centrumok. Az OTK ugyanakkor településkategóriákat alakított ki, melyek országos (Budapest), felsőfokú (kiemelt felsőfokú [Miskolc, Debrecen, Győr, Szeged, Pécs], felsőfokú részleges), középfokú, alsófokú központok és egyéb települések voltak. (Miklossy, E. 2004; Tóth J., 2011).

3. táblázat: Az OTK felsőfokú központ besorolást kapott települései. A magyar városhálózat legfelső szintje.

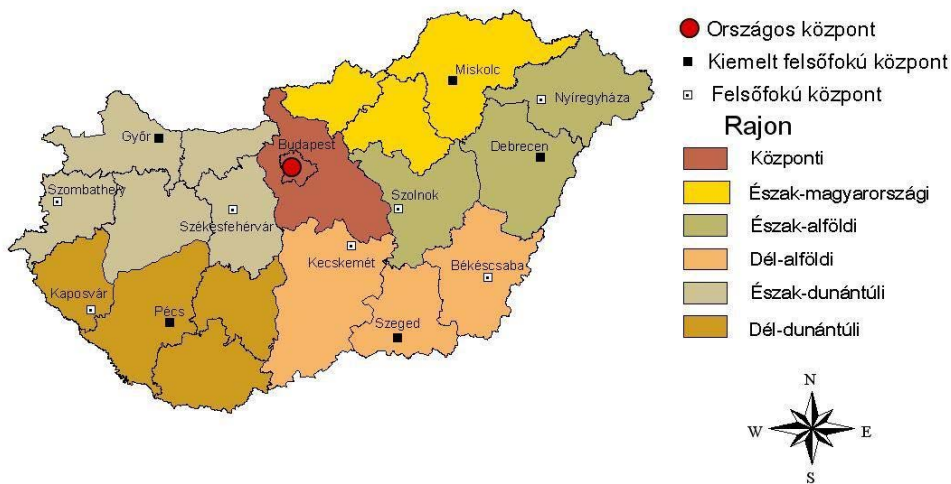
Főváros: 1 db				
Budapest				
Kiemelt felsőfokú központok: 5db				
Miskolc	Debrecen	Szeged	Pécs	Győr
Felsőfokú központok: 7db				
Békéscsaba		Kaposvár		Nyíregyháza
Kecskemét	Székesfehérvár		Szolnok	Szombathely
Részleges Felsőfokú Központok: 11 db				
Baja		Dunaújváros		Eger
Nagykanizsa	Salgótarján		Sopron	Szekszárd
Tatabánya	Veszprém		Zalaegerszeg	Hódmezővásárhely

Forrás: Saját szerkesztés az 1971-es OTK alapján

A rajonirozás és a településkategóriák kialakítása mellett Budapest túlzott szerepének csökkentésére az öt ellenpólus, azaz az öt kiemelt felsőfokú nagyváros tudatos minőségi fejlesztése és Budapest lakosságszám és vonzáskörzet maximalizálása is cél volt. Budapest lakosságát 2,6-2,8 millió főben az 5 ellenpólus város lakosságát 150-300 000 vonzáskörzetükkel együtt 1-1,5 millió főben határozták meg. A rajonokat összesen 80-alkörzetre osztották. A rajonokból, amelyek főleg gazdasági-területi egységek lettek volna semmi sem lett, mivel az ország rajonokra osztását a megyei szervezetek megakadályozták és végül valamennyi megyeszékhely felsőfokú központ az ellátandó körzete pedig a saját megyéje lett. Így elveszett a fővárost tehermentesítő regionális alközpontok, azaz az ellenpólus városok koncepciója is, mivel a megyeszékhelyek a megyei berendezkedés ilyesfajta rendszere nem volt alkalmas. Az agrártérségek megerősítése, az ÉK-DNy ipari tengely súlyának mérséklése a könnyűipar Alföldre történő telepítésével, a mezőgazdasághoz kapcsolódó ipar fejlesztése, az aprófalvas térségek megerősítése településközpontok és az ellátási alapszínvonal megteremtésével, valamint a speciális ipari övezetek, üdülési idegenforgalmi területek és agglomerációs térségek meghatározása is fontos feladata volt. A koncepció a kiemelt felsőfokú központokat regionális nagyvárosokká-központokká fejlesztette volna, ám ebből a tervzetből végül a megyei politikai érdekeknek köszönhetően nem lett semmi. Ugyanebben az évben megszüntetik a járásokat, mint közigazgatási területi egységeket. Az OTK irányelvei

meghatározzák a következő 15 évben a hazai területfejlesztési politikát. 1981-ben módosítják az OTK-t, a módosításokat 1985-ben el is fogadják. Meghatározzák a terület és településfejlesztés fő irányelveit (Rechnitzer, 1998):

- Az öt regionális szerepre kijelölt nagyváros felsőfokú szerepköreinek bővítése a mennyiségi fejlesztése helyett
- Az urbanizáció súlypontját a kis-és középvárosokra kell helyezni nem a nagyvárosokra, a településrendszer organikus egész és azt a helyi önrendelkezés, a helyi adottságok figyelembe vételével arányosan kell fejleszteni
- Budapest súlya legyen jelentős a felsőfokú szerepkörökben, de mérséklődjön a termelésirányításban és az élömunka igényes ágazatokban, és szükség van a város közlekedési szempontú tehermentesítésére az agglomeráció szerepköreinek fejlesztésével
- mérsékelni kell a népesség koncentrálódását, növelni kell a települések számát valamint az alapellátást biztosítani kell lehetőleg helyben vagy kis távolságban a középfokú ellátást városokban a felsőfokú ellátást pedig a megyeszékhelyeken és a fővárosban kell megszervezni
- A távlati alapanyag és nyersanyagbázis térségeit és a kedvezőtlen adottságú, elmaradott helyzetű aprófalvas térségek, üdülőkörzetek és határmenti övezetek fejlesztését kiemelten kezeli a koncepció.
- eltörli a települések szerepkör szerinti beosztását

(18. ábra: Az OTK „ellenpólus városai” a kiemelt felsőfokú, és felsőfokú központok.
 Forrás: Saját szerkesztés az 1971-es OTK alapján)

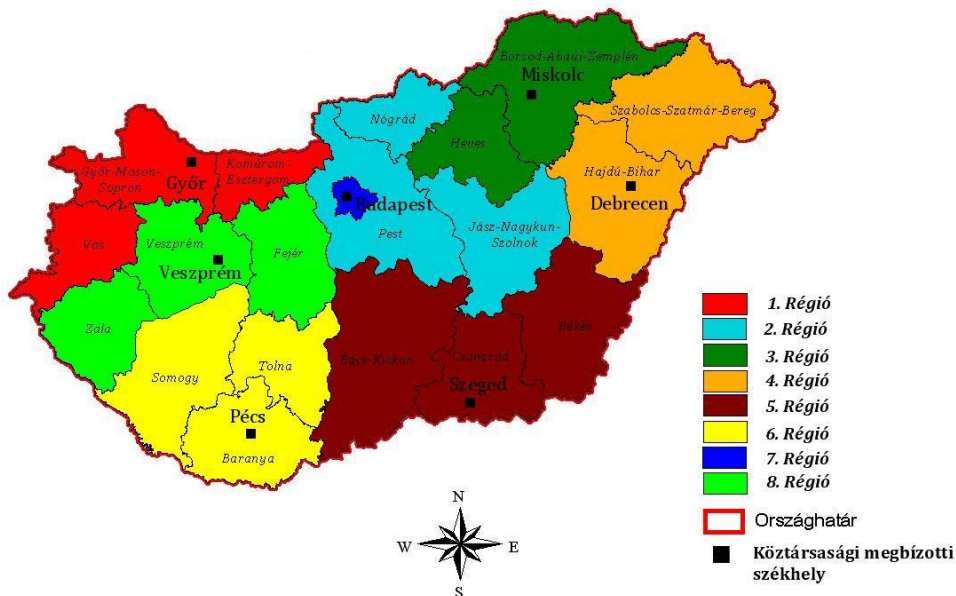
Az átlagos gazdasági hanyatlás és a rendszerbomlás miatt az 1985-ös OTK módosítás sikere erősen vitatható. Egyetlen kézzelfogható eredménye, hogy a Minisztertanács 1986-ban elfogadta a gazdaságilag elmaradott térségek lehatárolását és fejlesztésük programját,

megmaradt a központ pénzelosztó szerepe, de már az aprófalvak is juthattak rögzített pénzeszközökhöz.

Ez volt a szocialista rendszer utolsó kísérlete a területi egyenlőtlenségek mérséklésére, 1990-ben indult volna útjára ám ez nem történt meg mivel a rendszerváltás után a magyar területfejlesztés teljesen átalakult és új irányt vett föl.

1.2.3. A rendszerváltás és területfejlesztés, a területfejlesztés elmúlt 22 éve – 1990-2012 közötti időszak

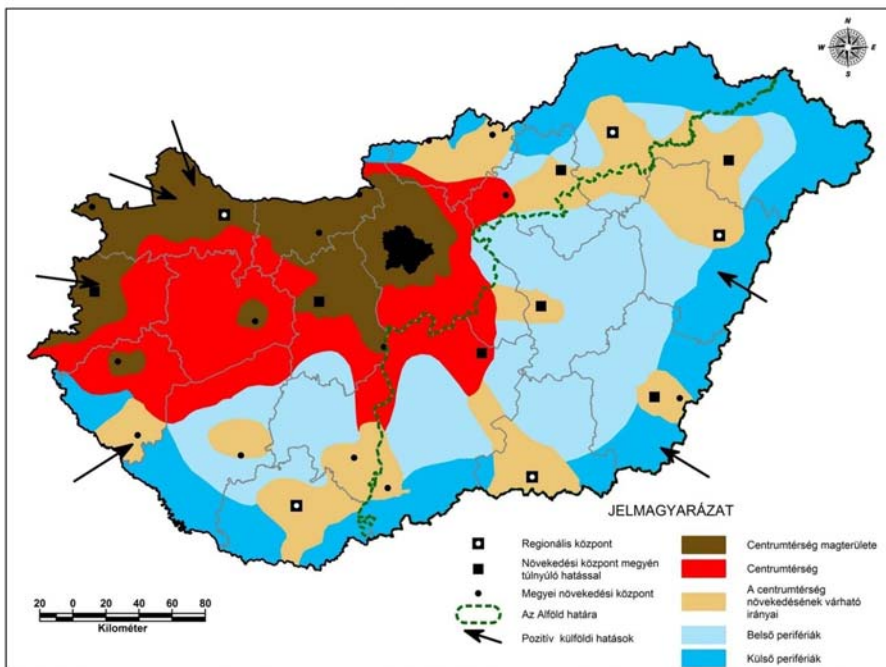
1990-es években a magyar területfejlesztésnek egy merőben új az addigi történetében ismeretlen szituációban kellett a kihívásoknak eleget tennie. A rendszerváltás után Magyarországnak több komoly és a rendszerváltás következtében egyre súlyosbodó problémával kellett szembenéznie ezek egy része már a dualizmus a két világháború közötti időszakban vagy a szocializmus idején is megvolt más részük a tervgazdálkodásból a piacgazdaságba való átmenet következménye volt (Enyedi Gy. 1996). Egyfelől megvolt a főváros-vidék és a falu-város dichotómia, mely területi-települési egyenlőtlenségek gyökereit még a dualizmus korában kell keresnünk. Másrészt az DNY-ÉK ipari-energetikai tengely és az alföldi elmaradott mezőgazdasági területek problémája. Mely probléma átalakult és a hátrányos helyzetű mezőgazdasági területekhez csatlakozott a rendszerváltáskor kiteljesedő ám már a szocializmus utolsó éveiben meginduló az ipari szerkezetváltás következtében hátrányos helyzetbe kerülő ipari területek problémája és a mezőgazdaság válsága. A rendszerváltás következtésben hangsúlyosodott, ki az Nyugat- Kelet kettősség, mely gyökereit szintén megtalálhatjuk a történelem során, ha nem is olyan markánsan, mint ahogy a kilencvenes évek közepétől. Ebben a kedvezőnek éppen nem mondható helyzetben kellett tehát lerakni az új magyar polgári területfejlesztés alapjait. Az Antall és a Boross kormány ciklusában kialakították a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztériumot és több tanulmány is készült a közigazgatás racionalizálására, melyeknél erőteljesen figyelembe vették a területi egyenlőtlenségeket és a magyar térszerkezet folyamatait. Ám átfogó koncepcióval rendelkező regionális politikáról ebben az időszakban nem beszélhetünk. A területfejlesztés kimerült az ország gazdaságának minden területén jelentkező válságjelenségek hirtelen és azonnali kezelésében, emellett a szerkezetváltással küzdő ipari területek átalakítására készítettek tervezeteket. A korszak érdekes fejlesztési akciói voltak a kihelyezett kormányulések, melyek a helyi problémákat vizsgálva juttattak valamennyi költségvetési támogatást azok megoldására. A kisebb volumenű fejlesztéseket részben költségvetési részben alapítványi és támogatási források fedezték. A Tervhivatal és a tanácsi megyék megszüntetésével új alapokra kellett helyezni a terület- és településfejlesztést. Hirtelen megszűnt az addig erős középszint, így a területfejlesztés lehetőségei korlátozottabbak lettek, mivel nem volt meghatározott intézményi és területi keret a fejlesztések végrehajtására, sok területi problémát márpedig csak középszinten lehet hatékonyan kezelni. Így már az első kormány is létrehoz a középszintet pótló igazgatási egységet a terület- és településfejlesztésben a köztársasági megbízotti régiókat, és ösztönözi az időközben megerősített és jelentős autonómiával felruházott önkormányzatokat a területfejlesztési együttműködésekre.

[19. ábra: Az 1991-es Köztársasági megbízotti régiók. Forrás: Süli-Zakar I. - Csüllög G. 2010]

A korszak alapvető hibája, hogy a joggal gyűlölt megyei igazgatás primátusát megszüntette, ugyanakkor nem pótolta azt megfelelő középszinttel, valamint túl nagy mozgásteret adott az önkormányzatoknak a gazdasági és fejlesztési döntésekben ezért sok esetben a helyi politikai nyomás bizonyos alapellátások színvonalának emelését idézte elő nem a területi kiegyenlítődést. Így a regionális fejlesztések mérséklése nem valósulhatott meg mivel a fejlesztések elaprózódtak és a különböző önkormányzatok saját érdekeiket képviselték a fejlesztésekben nem látva át a középszint problémáit, a társulások pedig nem egységes szabályrendszer, hanem ad hoc megállapodások keretein belül, különféle alkuk és megegyezések szerint működtek, így nehéz volt egységes finanszírozást és ellenőrzést gyakorolni a regionális fejlesztésekkel kapcsolatban. Ennek köszönhetően a területi különbségek nem mérséklődtek, sőt később köszönhetően az egyes önkormányzatok túlvállalásainak és a területi tervezés teljes hiányának több probléma gyökere lett az ebben az időszakban túlnövekedett helyi fejlesztések fenntartása vagy éppen a rájuk felvett kölcsönök visszafizetése. Hiába ért azonban el sikereket a rendszerváltás utáni első demokratikusan választott kormány a területi különbségek egyre mélyültek, és a válságkezelő politika sem tudott megoldásokat találni a problémák megszüntetésére. A helyzetért az egész rendszert illetve annak működési tökéletlenségeit tehetjük felelőssé. A polgármesterek a saját településük, a különböző ágazatok miniszterei az adott ágazat, a különböző kuratóriumok a saját területük, a különböző tárcaközi bizottságok a rájuk bízott feladat érdekeit képviselték a központi szabályozás hiánya, és a minisztérium gyengesége pedig nem tudott összhangot teremteni a zűrzavarban és ugyanezt a már eszköztelen megyék sem voltak képesek megtenni, így a területi szempontokat nem tudták hatékonyan figyelembe venni a fejlesztésekben.

Ebben az időszakban vált világossá, hogy az addigi térszerkezeti kiegyensúlyozatlanság hármasszoros problémacsoportból nevezetesen főváros-vidék, centrum-periféria térség, valamint nyugat-kelet dichotómia egy komplexebb és nehezebben megoldható egyenlőtlenség halmazává eszkalálódott. Megszűnt az addigi a szocializmus évtizedeiben stabilnak tekinthető ÉK-DNy ipari tengely, mely leszakadó válságtérséggé vált a rendszerváltás utáni évtizedekben. A főváros és a vidéki térségek közötti különbség természetesen megmaradt, a főváros és agglomerációja magasan az ország többi régiója előtt jár. A Centrum-Periféria viszonyrendszer tekintetében a városi illetve nagyvárosi térségek a vidékies falusias területeket messze megelőzik. A problémát csak súlyosbítja, hogy számos aprófalvas terület a legelmaradottabb régiókban illetve megyékben található. Megyei szempontból pedig a főváros és Pest megye a nyugat- és észak-dunántúli megyék tekinthetők magterületnek ehhez. A nyugat-kelet dichotómia a rendszerváltás utáni időszakban átalakult egy északnyugat-kelet dichotómiává. Leegyszerűsítve, ha Budapestet illetve a fővárosi régiót helyezük a középpontba és egy kört írunk le a fejlett területek felől a fejletlenebbek felé, egy fejlett északnyugat néz szembe egy fejletlenebb délnyugatról induló és egészen északkeletig tartó fejletlenebb területtel, melynek leghátrányosabb helyzetű térségei a keleti, északkeleti területek. De a kör peremterületei szintén fejletlenebbek kivéve az északnyugati régiót. Mindazonáltal a két leghátrányosabb helyzetű megyét még mindig észak-keleten találjuk, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megye. Ha a képet regionális szempontból nézzük a helyzet hasonló.

[20. ábra: Magyarország térszerkezete. Forrás: Süli-Zakar István 2003]

Változást csak 1994-es kormányváltás után a közigazgatási rendszer reformja valamint az 1996-os a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium Munkatársai által kidolgozott 1996/XXI területfejlesztési törvény hozott, mely törvény Közép Európa rendszerváltó országai között egyedülálló és Európai viszonylatban is jelentős volt. Az új kormányzat felismerte, hogy az addigi állapot tarthatatlan és a területfejlesztési politikát, valamint annak cél és eszközrendszerét újra kell alapozni ezért hozzákezdtek egy területfejlesztési törvény és a területfejlesztés nemzeti koncepciójának kidolgozásához (Pállné Kovács. I.1999).

Magát a dokumentumot a hatékony területfejlesztési politika megteremtése a terület és településfejlesztésben a rendszerváltás óta uralkodó összevisszaság felszámolása és hazánk európai Unió integrációja az EU területfejlesztési politikájával való összeegyeztethetőség, a rendszerváltás után nyilvánvalóvá vált új térszerkezeti problémákra adott hatékony válaszok és a megoldások keresése ihlette, melynek előfeltétele egy világos és jól átlátható törvényi háttér. A törvény meghatározza a területfejlesztés tárgyát, célját, eszközrendszerét, foglalkozik a területrendezéssel és a két szakterület elkülönítésével. Belátták, hogy a területfejlesztés a központi kormányzat a helyi önkormányzatok közös feladata, melybe a magánszektor is hatékonyan be lehet vonni, amiben érvényesül a döntéshozatal decentralizációja a partnerség, és amelyet a közösségi, központi, helyi és magán források közösen finanszíroznak majd. Arra is rájöttek, hogy szükség van valamennyi térség versenyképességének javítására, az életkörülmények területi egyenlőtlenségeinek a mérséklésére vagy ezen egyenlőtlenségek megelőzésére, és ezt lehetőleg a helyi erőforrások feltárásával és a helyi érdekek figyelembe vételével a lokális szereplők bevonásával valósíthatják meg a leghatékonyabban. A törvény emellett elrendeli egy Országos Területfejlesztési Koncepció kidolgozását. Hibájának tekinthető, hogy túlságosan a területi folyamatokra koncentrál, és nem fekteti le a településfejlesztés alapjait, annak területfejlesztéshez való viszonyát és a két szakterület kapcsolatrendszerét valamint nem határoz meg szigorú hatásköröket és szervezeti rendszert az általa létrehozott területfejlesztési intézményrendszerben. A törvény által kialakított intézményrendszer jól összeegyeztethető az EU intézményrendszerével és megfelel az EU-s területfejlesztés, alapelveinek. A területfejlesztés egy sokszereplős tevékenység, szereplői vertikális és horizontális logika mentén fűzhetők fel. A regionális politika nemcsak a területfejlesztés eszköz és intézményrendszerén keresztül valósul meg, hanem erős hatása van rá a különböző ágazati megfontolásoknak, szükség van tehát a különböző politikák koordinációjára és a területi és ágazati szereplők közötti párbeszédre (Szegvári P. 2006, Molnár. E, 2010).

Az intézményrendszer kialakítására nagy hatással volt hazánk EU integrációja, hiszen az intézményrendszer kialakítását, hogy az ország fogadni tudja az EU –s támogatásokat az EU kiemelten támogatta, mind forrásokkal mind szakmai tanácsadással. Ebben a kezdetektől fontos szerepe volt a PHARE támogatásoknak, melynek egyik elsődleges célja volt a csatlakozni kívánó államok intézményrendszerének át- vagy kialakítása fejlesztése. Ennek első ciklusában kísérleti jelleggel 1993 és 1996 között Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén Megyékben megyei területfejlesztési tanácsokat majd fejlesztési ügynökségeket hoztak létre. A pozitív tapasztalatoknak köszönhetően az új típusú intézmény országos bevezetéséről döntenek. Így Magyarország 19 megyéjében létrehozták a területfejlesztési tanácsokat, ezzel juttatva hatásköröket a megyéknek a területfejlesztés tekintetében és határozva meg azt, hogy Magyarországon a NUTS III-as szint a megye a területfejlesztésben. Később a területfejlesztési törvénynek köszönhetően elhatározták az EU-s követelményeknek megfelelően, és hogy az ország fogadni tudja az EU-s támogatásokat a megyénél nagyobb NUTS II területi egységek és a megyei tanácsok

mintájára létrehozandó Regionális Fejlesztési Tanácsok kialakítását, ezek létrehozását azonban a megyék szabad elhatározására bízták. Regionális Fejlesztési Tanácsok létrehozását csak a budapesti agglomeráció és a Balaton kiemelt üdülőkörzetére írja elő kötelező jelleggel a törvény, ám ezek is minden régióban megszerveződnek. A törvény ugyanakkor rendelkezik egy Országos Területfejlesztési Tanács létrehozásáról is, mely tanács feladata, hogy segítse a területfejlesztés központi szerveinek az országgyűlés és a kormány munkáját, közreműködik a területfejlesztéssel illetve területrendezéssel kapcsolatos kormányzati feladatok ellátásában, részt vesz a területfejlesztési politika kialakításában és érvényesítésében közreműködő javaslattevő és véleményező szerepe is van, összehangolja az országos illetve a kiemelt térségekre vonatkozó területrendezési feladatok önkormányzatok számára vonatkozó végrehajtását. A tanács titkársági feladatainak ellátását és munkáját segítő a minisztériumi apparátustól viszonylag elkülönült adminisztratív szerv volt az Országos Területfejlesztési Központ. E központ munkatársai képviselték a minisztériumot az egyes régiók területfejlesztési tanácsaiban. Az 1998-ban elfogadott Országos Területfejlesztési Koncepció hét tervezési statisztikai régióval számolt ezeket a Területfejlesztési törvény 1999. évi módosítása rögzíti és emeli törvényi erőre.

A területfejlesztés a rendszerváltás utáni kormányokon belül eltérő helyet foglalt el, az azt felügyelő minisztériumok, miniszterek, szervezetek folyamatosan akár egy cikluson belül is változtak. Az Antall-kormány által alapított és az első ciklusban való viszonylagos csekély szerepe ellenére eddig a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium birtokolta legtartósabban kizárólagosan a területfejlesztés ügyét. 1990 és 1998 között három kormány három minisztere irányította a területfejlesztést. Az Országos Területfejlesztési Központ, mely megalakulásától kezdve minisztérium része a Horn-kormány ideje lett megalakítva párhuzamosan az országos területfejlesztési tanáccsal a területfejlesztési törvény által. Az I. Orbán-kormány 1992 és 2002 között szétválasztotta a területfejlesztést és a környezetvédelmet és a területfejlesztést és a vidékfejlesztést a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium integrálta és magába olvasztotta az Országos Területfejlesztési Központot is, a PHARE programot külön tárcanélküli miniszter felügyelte. A Medgyessy-kormány 2002-2004 alatt az FVM az általa irányított Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatalon keresztül felügyelte a vidékfejlesztést valamint az ilyen célú EU-s források kezelését. A Medgyessy kabinet létrehozta a Miniszterelnöki Hivatalon belül a területfejlesztésért felelős politikai államtitkári posztot ezzel is hangsúlyozva a területfejlesztés fontosságát, és egy Európai integrációs ügyek koordinációjáért felelős tárcanélküli miniszteri pozíciót is. Az első Gyurcsány-kormány 2004-2006 a vidékfejlesztés továbbra is az FVM kezelésében maradt, mely koordinálta az I. Nemzeti Fejlesztési Terv programjait. A Miniszterelnöki hivatalon belül létrehozták a Területpolitikai Kormányzati Hivatal, mely a területpolitika kormányzati koordinációjáért felelős tárcanélküli miniszter irányítása alá került, aki a területfejlesztésért felelős államtitkár funkcióinak örököse volt. Létrehozták az Országos Területfejlesztési Központ utódját a Nemzeti Fejlesztési Hivatal, melyet az európai ügyekért felelős tárcanélküli miniszter felügyelt - és Magyar Terület- és Regionális Fejlesztési Hivatal, mely a regionális fejlesztésért és felzárkóztatásért felelős tárcanélküli miniszter irányítása alatt állt. A TKH az országos területfejlesztési politika, az NFH a hosszú és középtávú fejlesztési feladatok ellátására az EU-s források koordinálására, hozták létre az MTRFH pedig az INTERREG valamint a Regionális Fejlesztés Operatív Program felelősvé vált. A második Gyurcsány-kormány ideje alatt, 2006-2008 között felállította az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztériumot, mely magába olvasztotta az időközben Országos területfejlesztési Hivatallá átalakult Magyar Terület- és Regionális Fejlesztési Hivatal, valamint a kormány stratégiai társadalmi tanácsadó testületeként a

Nemzeti Fejlesztési Tanácsot és a hazai és EU-s forrásokból finanszírozott tervezési folyamatokhoz szükséges koordináló Fejlesztéspolitikai Irányító Testületet, melyet később felszámolnak. A Nemzeti Fejlesztési Hivatalból valamint a NFT I. végrehajtásának irányításáért felelős szervezetekből létrehozzák a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület Fejlesztéspolitikai Kormánybiztosának felügyelete alatt álló Nemzeti Fejlesztési Ügynökséget. A Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal továbbra is a vidékfejlesztésért felelős FVM irányítása alatt állt. A harmadik Gyurcsány-kormány megalakítja a Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztériumot, melyet a Bajnai-kormány is átvett ez a Minisztérium felügyeli a NFÜ-t.

A II. Orbán Kormány ideje alatt a területfejlesztés ügye a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium irányítása alá került. Az NFM felügyeli és koordinálja a területfejlesztést. Az NFÜ-t a Nemzeti Fejlesztési Miniszter felügyeli. A II. Orbán Kormány a területfejlesztés intézményrendszerének területi szerveit átalakította (2011. évi CXCVIII. törvény). 2012. január 1-től a területfejlesztés területi szintjén jelentkező feladatokat a megyei önkormányzatok látják el. Megszüntették a kistérségi fejlesztési tanácsot, a megyei területfejlesztési tanácsot, és a regionális fejlesztési tanácsot, helyettük bevezetésre került a regionális területfejlesztési konzultációs fórum, a megyei területfejlesztési konzultációs fórum. A regionális fejlesztési ügynökségek pedig (nonprofit kft-k) állami tulajdonba kerültek, tulajdonosi joggyakorlójuk az Nemzeti Fejlesztési Miniszter. A eljárás szerveihez egyelőre nem kerülnek területfejlesztési feladatok. A módosítástól azt várják, hogy a területfejlesztés intézményrendszerét jellemző, egymással versengő középszintű szervezetek problémája megoldódik. Így a megyei önkormányzatok feladatát képezi a területfejlesztés területi szinten, a területfejlesztési és területrendezési hatáskörök egy kézben összpontosulnak; a területi szintű feladatellátás hatékonysága, az egyes tervek közötti összhang biztosítható. A területfejlesztés törvényi kereteinek meghatározása, új intézményrendszerének kialakítása előreláthatóan egy többlépcsős folyamat keretében fog megvalósulni, melynek első lépése a fent említett törvény

A területfejlesztési törvény szerint a területfejlesztés országos szereplői ezen felül a különböző minisztériumok és kormányzati szervek, saját hatáskörükben, és a VÁTI a Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Nonprofit Kft., mely közhasznú és száz százalékban állami tulajdonban van és a mindenkor területfejlesztésért felelős miniszter felügyelete alá tartozik. Közreműködő szervezet, mely tevékenysége átfogja a területfejlesztés a területrendezés az épített környezet védelmével és átalakításával összefüggő kutatási és, tervezési, és tanácsadói tevékenységet.

Mint már említettük a rendszerváltás után az erős középszint hiánya és a területfejlesztés területi intézményrendszere meglehetősen súlytalan volt. A NUTS II szintű Tervezési Statisztikai Régiók Regionális Fejlesztési tanácsai valamint a NUTS IV-es szint kistérségei nem rendelkeztek saját bevételi forrással ily módon a központi kormányzatra voltak utalva, melyek így politikailag és gazdaságilag is erősen függtek a központi hatalomtól. Ezt szeretné orvosolni a II. Orbán Kormány a megyék újramegerősítésével. Ám a megyék, mint azt eddig is láthattuk talán túl kicsik a hatékony regionális fejlesztések koordinációjához, így nincsenek meg a megfelelő eszközeik a területi problémák kezeléséhez, még akkor sem, ha erős középszintű igazgatást képviselnek. Meg kell azonban jegyezni, hogy a II. Orbán Kormány által bevezetett regionális területfejlesztési konzultációs fórum feladataiban kísértetiesen hasonlít a

Franciaországban az először 1871-ben, majd 1959-ben újra bevezetett megyeközi konferenciákra, melyeknek hasonlóan magyar párjukhoz szintén területfejlesztési koordinációs feladataik voltak. A francia rendszer idővel átalakult egy regionális rendszerré, melynek alapja a megyerendszer volt. Magyarországon azonban ezzel ellentétes folyamat zajlik, a régió felől a megye felé fordult a területfejlesztés. Hogy hatékonyság szempontjából ez Magyarországon mit fog jelenteni, egyelőre nem lehet megmondani, a Francia példa alapján azonban nem szabad túl sokat várnunk az erős megyei igazgatástól a területi különbségek mérséklése és a hatékony területfejlesztés kérdésében. Megyei szinten a megyei önkormányzat elkészíti a megye területrendezési tervét, koordinál az országos tervek a helyi szereplők és a saját működése között, a megyei közgyűlés állást foglal a koncepcióval kapcsolatban. A megyei területfejlesztési tanácsoknak az a feladata, hogy összeegyeztesse a megye területén a kormányzat, a helyi önkormányzatok és azok területfejlesztési társulásai, valamint a gazdasági szervezetek fejlesztési elképzeléseit. Meg kell említenünk azt, hogy 2012-es megszüntetéséig a megyei és a települési szint között a kistérségi fejlesztési tanácsnak voltak feladatai vizsgálta és értékelte a térség erőforrásait, kezelte az ott kialakult társadalmi gazdasági és foglalkoztatási válsághelyzeteket kidolgozta és elfogadta a kistérség területfejlesztési koncepcióját, programját valamint ellenőrizte annak megvalósítását. Helyettük a megyei és a helyi önkormányzati szint közötti területfejlesztés megvalósítására a települési önkormányzatok képviselőtestületei a közös területfejlesztési célok kidolgozására és megvalósítására jogi személyiséggel rendelkező területfejlesztési társulást hozhatnak létre, ezeken a társulásokon a fővárosi és megyei kormányhivatal gyakorol törvényességi felügyeletet. Települési szinten a képviselőtestület látja el a területfejlesztés feladatait az 1996. évi XXI. törvény szerint. Ugyanakkor a terület- és településfejlesztésnek lehetnek magán szereplői is az állami és magán együttműködések szellemében. A területfejlesztési törvény megalkotta egy XXI. századi területfejlesztés jogi alapjait és nagyvonalakban meghatározta a kilencvenes évek területfejlesztési rendszerét. A törvény és későbbi módosításai több olyan dokumentum elkészítését írja elő, melyek a fejlesztések irányaira és konkrétumaira is választ adnak.

1998-ban elfogadták az Országos Területfejlesztési Koncepciót (OTK 35/1998 (III.20)), mely az ország távlati fejlesztését meglapozó és befolyásoló tervdokumentum, meghatározta az ország hosszú távú céljait továbbá a fejlesztési programok kidolgozásához szükséges irányelveket. A koncepciót az alábbi célok jegyében határozták meg (Jószai. A, 2007):

- kialakítani egy összehangolt nemzeti területfejlesztési politikát
- összehangolni a térségi, regionális, megyei, kistérségi és helyi közösségek területfejlesztési kezdeményezéseit
- információk biztosítása az egyes térségek fejlesztési koncepcióinak programjainak kidolgozására
- elősegíteni az EU regionális politikájához való illeszkedést
- hasznosítani a határ menti együttműködésben rejlő területfejlesztési energiákat

A fejlesztésekben meghatároz hosszú távú célokat és középtávú feladatokat, céljai a kedvezőtlen folyamatok tompítását és a területi különbségek mérséklését kívánják elősegíteni.

Az első OTK 3 forgatókönyvet vázolt fel a regionális fejlődés lehetséges irányaira (Jószai, A, 2007):

- Polarizált fejlődés: a területi különbségek növekedni fognak az innováció a tercier szektor továbbra is Budapest és az agglomeráció körül koncentrálódik valamint gazdasági növekedést csak az agglomeráció illetve nyugati országrész fog produkálni a depressziós térségek leszakadása növekedni fog
- Közepesen koncentrált fejlődés: a polarizált fejlődés mérsékelt változata ebben a középvárosok stabilizálódnak és a válságterületeken belül megjelennek a dinamikus központok és azok pozitív hatásai.
- Kiegyensúlyozott fejlődés: az OTK erre törekszik ez verzió Magyarország ideális térszerkezetéhez vezetne el. Ahol magas GDP növekedéssel, csak kistérségi népességmozgással, a makrogazdasági környezet kedvező átalakulásával Magyarországon mérséklődnek a területi különbségek. Új fejlesztési súlypontok jelennek meg és kiegyensúlyozzák az ország térszerkezetét, ahol megmarad Budapest dinamikus központnak és régiójával való együttműködésben vezető szerepet tölt be Közép-Kelet Európában. A városhálózat, aminek a csúcán áll kiegyensúlyozott, így biztosítja a térségi fejlődés hatóerejét, ahol a településrendszer meghatározó szintje a kistérségi együttműködés. és végül Magyarország, pedig mint állam észak-déli és kelet-nyugati összekötő szerepét tölti be Európában.

Ez egy utópikus célállapot, mely egyelőre sajnos nem teljesülhet, sem a makrogazdasági helyzet sem az ország belső erőforrásai sem intézményi struktúrája nem teszi ezt lehetővé megvalósítását. Ezt a fejlődési modellt azonban nem kell statikusnak tekintenünk, az OTK is lefekteti, hogy ezek csupán elérendő célok és a megvalósítást, a konkrét eszközöket és intézkedéseket mindig az adott helyzet határozza majd meg. Ezzel kapcsolatban kritikaként említhetjük, hogy nem rendelkezett saját céljai megvalósulásának módjáról valamint nem mutatott túl az általános térszerkezeti célok megjelenítésén, így megmutatta az elérendő célokat ám a megvalósításra nem adott nem tudott konkrét útmutatást adni. A másik hiányosság, hogy nem volt konkrét kapcsolata valamilyen átfogó fejlesztéspolitikai dokumentummal. Mindezekből következik, hogy az OTK-ban lefektetett fejlődési pálya nem valósult meg, inkábbba második közepesen koncentrált fejlődésnek lehettünk tanúi.

Az OTK mellett a területfejlesztési törvény előírja egy Országos Területrendezési Terv elkészítését. Egy OTT kidolgozásához már a szocialista időszakban hozzákezdtek és első verziója a nyolcvanas évek közepére el is készült, de aktualizált változatát csak jóval később 2000-ben fogadják el, ebben a dokumentumban meghatározták a területrendezés alapvető kérdéseit. A terv fő célkitűzései: „az ország távlati térszerkezetének (az országos közlekedési és közmű hálózatok helyének az urbanizált, a mezőgazdasági, illetve a természeti területek rendszerének) meghatározása, a területek használásának és a természeti erőforrások megőrzésének átfogó szabályozása, valamint a fejlesztések műszaki ökológiai kereteinek biztosítása”(Részlet az OTT-ből).

A terv feladatai a következők: az ország térszerkezetének kiegyensúlyozottabbá tétele, a nemzetközi kapcsolatrendszerbe való sikeresebb betagozódása, jobb elérhetőség biztosítása az infrastrukturális szolgáltatások területén, települések, településcsoportok fejlődése számára kedvező területi feltételek biztosítása, együttműködési lehetőségeik műszaki feltételrendszerének megteremtése, a szabályozatlan terület és térségi terület felhasználás visszaszorítása. Két részből áll a Térségi Szerkezeti Tervben meghatározzák a térségi terület-felhasználás rendjét, a jövőbeni közlekedési infrastruktúra térbeli rendszerét, a települési szerkezet jövőbeni alakulásának irányait és irányelveket határoznak meg ezek fejlesztéséhez, a természeti, ökológiai, társadalmi, infrastrukturális adottságok és a nemzetközi együttműködésekkel adódó kötelezettségeket és

igényeket. A terv másik része az Országos Területrendezési Szabályzat, mely meghatározza a térségi övezetek körét és a rájuk vonatkozó szabályokat (Köszegfalvy Gy., 2009).

A területfejlesztési törvény azon szabályozásának értelmében, hogy az OTK-t hatévenként felül kell vizsgálni 2005-ben elfogadták a II. Területfejlesztési Konceptiót. Előkészítését egy széleskörűen megalapozott szakmai munka előzte meg, elkészítésénél figyelembe vették az 1990-es évek hazai és nemzetközi tapasztalatait és az EU regionális politikájának legújabb eredményeit is. „A koncepció célja, hogy az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptióval összhangban kijelölje az ország területfejlesztési politikájának elveit és prioritásrendszerét, megteremtse a területi szempontok konzekvens érvényesítésének lehelőségét, mind az ágazati szakpolitikák mind az országos és területi programok kidolgozásában. Ezáltal megadja a nemzeti fejlesztési tervezés, az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió területi vetületét is.” (részlet a II. OTK-ból). A dokumentum szerint Magyarország területileg harmonikus és hatékony működésének és kiegyensúlyozott, fenntartható területi fejlődésének megteremtése és a területi leszakadás mérséklése a területfejlesztési politika fő funkciója. (Köszegfalvy Gy., 2009). Meghatározza a területfejlesztési politika hat alappilléret ezek a központi területfejlesztési beavatkozások, a területrendezés, a különböző területi szintek (régió, megye, település) fejlesztéspolitikái, a vidékfejlesztés, és a város- és falufejlesztés. Hosszú távú átfogó területpolitikai céljai pedig a területi versenyképesség, a területi felzárkózás, fenntartható térségfejlődés és örökségvédelem, európai területi integrálódás, decentralizáció és regionalizmus.

Meghatározza a területfejlesztési politika fejlesztési alapelveit ezek:

- Szubszidiaritás és decentralizáció elve
- Térségi és Táj szemlélet elve
- Rendszerszemlélet programozás integrált fejlesztés elve
- Hatékonyság és koncentráció elve
- Fenntarthatóság és biztonság elve
- Nyilvánosság és partnerség elve
- Átláthatóság monitoring és értékelés elve

A koncepcióban felismerik, hogy a területfejlesztési politikának egy mindent átfogó szakpolitikává kell válnia, mely szakpolitika a különböző ágazatok összességét tekinti, át szintetizál, és úgy alkot fejlesztési irányokat. Felismerték tehát, hogy a területi célok nem érvényesíthetőek és az ország működése nem biztosítható a területi különbségek nem mérsékelhetőek csak egy ilyen típusú integrált szakpolitika segítségével. Szükség van egyfajta globális látásmódra, hiszen a területi folyamatok sem egy-egy ágazatban, hanem a gazdaság minden területén érvényesülnek, tehát a problémák megoldását és a fejlesztési irányok kijelölését is hasonló szinten kell megvalósítani, amit egy mellérendelt szakpolitika képtelen hatékonyan elvégezni. Az OTK összhangban van az OFK-val az ott megfogalmazott fejlesztési céloknak tulajdonképpen területi vetületet ad, és földrajzilag orientálja az OFK fejlesztési célkitűzéseit. Az OFK és az OTK meghatározza a magyar fejlesztéspolitika alapjait és egy keretet ad EU-s dokumentumainknak. (Jószai A., 2007)

Az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió hosszú távon 15 évre 2020-ig határozza meg a hazai fejlesztés fő irányvonalait, céljait középtávon a II Nemzeti Fejlesztési Terv valósítja meg.

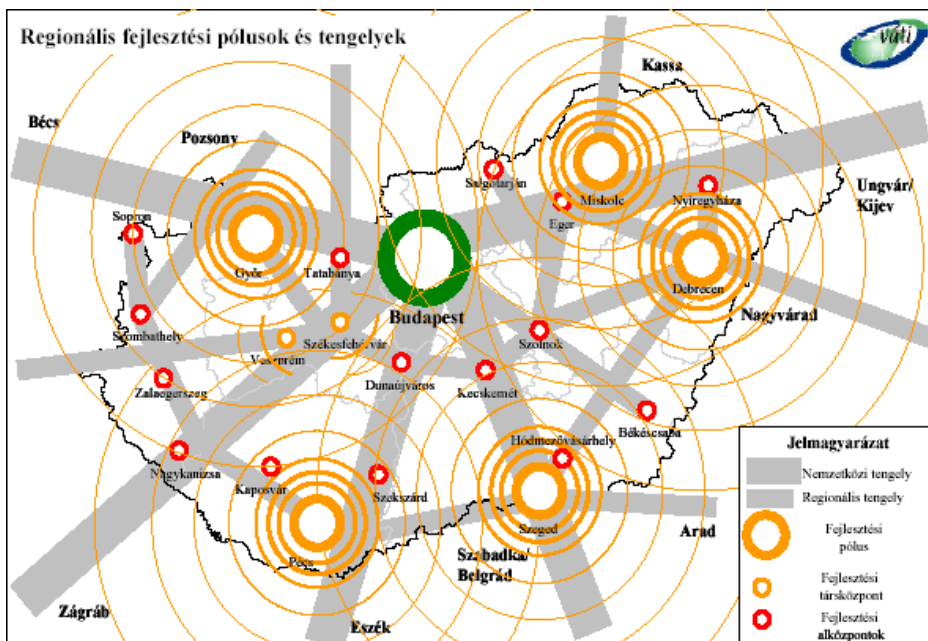
2005-ben egy kormányhatározat (2230/2005 X.26) létrehozta az Országos Fejlesztési Pólusok tervét. Ez a program merőben más, mint az 1971-es Országos Településhálózat-fejlesztési Konceptió ellenpólus városai. Az a koncepció hierarchikus rendben határozta meg a városokat, és így próbálta csökkenteni Budapest súlyát. Ez a hierarchikus besorolás évtizedekig negatív érzéseket generált a pólusvárosokkal szemben. A koncepció a II. OTK célkitűzéseinek szellemében a területi versenyképességre helyezi a hangsúlyt. A

nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy elsősorban azok a területek tudnak versenyképesek maradni, melyek egy erős fejlett regionális központ köré csoportosulnak, erre jó példa lehet akár Pest megye és a Budapesti agglomeráció. A koncepció fő célja egy többcentrumú versenyképes városhálózat létrehozása, mely városhálózat központjai integrálódnak az európai gazdasági térbe és európai szinten is versenyképesek, így erősítik Magyarország nemzetközi versenyképességét. Annak érdekében, hogy a területi fejlődés ne korlátozódjon kizárólag főváros térségére és oldódjon a Budapest központú térszerkezet, szükség van az ország egészének versenyképesé válását elősegítő katalizáló pólusokra, melyek egy harmonikus, policentrikus városhálózati rendszer szerves elemei, így segítik elő a társadalom és a gazdaság hatékonyabb és fenntarthatóbb működését. Ezen pólusok feladata, hogy a fejlődést közvetítsék illetve kisugárzó erejükkel fogva generálják régió+ és országhatárokat is átlépő hatóterületeik fejlődését, illetve magas szintű kulturális, szolgáltatási és munkahelyi kínálatukkal képesek legyenek megtartani régiójuk számára a legképzettebb munkaerőt is.

A versenyképességi pólusok legfontosabb szerepe az innovációk megjelenítésében és terjesztésében van. A koncepció jól összeegyeztethető az EU jelenlegi kutatás-fejlesztési keretprogramjával, annak fogalmaival és eszközeivel. A fenti célok elérése érdekében fejlesztési pólusokat alakítottak ki 5 vidéki nagyvárosban és Budapesten, mely pólusok jól beilleszthetjük az európai gazdasági és kutatási térbe. A fejlesztési pólus adott, földrajzilag jól körülhatárolható területen található, egymással összekapcsolódó képzési, kutatási, és ipai egységek kombinációját jelenti, ami az innovációs lánc három alapvető elemére (ötlet- elterjesztés-alkalmazás) és azok szoros szinergiáira épül. Olyan harmonikus egymással együttműködő városhálózati központok, amelyek egy policentrikus településrendszer elemeiként az ország egészének versenyképességét növelik. A versenyképességi pólussá való válásnak a következő feltételei vannak:

- Régióját formáló, határon is átnyúló térszervező erővel rendelkezik
- Magas szintű K+F és innovációs funkciók jelenléte, ezen belül magas tudás tartalmú gazdasági tevékenységek széles palettájú egyetemi képzés jelenléte
- A város fejlődése fejlesztése tágabb régiójában megfogalmazott fejlődési szükségletekre is választ jelent
- Méretéből adódó társadalmi, gazdasági (helyi piac) és politikai súly
- Magasabb igényeket is kielégítő kulturális és szolgáltatási kínálat jelenléte, a legmagasabb képzett munkaerőt foglalkoztatni képes munkahelyek nagyszámú jelenléte

A fentiek figyelembe vételével Budapest mellett az alábbi vidéki nagyvárosokat jelölték ki fejlesztési pólusnak: Debrecen, Miskolc, Szeged, Pécs, Győr, Székesfehérvár és Veszprém együtt.

[21. ábra: Regionális fejlesztési pólusok és tengelyek. Forrás: OTK 2005]

A fejlesztési pólusok további regionális és helyi jelentőségű központokat integrálhatnak, kialakítva egy hálózatszerű együttműködést saját régiójukon belül. A közepes nagyságú városok pedig a fejlesztési pólusok fejlődést generáló pozitív hatásait kihasználva és a velük illetve egymással és a régióikkal való kapcsolatok kialakítása révén érhetik el a gazdasági fejlődést. A fejlesztési régiók feladata így a régió belüli pólusvárosra való építés, hogy azok által szétterjedhessenek az innovációk és a gazdasági fejlődés.

A pólusvárosok mindegyike kivéve a Székesfehérvár-Veszprém kettős központot az eredeti 1971-es OTK pólusvárosai közül került ki és jelenleg regionális nagyváros és székhely.

A magyarországi területfejlesztés történeti feldolgozása során általában intézkedések és trendek bemutatására törekedtem. Ennek oka egyrészt a terjedelem szűkössége volt, ez volt a fő ok, másrészt bizonyos –a különböző korszakok sajátosságaiból eredő- statisztikai hiányosságok, melyek sokszor megnehezítették az elemzéseket. Ezen adatok Franciaország esetében sokszor rendelkezésre álltak, míg Magyarország esetében nem vagy csak nagyon eltérő területi lebontásban vagy általánosságban. Az elemző fejezetben éppen ezért e trendeket és folyamatokat hasonlítom össze.

1.3. A magyar és a francia területfejlesztés hasonlóságai és különbségei, a térszerkezet hasonló problémái. A francia és a magyar területfejlesztés összehasonlítása

A francia és a magyar területfejlesztés több ponton is jelentős hasonlóságokat mutat természetesen a két ország fejlődése között meglévő nyilvánvaló különbségek mellett. Am

az is igaz, hogy a területfejlesztés problémái és a probléma megoldására tett kísérletek igen hasonlóak. Ezek a problémák a hasonló térszerkezetből és a területfejlesztés hasonló fejlődéséből eredeztethetőek, és nem a nemzetközi trendekből és új irányokból, még akkor sem, ha a két ország történelme, bár számos párhuzam kimutatható eltér egymástól.

Mint az a bevezetésben is említésre került a két ország hasonló térszerkezeti problémákkal küzd, a kialakult problémákért mindkét ország esetében egy többszörös probléma csoport tehető felelőssé.

Az első e problémák sorában a történelem, mely problémából eredeztethető két másik probléma a centralizált állam-és térszerkezet, igaz ugyan, hogy Franciaország és Magyarország esetében eltérő módon hatott az előbbi problémákra a történelmi fejlődés, de kétség kívül igaz, hogy ugyanazzal az eredménnyel járt.

A francia állam megmaradását a történelem során egyes kutatók szerint csak központosított államszerkezetének köszönheti. 843-ban a Frank Birodalom felosztása után létrejött Franciaországot a Capeting-ház birtokaiból kialakult központ, Párizs és környéke köré szervezték meg, így megrajzolva a majdani Franciaország körvonalait. A Capetek tehetségesen manővereztek hatalmuk és birtokaik kiterjesztéséért. Szerencsés volt, hogy birtokaik az ország központi részén voltak találhatóak. Ezek a királyi birtokok a XI.- XII. század folyamán egyre inkább növekedtek, és a király mindent megtett, hogy gyengítse körülöttük létrejött részfejedelemségeket, akár háborúval is. A XII. századra a francia király hatalma megerősödött és a Francia Királyság ereje megnőtt. Ezzel párhuzamosan, mivel a királyok állandó harcra voltak kényszerítve a hatalom megtartásáért, egy rendkívül centralizált államszervezetet alakítottak ki maguk köré. A meghódított területeket a királyság többi részével a király személye tartotta össze. A sorozatos háborúk következtében megerősödött Francia Királyság fokozatosan csatolja magához a szomszédos területeket, jelentősen megnövelve az ország területét. A X.-XI. században a királyi hatalom csak az észak-francia területekre terjedt ki (kivéve Bretagne), innen ered az egyes kutatók által használt kifejezés az „északfranciák” meghódították a „délfraanciákat” (Aquitánia, Provence). A XII.-XIII. században a francia király hatalmát kiterjesztette a déli területekre is, elfoglalva az itt található hercegségeket és kis grófságokat, hol előnyös házasságokkal, hol erővel és háborúval. A Királyság déli terjeszkedését segítette az egyház is, mivel itt erősek voltak a különféle eretnekmozgalmak, és a francia királyok e vallási ürügyeket is felhasználták a hódításokra. A XIII. század folyamán a francia állam meghódította a déli kiskirályok földjét. A százéves háború során először az angoloké volt a fölény a kontinensen, ám később fordult a kocka és II. Fülöp Ágost hadjáratainak köszönhetően Artois, Normandia, Anjou, Poitou, azaz a nyugat-franciaországi angol birtokok a Francia Királyság integráns részei lettek. A százéves háború francia győzelemmel ért véget és XI Lajos uralkodása alatt egyesült az addig csak névlegesen egységes Francia Királyság.

Az egységes Franciaország kialakulása tehát sorozatos háborúk következtében ment végbe. A francia korona fokozatosan csatolja magához a birtokokat. Ez magyarázza meg az állam hagyományos centralizáltságát. A hatalom megtartásához a francia királyoknak jól működő, egy kézben összpontosuló államszervezetre volt szükségük, csak ez biztosíthatta uralmuk fennmaradását a meghódított területeken. A koronához csatolt tartományoknak megvolt a belső működési struktúrájuk és bizonyos önkormányzatisággal,

privilégiumokkal is rendelkeztek, mely tartományonként más és más szintű volt, az országot tulajdonképpen a király személye tartotta össze egységes országgá és ez még inkább indokolta a centralizált államszervezet kialakulását.

A magyar állam megszervezésében szintén szerepet játszott a központosítás, Szent István állama hasonlóan a középkori nyugat –európai államokhoz centralizált szerkezetet hozott létre, a hatalom a király kezében összpontosul, kinek hatalmát nem lehetett megkérdőjelezni. A francia tartományokhoz hasonlóan a kialakult területi egységeknek itt is létrejön egy sajátos belső önkormányzatuk, a különbség mindössze a területi egységek méreteiben mutatkozik meg. A magyar államot fenyegető veszélyek Magyarország esetében is létrehoznak egy erős központi hatalmat, melynek felbomlása egyenes útként vezetett az ország három részre szakadásához majd az állami függetlenség elvesztéséhez. Különbség a középkori magyar és a francia állam között, hogy Magyarország törzsterülete a honfoglalás utáni száz-kétszáz évtől kezdve nem nőtt nagyságrendekkel, Franciaország azonban folyamatosan terjeszkedik. Nem szabad azonban elfelejtkeznünk arról, hogy a korabeli Franciaország mindig is hatással volt Magyarország fejlődésére, az Árpád-kortól kezdve folyamatosan voltak dinasztikus kapcsolatok a magyar és francia királyi házak között, illetve a magyar királyok sok francia szakembert hívtak be Magyarországra. Egyházi tekintetben is jelentős kapcsolatok alakultak ki a francia jezsuita szerzetesek behívása jó példa erre. Így nem meglepő, ha középkori Magyarország centralizáltsága részben francia hatásnak is köszönhető, még akkor is, ha az nagyságrendekkel kisebb volt, mint azt Franciaország esetében láthattuk. Különbség a két ország esetében az is, hogy az Ancien Régime ideje alatt a francia közigazgatási rendszer túlbonyolítottá vált, míg Magyarországon a nemesi vármegyerendszer folyamatosan működött, a királyi igazgatás nem rendelt fölé több igazgatási egységet és nem határozott önkényesen a közigazgatási alapszisztéma megváltoztatásáról.

A francia állam kialakulásának sajátosságából következik, hogy az ország perifériális térségeiben jelentős nem francia kisebbségek voltak találhatóak. A kisebbségek megjelenése Magyarországon is kimutatható és számarányuk növekedése főleg a török hódoltság utáni időszakban volt megfigyelhető, amikor a lakatlan területekre nem magyar népelemeket telepítettek be. A kisebbségek és azok két állammal való történelmi viszonyát tekintve a középkorban egy párhuzamos hozzáállás, de nem párhuzamos fejlődés tapasztalható a két állam esetében. A központi hatalomnak ugyanis mindkét ország esetében mindegy volt, hogy az adott népelem milyen nyelven beszél, a királyság területén élő minden ember a király alattvalója volt. Magyarországon a középkorban még nem jelentős a kisebbségek jelenléte majd csak a török kiűzése után lesz az ám Franciaországban azonban a folyamatos terjeszkedés következtében jelentős nem francia nyelvű kisebbségek kerülnek a francia korona uralma alá. Ebben az időszakban ez még nem volt probléma, mivel a király személye tartotta össze az államot, és a tartományok autonómiája következtében a kisebbségek nem akartak kollektív jogokat, gonddá csak a Francia Forradalom és a francia nemzetállam kialakításakor válhatott volna, ám ez, mint látni fogjuk az igen erőteljesen központosított francia hatalomnak köszönhetően nem történt meg.

Franciaországban a hagyományos központosított államszervezetet a Forradalom első éveiben megpróbálták föloldani, ám a jakobinusoknak és Bonaparte Napóleonnak

köszönhetően a francia állam központosítottabb lett, mint valaha és ennek a központosításnak a szorításából az 1980-as évekig nem szabadul az ország. Magyarország tekintetében a hagyományos központosított államszervezet alapjait a Habsburg uralom idején kell keresnünk, az osztrák abszolutizmus francia mintára egy erősen központosított államszervezet kialakítását tűzte ki célul. A központi hatalom hagyományosan erős volt és a megye fokozatosan veszített autonómiájából, igaz ez a dualizmus, a két világháború közötti és a szocialista éra Magyarországra is - míg az 1950-es évekre központi hatalom eszközévé nem vált. Franciaország a decentralizációnak köszönhetően 1982-től egy új fejlődési pályára állt. Ennek köszönhetően az államszervezetet nem csak dekoncentrálták, hanem decentralizálták. A régió közigazgatási egységgé emelésével a regionális és helyi érdekek az addigiaknál sokkal nagyobb mértékben jelenhettek meg a politikában és az államigazgatásban.

A második probléma a térszerkezet egyenlőtlenségei melyek, mint már említésre került a történelmi fejlődésnek és a hagyományosan centralizált államszervezetnek köszönhetőek.

Ezen problémákat három csoportra oszthatjuk:

A főváros-vidék probléma: Mindkét országban jelen van a főváros túlzott súlya, mind lakosság mind gazdasági erő szempontjából.

- Franciaországban a főváros hagyományosan az államigazgatás központja volt a francia királyok innen szervezték meg országukat. Már az Ancien Régime idején a főváros és környéke volt a francia állam magterülete, ezt tekintették háttérnek a Franciaország terjeszkedése szempontjából innen irányították a közigazgatást, a gazdaságot, a kereskedelmet és a gyarmati kereskedelmet és a főváros kihasználta az ebből adódó előnyöket. Az ipari forradalom idején az első Franciaországi az ipari üzemek is Párizs környékére telepednek. A jó földrajzi helyzetű jelentős politikai funkciókkal rendelkező főváros növekedése a II. világháború után tovább folytatódik. Sőt elmondható, hogy a negyvenes ötvenes évekre felgyorsul és a főváros súlya egyre nagyobb a francia térszerkezeten belül népességi és gazdasági szempontból egyaránt és belföldön nincsenek számottevő ellenpólusai, az egyetlen Párizssal versenyezni képes város a csatorna másik partján található, ez a Brit Birodalom központja London. A francia városhálózat többi nagyvárosi tagja nem volt képes ellensúlyozni a fővárost, ugyanakkor nem alakultak ki regionális városok sem, mivel a főváros lassan megfojtotta a vidéket.
- Magyarország esetében a főváros fejlődését szintén a gazdasági fejlődés és emellett a Béccsel való verseny indukálta, ám Magyarország esetében közbeszült egy torzító tényező, mely megakasztotta a fejlődést, a Trianoni diktátum. A főváros a kiegyezés után indult rohamos fejlődésnek az alföldi mezőgazdasági termelés és a vasútfejlesztés óriásivá növelte Budapestet, mely lassan a Bécs a birodalmi társ főváros méltó ellenpontjává vált a Kárpát-medence igazi központjává. Ugyanakkor Magyarország esetében megfigyelhető volt egy regionális nagyvárosi gyűrű formálódása, mely gyűrű idővel sikeresen ellensúlyozhatta volna a fővárost. Ezt a természetes fejlődést szakította félbe az első világháború és Trianon. A főváros az új határok között még nagyobb súllyal rendelkezett és népessége tovább nőtt köszönhetően a menekültáradatnak. a két világháború között kijelölnek, egy újabb ellenpólus gyűrűt ám számottevően nem csökken a főváros súlya. Ekkor az ország iparának több mint 70%-a a főváros köré összpontosult, hasonlóan a Franciaországi helyzethez.
- *Centrum-Periféria probléma:* Ez a probléma is mindkét országban jelen van, ha okai más és más történelmi eseményekre vezethetők vissza.

- Franciaországnál az ország folyamatos terjeszkedésének köszönhetően, mint már említettük az ország határ menti térségeiben jelentős nemzeti kisebbségek éltek, ezeket a kisebbségeket a francia állam lassan magába olvasztotta. A történelem folyamán ezeket a perifériális területeket a francia állam egyfajta belső gyarmatként kezelte és néha tudatosan néha spontán gátolta azok fejlődését. A határterület régiói mivel a központtól messze estek a fejlesztések csak késve érkeztek meg e területekre. A határ menti területek sajátos helyzetüknél fogva lehetőségük volt más államok területeivel való kereskedésre és ez bizonyos esetekben a többi régiótól különböző fejlettséget eredményezett. A harmincas években indul meg a francia falusi térségek elnéptelenedése, mivel a francia mezőgazdaság újabb válságba került a munkanélküli falusi népesség a városi és főleg az északi területek ipari központjaiban és a fővárosban talál munkát ez a folyamat egészen napjainkig kimutatható. Az ötvenes hatvanas években a mezőgazdasági termelés hatékonyságának növekedése, és ebből következően a mezőgazdasági foglalkoztatottak számának erőteljes csökkenése a lakosság már a '30-as években megindult városok felé vándorlását csak fokozta.
- Magyarország esetében is kimutatható egy centrum periféria kettősség, bár a magyarországi perifériák és a centrumtérkép különbségeit inkább a trianoni határ megvonásban, mint a Monarchián belüli természetes városfejlődésben kell keresnünk. A határmegvonással elveszett regionális központok hiánya, és a szerepüket átvett a világháború után kijelölt regionális centrumok nem képviseltek megfelelő erőt a probléma megoldására, határ közeli fekvésüknek köszönhetően maguk is elveszítették vonzáskörzetük jelentős részét, ezen okok a határmenti térségek jelentős leszakadásához vezettek. a leszakadás másik oka az volt, hogy az elcsatolt városok vonzáskörzeteinek egy része Magyarországon maradt, központjukat elveszítették és ezt súlyosította perifériális helyzetük, a fejlődésre nem volt jó esélyük. Ezen okok miatt a magyarországi határ menti térségek a mai napig hátrányos helyzetben vannak. Ugyanakkor az 1950-es években Magyarországon is megfigyelhető volt a vidéki térségek elnéptelenedése, és ez csakúgy, mint Franciaországban a mai napig tartó folyamat. a mezőgazdaságból élők fokozatosan az iparba rétegződtek át. A mezőgazdasági munkaerőt a főváros illetve a vidéki nagyvárosok ipari központjai szívták föl.
- Az országrészek közötti fejlettségbeli különbség problémája mindkét országban megtalálható. Franciaország esetében egy északkelet-délnyugat, kettősség volt a meghatározó, e kettősség jelenleg is fennáll ám mérséklődése megkérdőjelezhetetlen. Magyarország esetében a rendszerváltásig kimutatható volt egy nyugat-kelet kettősség, mely azóta módosult.
- A második világháború után Franciaországban az északkeleti területek iparosodottak és a gazdagok a délnyugatiak, nyugatiak pedig vidékiek, szegények és rosszul megközelíthetőek voltak. A le Havre-Marseille vonaltól északkeletre eső területeken az életszínvonal két-háromszorosa volt az attól délnyugatra eső területeken lévőnél. Emellett hirtelen megnőtt népességű városokban is problémák jelentkeztek különösen az Ile de France Régióban és a Párizsban, de az elnéptelenedett vidéki térségekben egyaránt nőtt a hátrányos helyzetűek száma. A Le havre-Marseille vonal elkezdett az ország belső területei felé egy a Marseille tengely mentén az óramutató járásával ellentétes irányba elfordulni. Így jelenleg egy ÉK, Méditerranéi Part, Partvidék, és az ország belső területei különbség figyelhető meg. Ám az is igaz, hogy összességében még mindig kimutatható az ÉK-DNY dichotómia, ami a régiók összesített fejlettségét illeti.
- Magyarországon a kelet-nyugat kettősségért részben a történelem részben a rendszerváltás okolható a dunántúli és a főváros környéki területek mindig az ország fejlettebb részéhez tartoztak. Az innovációk és a külföldi tőke mindig nyugat felől közelítette meg az országot, így ezzel is magyarázhatjuk a nyugati megyéink fejlettségét. A keleti területek leszakadását csak fokozta a trianoni béke és a rendszerváltás következtében nehéz helyzetbe került a magyar ipar válsága, melynek fontos központjai voltak az ország keleti részén és a mezőgazdasági

termelés csökkentése, mely szintén jelentős bázissal rendelkezik az ország keleti részén. Az elmúlt, a rendszerváltás utáni időszak fejlődésének köszönhetően a nyugat-kelet dichotómia helyett már inkább nyugat-északnyugat valamint az ország többi része fejlettségi különbségről beszélhetünk. Természetesen a kép így sokkal árnyaltabb ám azt is el kell mondani, hogy a keleti északkeleti területek jelenleg az ország legszegényebb területeit, alkotják.

Mindkét ország több kísérletet tett a centrum-periféria és a főváros vidék és az országrészek közötti fejlettségbeli különbség problémáinak föloldására Ezen problémákat mindkét országban felismerték és feloldására igyekeztek lépéseket tenni vidéki ipartelepítésekkel, Franciaországban 1937-1940, Magyarországon 1938-1942 között vagy ellenpólusok kijelölésével Franciaországban 1963-ban Magyarországon 1971-ben, ezen intézkedések hol több, hol kevesebb sikerrel jártak. Mindenesetre mind az ipar kitelepítése mind az ellenpólusok kijelölése, mely utóbbi egyébként bizonyíthatóan francia hatásra történt Magyarországon csak mérsékelt sikereket hozott. Az ipar kitelepítését Franciaországban derékba törte a II. világháború, a háború után az ötvenes években újraindul ám sikereket csak a DATAR megalapítása után tudnak elérni. Magyarországon a világháború szintén megsemmisíti a két világháború között létrejött eredményeket, a világháború után pedig egy szocialista tervutasításos rendszer keretein belül valósítják meg a Magyarország nyersanyagforrása alapján indokolatlan és túlzott nehézipar fejlesztést, mely ráadásul nem a legkorszerűbb technológiákat használta. Éppen ezért a rendszerváltás igen súlyosan érinti majd e nehézipari területeket. Az ellenpólusok tekintetében sem sokkal jobb a helyzet, mivel Franciaországban az 1963-ban a főváros ellensúlyozására létrehozott 8 egyensúlyteremtő központ közül végül csak háromnak, Lille-nek, Lyon-nak, és Marseille-nek volt meg a kritikus tömege, hogy a fejlődés útján elinduljon, ám 1967-ben újabb 5 ellenpólust jelölnek ki egyértelműen politikai nyomásra ezzel megpecsételvén az egyensúlyteremtő metropoliszok sorsát. Ezután a fejlesztés súlypontját a közepes nagyságú városokra helyezik. Magyarországon az eleve kudarcra ítélt OTK-ban hasonló elképzeléseket találunk, mint a francia egyensúlyteremtő metropoliszok politikájában. Nálunk 5 magyarországi nagyvárost jelöltek ki, ám még mielőtt beindulhatott volna a program, a politika közbeszólt, és úgy döntöttek, hogy az összes megyeszékhely megyei jogú város lesz. Ezzel a lépéssel eleve ellehetetlenítették a pólusvárosok koncepcióját, mivel szétforgácsolták az erőforrásokat. Így ez a program is kudarcba fullad. A versenyképességi pólusok koncepciója is megjelent mindkét ország területfejlesztésében, ám míg Franciaország esetében sikeresnek tekinthető, részben a szintén sikeres technopolisz programoknak, addig Magyarországon eddig nem tudott jelentékeny sikereket elérni.

A fentiekből megállapítható, hogy a francia és magyar területi egyenlőtlenségek tehát egy hármasszoros problémacsoportra vezethetők vissza ezek: a történelem, és az egyes területek történelmi fejlődése, a földrajzi meghatározottság, a népesség és a mindezekből következő technikai-gazdasági fejlődés differenciálódása.

A területfejlesztés intézményesülésével kapcsolatban szintén jelentős párhuzamosságok mutathatók ki a két ország tekintetében. Mint az látható a két ország területfejlesztési történetét feldolgozó fejezetekből, a magyar területfejlesztés hasonló problémákkal találta magát szembe a történelme során, mint a francia, de e problémák jelentkezése vagy azok felismerése nem párhuzamosan történt. Franciaországban bő 15-20

évvel előbb jelentkeznek a problémák és sok esetben mire Magyarországon felismerik és megpróbálják kezelni őket Franciaországban már több megoldási kísérlet is történt.

A modern területfejlesztés megjelenése mindkét országban a második világháború utáni időszakra tehető. Párhuzamosságnak tekinthető, hogy a területfejlesztés mindkét ország esetében a központi kormányzat irányítása alatt született meg, és az első időszakban mindkét országban az állami szerepvállalás volt a domináns. A francia rendszer azonban amint azt láthattuk a gazdaság liberalizálásával párhuzamosan átalakult, egy olyan rendszerré, mely a helyi érdekeket is figyelembe veszi. Sőt jelen pillanatban a hangsúly a francia területfejlesztési gyakorlatban a fenntarthatóság mellett a helyi és regionális szinten van. A magyar rendszer azonban a szocializmus évtizedeiben, de a rendszerváltás utáni időszakban is erőteljesen központosított maradt. A tervezési-statisztikai régiók bevezetése, és az hogy a területfejlesztés középszintű letéteményese 2012-ig a régió volt, egy olyan fejlődési pálya kiindulása volt, mely végeredménye egy regionalizált ország lehetett volna. Ám erős középszint hiánya, valamint a megkezdett ám ki nem teljesített reform, melynek célja egy regionális területfejlesztési szint létrehozása lett volna, végül is a visszajára fordult és ismét megyei szintre helyezte a területfejlesztés ügyét, megszüntetve a területfejlesztés addigi regionális szintjét. Tehát a két ország fejlődése 2012-től eltérő irányt vett, ami a területfejlesztés területi szintjeit illeti. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a már említett magyarországi regionális egyeztető fórum hasonló hatáskörrel rendelkezik, mint a francia regionális megyeközi konferenciák rendelkeztek az 1960-as években. A fejlődés következő lépcsőfoka eszerint az, hogy a konferenciák egy-egy regionális elnököt választanak, hiszen koordinálni kell a több régiót érintő intézkedéseket, és a francia példa alapján szükség van egy erős emberre megyecsoporthoz. A francia fejlődés folyamata tehát a megyeközi konferenciák felől a régiók felé vezetett, a magyarországi fejlődés pedig visszafordult és egy a regionalizált területfejlesztési intézményrendszer felől egy megyei irányítású rendszer felé fordult. A másik párhuzam az intézményrendszer tekintetében az, hogy a területfejlesztés ügye, annak megjelenésekor egy párhuzamos intézményrendszert eredményezett, mindkét országban. Franciaországban az egyik felelős az Eugène-Claudius Petit Építésügyi és Urbanisztikai Minisztériumán belül létrejött, a Területfejlesztési Igazgatóság a másik pedig az Országos Tervhivatal volt, mely a nemzeti és regionális tervezésért volt felelős. A miniszter véleménye az volt, hogy a területfejlesztésnek a régiók szintjén kellene megvalósulnia és nem az országos tervek regionális lebontása útján, ez igen haladó gondolat volt abban az időszakban. A két hivatal többször is konfrontálódott, míg végül létre nem hozták a DATAR-t, mely a területfejlesztés koordinálásának feladatát kapta és fel nem oldotta az intézményi kettősséget. Ez a kettősség párhuzamosítható a 70-80-as évek magyarországi területfejlesztési gyakorlatával, ahol a képlet ugyanaz volt, mint Franciaországban az 50-es években. Az országos tervezés az Országos Tervhivatal kezében volt, a regionális, azaz Magyarország esetében a megyei tervezés pedig a Építési és Városfejlesztési Minisztérium feladata volt. Az állami vezetés által irányított gazdasági tervezés és tervgazdálkodás felülről lefelé fedi le a gazdaságot, míg a területfejlesztés horizontálisan teszi ugyanezt ezért gyakran konfliktusba kerül a kettő egymással, főleg ha nincs megfelelő koordináló szervezet, mely összehangolja az országos szintű és a regionális szintű tervezést, azaz a regionális politikát és a terület- és településfejlesztés. A

magyarországi kistérségi szint eltörlése és a helyi szint dominánssá tétele a megyei szint alatti területfejlesztési döntésekben 2012-től érdekes párhuzamosságot eredményezett a két ország megye alatti, de helyi szint feletti területfejlesztési gyakorlatában. A II.Orbán Kormány által létrehozott területfejlesztési önkormányzati társulások, hasonló szerepet kaptak, mint a francia társaik, különbség a francia agglomerációs közösségekhez és pays-ekhez képest, melyek a francia önkormányzati társulások második típusát jelentik, hogy azok szerződéses viszonyba kerülnek az állammal feladatuk végrehajtása érdekében, míg Magyarországon ilyen területi szisztéma még nem került kiépítésre. Újabb párhuzam a két rendszer között tehát, hogy helyi szinten a települések területfejlesztési szerepe igen erős, ám települési szint felett és megyei szint alatt társulásos formában kell a területfejlesztési feladatokat ellátniuk.

Az intézmények kettőssége, tekintetében a 90-es évek elején, Magyarországon újra zűrzavar alakul ki, mivel a megye területfejlesztési és érdekérvényesítő képessége csökken. Míg Franciaországban a legutóbbi ilyen problémát a DATAR kialakítása oldotta meg addig Magyarországon a rendszerváltás csak elodázta az intézményrendszerben meglévő konfliktusok föloldását. erre csak az 1996-os területfejlesztési törvény ad hatékony választ. Magyarországon a DATAR-nak nincs párja, a VÁTI-t tekinthetjük hasonló intézménynek ám a DATAR-hoz képest jelentéktelenebb szerepet tölt be a magyar terület- és településfejlesztésben. Franciaországban már a második világháború után megfogalmazódik a területfejlesztés igénye és magát a területfejlesztést is nevének nevezik, ezzel szemben Magyarországon csak a 90-es években kerül sor a területfejlesztés megnevezésére fogalmának meghatározására annak ellenére, hogy a Kádár rendszerben folyamatosan gyakorolják ezt a tevékenységet. A területfejlesztés ideális térszerkezeti egységének megtalálása is sok időbe telt Magyarországon, azt már a II. világháború után belátták, hogy a megye túl kis térkategória a hatékony területfejlesztés megvalósításához, Franciaországban erre már a XX. század első éveiben rávilágítottak.

Párhuzamosságnak tekinthető az is, hogy a francia és a magyar területfejlesztés ügye is több minisztérium ügye, ám Franciaországban létezik egy intézmény a DATAR, mely koordinálja az adott minisztériumok területfejlesztési feladatait, és összehangolja a munkát. Magyarországon ilyen jellegű koordinációs intézmény még nem jött létre.

2. A régió szerepének és jelentőségének összehasonlítása Franciaország és Magyarország régióinak példáján.

2. 1. A régió fejlődése a francia közigazgatásban

Franciaország a hétköznapi gondolkodás számára a mai napig a központosított államszervezet mintapéldája. Valóban, a francia állam és közigazgatás állandó, évszázadokra visszanyúló eleme a nagyfokú centralizáció. A középkorban is fellelhető regionális törekvéseket, a francia központi hatalom az évszázadok során mindig elfojtotta és kibontakozásukra csak a XIX század végén a XX. század elején volt lehetőség, természetesen az állam és a központi hatalom, az első időszakban irányítása, majd a decentralizáció megindulásával jelentős gyámkodása mellett.

2. 1. 1. A regionalizáció előzménye

Franciaországban a régió, mint területi és közigazgatási egység kialakulása hosszú történelmi folyamat eredménye. A regionalizációt Franciaországban, a gazdasági fejlődés igénye indukálta ennek megfelelően eléggé vontatottan haladt előre. Olyannyira, hogy modern értelemben vett regionalizációról csak a XX. század közepétől beszélhetünk.

Az első lépések a regionalizáció felé a XVIII. század végén történtek. 1871-ben intézményesítették a megyeközi konferenciát (24 „provinces” regroupant les départements - loi 29. IV. 1871) céljuk az volt, hogy hatékonyabb választ tudjanak adni a több megyét érintő problémákra ez a konferencia önkéntes jellegű volt a megyék nem voltak kötelezve a részvételre. (Gravier, J. F. 1970; Balázs. I, 1981) Az ország regionalizálásának tervével sokan foglalkoztak erre jó példa a filozófus Auguste Comte 1854-es regionalizálási terve, aki 17 intendatura alapján szeretett volna régiókat kialakítani és a szociológus Frédéric Le Play 1864-es tervezete, aki 13 tartományt javasolt (2. melléklet: 26-27.ábra). Természetesen a megyerendszer és a központi kormányzat erős volta miatt a tervezetek nem valósulhattak meg.

A központi államhatalmat kiszolgáló megyerendszer lassan meghaladottá vált, 1900-ban megalakul a Fédération Régional France (Francia Regionális Szövetség). Alapítója és vezetője Charles Brun a köztársaság megtartása mellett 20 régió felállítását javasolta, amelyek rendelkeztek volna bizonyos fokú önállósággal (lett volna választott közgyűlésük). A régiók létrehozását a megyék teljes megszüntetésével képzelte volna el, a központi hatalmat a prefektus képviselte és emellett felügyelte volna a régiók döntéseit, intézkedéseit. Elképzelései nem valósultak meg. A regionalizáció következő megjelenésére egészen az I. világháború végéig várniuk kell.

2. 1. 2. A XX. Század első fele (1900-1944)

1919 áprilisában (1919. IV. 25. rendelet) a francia kormány a hadigazdálkodás feladatainak ellátására létrehozott egy regionális gazdasági szervezetet ez az először 15 majd 17 gazdasági regionális csoportosulás a régiót alkotó megyék kereskedelmi kamaráinak unióján alapult (Groupements Régionaux de Chambres de Commerce). Ezeket a régiókat, mint az előző fejezetben már említettük, megalkotójuk után Clémentel régióknak hívták és az iparban, a kereskedelemben, a gazdasági élet fejlesztésében voltak kompetenciáik, jogi személyiséggel nem rendelkeztek, önálló szervezetük sem volt, emellett nem rendelkeztek megfelelő pénzeszközökkel feladatuk megfelelő végrehajtásához, valódi régióknak nem voltak tekinthetők. Egy regionális bizottság (comité régional) felügyelte a régiókat, melybe minden kereskedelmi kamara 2-2 tagot

küldött. 1922-ben egy 19 gazdasági régióból álló regionális rendszert alkottak, mely rendszer alapja a Clémentel-féle regionális felosztás volt. A régiók már rendelkeztek jogi személyiséggel valamint kibővített hatáskörökkel az ipar és a kereskedelem területén. 1926-ban alakult megyeközi érdekszövetségek helyettesítésére, 1930-ban különböző feladatok ellátására megyeközi csoportokat hoztak létre. Ezen csoportok egyezményes formában önkéntes alapon meghatározott időtartamra jöttek létre. Erre azért volt szükség, mert a parlamenti tagok a régi tartományok reneszánszától tartottak, a regionalisták pedig elégedetlenek voltak a megtett intézkedésekkel (28. ábra) (Sipos, K. 1993).

[28. ábra: Franciaország „gazdasági régiói” azaz a megyeközi csoportok 1930-ban. Forrás: saját szerkesztés.]

1938. június 14-én (1938.VI 14 tvr.) 20 közintézményként működő gazdasági régiót hoztak létre a régiót alkotó kereskedelmi kamarák egyesítésével (2. melléklet: 29. ábra). Ezen a világháború alatt igen csekély szerepet kapott régióknak a feladata a regionális érdekek képviselője lett volna.

A második világháború alatt a regionalisták jelentős része a Petain-rendszert támogatta, ezért 1945 után a regionalizmus, mint politikai irányzat háttérbe szorult. A Vichy köztársaság sikertelen regionalizálási törekvése a régi francia provinciák alapján húsz régiót akart létrehozni, élükön egy kormányzóval (gouverneur), 1941-42 közötti időszakban. Ebből is látható, hogy a Vichy kormány regionalizmusa elveiben egyfajta nosztalgikus visszatérés a régi tartományokhoz és nem tekinthető valódi regionalizmusnak. E regionalizálási törekvés sikertelensége ellenére 1941-ben (1941. VI. 19 tv) megalkotja a régióprefektus (préfet régional) intézményét. A megyei prefektusok közül kikerült régióprefektusok látták el több megyére kiterjedően a gazdasági rendőrségi és közfunkciókat (12 a megszállt, 6 „a szabad” területeken). A régióprefektusok segédszervei a rendőrségi és gazdasági intendánsok voltak.

A Petain-rendszer kétségtelen haszna volt, hogy bizonyos régiók, ha kis időre is, de elszakadtak Párizs befolyása alól, bizonyos szintű önellátás alakult ki, melyet a felszabadulás után nem veszítettek el teljesen.

2. 1. 3. A XX. század második fele (1944-1982)

A régióprefektus rendszer utódja, az 1944. január 10. és június 6.-i rendeletben létrehozott köztársasági biztosok (Commissaires de la République) intézménye. A köztársasági biztosok feladata volt koordinálni és ellenőrizni a régiók prefektusainak munkáját. 1947-ben törvénytervezet szeretnének elfogadni a prefektus jogainak választott képviselőre való átruházásáról, ám erről letesznek, amikor egy országos sztrájkhullám következtében bevezetik az államigazgatási főinspektori intézményt. 1948. március 21.-i rendelet alapján vezetik be a rendkívüli államigazgatási főinspektori intézményt (I.G.A.M.E-Inspecteurs Généraux de l'Administration en Mission Extraordinaire). Feladatuk, mint a központi hatalom helyi képviselőinek a rend fenntartása volt, azaz a polgári és katonai rendfenntartó erők regionális összehangolása, felügyelete. Ebben az időszakban más területeken is az IGAME-hoz hasonló „igamique felügyelőket” rendelnek ki például a közoktatásban vagy a gazdaságfejlesztésben. 1964-től ezt a feladatot a régió prefektusok látták el. Az 1950-es években a gazdasági fejlődés terén történtek olyan változások, például az ipari decentralizáció óhajának megjelenése, az éledező európai közösség vagy a globális gazdaság kialakulásának első lépései, amelyek nagy hatással voltak a francia regionalizációra és a majdani francia régiók kialakítására.

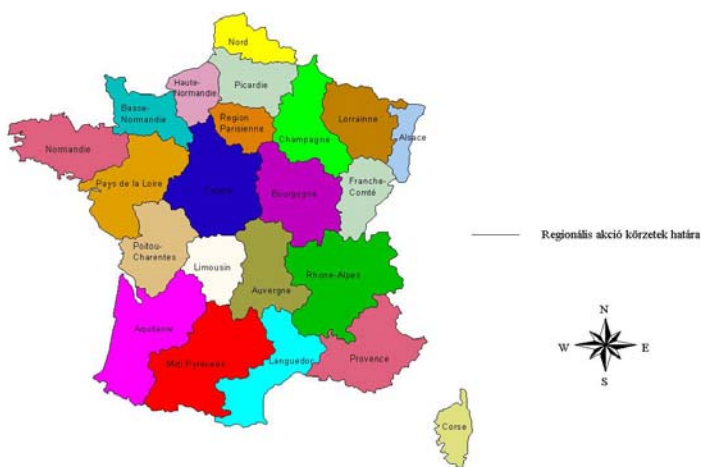
Felmerült az elképzelés, hogy a regionális fejlődés a gazdasági tervezés, irányítás keretében történjék. A II. világháború után megjelenő modern területfejlesztés erőteljesen befolyásolta a francia regionális rendszer fejlődését. Ezen okok következtében az 1950-es években létrehozták a megyéknél nagyobb regionális gazdasági körzeteket és azok regionális intézményeit.

Ebben az időszakban 1950 és 60 között a létrehozandó régiók számával kapcsolatban több elképzelés is napvilágot látott. Volt köztük olyan, mely 46 nagymegyét szeretett volna létrehozni, de olyan is, mely 10 nagyrégióval számolt. Az elképzelések többsége azonban a 18 és 25 régiós modell között mozgott. Michel Debré egy 46 régiós, Jean François Gravier egy 19 régiós főslozást tartott indokoltnak (2. melléklet: 30-31.ábra).

Meg kellett találni azt a régióméretet, mely nem túl nagy, de nem is túl kicsi az országos tervek hatékony regionális végrehajtásához. Először a hatékony területfejlesztési politika érdekeinek megfelelően 22 programrégiót hoztak létre (21 régió és Párizs). Így az 1955. június 30.-i rendelet a megyéket programrégiókba (region de programme) tömörítette. A regionális intézmények esetében 1959. január 7.-i rendelet minden körzetben megalkotta a megyeközi konferenciát, amely a régiót alkotó megyék prefektusainak tanácskozása volt, ám a regionális felosztásban nem volt meg a kellő összhang. 1958. október 4.-én az új alkotmány elismeri a régiót, de csak, mint a gazdasági fejlesztés eszközt. Végül a hatékonyság növelése érdekében 1960-ban az 1955-ös programrégiókat 21 regionális működési (akció) körzet (circonscriptions d'action régionale) váltotta fel. Párizst külön régióként kezelték. Ez a rendszer több megyét másik régióba sorolt át és összhangba hozta a központi és a regionális intézményrendszert. Az 1950-es évek második felében főleg EGK szempontjait figyelembe véve alakítottak ki régiókat. Ezek kizárólag gazdasági alapokon szerveződtek, minden más egyéb a regionalizációban szerepet játszó szempont másodlagos volt, vagy egyáltalán nem vették figyelembe.

[32. ábra: Az 1955-ös programrégiók. Forrás: saját szerkesztés 1955 VI 30/55-87 francia kormányrendelet alapján.]

[33. ábra: Az 1960-as regionális akciókörzetek. Forrás: saját szerkesztés 1960VI 02 / 60-516 francia kormányrendelet alapján]

Az 1964. március 14.-i közigazgatási reform rendelete 21+1 regionális közigazgatási kerületre osztotta az országot (circonscriptions administratives regionales).

Ez a reform a kerületeket a lehető legjobb intézményrendszerrel látta el feladatuk teljesítéséhez. Belátták, hogy szükség van egy szervező prefektusra egy „erős emberre” a régió belül, aki ellenőrzést gyakorol, a regionális közszolgáltatáson valamint koordinálja a régió prefektusainak munkáját. Létrehozták tehát a régióprefektus intézményét (préfet de region). A régió prefektusa mindig a régió székhely megyéjének a prefektusa volt, azaz a régió központi megyéjének prefektusa. Aki nem más, mint az állam a központi kormányzat képviselője, ebből következően valódi döntési jogkörrel, valamint irányító ellenőrző jogosítványokkal is rendelkezett gazdasági téren, képviselte és érvényesítette az állami gazdaságpolitikát irányította és ellenőrizte

annak végrehajtását. A régiók szerveinek a regionális igazgatási konferenciák és a regionális gazdaságfejlesztési bizottságok tekinthetők. A regionális igazgatási konferencia (conférence administrative régionale), a régióprefektus segédszerve, feladata a régióbeli állami közszolgálat munkájának elősegítése, koordinációja volt. A regionális gazdasági és fejlesztési bizottság a regionális gazdasági tervezésben a helyi érdekeket képviselte (CODER-Commission de Développement Economique Régional). Konzultációs jogkörrel rendelkezett, és javaslatokat tehetett a regionális tervezésre (64/252 r). Ez a reform nem hozott létre új területi hatóságot a régióban, és azt nem ruházta fel jogi személyiséggel sem, ez tulajdonképpen igazgatási dekoncentráció és nem decentralizáció volt. 1964. július 10.-i rendelet célul tűzte ki a párizsi régió újjászervezését. Az új régiót 8 megyéből alkották ki, amelyek 3 területen találhatóak. A Szajna és az Oise, a Szajna, és a Szajna – Marne folyók mentén: Párizs Seine et Marne, Yvelines, Essonne, Hauts-de Seine, Seine-Saint Denis, Val-de-Marne, Val d’Oise. Sőt az 1964. július 10.-i rendelet Párizst átalakította egy sajátos jogállású területté. Párizs státusa közigazgatásilag különleges, mert egyben megye és város is. Meg kell jegyeznünk, hogy 1961-ben az 1961. augusztus. 2-i rendelet alakította ki a Párizsi fővárosi régiót, amely aztán az 1976. máj. 6-i rendelet által átalakult az Île de France régióvá.

1969-ben Charles de Gaulle elnök reformtervezetet nyújt be, mely a régiókat valódi közigazgatási egységként határozta volna meg. A javaslatban a régió területi hatósági jogkört kapott volna, valamint gazdasági, szociális és kulturális területen és a területfejlesztésben jelentős döntési jogosítványokkal rendelkezett volna. A reformterv az 1969-es népszavazáson elbukott (46, 83%), ekkor a referendum bukása és több más belpolitikai tényező hatása miatt De Gaulle lemondott. Ezt követően 1969 júniusában az elnökválasztáson Georges Pompidou győzött, aki fontos lépéseket tett a decentralizáció elmélyítésére.

Jelentős változás így a francia regionális rendszerben 1972-ig nem volt, kivéve, hogy 1970-ben Provence Côte d’Azur régiótól elcsatolják Korzikát, mely így külön régiót alkot

1972-ben Georges Pompidou elnöksége idején az 1972. július 5.-i törvény által a régió közintézmény státust kapott jogi személy, de hatásköre főként gazdasági területfejlesztési kérdésekben volt, a régiót érintő területfejlesztés, gazdasági döntések tekintetében. Mégis súlytalan marad, mivel képviselőit nem közvetlenül választják. Nem volt sem eszköz, sem elégséges anyagi forrás a kezében feladatai ellátására, a területfejlesztéssel kapcsolatos szabályozásokat pedig központilag mindenkire alkalmazták. Egyszóval az állam nem volt hajlandó lemondani hatásköreinek egy kis részéről sem.

Így ez a lépés csak dekoncentráció, mivel a végrehajtó hatalom a prefektus kezében maradt, de már köteles figyelembe venni az újonnan kialakított Regionális Tanács (Conseil Regional) konzultációs jogát is. Létrehozták a gazdasági és szociális bizottságot (Comité Économique et Social), amely magába olvasztotta az 1964-ben létrehozott regionális gazdasági fejlesztési bizottság feladatait is (CODER). A regionális igazgatási konferencia 1972 után konzultációs szervezetté minősül vissza. A régió 1972 után a regionális igazgatás központja. A régió központi-állami irányítású gazdasági igazgatási szerv. Feladatai a gazdasági tervek kidolgozásában és végrehajtásában vannak. A régió, mint közintézmény saját költségvetéssel rendelkezik, amelyet a regionális tanács szavaz meg. 1972-ben bevezették az egységes fejlesztési támogatást, mely nagyságának három fokozata volt. 1976-ban bővítik a Regionális Tanács jogköreit, így dönthet a régió belüli megyék fejlesztésével kapcsolatos fejlesztési hitelek elosztásáról, illetve a régió, mint gazdasági-igazgatási szerv ajánlásokat tehet az állami regionális politika forrásainak elosztására, de

csak megyei szinttől lefelé, illetőleg a területét érintő mindenegyes gazdasági kérdést megvizsgálhat. Ekkor, de már 1972-től a régióknak már saját bevételi forrásai vannak ezek az állam által átadott adók és illetékek illetőleg saját regionális szinten meghatározott bevételek (regionális adók, illetékek és pótlékok). Az 1976. május. 6-i rendelet alapján az 1961. augusztus 2.-i rendelet által kialakított Párizsi fővárosi régió átalakult az Île de France régióvá.

2. 1.4. A decentralizáció és a regionalizáció - A Deferre reformok

1981-ben a választásokon győzelmet arató szocialista párt programjában fontos szerepet töltött be a közigazgatás megreformálása. Egyik cél a decentralizáció elindítása hármast tűzött ki maga elé. A régiókat területi közösségekké kell átalakítani; választott végrehajtó testületeket kell létrehozni a régiókban és a megyékben és meg kell szüntetni az állami gyámkodást. 1982-ben Gaston Deferre Bel- és decentralizálási miniszter átfogó reformokat szavaztatott meg. A reformcsomag az összes területi önkormányzatot megreformálta. A régiók a decentralizáció következtében teljes mértékben területi önkormányzati hatósággá váltak, de 1986-ig az első regionális választásokig közintézményként működtek. A régió a reformok következtében „nagykorúvá vált” azaz a megyékhez és a községekhez hasonlóan szabad öngazgatást gyakorolhatott.

Az 1972-ben létrehozott regionális tanács 1986-tól általános és közvetlen választással 6 évre választják. Az 1982. március 2-án elfogadott törvény kiszélesítette a megyei és a regionális közgyűlések jogkörét, a végrehajtó hatalmat ettől fogva e testületek elnökei gyakorolják, a prefektus csak ellenőrzési jogkörrel rendelkezik. A Deferre reformok következtében a régiók közintézményből „regionális kormányokká” alakultak át. Az 1982-es reformfolyamat több más törvénnyel folytatódott. A régióprefektus intézményét átalakítják és ettől fogva a régió köztársasági megbízottjaként (Commissaire de la République) képviseli a központi hatalmat, de végrehajtó hatalma nincs csak felügyeleti, ellenőrzési joga majd 1988-ban a tisztség újra fölveszi a regionális prefektus nevet. 1982 júliusában rendelkeztek a régiók szerepéről a technológiai kutatásfejlesztés terén, a régió a legfontosabb területfejlesztési kategória a tervezésben. Az 1983. január 7.-i és július 22.-i. törvény a község-megye-regió és az állam közötti hatáskör megosztás szabályozásáról szól (a régiókhoz kerül: folyamatos szakmai képzés, szakmunkásképzés, közoktatás (liceumok), a parti halászat és a tengeri kultúrák vállalatának ügye). 1984. július 16.-án kiadott törvény révén a régió jogosítványokhoz jut a testnevelési és sportigazgatás terén. 1985-ben sor kerül a régóta szükséges választási rendszer reformjára - a választási törvény átalakítására a közelgő 1986-os első regionális választások miatt is szükség volt -, rendeleti úton szabályozzák a regionális tanácstagok mandátumhoz jutását. A régiók összefüggő hatáskörblokkal rendelkeznek ez nem más, mint a gazdasági tervezés, gazdasági cselekvés és az oktatási hatáskörök összessége.

2. 1.5. A régió hatásköre a decentralizációs törvények után

A Deferre reformok következtében a régiók, azaz a regionális tanács hatáskörébe került a régió gazdasági, szociális, egészségügyi, kulturális és tudományos fejlesztésének és a területfejlesztési politikának az elősegítése a regionális identitás megóvása. A francia régiók 1982-es decentralizációnak és a Deferre reformoknak köszönhetően felelősek a területfejlesztésért és tervezésért, a gazdaságfejlesztése, a régiók hagyományos feladata a decentralizáció még inkább felerősítette ezt. Fontos szerepük van a területi fejlesztés terén, mivel a tervszerződések az állam és a régiók között kötődnek. A régió részt vesz a nemzeti terv kidolgozásában, másrészt kidolgozza saját tervét is (a regionális gazdasági tervek elkészítése), de ehhez konzultálnia kell a megyei tanácsokkal és a legjelentősebb községekkel. A regionális terv végrehajtásához a régió tervszerződéseket köthet a többi

területi közösséggel, közüzemekkel, magánvállalkozókkal. A régió terve végeredményben területfejlesztési terv, amelynek fő elemei a közlekedés és lakásügy és a környezetvédelem. A régió felelős saját területén az út és vasúthálózat fenntartásáért, közlekedésfejlesztésért és egyéb infrastrukturális feladatokért. Emellett a régióknak környezetvédelmi és kulturális intézményfenntartó feladatai is vannak. A francia régiók nagyrészt átvették a megyei feladatokat és a francia közigazgatás középszintű igazgatási egységei lettek.

1986. január 2-án adták ki a törvényt a régiók szervezetéről. A törvény a régiót, mint területi közösség szervezetét és működését definiálja (Az 1988. január 5. szabályozás a régiók részéről történő kölcsönszerződésről, az 1988. február 10. rendelet a régió pénzügyi elszámolási rendjéről szól.). 1992. február 6.-án megszületett a 92/125 számú törvény a köztársaság területi igazgatásáról. A törvény rögzíti a régiók elnevezését, területi határait, a lehatárolás módszereit (63-as cikk) (Sipos, K. 1993). A régiók közötti együttműködés könnyítésére régiók közti szolidaritási alapot hoztak létre. Elrendelték a regionális tanács állandó bizottságának felállítását. A regionális gazdasági és szociális bizottság szerepkörét növelték. A regionális és a megyei prefektusok közt alá-fölrendeltségi viszonyt hoztak létre. A régiókra vonatkozó külön törvényi szabályozásra azért is szükség volt, mivel a Francia alkotmányban ekkor még nem volt a régiókra vonatkozó közvetlen szabályozás. A régiók létének csupán áttételes alkotmányos biztosítéka voltak, mivel az alkotmány 72. cikke nem tett róluk említést. A régiók területi közösséggé válását a 82-213 számú törvény írta elő az 1986-os első regionális választások után.

2. 1. 6. A decentralizáció új lendülete (2002-2003)

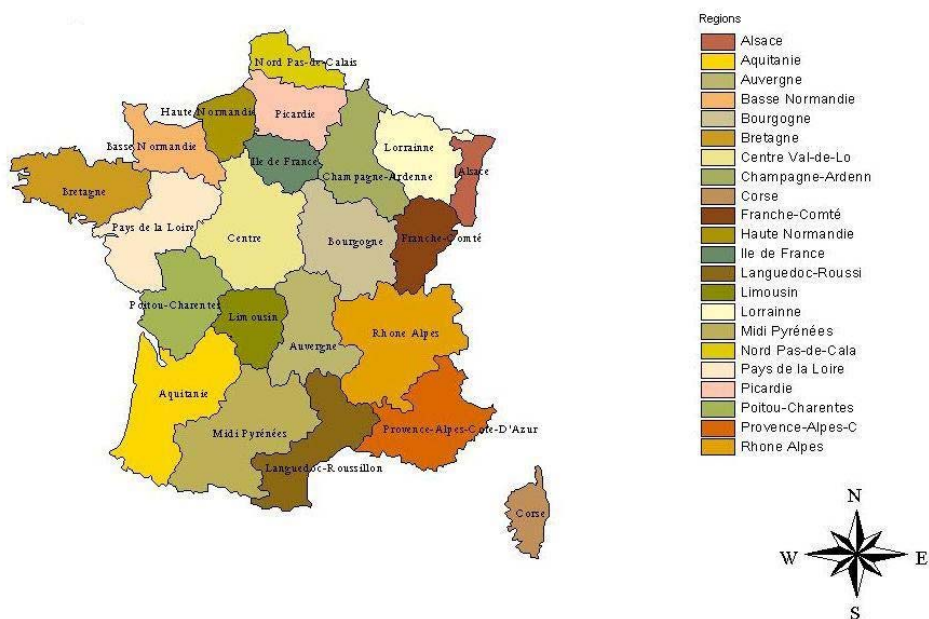
2002-ben a Defferre reformok után 20 évvel úgy látták, hogy a francia decentralizációt tovább kellene mélyíteni, ennek előkészítését a kilencvenes években több területrendezésről és területfejlesztésről rendelkező törvénnyel alapozták meg a lakosság minél nagyobb arányú bevonásával, melynek intézkedések betetőzése a 2002-2003-as év alkotmánymódosításai voltak.

A 2002-es Alkotmányos felülvizsgálati törvénytervezet a decentralizáció elmélyítésének érdekében az állam egy sajátos modelljét kívánta megvalósítani, amely elismeri a decentralizált szerveződéseket, azonban nem felel meg sem a regionalizált, sem a szövetségi állam sajátosságainak azáltal, hogy megmarad egy döntési központ, ahol a konkrét döntések születnek, de emellett elismerik a decentralizációt. (Szabó, M. 2005). Ennek két fontos eleme van: a szubszidiaritás és a regionális együttműködés egyenlő felek között. Bekerült a tervezetbe az úgynevezett próbajog is, ez azt jelenti, hogy az állam és különböző területi egységek kipróbálhatják az adott politikát, mielőtt alkalmaznák azt országosan. Ugyanakkor biztosították, hogy egyetlen közigazgatási egység sem gyakorolhat ellenőrzést valamely másik felett. A tervezetet, 2002. november 6.-án elfogadták.

2003-ban módosították az alkotmányt, az első cikkbe bekerült, hogy az államszervezet decentralizált. A 72. cikket több ponton módosították (bevétték az alkotmányba a szubszidiaritás elvét, rendezik az állam képviselőjének helyzetét, a 72/2 cikkben szerepel az elv miszerint nem szabad hatáskört telepíteni megfelelő anyagi eszközök nélkül, egyetlen önkormányzat sem irányíthat másikat, de lehetőségük van az együttműködésre, azaz ide került be a próbajog, de bevezették az állampolgárok kérelmezési jogát is). A XII. fejezetben módosítják a tengerentúli területekről szóló részt. A módosítást 2003. március 17.-én elfogadták.

2003-ban további négy alkotmányos törvényt fogadtak el, a régiók a gazdasági fejlesztés és a szakmai képzés terén jutottak új hatáskörökhöz. Korzika sorsa azonban még rendezésre várt. 2003

végére a decentralizációs reform lelassult, köszönhetően bizonyos belpolitikai eseményeknek, amelyek a 2004-es választásokon is éreztették hatásukat.

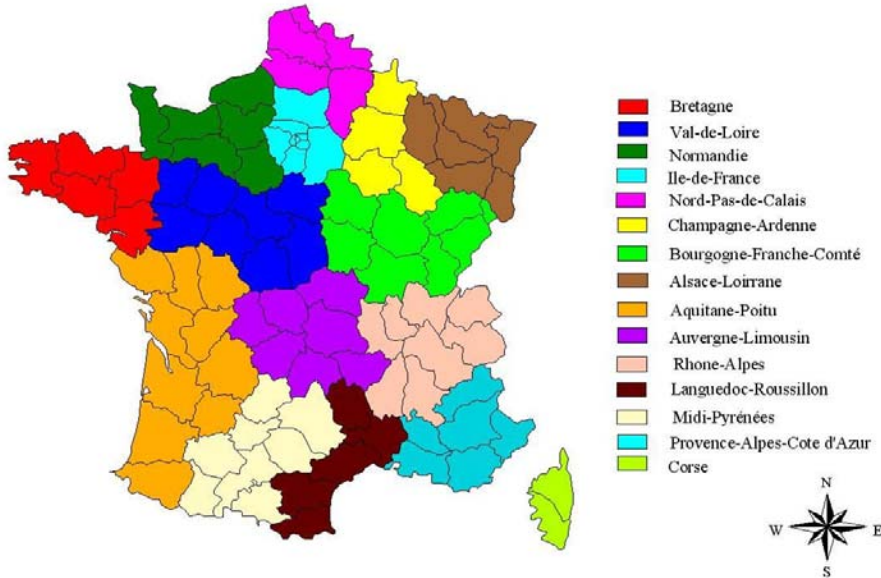

[34. ábra: Franciaország régiói 2010-ben. Forrás: saját szerkesztés www.diact.fr alapján]

2. 1. 7. A regionálizáció - (regionalizmus?) - jelene (2002- ...)

2008 szeptemberében (2008 IX.08 kr.) Nicolas Sarkozy elrendeli egy a helyi közösségek reformját célzó bizottság (Comité pour la réforme des collectivités locales - Helyi Közösségek Reform Bizottsága) felállítását. Ez a bizottság csak javaslatokat fogalmazott meg. Állásfoglalásában, melyet 2009. március 5.-én a Helyi Közösségek Reform Bizottságának Elnöki Jelentésében fogalmaz meg újrafogalmazza a területi közösségek hatásköreit. Ebben szerepel a régiók számának esetleges csökkentése. A 22 régiós francia regionális rendszert az elmúlt 20 évben megfigyelt területi gazdasági, kulturális és térszerkezeti folyamatok figyelembevételével átalakítanák, javaslatukban egy 16 régiós fölosztás mellett foglaltak állást. Több régiót szerettek volna összevonni és néhány esetben területi átcsatolások történtek volna. A jelentéssel kapcsolatban élénk vita indult, mely következtében Edouard Balladur, egy reformtervezetet nyújtott be, melyben javaslatot tett a megyék és a régiók egyesítésére határaik módosítására, a tervezet 20 javaslatot tartalmazott a régiók számának 22-ről 15-re való csökkentéséről. A reform azonban befejeződött a regionális rendszer átalakításáról szóló politika vitákba és köszönhetően a világgazdasági válságnak és a belpolitikai helyzetnek a francia vezetés akkor nem szánta rá magát a francia közigazgatási és regionális rendszer radikális reformjára. A választásokat Nicolas Sarkozy és a jobboldal 2012-ben elvesztette ezután François Hollande az új francia elnök szintén kifejezte a regionális és államreform iránti

elkötelezettségét. Ennek eredményeképpen folytatni kívánta a regionális és a közigazgatási rendszer reformját, melyet elődje kezdett meg. Láthatjuk tehát, hogy a regionális reform szükségessége nyilvánvalóvá vált ám jelenleg nem megfelelőek sem a világgazdasági sem a belpolitikai körülmények annak végrehajtására.

[35. ábra: A Franciaország 15 régiós fősztása a Ballardour jelentés javaslatai alapján.
Forrás: saját szerkesztés a www.lemonde.fr, Senat Francais, DIACT adatai alapján]

2. 1. 8. A régiók szerepe a területfejlesztésben

A régiók hatásköre jelenleg az adott régió gazdasági, szociális, egészségügyi, kulturális és tudományos fejlesztésének és területfejlesztési politikájának elősegítése, a regionális identitás megővésének biztosítása. A régiók egykor a gazdaság fejlesztésére lettek létrehozva, az előrehaladó decentralizáció szerepüket a terület és gazdaságfejlesztésben folyamatosan felerősítette. A francia régiók kimagasló szereppel rendelkeznek a területüket érintő végbemenő gazdaságfejlesztésben. Emellett a közvetlen regionális műveletek összehangolásában és azok pénzügyi költségeinek előteremtésében. Fontos feladatuk a régió területén működő vállalatok támogatása. Ezen gazdaságfejlesztési feladatok ellátását 1982 óta elősegítik az állam és régiók között kötendő tervszerződések (CPER). Az 1982-es Rocard törvény óta a francia állam elsődleges partnerei az országos és regionális fejlesztés tekintetében a területi közösségként működő választott képviselőtestülettel rendelkező régiók.

A régióknak jelentős szerepük van a nemzeti fejlesztési terv kidolgozásában és végrehajtásában. Konzultációs jogkörrel rendelkeznek, mellyel képviselik a regionális érdekeket a nemzeti tervben, valamint tájékoztatják az államot a regionális fejlesztés fő irányvonalairól. A nemzeti terv végrehajtását az általuk kidolgozott regionális tervek segítségével valósítják meg, melyek az állami-regionális tervszerződésekben realizálódnak. A tervszerződések a hatékony gazdasági tervezés, terület- és településfejlesztés megvalósulása érdekében jöttek létre, tulajdonképpen egy partnerségi viszonyt intézményesítenek az állam és a régiók között. A régiók

állammal kötendő tervszerződéseit a regionális tanács hagyja jóvá és szavazza meg annak feladatai, vállalásait, költségvetési forrásait. A szerződések öt évre szólnak és csak a regionális tanács döntése után emelkednek jogerőre. A szerződéseknek öt és a jelenleg készülő hatodik nemzedéke került kidolgozásra. A szerződések formai és tartalmi kereteit az 1982-es Rocard törvény, az 1983. 01. 21. rendelet, az 1995-ös és az azt pontosító 1999-es területfejlesztési orientációs törvények határozzák meg. A tervszerződések hármason nyugszanak, melyek: a jövőbemutató tervezés, a decentralizáció és területfejlesztés. A szerződésekre vonatkozó intézkedéseket (határidőket, vállalásokat, a kidolgozás módját) rendeleti úton szabályozzák. A régiók tervszerződéseinek kidolgozásáért a regionális tanácsok elnökei és az adott régiók prefektusai felelnek, de az ő felelősségük a szerződések végrehajtása is. A régió prefektus a terv elkészítése után betérjeszti azt egy az adott területeket érintő tárcaközi bizottság elé, majd az hagyja jóvá a tervet. Az állam és a régió részéről vállalt feladatok és az azok finanszírozási keretei külön szerződésben kerülnek rögzítésre. 2007-től a terveket átkeresztelték, „contrat du plan”-ról „contrat du projet”-ekké, melyet magyarra szintén állami-regionális tervszerződésnek fordíthatunk, ám tartalmukban kihangsúlyozandó a regionális tervezés. Ezen névváltoztatás talán összefüggésben áll a Terhivatal megszűnésével így hangsúlyozva ki a tervezés fontosságát a tervszerződések nevében, melyek fő megvalósítói jelen pillanatban a régiók.

Tervszerződések első nemzedéke 1984-88. Az első nemzedék esetében még jellemző volt az állam erősebb befolyása, a döntésekben erősebben érvényesítette az érdekeit, mint a régiók ám a cél közös volt, egy hatékony terület- és regionális fejlesztés megvalósítása. Ugyanakkor a szerződéses viszony valamilyen szintű biztonságot is jelentett, így az egyes minisztériumok nagyobb léptékű projektek kidolgozására ösztönözte. Több helyi szereplő társult hozzájuk. Az első szerződésekben felhasznált források értéke 73 Mrd. frank volt (70Mrd a francia hexagon és 3Mrd a tengerentúli területeknek). Az állam részesedése ebből az összegből 42Mrd a régióké 28Mrd frank volt. Különböző interregionális fejlesztésekhez járultak hozzá, például a három délnyugati régió vagy a Loire menti területek integrált fejlesztéséhez, de megemlíthetjük a hegyvidéki területek fejlesztéséért folytatott politikát is.

Tervszerződések második nemzedéke 1989-93. Az első tervezési periódus után tervszerződéseket a hatékonyság elősegítése érdekében három irányelvet vezettek be: a tervszerződések szelektívebbek lesznek, mint elődjeik, az állam és a régió stratégiai elképzelései alapján kerülnek kidolgozásra, és szem előtt tartják az európai integráció követelményeit. Ugyanakkor hangsúlyosodott a decentralizáció, a régióprefektus jogkörei kibővültek a tervszerződések körvonalainak kidolgozását illetően. Ez időszakban az alábbi fejlesztési tevékenységek voltak előnyben részesítve: infrastruktúrák fejlesztése (országos jelentőségű utak, 23Mrd frank állami részről), egyeztetett területrendezési programok kialakítása (hátrányos helyzetű térségek jobb helyzetbe hozása, 12 Mrd frank), az oktatás fejlesztése (felsőoktatás, szakmai képzés), a kutatási programok (9Mrd frank), gazdaságfejlesztés, munkahelyteremtés támogatása (9Mrd frank). A szerződések e generációjánál igyekeznek elválasztani a nemzeti, azaz az országos és a regionális szintű tervezést. A szerződések sajátágaiból adódóan velük kapcsolatban a régiók voltak a meghatározók nem a megyei és a helyi szint, ami bizonyos szintű feszültséget is magával hozott a regionális tervezésben. A tervszerződések erre a periódusra a nemzeti területfejlesztés érdekeinek eszközeivé váltak. A területfejlesztés regionális szintű politikái ebben az időszakban támaszkodhattak az egyeztetett területfejlesztési programokra, szerkezetátalakítási pólusok politikájára és az interregionális tevékenységekre. Új szereplőként lépett be az Európai Unió, mely a területfejlesztés tekintetében előnyt élvező térségek kijelölésével és saját kibővített anyagi eszközeivel a harmadik partner szerepére vállalkozik a francia területfejlesztésben. A költségvetés mértéke 25 %-kal növekedett, azaz 1001 Mrd. frankra nőtt (állam 55, régió 46 Mrd frank) ehhez hozzáadódik még a tengerentúli területek fejlesztésére szánt 5 Mrd frank.

A tervszerződések harmadik nemzedéke 1994-98. A harmadik ciklusban a szerződéses finanszírozások esetében az állami vállalás 32 %-kal növekedett. Ez annak is köszönhető, hogy az Európai Unió új szereplőként 44 Mrd frankkal járult hozzá a tervszerződések költségvetéséhez. Így az a következőképpen oszlott meg: az állam 88, a régiók 71, az EU 44, a többi területi közösség és intézmény 23 Mrd frank, ez együttesen 220 Mrd frank volt, ezen felül a tengerentúli területek 16Mrd frankot kaptak. 1998 augusztusában két újabb prioritást vezetnek be, melyek a munkahelyteremtéshez és a szolidaritáshoz kapcsolódnak (helyi gazdaságélénkítő és munkahelyteremtő akciók – regionalizált helyi kezdeményezések támogatásának alapja, szociális jellegű városszervezés előmozdítása). A fentiek alapján módosítják a szerződések támogatási rendszerét. Az állami források elosztásánál, valamint annak mértékének nagyságánál tekintetbe vették a régiók gazdasági helyzetét. Három kritérium párhuzamos vizsgálata alapján határozták meg ezek: a munkanélküliség mértéke, a munkaerő – piaci helyzet és az adófizető képesség. A régiókat, így három csoportra osztották: Az elsőbbséget élvező régiók első csoportja, melyeknél a támogatás összege 1989 és 1993 között a bruttó nemzeti termék növekedésének arányában 23,5 %-kal növekedett: Auvergne, Bretagne, Limousin, Loirrairie, Nord-Pas-de-Calais és Poitou-Charentes. A második csoportba Aquitaine, Burgogne, Champagnes-Ardennes, Languedoc-Roussillon, Basse-Normandie, Haute-Normandie, Pays-de-la-Loire és Picardie tartozik. Itt az állami hozzájárulás 14,1 %-kal nőtt. A harmadik csoportot Alsace, Centre, Franche-Comté, Midi-Pyrennes, Provence-Alpes-Côte-D'Azur régiók alkotják. A költségvetési hozzájárulás 1989-es szinten marad, ami 8,42 %-os növekedést jelent. Korzika támogatását változatlanul hagyták 9,42 %, de az Île-de-France régiót 20 %-kal csökkentették azért, hogy a párizsi és a többi régió között mérsékeljék az egyenlőtlenségeket. A tengerentúli megyék és régiók különleges elbánásban részesülnek. Az állami hitelkeretek regionális megoszlását a régió prefektusok tudomására hozzák. A régióprefektusok ellenjegyzési jogot is kaptak tárgyalási jogosítványuk mellé, és a regionális tanácsok elnökei a szerződést megvitathatták saját regionális szerveikkel és gazdasági-szociális tanácsukkal. Ezek a szerződések három szempontból is mások, mint az előzőek: teljes mértékben lefedik a régiót érintő állami szerződést. Az előző periódusokkal ellentétben az aláírás utáni módosítások lehetősége megszűnt. Ennek következtében és az előző ciklusok tapasztalataiból okulva bevezetnek egy pénzügyi tartalékot, mely az esetleges időközi forrás-kiegészítést tette lehetővé azért, hogy a tervben vállaltakat teljesíteni tudják. Ennek köszönhetően a tervezés kissé több rugalmasságot kapott pénzügy területen. Ezzel a területfejlesztés összhangját szerették volna megteremteni. A decentralizáció és a helyi döntéshozatal elvét szem előtt tartva a tervszerződésekkel kapcsolatos tárgyalásokban a régió prefektus központi szerepet kap, ennek köszönhetően a területfejlesztési stratégiák kidolgozási folyamatának központi elemévé a régió vált. A kiegyensúlyozott területfejlesztés és a pénzügyi kiegyenlítés folyamata a régiók közötti szolidaritás erősödését hozta magával. (Falu Város régió Francia1995-96/1)

A tervszerződések negyedik nemzedéke 2000-2006. Ebben a tervezési periódusban a francia tervszerződések rendszere átalált az Európai Unió által meghatározott tervezési ciklusokra, ennek köszönhetően a negyedik nemzedék szerződésai csak 2006-ban köttettek meg. Az átállás következtében a célkitűzések által keresték a módját egy olyan tervezés bevezetésének, mely stratégiai gondolkodást és egy tervezési logikát feltételez, szem előtt tartva annak közérdekeit és esetleg az európai dimenzióját. A Voynet törvény olyan tervszerződéseket várt el, melyek figyelembe veszik a még a Pasqua törvény idején meghatározott regionális területfejlesztési és rendezési sémákat, és hogy utóbbiak irányultságukban összhangban lesznek az EU társadalmi-gazdasági kohéziós politikájával. Az összköltségvetés 35,6 Mrd. euró, ebből az állam részesedése 17,510 Mrd. euró, a régióké 17,753 Mrd. euró, az Európai Unióé 9 Mrd euró, az egyéb területi közösségek és az egyéb partnereké több mint 9 Mrd euró volt. Az előző nemzedékhez hasonlóan az állami hozzájárulások mértéke a regionális fejlettség függvényében a területi kiegyenlítés elérése érdekében lett meghatározva. A rosszabb helyzetben lévő régiók, mint például Limousin esetében

63% volt, de az Île-de-France, esetében csak 43%. Ebben az időszakban bátorították az alternatív közlekedési módokat, a fenntartható fejlődés jegyében új típusú szerződéseket kötöttek. Éppen ezért a tervszerződések e nemzedékének három szárnyát különböztetjük meg: regionális, területi és interregionális. A regionális szárny azokra a tervekre vonatkozik, melyek összességében hozzájárul a regionális tér fejlesztéséhez (strukturális fejlesztések, mint a közlekedési vagy a humán infrastruktúra). A területi szárny a helyi fejlesztéseket előnyben részesítő és a terület legjobb felhasználását célzó projektekre vonatkozik (helyi befektetések támogatása, új gazdasági tevékenységek támogatása, a környezet figyelembevétele). Ebből a típusból finanszírozták az agglomerációs szerződéseket és a pays-eket, melyek jelenleg a francia térségi fejlesztések legfontosabb elemei. Az interregionális szárny pedig azokra a projektekre vonatkozott, melyek meghaladták egy régió kereteit. A periódusra 26 új tervszerződést kötöttek és 10 interregionális tervszerződést.

A tervszerződések ötödik nemzedéke 2007-2013 Már az előző nemzedék idején elhatározták, hogy megreformálják a tervszerződések rendszerét. A cél az volt, hogy megerősítsék a szerződések stratégiai dimenzióját. Ennek szellemében történt a már említett névváltoztatás is. A tartalmuk sokkal szelektívebb lett és a szerződések figyelembe veszik az EU stratégiáit. Ennek szellemében az ötödik nemzedék a következő prioritásokra épül: a területi versenyképesség és vonzerő, környezeti dimenzió és fenntartható fejlődés, területi és társadalmi kohézió. Az összköltségvetés 25 476 Mrd euró volt.

A közlekedésügy területén a régió dolgozza ki az infrastrukturális irányelveket, hatásköre a városon belüli vasúti közlekedés megszervezése, a folyami kikötők és hajózható vízi utak fenntartása, fejlesztése, valamint a regionális érdekű közlekedés biztosítása.

A régió lakásügyben az állami prioritások kiegészítő támogatások mellett saját prioritásokat is kijelölhet.

Környezeti, vagyoni és kulturális jogosítványa a régióknak a regionális természeti parkok és a regionális levéltárak feletti rendelkezés. A szakmai képzés és szakmunkásképzés: a régió saját programot dolgoz ki és kezeli az ilyen irányú képzés regionális alapját.

Közoktatás: a régió irányítja a líceumokat, azaz az állami középiskolákat, a mezőgazdasági és tengerészeti szakoktatási intézményeket, továbbá felel ezek fenntartásáért, építéséért és az ilyen irányú beruházásokért.

A régiók finanszírozási rendszerének két fő vonása van: az egyik az adók és illetékek, gépjárművek forgalmi engedélye és jogosítvány utáni illeték, egyéb regionális adók. A közvetett adó, az állami adók, olyan adóbevételek, mint a kommunális adó, a beépített telek, valamint a beépítetlen telek utáni adó, az iparüzési adó összegén felül beszedett adó, továbbá az állam által átengedett adó. A másik az átruházott hatáskörök egyenlő ellátásának biztosítását elősegítő bevételek, az állam által az önkormányzatoknak juttatott dotációk pl. általános decentralizációs dotáció, globális működési és beruházási dotáció, speciális dotáció.

2.1.9. Franciaország területi berendezkedése

Jelenleg Franciaország területén 36763 település 100 megye és 26 régió működik ezekből, a régiókból 22 van az európai részen, míg négy a tengerentúlon. A régiókat, mint helyi önkormányzatokat a decentralizáció után hozták létre. A régiókat megyék építik fel (2-8db). Népességük változó 10-0,1 millió főig. Csak az 1986-os első regionális

választások az első regionális képviselő testületek megválasztása után, lettek a régiók teljes körű területi önkormányzatok.

A francia régiók az európai uniótervezési statisztikai régióinak felelnek meg, azaz NUTS 2-es szintű régiók.

A francia régiók között viszonylag nagy területi és fejlettségbeli különbségek vannak, mind a gazdaság, mind az életszínvonal tekintetében.

A Francia hexagon és a tengerentúli régiók között mutatkozik legmarkánsabban ez a különbség. Az eltérő történelmi múlt, az anyaország törzsterületétől való nagy távolság, az esetleges perifériális helyzet, az eltérő demográfiai állapot és végső soron, az hogy ezek a területek végeredményben Franciaország egykori gyarmatai voltak magyarázza hátrányos helyzetüket. Érthető tehát lemaradásuk, mivel e tényezők következtében e területek erősen függnak az anyaországtól, mivel Franciaországhoz képest magas a születésszám, a munkanélküliség és rossz a gazdasági szerkezet. De a hexagon területén belül is mutatkoznak különbségek a legmarkánsabb különbség az Île-de-France és a többi francia régió között mutatható ki ez terület, mivel a francia állam kialakulása és fejlődése szorosan kötődik hozzá mindig központi szerepet töltött be Franciaországban. Gazdaságilag messze megelőzi a többi régiót és jelenleg Európa egyik legfejlettebb régiója. Infrastrukturálisan is jóval fejlettebb, mint a többi régió.

A másik jelentős eltérés a francia régiók között az úgynevezett észak-dél ellentét, melyet mindvégig megfigyelhetünk Franciaország történelmében, és amely talán – visszavezetve az előző megállapításra – az Île-de-France és Párizs területe gazdasági fejlettsége és e központ közelsége indukált. Ez az eltérés a legjelentősebb az úgynevezett „mély dél” területén. (Ezt az ellentétet nevezik még langue d’oc langue d’oil problémának is visszavezetve eredetét az egykori nyelvi eltérésekre és a két eltérő francia nyelvterületre. Az Északi területeken a gazdaság mindvégig fejlettebb volt a délinél és ez a fejlettségkülönbség még ma is kimutatható. Ha elkülönítjük ezeket, a területeket a gazdaság fejlődése szempontjából nagyjából ugyanaz a kép az észak-déli megosztottság tárul elénk. Az északi régiók esetében a gazdaság jelentősen fejlődik, míg délen stagnál. Az elmaradott régiók esetében a gazdasági szerkezetben domináns az első és második szektor, míg a fejlettebb régiókban a terciér és kvaternel ágazat a jelentősebb.

Végül kimutatható egy jelentős különbség Franciaország belső és határmenti régiói között, mivel e területek régióinak a határ közelsége miatt lehetőségük van arra, hogy más államokkal és a szomszédos államok területeivel kereskedjenek. Itt sokkal sokrétűbb kapcsolatok alakultak ki a szomszédos régiók között, mint a belső területeken ez sokszor eltérő kultúrájuk és fejlettségkülönbségük vagy éppen a közös identitás kultúra a hasonlóság megtalálása a határ két oldalán, segítették elő.

A francia gazdaság versenyképességének megőrzése érdekében elengedhetetlen e területi különbségek mérséklése a fejlettség két végpontján álló régiók egymáshoz közelítése.

Bármennyire is eltérőek e régiók, közigazgatási szempontból, mind ugyanolyan egységet képviselnek.

4. Táblázat: A megye és a régió közötti hatáskörmegoszlás Franciaországban

A francia megye jelenleg:

• A megye olyan intézményszint, melynek feladata, hogy összefogja a települések munkáját társadalmi téren
• 1871 VIII 10 tv hozza létre
• Cél: valódi helyi öngazgatás kialakítása közigazgatás racionalizálása.
• 100 megye, az Európai részen 96 megye.
• Autonóm területi önkormányzat.
• A megyék összesen 342 kerületre (<i>arrondissement</i>) oszlanak.
• átlagosan 0,7-2,5millios népességű
• Szervezete:
• Megyei képviselő testület 6 évre népszavazással választják meg.
• Megyei elnököt a képviselő testület tagjai közül választja.

Megye feladatai:

• Szociális tevékenység - gyermeksegélyezés; anyasági védelem; fogyatékos és idős személyeket érintő közpolitikák megfogalmazása; szociális szolgáltatás- egészségügyi megelőzés; nehéz helyzetben lévő személyek beillesztése
• Oktatás - középiskola (college)
• Gazdaság és fejlesztés - indirekt segélyek; direkt kiegészítő segélyek mezőgazdasági felszerelés
• Szállítás - nem városi; megyei szállítási tervek; iskolás szállítások
• Kultúra - megyei archívumok; megyei múzeumok; megyei központi kölcsönző könyvtárak
• Utak - megyei utak; halászlásati és kereskedelmi tengeri kikötők

A francia régió jelenleg:

• 1981 szocialista pártprogram közigazgatás reform. 1982. Gaston Deferre Bel- és decentralizálási miniszter
• A régió területi önkormányzati hatóság, →1986-ig közintézmény. A régiókra vonatkozó külön törvényi szabályozás (82-213 sz. tv).
• 1992. február 6. 92/125 tv a köztársaság területi igazgatásáról →rögzíti a régiók elnevezését, régiók közti szolidaritási alap. regionális tanács állandó bizottsága.
• Területi Közösség választott képviselőtestülettel
• Jelenleg Franciaország 26 régióból áll, 22 az európai részen és további 4 régió a tengerentúli területeken

A francia régió feladatai:

• <u>Terület és Városfejlesztés:</u> a gazdaság fejlesztése, →Tervszerződések (nemzeti terv, regionális terv)- regionális gazdasági tervek elkészítése
• <u>Infrastruktúra:</u> Út és vasúthálózat fenntartása, közlekedésfejlesztés, egyéb infrastrukturális feladatok.

- Környezetvédelem, Kultúra, Oktatás: Környezetvédelmi és kulturális intézményfenntartó feladatok, folyamatos szakmai képzés, szakmunkásképzés, közoktatás (líceumok), a parti halászat és a tengeri kultúrák vállalatának ügye, testnevelési és sportigazgatás

Forrás: Saját szerkesztés Emmanuel Vital-Durand: Les collectivités territoriales en France alapján

2. 2. A régió fejlődése a magyar közigazgatásban

2.2.1. A magyar regionális rendszer megszületése

A megyénél nagyobb tervezési, gazdaságfejlesztési területi egységek a XX század folyamán folyamatosan jelen vannak a magyar közigazgatásban és gazdasági tervezésben (ld. 1.2 melléklet) (Perczel K. - Gerle Gy. 1966). A magyar közigazgatási rendszer fejlődésében a régiók tekintetében meghatározó volt az ország európai integrációs törekvése. A rendszerváltás legfontosabb eredménye a közigazgatási rendszer tekintetében az 1990-es Önkormányzati megye megalkotása, és az ország EU konform regionális beosztásának, azaz a tervezési-statisztikai régióinak a megalkotása volt, melyből egy ígéretes regionális reform indulhatott volna ki. Az állampárti közigazgatási rendszerben a megye igen erős pozíciói épültek ki mind a megyei újraelosztás mind az országos érdekérvényesítő képesség, azaz a lobbizás területén és egyedüli területi tanácsszintként működve hatékonyan képviselheték érdekeiket az országos szint felé vagy akár azzal szemben (ld. 1.2 melléklet). A megye erőteljes szerepét részben a szocializmusban betöltött központi szerepe és a vele szemben megfogalmazódott negatív benyomások miatt a rendszerváltás után igyekeztek csökkenteni. Míg a szocializmusban az államhatalom elsősorban a megyékre támaszkodott az új magyar közigazgatás legmeghatározóbb és legnagyobb - talán bizonyos kérdésekben eltúlzott - döntési szabadságú területi egysége az 1990/LXV törvény az Önkormányzati törvény alapján a település, a települési önkormányzatiság lett. A közigazgatási reform nem forgatta fel az ország közigazgatási alapstruktúráját, hanem változatlanul megtartotta annak elemeit és ezeken a kereteken belül hozott létre tartalmi-funkcionális reformot. A törvény az önkormányzatok és a megyék kötelező feladatait differenciáltan határozta meg a törvény szövegében tudatosan tettek különbséget helyi önkormányzatok (községek, városok, főváros és azok kerületei, megyék) és települési önkormányzatok között (Hajdú, Z, 2001). A megyei joggal rendelkező városokat demográfiai alapon határozták meg valamint olyan hatásköröket is el kell tudni látniuk, melyeket a megyei önkormányzat is ellát ám ezzel a meghatározással a megyei jogú város kategóriát nem sikerült tartalommal megtölteni. Ekkor 20 megyei jogú város jött létre, melyek közül Dunaújváros, Nagykanizsa, Sopron nem voltak megyeszékhelyek, valamint 17 megyeszékhely Salgótarján és Szekszárd kivételével, melyek nem feleltek meg a demográfiai követelményeknek, mivel lakosságuk alacsonyabb volt, mint 50 000 fő. A megyei önkormányzat feladatait és hatásköreit tekintve a települési önkormányzatokkal horizontális mellérendeltségi viszonyba került. A törvény kimondta, hogy egyik önkormányzat sem lehet egy másik alá rendelve, a megyei önkormányzat azokat a feladatokat látja el, amelyekre a települések nem kötelezhetők, illetve az egész megyét érintő feladatok és hatáskörök ellátása is a megyei önkormányzat feladatai közé került. A megye szakigazgatási feladatai korlátozottak, az új önkormányzati rendszerben azokat tudatosan jelentéktelennítették el. Így a megye ekkor, mint a magyar

közigazgatás évszázadokig meghatározó területi szintje megszűnt jelentős tényező lenni, a helyi területi közigazgatásban, melynek súlypontját a településekre helyezték át.

54. ábra: A III. Köztársaság megyerendszere. Forrás: KSH.

Létrehozták ugyanakkor az államigazgatás regionális szintjét is a köztársasági megbízotti rendszerrel. Ezek a megbízottak ellenőrizték az önkormányzatok igazgatási törvényességi feltételeit, államigazgatási feladatokat láttak el és több megyére kiterjedő hatáskört kaptak bizonyos államigazgatási feladatok összehangolását tekintve. A megyékre épített és azok csoportosításával kialakított nyolc régiót már kialakításuk után jelentős kritikák érték, mivel az addigi regionális rendszerekhez képest sok problémát és területi gazdasági népességbeli különbséget hordozó megyékből állítottá össze. Ez a rendszer funkcionálisan és törvényileg sem volt kellően meghatározva ezért ebből adódóan súlytalan és jelentőség nélküli maradt egészen 1994-es megszüntetéséig. 1994-ben hatásköreit a megyei szinten létrehozott közigazgatási hivataloknak adja át. Az 1994-es közigazgatási reform megerősíti a megyei önkormányzat feladat és hatásköreit meghatározva annak kötelezően ellátandó feladatait valamint a megyei képviselőtestület esetében bevezették a közvetlen választást. Az 1996-os területfejlesztési törvény funkciókat juttat a megyéknek a területfejlesztés tekintetében és így a megye képében határozza meg a magyarországi NUTS III területi egységet ám a megyei területfejlesztési tanácsok létrehozásánál a megyei önkormányzatoktól függetlenül hozta létre őket valamint a megyei önkormányzat nem kapott semmilyen törvényi felhatalmazást a területfejlesztés tekintetében. Előrelépés azonban, hogy a megye, mint területegység feladatokat kapott a magyar területfejlesztés rendszerében. Ki kellett azonban dolgozni az Európai Unió elvárásoknak megfelelően a megyénél nagyobb területi egységek tervezetét. A területfejlesztési törvény különbséget tett tervezési-statisztikai és fejlesztési régiók között. Az előbbit megyehatárosan az utóbbit akár településhatárosan ám mindkét esetben több megyét érintően határozták meg.

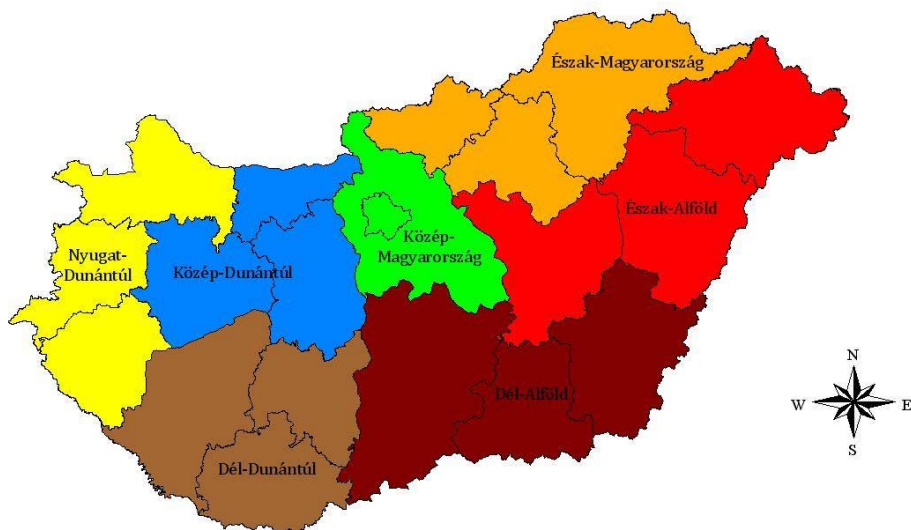
1996-os területfejlesztési törvény következtében a megyei vezetők tárgyalásokat kezdenek a törvényben lefektetett Regionális Fejlesztési Tanácsok létrehozásáról és döntenek a tervezési-statisztikai régió megvalósításáról ezek:

- Északkelet-Magyarországi Régió: Borsod-Abaúj-Zemplén Megye, Heves Megye, Nógrád Megye, Hajdú-Bihar Megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye, Jász-Nagykun-Szolnok Megye.
- Dél-Alföldi Régió: Békés Megye, Csongrád Megye, Bács-Kiskun Megye
- Nyugat-Dunántúli Régió: Győr-Moson-Sopron Megye, Vas Megye, Zala Megye,
- Közép-Dunántúli Régió: Fejér Megye, Veszprém Megye, Komárom-Esztergom Megye
- Dél-Dunántúli Régió: Baranya Megye, Tolna Megye, Somogy Megye
- Közép-Magyarországi Régió: Pest Megye
- Balaton Régió
- Budapesti Agglomerációs Régió

Az 1998-as Országos területfejlesztési koncepcióban (35/1998 (III.20) OGYH) már hét tervezési-statisztikai régióról volt szó ezek:

- Észak-Magyarországi Régió: Borsod-Abaúj-Zemplén Megye, Heves Megye, Nógrád Megye
- Észak- Alföldi Régió: Hajdú-Bihar Megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye, Jász-Nagykun-Szolnok Megye
- Dél-Alföldi Régió: Békés Megye, Csongrád Megye, Bács-Kiskun Megye
- Nyugat-Dunántúli Régió: Győr-Moson-Sopron Megye, Vas Megye, Zala Megye,
- Közép-Dunántúli Régió: Fejér Megye, Veszprém Megye, Komárom-Esztergom Megye
- Dél-Dunántúli Régió: Baranya Megye, Tolna Megye, Somogy Megye
- Közép-Magyarországi Régió: Pest Megye

A fenti régiók lettek az Magyarország hivatalos NUTS II régiói. A regionális székhelyek tekintetében azonban akkor nem tudtak megegyezni erről csak az 1999 évi XCII törvény rendelkezett, mely módosította a területfejlesztési törvényt. Ily módon a törvény után a Regionális Fejlesztési Tanácsok és a hozzájuk kapcsolódó Regionális Fejlesztési Ügynökségek a következő városokban székeltek Észak-Magyarországi Régió Miskolc, Észak- Alföldi Régió Debrecen, Dél-Alföldi Régió Szeged, Nyugat-Dunántúli Régió Győr, Közép-Dunántúli Régió Székesfehérvár, Dél-Dunántúli Régió Pécs, Közép-Magyarországi Régió Budapest. Ezen nagyvárosok tekinthetők az adott régiók székhelyeinek.

(55. ábra. Magyarország tervezési-statisztikai régiói. Forrás: VÁTI 2011 alapján saját szerkesztés)

2.2.2. *Visszatérés az erős megyéhez*

2012-ben a II. Orbán Kormány, visszatér a hagyományos és Magyarországon nagy hagyománnyal rendelkező jelentős hatáskörökkel rendelkező erős megyerendszerhez (a megye szerveiről ld. bővebben a 3.2. fejezetet). A régiót, mint területi közösséggé továbbfejleszthető közigazgatási egységet eltörölték. A regionális területfejlesztési tanács utóda a regionális területfejlesztési konzultációs fórum ugyan regionális döntésekben hivatott dönteni, ám mivel sem állandó munkaszervezettel sem törvényileg meghatározott pontos területi lehatárolással nem bír nem tekinthető másnak, mint a statisztikailag egy csoportba sorolt megyék időszakos gyűléseinek.

A magyarországi régiók jelenleg csak tervezési statisztikai kategóriák, nem tekinthetők területi közösségeknek, de még térkategóriáknak sem. Az II. Orbán Kormány ezzel pontot tett a regionális intézményrendszer 90-es években megakadt folyamatának végére, azzal hogy az addig csak elvben a statisztikai és tervezési szempontból létező kvázi regionális rendszert megszüntette és helyette a megye kezébe tette a területfejlesztés regionális folyamatainak ellenőrzéséhez szükséges pénzügyi forrásokat és döntési jogosultságot.

A Magyar megye jelenleg:

• A megye a főváros mellett az ország legmagasabb szintű területi egysége.
• A megye Szent István korától kezdve jelen van
• Jelenlegi megyék: 1950 közigazgatási reform.
• Jelenleg 19 megye.
• A megyei önkormányzat köteles ellátni azokat a feladatokat, amelyek megoldására a települési önkormányzat nem kötelezhető.

<ul style="list-style-type: none"> • A megyei önkormányzat jogi személy, melynek feladatait és hatáskörét a közgyűlés látja el
<ul style="list-style-type: none"> • A közgyűlés elnökét a megyei közgyűlés választja saját tagjai sorából a megbízásának időtartamára. A közgyűlés tisztségviselői: az elnök, a saját tagjai közül választott alelnök, akiket a közgyűlés titkos szavazással választ

A megyei önkormányzat kötelező feladatai:

<ul style="list-style-type: none"> • A középiskolai, szakiskolai és kollégiumi ellátás
<ul style="list-style-type: none"> • A természet és a társadalom megyében levő kulturális javainak, valamint a történeti iratoknak a gyűjtése, őrzése, tudományos feldolgozása;
<ul style="list-style-type: none"> • A megyei könyvtári szolgáltatások
<ul style="list-style-type: none"> • A gyermek- és ifjúsági jogok érvényesítésével kapcsolatos feladatok
<ul style="list-style-type: none"> • Az egészségügyi intézményekben tartós gyógykezelés alatt álló gyermekek oktatása
<ul style="list-style-type: none"> • A többi tanulóval együtt nem foglalkoztatható fogyatékos gyermekek oktatása, nevelése, gondozása, ifjúsági szolgáltatások ellátása (például segíti a sportági és iskolai területi versenyszerek kialakítását, illetve lebonyolítását.
<ul style="list-style-type: none"> • az alapellátást meghaladó egészségügyi szakellátás
<ul style="list-style-type: none"> • a szakosított szociális szolgáltatások területi összehangolása
<ul style="list-style-type: none"> • A területfejlesztés kizárólagos területi megvalósítója, döntési jogkörrel és anyagi forrásokkal rendelkezik.
<ul style="list-style-type: none"> • az épített és természeti környezet védelmével, a térségi területrendezéssel kapcsolatos feladatok összehangolása.
<ul style="list-style-type: none"> • A megyei önkormányzat a törvényi kötelezettségeinek teljesítésén túl szabadon vállalhat olyan közfeladatokat, amelyeket törvény nem utalt más szerv kizárólagos feladat- és hatáskörébe, illetve amelynek gyakorlása nem sérti a megyében levő községek és városok érdekeit.
<ul style="list-style-type: none"> • A helyi autonómia legkézenfekvőbb eredménye, hogy a megyei önkormányzat közgyűlése saját feladatkörében rendeletet alkothat, a döntési hatáskörébe tartozó ügyekben megyei népszavazást rendelhet el.

A magyar régió jelenleg:

<ul style="list-style-type: none"> • Tervezési-statisztikai egység
<ul style="list-style-type: none"> • NUTS II szintű európai egységnek megfelelő statisztikai térkategória
<ul style="list-style-type: none"> • A Regionális Fejlesztési tanácsok hatáskörébe tartozó tervezési egység
<ul style="list-style-type: none"> • Jelenleg 7 régió

A magyar régió feladatai:

<ul style="list-style-type: none"> • Az EU felé statisztikai adatszolgáltatásra alkalmas területegység
<ul style="list-style-type: none"> • A magyar területfejlesztés tervezési egysége

2. 3. A francia és magyar megye és régió összehasonlítása különös tekintettel a területfejlesztésre.

A megye Franciaországban és Magyarországon is mély történelmi beágyazottsággal rendelkezik. Magyarországon az ezeréves államiság letéteményese a megye. Franciaországban a Forradalom legfőbb vívmánya a modern francia állam alapja

közigazgatást tekintve. Ennek köszönheti jelentőségét és állandóságát, hiszen sokan a Forradalommal azonosítják. Mindkét országban az állam alapja, de idővel önkormányzati, azaz alulról a közösség felől szerveződő szervből a központi hatalom eszközévé válik. A megyék mindkét ország esetében Franciaországban kialakításukkor Magyarországon pedig a nemesi vármegye létrejöttétől alapvetően önkormányzati egységek voltak. A magyar nemesi vármegye kialakulásától kezdve folyamatosan a helyi nemesség majd később a magyar nemzet érdekképviselői önkormányzati szerve. Franciaországban az egyenlőség elvének érvényesítése ihlette a megyerendszer megalakulását. A Forradalom szabadság, egyenlőség, testvériség jelszavával felvértezve a Nemzetgyűlés olyan közigazgatási tércategóriát akart létrehozni, mely a polgárok számára biztosítja az egyenlőséget, azáltal hogy a polgárságból, a helyi lakosságból szerveződik és hogy minden állampolgár számára, éljen az Franciaország bármely területén egyenlő szolgáltatásokat és elbánást biztosít. Megállapítható tehát, hogy a megye mindkét országban igen fontos szerepet töltött be a történelem során és a kialakított megyerendszer a közigazgatás és az államigazgatás alapjának tekinthető. Ebből az alapvetően alulról szerveződő egységből Franciaországban igen rövid idő - még a Forradalom ideje alatt- a központi hatalom eszközévé válik. Magyarországon ez a folyamat hosszabb ideig tartott.

Franciaországban a Forradalom a megyéket alapvetően önkormányzati szervként hozta létre, melyek élén egy két évre választott tanács állt és mely tanács vezetőit saját tagjai közül választotta. Mint az a fejezet elején kifejtésre került a Jakobinusok elkezdték Bonaparte Napóleon pedig befejezte a megye központi irányítás alá vonását, mely központi irányítás jegyeit a mai napig magán hordozza a francia megyerendszer.

A magyar nemesi vármegye, mint a magyar nemesség érdekképviselői szerve jött létre a XIII. században. A nemesi megyék alulról a köznemesség felől induló önkormányzatokként szerveződtek meg. A központi hatalom folyamatosan formálni igyekezett a megyéket a megyei nemességgel való megegyezések alapján. A megyegyűlések és az önkormányzatiság fontosságát mutatja, hogy a török hódoltság idején elfoglalt megyék hosszú ideig őrizték szervezetüket átmentve azokat más a Királyi Magyarország megyéibe, és azokkal együtt tartva megyegyűléseket biztosítani akarták a hódoltsági területen lévő megye önkormányzatának továbbélését. A középkorban, Franciaországban és Magyarországon is egy bonyolult feudális közigazgatás alakult ki. Mindkét ország közigazgatási rendszerét meghatározták a különböző privilégiumok és hagyományok. Bár igaz, hogy Franciaországban, ebben az időszakban még nem léteztek a megyék, helyettük a jelentős autonómiával rendelkező tartományok voltak a Francia Királyság alapegységei, ezeket az alapegységeket csak a király személye tartotta össze egységes országgá, Franciaországgá. Az Ancien Régime királyai nem szüntettek meg egy közigazgatási rendszert, sem hanem a régi felé újabbat helyeztek, így a Forradalom előestéjére Franciaországban közigazgatási zűrzavar alakult ki, melyet már az utolsó királyok is szerettek volna felszámolni és egységesíteni a köz- és államigazgatást ám a Provinciák privilégiumainak köszönhetően erre nem volt lehetőségük. Magyarországon a feudalizmusban a nemesi megyéken kívül több privilégiumokkal rendelkező terület létezett, elég, ha megemlítjük a Jász vagy a Kun területeket, vagy Erdélyt, mely a feudalizmusban különleges helyzetben volt, az Erdélyi megyerendszer mellett kialakításra kerültek a Székely és Szász székek, melyek csak a királynak tartoztak engedelmisséggel a

különböző nemesi vármegyéknek nem. Az ország három részre szakadásával a helyzet tovább bonyolódott, mert a három állam keretei között működő eredeti megyerendszer nem tűnt el, hanem alkalmazkodott az új viszonyokhoz.

Megállapíthatjuk, hogy a középkorban mindkét államban bonyolult feudális közigazgatási rendszer jött létre, mely alapja a királyság és a király személye volt. Hagyományokra és tradíciókra épült éppen ezért megváltoztatása nagy nehézségekbe ütközött.

Magyarországon a török kiűzése után az országot a Habsburg Monarchiába beilleszteni igyekvő osztrák központosítási törekvések hatására belépett egy újabb faktor a megyék szerepét tekintve ez pedig nem volt más, mint a nemzeti ellenállás. A Habsburg központosítás elleni magyar ellenállás központja a nemesi vármegye lesz, mely vármegye minden esetleges közigazgatási reformelképzelést, mely a megyéket érint a magyar függetlenség a magyar nemesség elleni támadásnak tekint. Így alakul ki a magyar megyerendszer nemzeti színezete, mely a francia megyéket is jellemzi, hiszen a modern nemzetállam alapját Franciaországban a megyerendszer jelentette. Franciaországban a Császárság megszüntette a megyerendszer önkormányzati színezetét azáltal, hogy a választott képviselőtestület fölé egy a központi hatalom által kinevezett funkcionáriust ültetett, ennek ellenére kijelenthető, hogy a megyerendszer felszámolta a feudalizmus utolsó maradványait is. A történelmi tartományokat több megye között osztották föl, mely azzal a következménnyel járt főleg a nemzetiségek által lakott területeken, hogy a lakosság asszimilációja felgyorsult. Kivételt képez ez alól Korzika, Bretagne és Elzász területe, melyek nemzetiségei még hosszú ideig kitartanak, sőt jelenleg autonómiával is rendelkeznek. Tehát a megye mindkét országban kap egy nemzeti színezetet, de míg Magyarországon a nemzeti ellenállás eszköze, a központi hatalom ellenfele addig Franciaországban a központi hatalom használja föl céljai eléréséhez.

A franciaországi megyék funkciójában és helyzetében a XX. század elejéig nem történtek jelentős változások. A magyarországi megyerendszert azonban a Kiegyezés után megreformálják és fölszámolják a még megmaradt feudális maradványokat és egységes megyékre épülő közigazgatási rendszert hoznak létre, melyet aztán a Trianoni Diktátum darabokra szaggat. Érdekes párhuzam a magyar és a francia megyék fejlődésében, hogy a központi kormányzat az alapvetően önkormányzati alapokon szerveződő megye választott testülete fölé helyezi képviselőjét döntési jogkörrel ez Magyarországon történik meg előbb a felvilágosult abszolútizmus a francia központosítás példáját követve a francia intendánsok alapján létrehozta a főispáni tisztséget. Ez Franciaországban csak a század végén történik meg ott a prefektus képviseli a központi kormányzatot az Ancien Régime Intendánsainak örököseként a megyében.

A megyénél nagyobb területegységeket tekintve Franciaországban az első világháború után rájöttek, hogy a megye túl kis tércategória a hatékony gazdaságfejlesztés és gazdasági tervezés számára, így elkezdtek a megyénél nagyobb tércategóriák kialakításán gondolkodni. A folyamat érdekes, mivel nemcsak a központi kormányzat részéről, de a helyi közösségek felől is érkeznek javaslatok. Magyarországon a XIX. század végén a XX. század elején a helyzet éppen ellentéte a franciának. Az ország alapvető területi egységének a megyét tekintik, az e rendszert drasztikusan átalakítani igyekvő reformelképzeléseket lesöprik az asztalról. Ennek egyik oka az volt, hogy a megyénél

nagyobb területegységek általában az osztrák abszolutizmus eszközei voltak a magyar nemesség ellenállásának felszámolására, másik oka pedig a viszonylagos nemzeti függetlenség keretei között a magyar vezető réteg a történelmi tradíciók alapján határozta meg önmagát, és egy olyan tradicionális rendszerhez, mint a megyerendszer, mely évszázadokon keresztül a magyar nemesség és a nemesi jogok és privilégiumok védelmezője volt nem mertek hozzányúlni. Harmadrészt megemlíthetjük az ország területén élő kisebbségek helyzetét fenntartani szándékozó magyar politikai törekvéseket is, melyek a megyerendszer keretei között területileg nem tudtak hatékonyan érvényesülni. Ez a hozzáállás bizonyos idő elteltével biztosan megváltozott volna ám ennek bebizonyítására a történelem már nem adott időt.

A XX. század első évtizedében tehát Franciaországban már felismerik a régiók fontosságát a tervezésben, Magyarország további fejlődését ekkor egy megyei alapokon nyugvó közigazgatási beosztással képzelték el, pedig a történelmi Magyarország adottságai jók voltak egy esetleges regionális rendszer kialakításához. Az első világháború után a Francia regionális politika, és területfejlesztés a területi egységek elsődleges feladatát katonai védelmi szempontúnak tekinti, ám már megjelenik szintén alulról szerveződve a gazdasági fejlesztés igénye is. Az első francia régiók az úgynevezett Clémentel Régiók már gazdasági alapokon jönnek létre ám katonai előzménnyel a hadigazdálkodás feladatainak ellátására szerveződtek. Ezen régiók alapján a XX. században több regionális felosztást is megalkotnak. Henri Hauser és Paul Vidal de la Blache 17-20 régiós tervezete alapján, mely a Clémentel régiók alapját is képezte legalább olyan markáns, mint magyarországi regionális felosztás esetében a 6 illetve 7 régiós felosztás kialakítása. A régió hosszú folyamat következtében válik a francia közigazgatás és területfejlesztés eszközévé. Franciaországban a gazdasági szükségszerűség és a katonapolitikai kényszer intézményesíti a régiókat, míg Magyarországon a szocialista iparfejlesztés és a tervezés következtében hoznak létre régiókat. A nyolcvanas évekre e régiók valódi területi közösségekké a területfejlesztés legfontosabb eszközeivé válnak Franciaországban. Magyarországon az első világháború után a politika és a mindennapi élet összes területét a revízió igénye hatotta át, egy ilyen helyzetben nemhogy regionális rendszer gondolatával nem foglalkoztak, de még a megyerendszer átalakításához sem mertek hozzákezdeni, ezzel is jelezve az ország szétdarabolásának és az új határainak ideiglenességét. Az első regionális beosztások a megyerendszer második világháború utáni reformjával kapcsolatban látnak napvilágot. Ám a gyakorlatban az 1949/50-es megyei reform csak a megyerendszert racionalizálta. A megyék számának csökkentése folyamatosan napirenden van ám azt az 1956-os Forradalom a Rákosi rendszerrel együtt elsöpri. Az 1961-es 6 régiós gazdasági körzetbeosztás majd az 1971-es OTK lesz aztán a magyar regionális beosztás alapja. A megyei tanácselnök hasonlóan a központi hatalom érdekeit képviselte a megyében, mint a francia prefektus, így a megye a központi hatalom eszköze a szocializmusban. A magyar regionális rendszer végül az Európai Unió integráció következtében került kialakításra, ahogy 1955-és 1960 között Franciaországban is az EGK hatására alakítanak ki regionális körzetbeosztást, melyet jó párszor megváltoztatnak. A régió mindkét ország esetében először nem más, mint a területi tervezés eszköze. Ez a területi egység csak Franciaországban rendelkezik komoly történelmi beágyazottsággal. Magyarország esetében csak a történelmi Magyarország

szempontjából van értelme régiókról beszélni. Mindkét országban a központi hatalom hozta létre a megyénél nagyobb területi egységeket. A magyar régiók mindig mesterségesen sohasem alulról jöttek létre éppen ezért a megyénél nagyobb regionális területi egységektől a közvélemény mindig idegenkedett. Franciaországban ez csak a XX. századi régiókra igaz, mivel az Ancien Régime tartományai alulról szerveződtek. A regionalizáció Franciaországban sikerre vezetett Magyarországon azonban zsákutcába. Figyelembe kell venni azt a tényt, hogy a területi tervezésnek elég nagy területi egységekkel kell számolnia és a megye túl kicsi ahhoz, hogy hatékonyan el tudja látni ezt a feladatot. A francia regionalizáció is nagy nehézségeket küzdött le, mivel a megye a magyar megyéhez hasonlóan ott is erős volt és jelentős hagyományokkal rendelkezett. Mint ahogy arról már szó volt az EU is befolyásolta mindkét állam regionális beosztását. A regionalizáláshoz ideális politikai állapot nyújtott az 1982-es szocialista győzelem Franciaországban, mivel akkor a megyei és az országos vezetésben is a szocialistáknak sikerült győzniük. Így a megye kompetenciáinak csökkentését a regionális rendszer alapjainak lerakását nem tekinthette politikai támadásnak a többi párt, mivel a szocialista párt saját képviselőinek a hatásköreit is csökkentette. Egy ilyen helyzet látszott körvonalazódni a második Gyurcsány kormány ideje alatt Magyarországon azonban a lehetőséget elszalasztották. Franciaországban a lassú és cseppet sem zökkenőmentes fejlődést egy hatáskör megosztás majd egy új területi közösség létrejötte koronázta így tetőzve be a regionális rendszer kialakításának folyamatát. Magyarország estében visszajára fordult a fejlődés a megyék felé. Jelenleg a regionális szintet Magyarországon a regionális egyeztető fórum képviseli, mely nem tekinthető közigazgatási egységnek csak a megyék időközi tanácskozásainak. A régió visszasüllyedt statisztikai adatszolgáltatási egységgé, Magyarország hosszú távú közigazgatási középszintjének egysége a megye maradt, és az ország regionalizációját elvetették. Emellett területfejlesztés területi szintű megvalósítója is a megye lett. 2012 volt az év, amikor a francia és a magyar közigazgatási rendszer és a területfejlesztés területi szintjének fejlődése ellentétes irányt vett föl. Franciaországban jelenleg a régiók számának csökkentését vetették föl, Magyarországon pedig eltörölték a régiót, mint leendő közigazgatási egységet és visszaállították a megye hagyományosan erős szerepét. A területfejlesztés kétség kívül a nagyobb területi egységek felé halad Magyarországon ez visszajára fordult. Franciaországban a régió jól teljesít, mert van választott képviselőtestülete és saját anyagi forrása valamint a leghatékonyabb területfejlesztési eszköz a tervszerződések alapja. A régiók kialakításával és a tervszerződések bevezetésével csökkentették a regionális különbségeket Franciaországban. Jelenleg Magyarországon ennek egyik feltétele sincs meg. A régió hatékonyabbá és olcsóbbá teszi mind a közigazgatást, mivel olcsóbb kisebb hivatali apparátus, mind a tervezést, mivel nagyobb területre hatékonyabban lehet tervezni jobban el, lehet osztani a forrásokat. Bizonyíték erre, hogy Franciaországban mérséklődtek a regionális különbségek és ez részben a hatékony regionális rendszernek köszönhető. Ha megfigyeljük a régió franciaországi fejlődését látható, hogy a regionális rendszer kiépülése ott is lassan haladt, sőt a fejlődés sokszor meg is torpant. A jelenlegi regionális rendszer és a régiók jelenlegi határai többször is módosultak és jelenleg úgy látszik, hogy a közeljövőben ismét módosulni fognak. A francia példa azt mutatja, hogy még annak ellenére is nehéz átállni egy alapvetően megyerendszerre épült közigazgatási és

területfejlesztési rendszerről egy regionális rendszerre, ha arra megvan a politikai és társadalmi akarat és a gazdasági szükségszerűség is indokolja. A magyar régió bukását az okozta, hogy e tényezők egyike sem volt meg és így semmi sem tette lehetővé egy regionális rendszer kialakítását. Franciaországban jelenleg a régió az elsődleges területfejlesztési tércategória, a regionális szint fontossága kimagasló a francia közigazgatásban, regionális politikában és területfejlesztésben. Magyarországon ezzel ellentétben a megye a közigazgatás és a területfejlesztés területi szintjének legfontosabb egysége, és ez a közeljövőben nem is fog megváltozni. Nem lehet egyértelműen kijelenteni, hogy a magyar közigazgatás szervezés tévúton jár, a visszamegyesítés koncepciójával ám azt is figyelembe kell venni, hogy a Magyarországihoz hasonló francia szisztéma területfejlesztési szempontból mindig akkor veszített hatékonyságából, amikor a regionális szervek hatásköreit gyengítette és erőforrásait elaprózta.

3. A francia és magyar területfejlesztés és regionális politika bemutatása 1-1 régió sajátosságainak bemutatásán keresztül.

Most hogy tisztáztuk a regionális politika és területfejlesztés hasonlóságait és különbségeit országos szinten egy átfogó képet kaptunk a két ország hasonló problémáiról és megoldási kísérleteiről ám ahhoz, hogy a francia és magyar regionális politika és területfejlesztés hasonlóságait és különbségeit egészében lássuk azok kialakulásán és intézményrendszerén kívül meg kell vizsgálnunk annak regionális vetületét. Éppen ezért kiválasztottunk egy-egy sajátos problémákkal küzdő NUTS II-es szintű régiót, ami mint láttuk Franciaországban, de az EU-ban is a területfejlesztés elsőszámú szintje. Mint azt a regionalizáció és területfejlesztés fejezeteknél láthattuk a régiók mindkét országban kialakultak és be lettek illesztve az EU területi-statisztikai rendszerébe ám funkcióik és hatásköreik nem azonos szintűek.

3.1 Nord-pas-de-Calais

3.1.1. A régió-lehatárolása –földrajzi helyzete, kialakulása

Nord-pas-de-Calais régió Franciaország legészakibb részén található. Délen Picardie (Pikárdia) keleten Belgium, nyugaton és északon a La Manche Csatorna és az Északi Tenger határolja. Az egykori Artois, Boulogne, Flandre és Hainaut Grófságok területén fekszik, a régiót jelenleg két megye alkotja Nord (Észak) és Pas-de-Calais. Területe 12 414 km², ez Franciaország területének 2,35%-a ezzel a 18. a francia régiók közül, az északi szélesség 50. és 51 foka között fekszik.

A régió északi nyitottsága egy kettősséget eredményezett a fejlődésben egyrészt a történelem folyamán ez a terület a Franciaországot fenyegető hódítók fő útvonala volt és az első csatákat mindig itt vívták meg, másrészt a francia földre tartó kereskedők is ezt a területet használták könnyen járható síkvidék lévén és ennek köszönhette korai fejlődését is.

Az ipari forradalom időszakában Nord és Pas-de-Calais megye versenyzett egymással, hogy „Franciaország ipari üzemévé” válhasson, az Angliával való kapcsolatok és a jó természeti adottságok miatt korán meghonosodott a területen az ipar. A régió megsínylette mindkét világháborút, az első világháború idején hadszíntér, a második világháborúban „tiltott zóna” a belga kormányzósághoz csatolva Brüsszel székhellyel. a második világháború után komoly gazdasági társadalmi krízisbe került a régió, aminek hatásai a mai napig érezhetőek.

A területen Artois, Boulogne, Flandre és Hainaut egykori Grófságok voltak Franciaország régi tartományai, ezeket a Forradalom két megyében egyesíti, Nord és Pas-de-Calais megyében. Az 1955-ben a két megyéből létrehozott programrégió a Nord elnevezést kapta valamint az 1960-ban bevezetett regionális akciókörzetet is így hívták.

Magát a régiót az 1972. július 5.-i törvény hozta létre Nord-Pas-de-Calais elnevezéssel, ám valódi régiónak csak az 1982-es Deferre-Reformok és az első regionális választások megtartása után nevezhető, ekkor vált igazi területi közösséggé.

3.1.2. A régió-társadalomföldrajzi bemutatása, gazdasága és szerepe a francia gazdaságban

A régió népsűrűsége 326 fő/km², ezzel Európa legsűrűbben lakott régiói közé tartozik, és ez a 114 fő/km²-es franciaországi átlag háromszorosa ezzel közvetlenül az Île-de-France régió után következik lakossága 2009-ben 4 033 197 fő ezzel a negyedik

legnépesebb régió Franciaországban. Mint már említettük két megyéből áll a 2 572 000 fő lakosságú Nord és az 1 461 000 fő lakosságú Pas-de-Calais megyéből, melyek között a régió lakossága így 64% és 36% között oszlik meg. Népsűrűség tekintetében Nord 447 fő/km² Pas-de-Calais 219 fő/km² értékeket mutat mellyel szintén a francia átlag fölött állnak. A lakosság 88%-a város lakó, szemben a francia átlag 72%-al természetesen a Párizsi városi tér kivételével, így Nord-pas-de-Calais régióban mondhatjuk, hogy a gazdasági fejlődés és a területi versenyképesség motorja a metropolizáció. A városok, a gazdasági tevékenység zónái és a közlekedési tengelyek lefedik a régió területének 13%-át és a nagy agglomerációk, azaz a városi terek a régió 58%-ára összpontosulnak. A régióban 11 darab 50 000 főnél népesebb agglomeráció található, ezek: Lille (1 190 900 fő), Douai-Lens-Liévin (552 682 fő), Valenciennes (400 000 fő), Béthune (205 872 fő), Dunkerque (191 173 fő), Calais (104 852 fő), Maubeuge (99 900 fő), Boulogne-sur-Mer (92 704 fő), Arras (94 059 fő), Cambrai (58 828 fő), Armentières (58 706 fő). A Béthune, Lens, Douai és Valenciennes Agglomerációk a Nord-Pas-de-Calais-i Bányavidéken találhatóak és egy Belgium felé folytatódó konurbációt alkotnak.

A második világháború után a régió-hagyományos iparágainak köszönhetően-erőteljes strukturális társadalmi-gazdasági válságba került. A régió három legfontosabb gazdaság szektorából, a szénbányászatból, vas és acélgégyártásból, valamint a textiliparból, csak az utóbbi maradt jelentős. A vas és acélgégyártás a szénbányászat és a hajógyártás válsága miatt a régió az 50-es 60-as években komoly gondokkal küszködött. A hatvanas években a DATAR politikájának egyik kiemelt területe. A cél az volt, hogy a területen meglévő válságban lévő területeket és a magas munkanélküliséget megfékezzék, a gazdaság modernizálásával új modern iparágak meghonosításával. Ez hosszú ideig csak részben sikerült, jelenleg az ipar a régió lakosságának 23 %-át foglalkoztatja és a munkanélküliség a régióban a legfrissebb adatok szerint 12,8 %-os ami 3 százalékponttal magasabb, mint a francia átlag és főleg a fiatalabb korosztályokat sújtja. A bruttó hazai termék szemponjtjából Franciaország negyedik legeredményesebb régiója 96,5 milliárd euróval az egy főre eső GDP-ben azonban csak a 20. helyen áll. A régió gazdaságára jótékony hatással volt a Csalagút megépülése, mely a Nagy-Britanniába haladó forgalmat bonyolítja, ebből az átmenő forgalomból következő gazdaságélénkítés hatással volt a régióra. Valamint az, hogy régióban futnak össze a jelentős átmenő forgalmat bonyolító vasútvonalak, melyek a francia, belga, brit és német területekről szállítanak árut. A régió gazdasági struktúrája terciarizált, és a következőképpen oszlik meg szektorialisan: a mezőgazdaság 2%, ipar 23%, szolgáltatások 75%. 1990 és 2006 között az iparban dolgozók száma 19%-al csökkent és a szolgáltatásban dolgozók aránya 30%-al növekedett. A mezőgazdaság tekintetében a régióban a belga oldalon lévő Flandriához hasonló változatos mezőgazdasági művelés folyik gabonaféléket, lent, komlót és cikóriát termelnek a síkságokon tevékenykedő szántóföldi növénytermesztéssel foglalkozó gazdák, megtalálhatóak még a szarvasmarha tenyésztéssel és tejtermeléssel foglalkozó gazdálkodók, ebből következően a régió élelmiszer ipara fejlett. A tengerparti területeken jelentős a halászat, mely az ország halfogásának közel negyedét adja és emellett jelentős a részesedése feldolgozott halászati áruk piacán is. A gazdaság fellendítéséhez nagyban hozzájárultak a DATAR akciói, melyek az új iparágak és a munkanélküliség csökkentésével elhintették a fejlődés csíráit valamint az Európai Unió integráció következtében légiesült határok és a Csalagút megépítése is.

3.1.3. A régió területfejlesztése napjainkban.

A régió intézményrendszere a francia átlaggal megegyező rendszer Nord-Pas-de-Calais Régió is ugyanazon a törvényben lefektetett regionális szervezettel rendelkezik,

mint Franciaország többi régiója. A regionális tanács a lakosság által választott képviselőtestület, mely felügyeli a törvényben (1992. február 6. 92/125 tv) rábízott feladatok és hatáskörök végrehajtását és teljesülését. A terület és településfejlesztésben, gazdaságfejlesztési feladatokat lát el a nemzeti tervvel összhangban kidolgozza a régió fejlesztési stratégiáját (SRADT), annak főbb irányait és elkészíti a régió tervszerződését és gazdasági terveit valamint felügyeli annak végrehajtását. A régió lakossága 6 évre egy regionális tanácsot választ, ez egy tanácskozó testület a decentralizált területi közösség a régió számára és mely felügyeli a régió működését és a fent említett területeket. Nord-Pas-de-Calais Régió regionális tanácsa 113 tagból áll, a tagokat a megyék lakosságárányosan adják. A tanács saját tagjai közül regionális tanácselnököt választ, akinek mandátuma 6 évre szól.

A régió egyik legfontosabb területfejlesztési kompetenciája, hogy elkészíti a régió területfejlesztési és rendezési tervét, azaz a már említett regionális területfejlesztési sémát (SRADT), mely magában foglalja a regionális közlekedési tervet is.

3.1.4. Lille-i Városi Tér, Lille Metropolisz Városközösség.

A Lille-i városi tér egy 130 önkormányzattól álló városi tér, mely Nord és Pas-de-Calais megyékben található, de átnyúlik a határon túlra belga területre is. 1 150 530 lakosával az 5. városi tér Franciaországban.

A Lille Metropolisz Városközösség (Lille Métropole Communauté Urbaine) vagy más néven LMCU egy önkormányzatok közötti együttműködés közintézmény, mely Nord-Pas-de-Calais régióban szerveződött Franciaország északi részén a belga határhoz közel eső területen, mely az első volt az ilyen típusú együttműködések között, még 1966-ban (1966.12.31 tv.). Ez a típusú együttműködés a francia önkormányzatok közötti legszorosabb együttműködés. Jelenleg a francia területi közösségek reformja után 2010-ben a városközösségek ideális lakosságszámát 450 000 főben határozták meg ám a gyakorlatban ennél kisebb lakosságszámú együttműködések is jöttek létre ezért a reform óta az 500 000 főnél népesebb városközösségek Metropolisz közösségekbe szerveződhetnek. Ekkor alakult át a Lille Városközösség Lille Metropolisz Városközösséggé, mely 89 település 1 124 816 lakosával alkot egy városi rendszert. A közintézmény irányítását egy Közösségi Tanács (Conseil de Communauté) végzi, mely tagjait jelenleg a résztvevő önkormányzati tanácsok tagjai közül jelölik. Ez jelenleg egy 170 tagú tanács, melyben a résztvevő települések lakosságszámukkal arányos képvisellel vesznek részt.

A Metropolisz Városközösség területfejlesztési közszolgáltatási és egyéb vállalt feladatokkal rendelkezik, melyek a résztvevő városok kötelező és vállalt feladataiból tevődnek össze.

- Területfejlesztési feladatai: Városközi Városfejlesztési Karták kidolgozása, fejlesztési és szektorális irányok kidolgozása, városfejlesztési dokumentumok készítése és különböző ingatlanokkal kapcsolatos tevékenységek. Városfejlesztési és városrehabilitációs tevékenységek különböző ipari területeken.
- Közösségi feladatai: városi közlekedés, lakásügy és önkormányzati bérlakások szervezetei, közúti felügyelet és karbantartás, vasúti és közúti jelzőrendszerek kezelése, vízellátás, szemét és szennyvízkezelés, krematóriumok működtetése

- Egyéb Feladatok: a metropoliszt érintő sport és rendezvényszervezés, a természeti, tájképi és élőhelyi örökségek felértékelése.
- 2002-től különböző gazdaságfejlesztési feladatokkal is rendelkezik

Az úgynevezett Nagy-Lille Agglomeráció, Nagy-Párizs után GDP tekintve a második legnagyobb gazdasági tér Franciaországban az agglomeráció lakosság szempontjából a régió 46%-át megtermelt GDP-t tekintve 87%-át adja, valamint a régió vállalatainak 50%-a az agglomerációban található.

A régióban 5 határon átnyúló együttműködés jött létre:

- Leiedal - települések közötti együttműködés Kortrijk kerületének regionális fejlesztésére Courtrai körül.
- WVI - települések közötti együttműködés Roeselare körül Nyugat-Flandriában
- IEG - települések közötti kutatási és igazgatási együttműködés Mouscron körül
- IDETA - települések közötti terület és gazdaságfejlesztési együttműködés Tournai körül
- LMCU - Lille-i Metropolisz Városközösség Lille körül / később a Lille-Rubaix-Tourcoing-Tournai Eurometropolisz.

Ez a Metropolisz Városközösség egy még jelentősebb 611,45 négyzetkilométeres 1 700 000 lakosú konurbáció része, mely mint a Lille-i Városi Tér túlnyúlik Franciaország határain és a szomszédos Belgiumban folytatódik. A határon átnyúló együttműködések adtak alapot az úgynevezett *Grootstad* vagy « Grande Ville » projektnek, mely aztán egy határon átnyúló területfejlesztési séma kialakításához vezetett, e partnerség alkalmassá tette a területet az első európai körzet (eurodistrict) létrehozására. A Metropolisz a határon átnyúló részeivel egy szerves működő agglomerációt alkot, ez és a már említett egyre mélyülő határon átnyúló együttműködési folyamat hozta aztán létre a Lille-Rubaix-Tourcoing-Tournai Eurometropolisz ötletét, azaz az első Európai Területi Együttműködési Csoportosulás (Groupement Européen de Coopération Territoriale) megszületését 2008-ban.

3.1.5. Lille-Rubaix-Tourcoing-Tournai Eurometropolisz tapasztalatai és lehetősége

A Lille-Rubaix-Tourcoing-Tournai Eurometropolisz az első Európai Területi Együttműködési Csoportosulás, mely 2008. január 28.-án jött létre, elsődleges célja, hogy erősítse Franciaország és Belgium határon átnyúló együttműködését. Az Eurometropoliszt jelenleg 147 település alkotja 3 533, 5 km²-en terül el lakossága pedig 2 100 000 fő. Az első határon átnyúló együttműködési lépések 1991-ben történtek, amikor létrehozták a Határon Átnyúló Települések Közötti Állandó Konferenciát (Conférence Permanente Intercommunale Transfrontalière [COPIT]), mely a következő években összefogta a határon átnyúló tevékenységeket és értékelte az együttműködési projekteket.

2003-ban a Területfejlesztésért felelős Minisztériumközi Bizottság (CIAT) létrehozott egy francia-belga parlamenti munkacsoportot, amely először foglalkozott ez esetleges Eurometropolisz ötletével. 2005-ben egy újabb munkacsoportot alakítottak, mely feladata a határon átnyúló együttműködés jogi akadályainak feltérképezése és az együttműködésben rejlő terület- és településfejlesztési, közlekedési és telekommunikációs, foglalkozási és adózási, víz és környezeti, egészségügyi, képzési és oktatási valamint biztonsági lehetőségek feltérképezése volt. Az első lépések között létrehoztak egy

politikai szövet az együttműködés számára, mely aztán 2006-ban kezdte meg munkáját. 2006. november 28.-án kezdte meg munkáját az Eurometropolisz alapító bizottsága, mely hozzákezdett a későbbi eurometropolisz szerződésének és alapszabályainak elkészítéséhez.

2007. március 19.-én a francia és a belga kormány is megtárgyalta a Bizottság szerződés és alapszabály tervezeteit illetve javaslatát az eurometropolisz intézményrendszerére és annak harmadik gyűlésére elküldte azok szövegeinek érvényesítését. 2008. január 21.-én egy prefektusi rendelet megalkotja az Eurometropoliszt, mely az első ilyen jellegű együttműködés volt. január 28-án Courtraiban összegyűlik az Eurometropolisz Alakuló Közgyűlése. Ezen a közgyűlésen kijelölik az Eurometropolisz Elnökét, három alelnökét és megszavazzák annak költségvetését

Az Eurometropolisz lefedi a Lille Metropolisz Városközösséget valamint Nyugat Flandria déli részét és Vallónia pikárdiai részét. Az eurometropoliszt jelenleg alkotó 147 település mellett ugyanakkor részt vesz az együttműködésben Nord megye, Nord-Pas-de-Calais Régió, a Francia Állam, Hainaut és Nyugat Flandria tartományok valamint a Belga Állam. Ezért elmondható, hogy a határon átnyúló együttműködések legmagasabb és legjobban elmélyült formája jön így létre.

Összetétel		
Francia oldal	Belga oldal	
Nord	Hainaut Tartomány	Nyugat Flandria Tartomány
Lille Metropolisz Városközösség	Mouscron kerület	Courtrai kerület
	Tournai kerület	Ypres kerület
	Ath kerület	Roulers kerület
	Lessines	Tielt kerület
	Silly	
	Enghien	

5. Táblázat: az eurometropolisz egységei

Az Eurometropolisz a következő feladatokat látja el:

- A francia-belga határon átnyúló együttműködések erősítése
- Határon átnyúló területi koherencia kialakítása a térségben
- Megkönnyíteni, irányítani, támogatni és megvalósítani a részt vevő önkormányzatokat illető stratégiákat
- Megkönnyíteni a francia-belga eurometropolisz lakosainak mindennapi életét.

Az eurometropolisz közgyűlése 84 tagból áll, mely egyenlően oszlik meg a francia és a belga oldal között.

Összetétel			
Francia oldal		Belga oldal	
Meghatalmazó	Képviselők száma	Meghatalmazó	Képviselők száma
Lille Metropolisz Városközösség Közösségi Tanácsa	32	Communes des arrondissements de Courtrai, Ypre, Roulers, Tielt kerületek települései és Lediedal et West-	15

		Vlaamse települések közötti együttműködések	
Külügyminisztérium	1	Mouscron, Tournai és Ath kerületek települései és Lessines, Silly, Enghien települései és Ideta et Leg települések közötti együttműködések	15
Belügyminisztérium	1	Szövetségi Állam	2 (egy francia és egy holland képviselő)
Nord-Pas-de-Calais	4	Flamand Kormány	4
Nord	4	Vallon Kormány	2
		a Belgiumi Francia Közösség kormánya	2
		Nyugat-Flandria Tartomány	1
		Hainaut Tartomány	1
ÖSSZESEN:	42	ÖSSZESEN:	42

6. Táblázat a francia és a belga képviselők megoszlása az Eurometropolisz közgyűlésében

A közgyűlés, melyet az elnök vezet, minden évben kétszer ülésezik. A Közgyűlés (Assemblée) határozza meg nagyvonalakban az Eurometropolisz működését, elfogadja a költségvetést, irányítja pénzügyeket, megválasztja a Választmányt (Bureau) és ténylegesen megállapítja a Határon Átnyúló Ügynökség (Agence Transfrontalière) állományát. A Választmány 32 tagú meghatározza az Eurometropolisz konkrét projektjeit és kezdeményezéseit, javasolja a költségvetést, megírja a működési profilokat az Ügynökség személyei számára és rendez minden olyan kérdést, mely nem tartozik a Közgyűlés hatáskörébe. A Bizottságok (Commissions) vagy Munkacsoportok (Groupes de travail) a Közgyűlés vagy a Választmány által vannak kijelölve és egy-egy nagyobb téma tanulmányozásáért felelősek avégett, hogy megvalósítsanak egy előkészítő munkát és meghatározzanak egy többéves akcióprogramot. Az Eurometropolisz polgármesterei részt vesznek egy úgynevezett Polgármesterek Konferenciáján (Conférence des Maires et Bourgmestres), melyen informálják őket az Eurometropolisz munkájáról, projektjeiről és az azokkal kapcsolatos megengedhető változtatásokról a települési szinten. A Határon Átnyúló Ügynökség nem más, mint egy adminisztratív és technikai eszköz, mely felelős a programozásért és a többéves akcióterv követéséért, melyet a Közgyűlés határozott meg, a tematikus Bizottságok és Munkacsoportok működtetéséért és a technikai asszisztenciáért az Eurometropolisz által meghatározott projekteknel. Ezen felül alapvető a szerepe van a határon átnyúló metropolisz stratégiai lépéseiben. Az Eurometropolisz működését minden harmadik évben értékelik.

Az eurometropolisz egyedülálló, nemcsak azért mert ez Európa első ilyen kezdeményezése, hanem azért is, mert ez az első eset, hogy az együttműködésben részt vevő terület valamennyi hatósága és közössége részt vesz az együttműködésben, kezdve a településektől a régiókon keresztül az államig. Hatékonyságának titka is ebben rejlik,

mivel nem csak egy-egy területen politikai, közigazgatási, gazdasági alapokon szerveződik, hanem mindezek széles bázisán a területi összetartozás elvén. Ezért tekinthetjük a nemzetközi együttműködések és a terület- és településfejlesztés legmagasabb szintű és leghatékonyabb eszközének, mely leghatékonyabban valósítja meg a terület és településfejlesztés elsődleges célját, azaz a területen élő lakosság életkörülményeinek a javítását a felmerülő igények kielégítését.

3.2. Észak Alföld

3.2.1. A régió története a kezdetektől napjainkig

A jelenlegi értelemben vett Észak-Alföldi Régió az 1998-as OTK előtt ilyen formában nem létezett. Célszerű azonban röviden áttekinteni a terület közigazgatási szempontú fejlődését.

Bihar megye, amely Hajdú-Bihar Megye kisebbik része az első megyéink között került megalapításra, és ha kisebb módosítások történtek is a határait tekintve egészen 1920-ig nagyvonalakban változatlan maradt. Addig egyike volt a történelmi Magyarország legnagyobb területű megyéinek, és sajátos karaktere miatt hívták „Biharországnak” is. Hozzá hasonlóan már az Árpád kori megyerendszerben kerültek megalapításra Szabolcs és Szolnok Vármegyék is, az ebben az időszakban alapított megyék nevüket a központjukról kapták, melyek egy-egy megerősített település voltak. Bereg Vármegye a tatárjárás után jött létre a tatárok által elpusztított Borsova Vármegye nagyobbik részéből. A tatárjárás után Szolnok Vármegyébe betelepítették az idegen Jászokat és Kunokat, mely népelemek sajátos területi autonómiát élveztek évszázadokon keresztül. Hajdú Vármegye, mely Hajdú-Bihar Megye nagyobbik része, a területen 1606-ban letelepített hajdúkról kapta nevét, akiket Szabolcs Vármegyében telepítettek le, köréjük szervezik meg később aztán Hajdú Vármegyét. A feudalizmus időszakában a régió megyéi zavartalanul fejlődnek, a tatárjárás utáni időszakban emelkedik ki környezetéből Debrecen, mely később szabad királyi város lesz. A török megszállás és az ország három részre szakadás rányomta a bélyegét a régió fejlődésére, mely először a folyamatos háborús helyzetnek és a török megszállásnak köszönhetően óriási károkat szenvedett. Ez alól kivétel volt Debrecen városa, mely ügyesen kihasználta a három ország határára kerülésének lehetőségeit és ebben az időszakban is fejlődést mutatott.

A török kiűzése után a terület lassú fejlődésnek indult. A II. József-féle kerületi rendszerben a régió egy része Szatmár és Bereg vármegyék a IV. Munkács székhelyű, legnagyobb része Bihar és Szabolcs vármegyék az V. Nagyvárad székhelyű, a Jászság és a Nagykunság a VII Pest-Buda székhelyű kerületbe volt besorolva. A Bach-féle kerületeket tekintve az V., azaz a Nagyváradí Kerületbe volt besorolva Szabolcs, Szatmár, Bihar vármegye, az I. Pest-Budai Kerületbe a Kiskunság, a Jászság és a Nagykunság és Szolnok Vármegye, Bereg Vármegyét pedig a IV., azaz a Kassai Kerülethez sorolták. A Dualizmus időszakában külön megyeként létezett Hajdú, Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs, Szatmár és Bereg vármegye. De a jelen régió területébe beékelődtek például a korabeli Heves Békés és Ung vármegye kisebb részei is. Így a jelen régió területén a mainál jóval több megye osztozott.

A trianoni diktátum után a régió területén több csonka megye is létrejött, melyeket a két világháború között ideiglenesen összevontak az ország gyarapodások idejében szétbontottak, majd a második világháború után újra összevontak, ezek egészen az 1949/50-es megyei reformig léteztek. Ekkor a régió területén a következő megyék léteztek, Jász-Nagykun-Szolnok, Hajdú, Bihar, Szabolcs-Ung és Szatmár-Bereg-Ugocsa, de Heves megye egy jelentéktelen része is a recens régió területéhez tartozott.

Az 1949/50-es megyei reform három megyét hoz létre a régió területén ezek: Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár, és Szolnok megyéket. A Rákosi rendszerben folyamatosan napirenden van a

megyerendszer reformja a kevesebb megyével számoló tervezetek nagy része szerint Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár Megye összevonásra került volna és az így kialakított új megye megyeszékhelye Debrecen lett volna. Szolnok Megyét pedig több tervezetben meghagyták volna vagy a főváros régiójával vonták volna össze. Az 1963-as Településhálózat-fejlesztési Tanulmányterv Debreceni Körzete és az 1971-es OTK hatrégiós felosztása szerint az Észak-Alföldi Tervezési Gazdasági körzet már szinte teljesen a mai Észak-Alföldi Régiót fedte le. Bibó 1975-ös reformterve alapján Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár alkotott volna egy régiót, Szolnok megyét Budapest szuperrégiójához kapcsolták volna.

A rendszerváltás után visszatérnek a megyei beosztásokhoz a régió megyéinek területében nem történik változás csak az elnevezésekben Szolnok megyét Jász-Nagykun-Szolnok Megyévé és Szabolcs-Szatmár megyét Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyévé nevezik át. De emellett megjelent a megyénél nagyobb területi egység igénye is, azaz a köztársasági megbízotti rendszer és a régió területén Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyéből létrehozzák az Észak Alföldi köztársasági megbízotti régiót, Jász-Nagykun-Szolnok Megyét a Központi Régióhoz kapcsolják. A rendszert 1994-ben a Horn Kormány megszüntette és feladatait átadta a Megyei Közigazgatási Hivataloknak. Az 1996-os területfejlesztési törvény lehetővé teszi, hogy tervezési statisztikai és fejlesztési régiók alakuljanak, ám azok határait nem rendezte, így a jelenlegi régió megyei egy nagyobb regionális csoportosulást a hoznak létre az Északkelet-Magyarországi Régiót, melyben a jelenlegi régiót alkotó három megyén kívül Borsod-Abaúj-Zemplén Megye, Heves Megye, Nógrád Megye is részt vesz. Változást csak az 1998-as OTK hozott, mely egyértelműen hét tervezési-statisztikai régióval számol és létrehozza az Észak-Alföldi Régiót Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Jász-Nagykun-Szolnok megyékből, mely régió az Európai Unió NUTS rendszerével is kompatibilis.

3.2.2. A régió-lehatárolása -földrajzi helyzete

A régió Magyarország északkeleti részén az Alföld északi részén található, délről a Dél-Alföldi Régió, nyugatról a Közép-Magyarországi Régió északról és északnyugatról az Észak-Magyarországi Régió, északkeletről egy rövid szakaszon Szlovákia, valamint Ukrajna, keletről pedig Románia határolja. Legjelentősebb folyója a Tisza,

3.2.3. A régió-társadalomföldrajzi bemutatása

A Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Jász-Nagykun-Szolnok Megyéből megalakult Észak-Alföldi régió területét tekintve Magyarország második legnagyobb területű és népességű régiója, terület szempontjából csak a Dél-Alföldi Régió népesség szempontjából pedig csak a fővárosi régió előzi meg.

A régió lakónépessége 2005-ben 1 533 162 fő volt ez az ország népességének mintegy 15.2%-a. Népsűrűségét tekintve, mely a terület történelméből következően nem meglepő az, hogy alacsony népsűrűségű régiók közé tartozik, az ország harmadik legalacsonyabb népsűrűségű régiója. A régió népessége csökkenő tendenciát mutat. Ez csak részben köszönhető annak a ténynek, hogy Magyarország népessége az utóbbi évtizedekben az alacsony születésszámnak köszönhetően folyamatosan fogy. Ez a terület már a szocializmusban is a népességfogyás és az elvándorlás jeleit mutatta ám a rendszerváltás utáni társadalmi-gazdasági válságnak köszönhetően, mely e régiót különösen erősen érintette, egyértelműen elvándorlás sújtotta terület lett.

Magyarország régiói közül az Észak-Alföldi régióban a legerőteljesebben városodott régiók közé tartozik, tehát igen erőteljesen városodott régió, melynek mindhárom megyéje kiterjedt városhálózattal rendelkezik igaz e városok legnagyobb része a városhierarchia alján található. 387 települése közül 16% azaz 64 városi jogállású. A városi népesség aránya 65,9% (2005), mely tekintetben az ország harmadik legnagyobb városi népesség aránnyal rendelkező régiója (Ekéné Zamárdi, I. 2008), és nem mellesleg itt találjuk a legnépesebb, a mai Magyarországon egyetlen 200 000 fő fölötti vidéki nagyvárost, Debrecent is a maga 208 000 fős lakosságával. Emellett Hajdú-Bihar megyét 79,8%-os városi népessége alapján első helyen találjuk a megyei rangsorban.

Nemzetiségi összetétel alapján a régió 95,6%-a magyar nemzetiségű és e tekintetben homogénnek tekinthető a legjelentősebb kisebbség a régióban élő roma etnikum, mely jelentős 50 000-es létszámával a régió népességének 3,3%-át teszi ki. A román, ukrán, szlovák, német és egyéb kisebbségek aránya egyenként nem éri el a fél százalékot sem és együttesen is alig haladja meg az 1%-ot. Vallási megoszlás szerint az Észak-Alföldi Régió népességének többsége református vallású. A foglalkoztatottságot és a munkanélküliséget tekintve a legrosszabb helyzetben lévő régiók között van az országban, csak az Észak-Magyarországi Régióval van jobb helyzetben. A mezőgazdaságban a foglalkoztatottak 6,6%-a, az iparban illetve az építőiparban 31,3% -a és a szolgáltatásokban 62,1%-a dolgozik.

Az Észak-Alföldi régió több szempontból az ország leghátrányosabb helyzetű régiójának tekinthető 2005-ben az egy főre jutó GDP az országos átlag 2/3-a és az EU átlag középértékének 42%-a, ezzel a magyarországi régiók között sereghajtó és az EU tíz legrosszabbul teljesítő régiója között van.

A régió 2004-ben az ország bruttó hazai termékének 10%-át (2043,7 Mrd Ft) állította elő. A régióon belül jelentős területi fejlettségbeli különbségeket találunk. A megyeszékhelyek és egy-egy város környéke dinamikusan fejlődik ám ez a fejlődés pontszerűnek tekinthető és nem terjed tovább, köszönhetően a tágabb környezet kedvezőtlen adottságainak, valamint a tradicionális regionális együttműködés hiányának. Emellett a Tisza mentén találunk egy belső perifériát, mely fejletlenségét az Alföldet a rendszerváltás után sújtó kedvezőtlen hatásoknak köszönheti, és a határ mentén egy külső perifériális zónát, mely a trianoni határmegvonás következtében perifériális helyzetbe került vonzásközpontjaikat veszített területeket jelenti. (Baranyi, B. 2008). A régióon belül a Jászság erőteljesebben vonzódik a fővárosi régióhoz, valamint Debrecen és Nyíregyháza között nem volt meg a konszenzus a régióközpont tekintetében, így ez belső viták forrásává alakult, ezek a problémák és az alacsony gazdasági fejlettség, a magas munkanélküliség, a három megye kevésbé fejlett infrastruktúrális hálózata azt eredményezték, hogy a regionális összetartást gyenge maradt és nem alakult ki valódi regionális kohézió.

A már a szocializmus utolsó évtizedében egyre rosszabb gazdasági helyzetű régió helyzete a rendszerváltás után tovább romlott.

A régió természeti adottságai a mezőgazdaságnak kedveznek, éppen ezért a régió gazdasága évszázadokon keresztül az agráriumra épült, mely jelenleg is az országos átlagnál jelentősebb százalékban van jelen és határozza meg a gazdaság alapkarakterét. A mezőgazdaságot tekintve az ország második agrárregiója az ország mezőgazdasági területének 21,7%-a. A mezőgazdaság hozzájárulása, mely ágazat mind országosan mind

regionálisan csökkenő tendenciát mutat, a GDP értékhez itt országos átlag feletti. A régió mezőgazdasága a magyar agrárium bruttó hozzáadott értékének 19,2%-át adta 2004-ben. A régiót alkotó három megye hazánk egyik legkevésbé iparosodott területe, ebből és a mezőgazdaságot valamint az ipart sújtó rendszerváltás negatív hatásaiból következik alacsonyabb gazdasági fejlettsége.

A régió mezőgazdaságra épülő gazdasági szerkezete miatt az iparban inkább a feldolgozóipar dominál, és azok az ipari ágazatok, melyek a mezőgazdaságra épülnek, mint például az élelmiszeripar, mely országos jelentőségű. A feldolgozóiparban az élelmiszer- ital- és dohánytermékek termelése volt a legjelentősebb, ám utóbbi visszaszorulóban van. Ezek adták az össztermelés 31%-át. A régió megtermelt GDP-jéből az ipar az országos átlag alatti százalékkal részesedik. A magas színvonalú új ipari technológiák és módszerek csekély számban vannak jelen a régió iparában, melyben inkább a hagyományos és korszerűtlen ipari technológiák vannak túlsúlyban. Elmozdulásnak tekinthető, hogy a számítástechnikai és gyógyszeriparban jelentős beruházások történtek (NI, IT, TEVA). Az új beruházások egyelőre csak helyi illetve megyei szinten éreztetik hatásukat annak ellenére, hogy 2000 és 2006 között a régióban egy jelentős fejlődés játszódott le, az ipari termelés 2006-os értéke a 2000-es érték 177%-a volt, ám ez nem változtatta meg jelentősen a régió országos pozícióját az iparban. A régióban 2007-ben 31 ipari park működött ez az ország ipari parkjainak 15,57%-a ezen ipari parkok az ipar fejlődése szempontjából fontos szerepet töltenek be, ám kihasználtságuk egyelőre alulmúlja az elvárásokat.

A régió gazdaságában a szolgáltatási szektornak van legnagyobb szerepe. A régióban a terciér szektor adta a bruttó hozzáadott érték 61,43%-át (Hajdú-Bihar 63,7%, Szabolcs-Szatmár-Bereg 61%, Jász-Nagykun-Szolnok 59,6%), mely az elmúlt évtized elejéhez képest csekély emelkedést jelent. Az Észak-Alföldi régióban a terciér szektor átalakulása csak később indult meg és vontatottabban haladt, mint az ország nyugati régióiban. A régióban magas a kereskedelem és a közszolgáltatásokban dolgozók aránya annak ellenére, hogy az üzleti és pénzügyi szolgáltatások és a hozzájuk kapcsolódó tevékenységek a régió legdinamikusabban fejlődő ágazatai. A kereskedelmet tekintve az utóbbi időben a szuper és hipermarketek, bevásárlóközpontok, valamint a specializált és tartós fogyasztási cikkekkel árusító üzletek száma nőtt meg ugrásszerűen. A régióban az országos átlag alatti az újonnan alapított vállalkozások száma. Ezek fejlődését és gyarapodását erőteljesen behatárolta tőkeszegénységük, mely a régió kedvezőtlen gazdasági helyzetéből eredeztethető.

Az oktatás tekintetében a régióban több felsőoktatási intézmény és egy egyetem található, melyek meghatározzák a régió képzési struktúráját és jó alapot adnak a kutatás fejlesztés fellendítéséhez. A régióban meghatározó felsőoktatási intézményekkel több település (Debrecen, Nyíregyháza, Szolnok, Mezőtúr Hajdúböszörmény) rendelkezik, melyek hallgatói létszáma az országos tendenciákat követve az utóbbi évtizedben folyamatosan nőtt.

A régióban a kitűnő felsőoktatási adottságoknak köszönhetően jelentős kutatás-fejlesztés potenciál rejlik. E potenciál tekintetében a kutatási és fejlesztési kiadások egy lakosra jutó értékét véve, valamint a szektorban foglalkoztatottak számát vizsgálva az Észak-Alföldi régió a magyar régiók között a harmadik helyen áll, így kijelenthetjük, hogy a régió jövőbeli fejlesztési irányainak kidolgozásánál e tény nem szabad figyelmen kívül hagyni. A kutatás-fejlesztés tekintetében a régióban dominál Hajdú-Bihar megye és Debrecen, köszönhetően a Debreceni Egyetem tudásbázisának és a nemrégiben megalakult Regionális Egyetemi Tudásközpontnak. A megye ágazatra vonatkoztatható legtöbb értéke országos átlag feletti, valamint többszöröse a régió másik két megyéjének hasonló adataihoz, ez a kutatás-fejlesztésben meglévő koncentráció hosszú távon

problemátikus lehet, ugyanis nem sugárzik szét a régió többi részére. Gond, hogy a kis- és középvállalkozások nagy részének aktivitása ezen a területen igen csekély, valamint nem épültek ki a kutatás-fejlesztést hatékonyra tevő hálózatok, mely az egyes oktatási, kutatási, egységeket valamint a vállalatokat, vállalkozásokat összekapcsolják, emellett hiányzik egy a régió alkalmazott gyakorlati kutatási irányvonalait meghatározó, illetve finanszírozni képes globális szempontból is jelentős nagyvállalat a kutatás-fejlesztés vállalászási szerkezetéből.

A földrajzi helyzete jelentős tranzitszerepet biztosíthat a régióknak, ám egyelőre az autópálya hálózat befejezetlensége akadályozza e szerep kialakulását, ahhoz hogy ez megváltozzon a közlekedési infrastruktúra további fejlesztésére lesz szükség. A régió az országos közúthálózat hosszát illetően második a magyar régiók között. Áthalad rajta a Helsinki folyosó IV. számú vasúti része, Budapest– Újszász– Szolnok– Békéscsaba irányban, és az V. számú folyosó Budapest– Füzesabony–Nyíregyháza–Záhony irányban. A régió tradicionális, összes megyéjét érintő közlekedés fő tengelyét a Budapest–Szolnok–Debrecen–Nyíregyháza–Záhony nemzetközi törzshálózati vasúti fővonal, a 4. számú főút, és az M3-as autópálya alkotják. A régióban problémát okoz továbbá egyes főleg perifériális területen fekvő települések nehéz megközelítése, a Tisza hidak alacsony száma és a köz- és vasutak nem megfelelő minősége. Légiközlekedés szempontjából potenciális előnyt jelenthet a Debreceni regionális repülőtér további fejlesztése, az ide érkező teher és személyforgalom növelése a repülőtér és környékének infrastrukturális fejlesztése.

Az Észak-alföldi régió elmaradottságát bizonyítja az is, hogy a 311/2007 (XI.17.) kormányrendelet értelmében a régió 28 kistérségéből 24 a területfejlesztési szempontból kedvezményezett kistérségek közé lett besorolva, ezek közül 9 a hátrányos helyzetű, 7 a leghátrányosabb helyzetű, 8 pedig a komplex programmal segített leghátrányosabb helyzetű kistérségek közé tartozik. Mindent összevetve a régió gazdaságilag korlátozottan versenyképes az Európai Unió gazdasági terében.

Az elmúlt időszakban felismerték, hogy a régió földrajzi helyzete a közlekedési infrastruktúra fejlesztésével, mint annak feltétele jelentős lehetőségeket rejt magában, mint Európa keleti kapuja. A régiót átszelő európai vasúti és közúti hálózatoknak köszönhetően jelentős szerepet játszhatnak az áru fuvarozás a logisztika területén, mint tranzitregió, három országos jelentőségű logisztikai központ Szolnok, Debrecen, Záhony kialakítása történt meg a régióban, emellett több vállalászási övezet is létrehozta.

A debreceni regionális repülőtér és környékének fejlesztésével mind a személyforgalom mind a teherforgalom növelhető lenne. Ehhez azonban szintén szükséges a közúti és vasúti infrastruktúra fejlesztése.

A mezőgazdaság tekintetében jelentős, a régió nagyon jó adottságokkal és termelési tapasztalatokkal rendelkezik több mezőgazdasági és élelmiszeripari termék tekintetében, mely jó alapot adhatna egy innovatív és versenyképes agrárgazdaság és az arra épülő élelmiszeripar működtetéséhez.

Az iparfejlesztés tekintetében több jelentős nyersanyaglelőhellyel rendelkezik a régió, melyeket jelenleg nem használnak ki teljes mértékben, valamint több jelentős energetikai hálózat halad keresztül a régiókn, ezekre épülhetne nagy energia és vagy nyersanyagigényű ipar, a fent említett infrastruktúra kihasználásával.

A debreceni regionális tudásközpont és az arra épülő kutatás-fejlesztés szintén jó bázis lehetne a régióba települni szándékozó kvaternel szektor magas technikai színvonalú ágazatainak, erre a bázisra építve jobb esélye lenne a régiónak, ha egy európai vagy világviszonylatban is jelentős cég vagy kutatóegység a régióba települne

A turizmus szempontjából a régió jó adottságokkal rendelkezik, a terület és városainak gazdag történelme és történelmi öröksége a kimagasló természeti erőforrásokkal, (termálvíz, Hortobágy, Tisza-tó) párosulva sok látogatót vonzana a térségbe.

3.2.4. A régió, Hajdú-Bihar megye és Debrecen területfejlesztése napjainkban

Magyarországon a területfejlesztés intézményrendszerét, mint az már a 1.2. fejezetben említésre került az 1996. évi XXI. „területfejlesztési” törvény és az azt módosító 1999. évi XCII törvény hozta létre. Ezt a törvényt 2011-ben módosították a 2011. évi CXCVIII. törvénnyel, mely jelentősen módosította a magyar területfejlesztés területi szintjeinek kompetenciáit. Legfontosabb intézkedései megszünteti a regionális fejlesztési tanácsokat, így megszüntetve a megyénél nagyobb tervezési szint döntési jogkörét és megszüntetve az ország regionalizálásának első lépését, valamint eltörli a kistérségeket és a kistérségi fejlesztési tanácsokat, melyeket önkormányzati társulásokkal helyettesít, mert az újonnan kialakított járásoknak egyelőre nem juttatott területfejlesztési kompetenciát. Emellett megnövelte a megye területfejlesztési hatáskörét egy erős középszintet alakítva ki. Valamint koncentráltta és állami kézbe adta az addig a regionális fejlesztési tanács tulajdonában lévő regionális fejlesztési ügynökségeket. Ez mindenképpen egy centralizáló lépés volt a kormány részéről. Igaz hogy maguk a regionális fejlesztési tanácsok és a kistérségi fejlesztési tanácsok megszűntek, ám mindenképpen érdemes néhány sort rászánni bemutatásukra, hiszen a magyar területfejlesztés és közigazgatás több mint 10 éves fejlődésének előremutató intézményei voltak:

Az Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési tanács (ÉARFT) törvényi alapja a már említett 1999-es területfejlesztési törvény módosításával jött létre, ám már azt 1998-ban létrehozták. A régiók francia társaikkal ellentétben nem rendelkeznek tényleges közhatalmi-közigazgatási funkcióval. Az ÉARFT, mint minden regionális fejlesztési tanács a helyi döntések legitimitációját és a regionális szereplők és minisztériumok területfejlesztési egyeztetési fórumaként működött. Tagjait az úgynevezett korporációs-delegációs elv alapján jelölték ki, tehát a központi kormányzat felülről és a helyi szereplők részéről alulról történt a tagok delegálása.

A tanács tagjai:

- Helyi szintekről delegáltak: a Megyei Területfejlesztési Tanácsok Elnökei, a megyei jogú városok polgármesterei, a megyei kistérségi fórumok képviselői.
- A központi kormányzat részéről delegáltak: a területfejlesztésért és rendezésért felelős miniszter képviselője, különböző a témában érintett minisztériumok (pl. belügy-, környezetvédelmi-, gazdasági-, szociális-, egészségügyi-, pénzügyminisztérium) képviselői, a megyei kistérségi fórumok képviselői.

A tanács fő feladatai a következők voltak:

- a regionális fejlesztési koncepció és program kialakítása és elfogadása
- a területi gazdasági fejlesztés koordinálása
- pénzügyi tervek készítése
- a programok megvalósításával kapcsolatos döntések meghozatala

A regionális fejlesztési tanácsok operatív szervei a Regionális Fejlesztési Ügynökségek voltak. Az ÉARFT is létrehozta saját ügynökségét, a 2012-óta a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium alá tartozó Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökséget (ÉARFÜ). Az ügynökség feladata a régió területfejlesztési tanácsának titkársági feladatainak ellátása volt, folyamatosan vizsgálta és értékelt, a régió helyzetét, menedzselte a regionális fejlesztési programokat, segítette az ágazati programok regionális megvalósítását, koordinálta a régió fejlesztési forrásait, új forrásokat keresett, segítette azok hatékony felhasználását. Hazai és nemzetközi kapcsolatokat épített, a régió európai integrációját segítette, támogatta a projektgenerálást, a köz és magánszféra partnerségét regionális és kistérségi szinten, ismereteket közvetített, innovatív kezdeményezéseket segített. Közreműködő szervezetként részt vesz az ÚMFT regionális operatív programjának megvalósulásában, a decentralizált programok megvalósulásában.

Magyarországon a Regionális Fejlesztési Ügynökségek közszolgálati vállalati formában jöttek létre, kiemelten közhasznú társaságokként. E társaságok tulajdonosa 2012-től a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium lett.

A Megyei Területfejlesztési Tanácsok, melyekből a régióban három működik, a megyék közhatalmi és közigazgatási funkcióval rendelkező területi önkormányzatok saját forrásokkal. Mint azt a 1.2. fejezetben említettük a Megyei Területfejlesztési Tanácsok Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyékben jöttek létre kísérleti jelleggel 1993 és 96 között lebonyolított első PHARE program keretein belül és sikerességüknek köszönhetően az 1996-os területfejlesztési törvény mind a 19 megyében létrehozta őket.

A megyei területfejlesztési tanácsok az első időszakban, mint a területfejlesztési döntési mechanizmus decentralizálásának eszközei működtek, az 1999 évi XCII törvény azonban megváltoztatta összetételüket és e változtatások következtében a szervezetben a központi hatalom befolyását növelte és a helyi szereplők érdekérvényesítő képességét csökkentette. A tanács tagjait a regionális tanácsnál is alkalmazott korporációs-delegációs elv alapján jelölik ki.

A tanács tagjai:

- Helyi szintekről delegáltak: A megyei közgyűlés elnöke, a megye területén található megyei jogú városok polgármesterei, a többcélú kistérségi társulások és kistérségi fejlesztési tanácsok legfelsőbb három képviselője
- A központi kormányzat részéről delegáltak: a területfejlesztésért és rendezésért felelős miniszter képviselője, a megyei földművelésügyi hivatal vezetője, a regionális idegenforgalmi hivatal vezetője

A megye területfejlesztési intézményrendszere többszereplős. A megyei önkormányzat elkészíti a megye területrendezési tervét, kötelezően ellátandó feladatait összehangolja a megyei fejlesztési koncepciókkal, koordinálja a települések településfejlesztési és rendezési tevékenységét, együttműködik a megye gazdasági szereplőivel, valamint a többi érintett megye önkormányzatával a több megyét érintő fejlesztések és a térség összehangolt fejlődése érdekében. A megyei önkormányzat közgyűlése állást foglal a megye területfejlesztési koncepciójáról véleményezi és elfogadja a megyei területrendezési terveket. (Molnár, E 2010).

A tanács fő feladatai a következők:

- elemzéseket készít a megye szociális és gazdasági helyzetéről
- megyei szinten koordinálja a fejlesztési terveket
- közreműködik a kialakult válsághelyzetek kezelésében

- összehangolja a megyét érintő különböző alulról és felülről érkező fejlesztési elképzeléseket, véleményezi a megyét érintő fejlesztési koncepciókat
- elkészíti a megye hosszú távú területfejlesztési koncepcióját
- döntéseket hoz a fejlesztési alapok felhasználásáról és elosztásáról ezekkel kapcsolatosan pénzügyi tervet készít

A megyei területfejlesztési tanácsok titkársági feladatait a megyei fejlesztési ügynökségek látták el.

A megyei önkormányzat feladatai 2012. január 1-től kibővültek: a megye területére vagy térségére az országos tervvel összhangban területrendezési tervet készít; területileg összehangolja a fejlesztéspolitikai és a területi szerepéből, továbbá a nemzetközi és határon átnyúló együttműködésből adódó feladatait, biztosítja azok összhangját a megyei gazdaságfejlesztési és foglalkoztatáspolitikai koncepciókkal. Koordinálja a megye települési önkormányzatai felkérése alapján a települések fejlesztési tevékenységét. Együttműködik a megyei jogú város önkormányzatával és az érintett települések önkormányzataival a településrendezési tervek összehangolása érdekében, együttműködik a megye gazdasági szereplőivel. Részt vesz a Központi Statisztikai Hivatallal és más területi adatgyűjtő szervezetekkel együttműködve a területi információs rendszer kialakításában és működtetésében, információkat biztosít a területi tervek készítéséhez. A települési önkormányzatok felkérése alapján elősegíti a helyi önkormányzatok területfejlesztési társulásainak szerveződését, gondoskodik a településrendezési terveknek a megyei területrendezési tervekkel való összhangjáról. Együttműködik a többi érintett megyei önkormányzattal az országos, a Budapesti Agglomeráció, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területrendezési terve alá nem tartozó kiemelt térségek összehangolt tervezése érdekében.

A megyei önkormányzat feladatainak ellátásában együttműködik a települési önkormányzatokkal, a megye fejlesztésében közvetlenül és közvetve közreműködő területi államigazgatási szervekkel, az érdekelt civil és szakmai szervezetekkel. A megye területén összehangolja a kormányzat, az önkormányzatok és a gazdasági szervezetek fejlesztési elképzeléseit, ennek keretében:

- vizsgálja és értékeli a megye társadalmi és gazdasági helyzetét, környezeti állapotát, adottságait, a vizsgálatok során felhasznált információkat és a vizsgálatok eredményeit a területi információs rendszer rendelkezésére bocsátja;
- a megyei jogú város önkormányzata bevonásával kidolgozza és elfogadja – az országos területfejlesztési koncepcióval összhangban – a megye hosszú távú területfejlesztési koncepcióját (a továbbiakban: megyei területfejlesztési koncepció), illetve – a megyei területfejlesztési koncepció és területrendezési terv figyelembevételével – a megye fejlesztési programját és az egyes alprogramokat;
- előzetesen véleményezi a térségi területfejlesztési koncepciókat, területfejlesztési programokat, részt vesz az országos területfejlesztési koncepció és a nemzeti fejlesztési stratégia kidolgozásában;
- szakmai kapacitásával segíti a területfejlesztési önkormányzati társulások és a térségi fejlesztési tanácsok tervező, döntés-előkészítő, fejlesztési célokat feltáró, pályázatokat megalapozó tevékenységét;
- előzetesen véleményezi az országos, valamint a megyét érintő ágazati fejlesztési koncepciókat és programokat, továbbá a területét érintő területrendezési terveket;
- közreműködik a megyében kialakult társadalmi és gazdasági válsághelyzetek kezelésében;

- figyelemmel kíséri az operatív programok megyében jelentkező feladatainak megvalósítását, külön döntés alapján közreműködik azok végrehajtásában;
- előzetesen véleményezi és koordinálja az illetékes területi államigazgatási szervek megyét érintő fejlesztéseit és pályázatait;
- megállapodásokat köthet külföldi régiókkal, részt vehet nemzetközi együttműködésekben;
- közreműködik a területfejlesztési programok végrehajtásának nyomon követésében és értékelésében;
- a tervezés és a végrehajtás során gondoskodik a partnerség elvének érvényesítéséről.

A megyei önkormányzat dönt a hatáskörébe utalt fejlesztési források felhasználásáról. A megyei önkormányzat a területfejlesztési koncepcióról és programról szóló rendeletét a koncepció tekintetében a területfejlesztés stratégiai tervezéséért felelős miniszter, a program tekintetében a miniszter állásfoglalásának beszerzését követően fogadhatja el. Az állásfoglalás kiadására egy hónapon belül kerül sor, ha e határidőn belül nem történik meg, úgy az állásfoglalást egyetértőnek kell tekinteni.

A megyei közgyűlés és a – megye területén működő – megyei jogú városok közgyűlései megyei területfejlesztési konzultációs fórumot működtetnek. A megyei területfejlesztési konzultációs fórumba a megyei jogú város közgyűlése egy képviselőt delegál. A megyei területfejlesztési konzultációs fórumba a megyei közgyűlés a megyei jogú várost képviselők számával azonos számú képviselőt delegál. A megyei területfejlesztési konzultációs fórum előzetesen állást foglal a megyei közgyűlés területfejlesztést érintő ügyeiben, véleményét a megyei közgyűlés ülésén a vonatkozó napirend tárgyalásakor ismertetni kell. Munkaszervezettel nem rendelkezik. Titkársági feladatait a tagok megegyezése szerinti önkormányzati hivatal látja el.

A kormány jelenlegi politikájának köszönhetően a megyei területfejlesztési tanácsok pozíciói erősödtek. Jelenleg a megye a területi fejlesztések elsőszámú felelőse. A regionális egyeztető fórumok látják el a megyénél nagyobb tervezési feladatok megvitatását és a régióknak ezentúl csak statisztikai és tervezési területként van szerepük a területfejlesztésben.

Az egy régió területén működő megyei közgyűlések elnökei – ha a régió a főváros területét is magában foglalja, akkor a megyei közgyűlés elnöke és a főpolgármester – regionális területfejlesztési konzultációs fórumot működtetnek. A regionális területfejlesztési konzultációs fórum feladatai:

- eljár a regionális döntést, állásfoglalást, véleményezést igénylő ügyekben,
- összehangolja a megyei önkormányzatok döntéshozatalát,
- képviseli a megyei önkormányzatok egyező döntését, mint a régió álláspontját,
- javaslatot tesz a Kormánynak a Régiók Bizottságában (CoR) a régiót képviselő tag személyére.

A regionális területfejlesztési konzultációs fórum munkaszervezettel nem rendelkezik, titkársági feladatait az illetékes megyei (fővárosi) közgyűlések megegyezése szerinti megyei (fővárosi) önkormányzati hivatal látja el.

A területfejlesztési intézményrendszer negyedik szintje 2012-ig az úgynevezett kistérségi rendszer volt és helyette a járási rendszert vezették be újra. A kistérségek tulajdonképpeni önkormányzati társulásokként működtek, feladatuk az volt, hogy megszervezzék és megvalósítsák a területüket érintő fejlesztési elképzeléseket. Eredetileg a területfejlesztési törvény szerint a területfejlesztési politika alapvető egysége a kistérség, ám a rendszerben megfigyelhető egy

kettősség, hiszen a központi kormányzat is létrehozta a kistérségek besorolásának rendszerét, de a területfejlesztési törvény lehetőséget ad különböző célú alulról szerveződő kistérségi társulások létrehozására. A statisztikai kistérségek rendszere egy felülről a KSH által létrehozott rendszer feladata a különböző problémákkal küzdő és ezért a területfejlesztés kedvezményezettjeként kijelölendő területek megállapítása, melyek körét kormányrendeletekkel jelölik ki. Az alulról létrejövő kezdeményezések a településszövetségek és a különböző célú kistérségi társulások. A 2004. évi LXXV törvény egyértelműsíti a kistérségek intézményrendszerére vonatkozó szabályozásokat. A kistérségeknek létre kellett hozniuk egy kistérségi fejlesztési tanácsot

A tanács fő feladatai a következők voltak:

- elemzéseket készít a kistérség társadalmi és gazdasági helyzetéről közreműködik a kialakult válsághelyzetek kezelésében
- kidolgozza a kistérség területfejlesztési koncepcióját, programját, ellenőrzi azok végrehajtását
- Pénzügyi tervet készít és forrásokat gyűjt a kistérség területfejlesztési koncepciójának megvalósításához, pályázik a kistérségi fejlesztési programjainak megvalósításához szükséges pénzeszközökre
- Megállapodásokat köthet a kistérséget érintő programok megvalósítására más társulásokkal, önkormányzatokkal.
- Megállapítja költségvetését és gondoskodik annak végrehajtásáról
- Véleményt nyilvánít a kistérséget érintő fejlesztési koncepciókról, programokról, valamint az illetékességi területéről beadott pályázatokról, a kistérségi megbízottról
- Koordinálja az illetékességi területén működő területfejlesztésben érintett szervezetek működését.

A tanács tagjai voltak:

- Szavazati joggal rendelkező tagok: az érintett kistérség településeinek polgármesterei
- tanácskozási joggal rendelkező tagok: a gazdasági kamarák kistérségben működő képviselői, a megyei területfejlesztési tanács képviselője, a megyei munkaügyi tanácsba delegálási joggal rendelkező munkaadói és munkavállalói szervezetek kistérségi illetékességgel rendelkező képviselői, az iparosok és kiskereskedők országos szakmai érdekvédelmi szervezeteinek egy kistérségi illetékességű képviselője, a megyei közigazgatási hivatal képviselője, a Magyar Államkincstár területi Igazgatóságának képviselője.

A kistérségi fejlesztési tanács a regionális és megyei szinthez hasonlóan működtethetett egy szakmai munkaszervezetet, melynek feladata: döntés előkészítés, a fejlesztési programokat illetően adatgyűjtés és a pályázatokkal kapcsolatos adatgyűjtés.

A már említett 2011. évi CXCVIII törvény eltörölte mind a regionális, mind a kistérségi fejlesztési tanácsot. A kistérségi rendszer helyett bevezetésre került a járási rendszer, mely egyelőre nem kapott területfejlesztési feladatot, e feladatot a települési önkormányzatok kapták, melyek úgynevezett önkormányzati területfejlesztési társulásokat hozhatnak létre. Ezzel a lépéssel a kormányzat e társulási formát állította a települési és a megyei szint közé a területfejlesztésben.

A régióban a rendszerváltást követően a szomszédsági kapcsolatok feléledésével természetesen az EU támogatásával- több határon átnyúló együttműködés látott napvilágot.

Az Észak-Alföldi Régióban létrehozott határon átnyúló együttműködések:

- Kárpátok Eurorégió

- Duna - Körös - Maros - Tisza Eurorégió
- Inetrregio
- Hajdú-Bihar - Bihar eurorégió
- Bihar - Bihar eurorégióális szerveződés
- DebOra Eurometropolisz EGTC

A régió és városai még számos egyéb nemzetközi együttműködésben vesznek részt, a régiót alkotó megyék és települések jelentős testvérmegyei és testvérvárosi kapcsolatot ápolnak. Ugyanakkor a régió oktatási intézményei különböző szakmai szervezetei is, mint például a vízügyi és környezetvédelmi szervezetek jelentős kapcsolatokat mondhatnak magukénak.

3.2.5. DebOra projekt: a Debrecen - Nagyvárad Eurometropolisz kialakításának lehetőségei

Debrecen és Nagyvárad az évszázadok során sokoldalú kapcsolatrendszer alakított ki. A régió központja a XX. század elejére Nagyvárad lett, és a formálódó regionális rendszerben Debrecen csak, mint regionális gyűjtő/alközpont kapott szerepet. A trianoni diktátum azonban megváltoztatta a helyzetet és a két várost addigi fejlődési pályájukról letérítette. Debrecen a maradék Magyarországon átvette Nagyvárad addigi regionális szerepét, ez a helyzet a város visszacsatolásával sem változott meg, mivel a második bécsi döntés és a II. világháborút lezáró párizsi békék között alig telt el néhány esztendő. A szocialista időszakban vasfüggöny telepedett Európára és ez a vasfüggöny nem csak a keleti blokkot szigetelte el a nyugattól, hanem a szocialista államokat is egymástól. Az úgynevezett baráti szocialista országok között sem volt megkönnyítve az átjárás. Ilyen helyzetben egészen az 1990-es rendszerváltásig nem alakulhattak ki élénk határon árvelő kapcsolatok.

A helyzet csak a kilencvenes évek elején változott meg, amikor is megalakították a térség első eurorégióját a Kárpátok Eurorégiót, mely megeremtette a térség politikai stabilitását lehetővé tette a határon átnyúló kezdeményezések megindulását. A Kárpátok Eurorégió úttörő szerepének köszönhető, hogy később megtörténhetett a Hajdú-Bihar - Bihar és a Bihar - Bihar Eurorégió létrehozása, mely együttműködések tapasztalataiból és az így kiépült sokoldalú együttműködésből aztán megszületett a magyar-román Debrecen-Nagyvárad Eurometropolisz kialakításának terve. Ám míg a két ország közötti együttműködések eljutottak a jelenlegi szintre sok nehézséggel kellett szembenézni. A szocializmus ideje alatt elválasztó szerepet betöltő határ lassan kezdett felszámolódni Románia Európai Unió csatlakozásával és integrációjának előrehaladtával, idővel megszűnik majd és inkább összeköt majd, mint elválaszt. Az utóbbi 5-10 évben fokozatosan megeremtődött annak a lehetősége, hogy azok a gazdasági és adminisztratív gátak, melyek az elmúlt időszakban nem tették lehetővé egy esetleges minden eddiginél szorosabb együttműködés létrehozását a közeljövőben teljesen eltűnjenek, utat nyitva egy európai határon átnyúló területi együttműködésnek, melynek végső célja a térségben élő emberek életminőségének növelése. A térség kapcsolatai történelmi szempontból hagyományosan jók, de a szocializmus évtizedeiben a két terület elszigetelődött egymástól, a rendszerváltás előtt a térség egyik legszigorúbban őrzött és leginkább elválasztó határa jött itt létre, ennek ellenére a határ két oldalán fekvő területeken megvan

a közös nyelv, mely fontos összekötő kapocs még úgy is, hogy a határon átnyúló eurometropoliszok természetesen kétnyelvűek. A helyzet mára nagyrészt megváltozott az EU csatlakozásnak, a határszakaszon kialakult eurorégióknak, valamint Debrecen és Nagyvárad között kialakult kapcsolatrendszer bővülésének köszönhetően. A két ország között az elmúlt évtizedben egyre élénkülő kapcsolat kezdett kialakulni.

Mindkét az együttműködésben részt venni szándékozó nagyváros és térsége az agglomerálódás jeleit mutatja. A két város közelsége és specializáltsága jó lehetőséget ad egy Eurometropolisz létrehozására.

A határon átnyúló együttműködések két formáját (eurorégiók – eurometropoliszok) összehasonlítva megállapítható, hogy a kooperáció és a fejlettségi szint tekintetében az eurometropolisz előnyben van, mivel ezek esetében sokkal fejlettebb városokról és közösségekről van szó, nagyobb választékú funkciókkal és szélesebb körű együttműködési területekkel (Süli-Zakar, 2004). Jelenleg azonban az infrastruktúra –és itt nem csak a fizikai infrastruktúráról van szó– nem kielégítő fejlettségű, a két város elmúlt évtizedben kialakult sokoldalú kapcsolatrendszerének ellenére sem. A francia-belga példa alapján a jövőben kiépítésre kerülhet mind az intézményrendszer, mind az infrastruktúra, mind a gazdasági együttműködés. Az együttműködés tudományos-oktatási, gazdasági, közlekedési, kulturális, és idegenforgalmi szempontból is könnyen létrehozható, mivel ezeken a területeken már, mint az bizonyított, létezik valamilyen szintű területi együttműködés valamely eurorégió vagy nemzetközi együttműködés formájában. Azt azonban nem szabad elfelejteni, hogy a francia-belga példánknál is az együttműködés több más területi együttműködés összefogásából jött létre valamint az első lépések között megteremtették a kialakítandó eurometropolisz igazgatási, pénzügyi kereteit és azokat a legmagasabb állami szinten is szentesítették.

A francia példát felhasználva létre lehetne hozni egy Debreceni Agglomerációs Városközösséget, mely összefogja az agglomeráció településeinek fejlesztési feladatait. Mivel ez az önkormányzati társulás jól vizsgázott Franciaországban így az eddigi tapasztalatokra építve Magyarországon is jó eséllyel alkalmazható és ezen együttműködés lehetne az átmenet a későbbi eurometropolisz kialakításához, mert ebben az együttműködésben meglenne a kritikus tömeg mind demográfiai mind gazdasági mind politikai szempontból, hogy határozottan képviselje az eurometropolisz kialakításának gondolatát. Másodsorban szükség van a fogadókészségre nemcsak a szakma és a lakosság oldaláról, de a két állam, a két régió és a két részt vevő megye közigazgatási és politikai vezetői részéről is. Kétség kívül a kezdeményezés alulról kell, hogy induljon és egy határon átnyúló szervezeteket tömörítő csoportosulástól kell, hogy kiinduljon, mely összefogja az egyes tagokat e kérdésben. Szükség van emellett a két város egyértelmű elkötelezettségére a projekt tekintetében, hogy azokat a már említett csoportosulásban annak meghatározó tagjaiként a saját központi kormányzatuk felé képviselni tudják.

Mindkét városnak össze kell hangolni célkitűzéseit természetesen a már meglévő közös tevékenységek és határon átvívelő kapcsolatok bázisán. Ezek a már létező vagy jelenleg is formálódó együttműködések a humán erőforrások, az internetikus kapcsolatok, a gazdaság, az idegenforgalom, az egészségügyi szolgáltatások, az elérhetőség és az infrastruktúra közös fejlesztésének harmonizálását segítenék elő (Tóca, C.V. 2010). Ezen együttműködések kiteljesedése természetesen az EU kohéziós forrásainak támogatásával Debrecen-Nagyvárad innovatív oktatási, kutatás-fejlesztési és egészségturisztikai klaszter megteremtésével valósulna meg, melyben fontos szerepe lesz a két város egymással együttműködő egyetemének (Süli-Zakar I., 2009). A határterület agglomerálódása jó lehetőséget nyújt egy határon átvívelő transznacionális gazdasági együttműködés és agglomeráció létrehozásához.

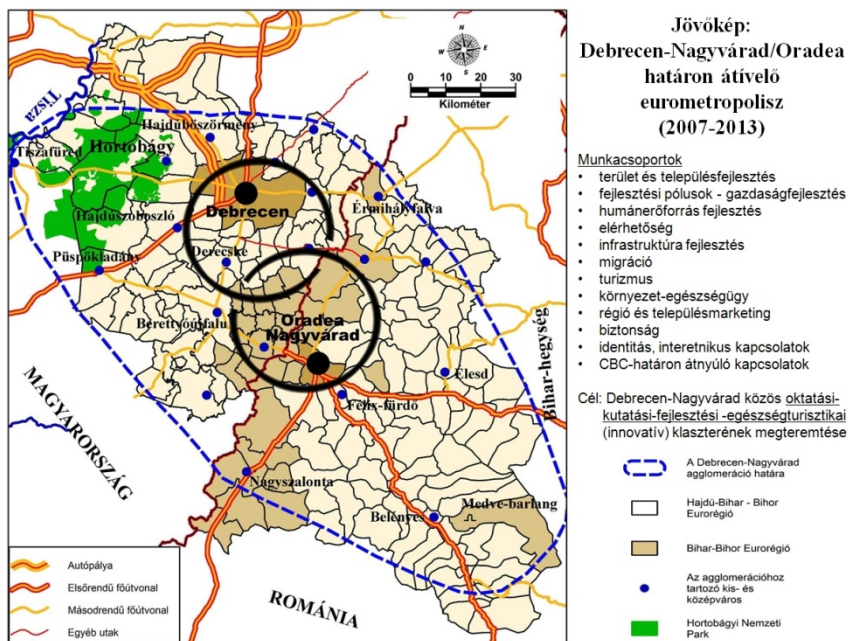
A román-magyar határ két oldalán található közösségeknek majdnem azonos szükségletei és igényei vannak, ezek kielégítését könnyebben meg lehetne valósítani a térség városi fejlődését meghatározó két pólus – Debrecen és Nagyvárad – közötti Európai Területi Együttműködési Csoportosulás, egy eurometropolisz létrehozásával. Ugyanakkor mindkét ország területfejlesztésének és regionális politikájának fő célja a területi különbségek mérséklése és az életkörülmények javítása, ez az együttműködési forma, mint azt a francia-belga példa alapján láthattuk, a leghatékonyabban tudja megvalósítani ezen célkitűzést annál is inkább, mivel mindkét határmenti régióban hasonló problémákkal kell szembenéznük az itt lakóknak. Véleményem szerint az együttműködésbe célszerű lenne bevenni Debrecen északi agglomerációjához tartozó Hajdúböszörményt, valamint Debrecen déli agglomerációjába tartozó Mikepércset is, mivel e települések hagyományosan szoros kapcsolatban állnak Debrecennel, és az agglomeráció fő fejlesztési célkitűzései is jelentősek ezeken a területeken és jó infrastrukturális adottságokkal rendelkeznek, valamint jók a közlekedési kapcsolataik Debrecennel (infrastruktúra, közösségi közlekedés fejlesztése, oktatási együttműködés).

Az alábbi táblázatban a magyar-román Európai Területi Együttműködési Csoportosulás a Debrecen-Nagyvárad Eurometropolisz tervzetét foglalták össze.

7. táblázat: Debrecen-Nagyvárad Eurometropolisz (EGTC)

Az EGTC neve	Debrecen-Nagyvárad Eurometropolisz
Mozaiknevek	EMOD (DebOra)
Végrehajtó rendelet	projekt javaslat
Bevont országok	Románia (RO) Magyarország (HU)
Terület	A román-magyar határzóna, melyet keletről az Északnyugati Fejlesztési Régióban lévő Bihar megye és nyugatról az Észak-alföldi Régióban fekvő Hajdú-Bihar megye alkot.
Tagjai	16 önkormányzat: 10 Bihar megyében: Nagyvárad város és a közeli települések Biharia, Borş, Cetariu, Girişu de Criş, Nojorid, Oşorhei, Paleu, Sânmartin és Sântandrei 6 település Hajdú-Bihar megyében: Debrecen megyei jogú város, és Berettyóújfalu, Biharkeresztes, Derecske, Hajdúszoboszló, Püspökladány városok
Időtartam	Határozatlan
Célkitűzések	Létrehozni a jólét, a foglalkoztatottság és a fenntartható fejlődés területét; A határon átnyúló kapcsolatok megerősítése; Az intézményközi euro-metropolitán párbeszéd harmonizálásával összhangba hozni a határon átnyúló gyakorlatot és politikákat; Egységes fejlesztési stratégiát megvalósítani a közös történelemmel és jövővel rendelkező két nép számára;

Forrás: Popoviciu - Ţoca, 2010

56. ábra. A Debrecen-Nagyvárad határon átvülő eurometropolisz (2007-2013)
Forrás: Süli-Zakar I., 2009

3.3. A két régió összehasonlítása területfejlesztési szempontból

3.3.1. A vizsgált két régió gazdasági viszonyainak összehasonlítása

Mint arra az előző fejezetekben utaltunk a két ország régióinak közjogi státusza különböző. Míg Magyarországon a régió csak statisztikai, gazdaságfejlesztési térkategória, addig Franciaországban valódi közigazgatási egység, területi közösség választott képviselőtestülettel és saját bevételi forrásokkal. Éppen ezért Nord-Pas-de-Calais Régió, mivel rendelkezik a választóktól kapott felhatalmazással és önálló a központi kormányzattól független pénzeszközökkel, sokkal szélesebb lehetőségei vannak a területfejlesztésben, mint az Észak-Alföldi Régió, mely az előbb felsorolt előnyök közül egyel sem rendelkezik.

A két régió a gazdasági problémák tekintetében mutat bizonyos hasonlóságokat. Ha – ahogy az előző fejezetben bemutatott – Nord-Pas-de-Calais Régió 1960-as évekbeli állapotát vizsgáljuk megállapítható, hogy a 60-as években, hasonló strukturális válsággal küzdött, mint az Észak-Alföldi Régió a rendszerváltás után. A válság következménye volt a magas munkanélküliség, mely azóta csökkent ugyan, de még napjainkban is az országos átlag feletti szintet mutat. Azt is láthattuk, hogy a francia regionális politika és a DATAR kiemelten foglalkozott a régió fejlesztésével, és az állam abban az időszakban nagyon nagymértékben beleszólt a régió fejlesztésébe. Ennek az akcióorozatnak köszönhetően a régió sikerült kilábalni hagyományos iparágainak köszönhető válságból és egy növekedési pályára állni. Ilyesfajta beavatkozás Magyarországon egyelőre nem történt, éppen ezért az Észak-Alföldi Régió annak ellenére, hogy a már említett strukturális válságból kilábalni látszik hasonlóan francia társához, még mindig magas

munkanélküliséggel és jelentős gazdasági problémákkal küzd. Mindkét régió jelentős kapuszereppel rendelkezik köszönhetően előnyös földrajzi fekvésének. Nord-Pas-de-Calais Régió évszázadok óta Franciaország kapuja Belgium felé, sőt a Csalagút megépítése óta ez a szerep Nagy-Britannia felé is nagyon hangsúlyossá vált. Magyarországon az Észak-Alföldi Régió is rendelkezik ilyen kapuszereppel, hiszen Ukrajna felé nemcsak Magyarország, de az Európai Unió kapuja is, Románia felé pedig az évszázados történelmi együttélésnek és együvé tartozásnak köszönhetően nemcsak kapu, de annál sokkal mélyebb összekötő szereppel rendelkezik. Nord-Pas-de-Calais Régió jelenleg sokat profitál e kapuszerepből, köszönhetően fejlett közlekedési infrastruktúrájának, mely példaként szolgálhat az Észak-Alföldi Régió számára. Mindkét régió esetében megvan az összekötő nyelv a határ másik oldalán található területekkel, ez Nord-Pas-de-Calais esetében a francia, mely Belgium egyik hivatalos nyelve, az Észak-Alföld esetében pedig a magyar, mely a szomszédos Romániában található nagyszámú magyar kisebbség nyelve. De megemlíthetjük a Békés megyében élő román kisebbség nyelvét, ám ez a magyarországi román kisebbség egyelőre nem játszik szerepet az együttműködésekben kis száma miatt. Ezek a nyelvi kapcsolódási pontok mindkét régió esetében jó alapot szolgáltatnak a határokon átívelő együttműködésekhez. Mindkét régióban található egy-egy, az országok pólusprogramjaiban a főváros ellensúlyozására kijelölt ellenpólus város. E két város Lille és Debrecen fejlesztése, mintegy bázisként jó alapot szolgáltatott és szolgáltat jelenleg is a régiók tercier és kvaternel szektorainak fejlesztésére (egyetemek, kutatóintézetek), különösen a kutatás-fejlesztés területén. Ezen lehetőségek kihasználása mindkét régió esetében jelentős fejlődést hozott és hozhat a jövőben. Természetesen minden attól függ, hogy a fejlesztések mennyire tudnak kiterjedni az előbb említett központokból, illetve a jelenlegi fejlesztő hatásait, milyen arányban tudják megtartani a későbbiek folyamán. A munkanélküliség mindkét régió esetében az országos átlag feletti szintet mutat. Ez mindkét régió esetében a hagyományos iparágak, valamint az Észak-Alföldi Régió esetében a mezőgazdaság rendszerváltás utáni válságából következik. Hasonlóságnak tekinthető, hogy mindkét régióban jók az élelmiszeripar adottságai, ám jobban ki kellene aknázni, hiszen ez is a gazdasági problémák megoldásának egy lehetséges útja. Nord-Pas-de-Calais Régió élelmiszeripara fejlett és jól támaszkodik a régió mezőgazdaságára, az Észak-Alföldön szintén jelentős élelmiszeripari kapacitás található, ám az fejlettségében elmarad francia párjától még akkor is, ha adottságai jobbnak tekinthetők.

Hasonlóságnak tekinthető, hogy mindkét régió igen erőteljesen városodott. Nord-Pas-de-Calais lakosságának 88%-a az Észak-Alföld 65.9%-a városlakó. Ugyanakkor a két régió jelentősen különbözik gazdasági szerkezetük és a már említett regionális intézményrendszerük tekintetében.

Az Észak-Alföldi Régióban az ipar a történelem folyamán és napjainkban is kevésbé volt meghatározó, mint a mezőgazdaság. A régióban dominál a mezőgazdasági jelleg, az ipar meghatározó szektora a szocializmus évtizedeiben a mezőgazdaságra épülő élelmiszeripar, valamint a könnyűipar volt. Ezzel szemben Nord-Pas-de-Calais történelmében meghatározó volt az ipari termelés ez XX. század közepén adottságai miatt válságba jutott, mely számos probléma gyökere jelenleg is a régióban. Jelenleg mindkét régió tercierizált, ám az Észak-Alföldön ez a szektor az országos átlaghoz képest

alacsonyabb szinten van jelen. Azt is meg kell jegyeznünk, hogy a szektorban dolgozók aránya mindkét régió esetében hasonlóan az országos átlaghoz emelkedő trendet mutat.

3.3.2. A két régió fejlesztési elképzeléseinek hasonlóságai és különbségei.

(A régiók tervdokumentációjának elemzését lásd a 1.3. mellékletben)

A rendszerváltás a piacgazdaságba való átmenet és Magyarország Európai Unió csatlakozása folytán az Észak-alföldi régió, ahogy a magyar régiók ugyanabban a gazdasági térben, ugyanabban a gazdasági versenyben vesz részt, mint Nord-Pas-de-Calais régió és nyugat európai társai. A bemutatott fejlesztési dokumentumok alapján a két régió fejlesztési elképzeléseiben több azonosságot is találhatunk. E hasonlóságok okait abban a tényben kereshetjük, hogy mindkét régió, ha más körülmények összejárása alapján is, de jelentős válságjelenségekkel volt kénytelen megküzdeni az elmúlt időszakban, mind az ipar, mind a mezőgazdaság mind a foglalkoztatás területén. A különbségek pedig abból adódnak, hogy a két régió eltérő fejlődési pályát futott be a történelem folyamán, hiszen a két ország történelme, a földrajzi, világpolitikai helyzetből adódóan különbözik. Ennek ellenére a két ország centralizált térszerkezetében elfoglalt helyzet és a határmenti fekvés jó összehasonlítási alapot nyújt.

Mindkét régió fejlesztési dokumentumaiban meghatározó szerepet szánnak a kapuszerepnek és a más régiókkal, vagy adott esetben más országokhoz tartozó régiókkal való kapcsolattartásnak, a regionális elérhetőség javításának. Mind az Észak-alföldi régió mind Nord-Pas-de-Calais régió e kapuszerep felhasználásával igyekszik központi szerepre szert tenni, mindkét ország hídfőszerepet szán e régióinak saját nagyrégióján belül és az EU többi országa és esetlegesen az EU-n kívüli országokkal való kapcsolattartás esetében. Ehhez a célkitűzéshez kapcsolódván mindkét régió esetében nagy hangsúlyt fektetnek az elérhetőségre mind a regionális, mind intraregionális, mind európai szinten. Mindkét fejlesztési tervben, mint a versenyképesség egyik alapvető elemét említik. Ezzel kapcsolatban prioritásként jelölik meg a nagy transzeurópai közlekedési folyosókhoz való kapcsolódást vagy a kapcsolatok fejlesztését. Nord-Pas-de-Calais régió évszázadok óta kapuszerepet illetve kapcsolattartó szerepet játszik Belgium, Nagy-Britannia és az atlanti térség felé. Ezen szerepét szeretné kibővíteni, mint hídfőállás az Északi-tenger és az atlanti térség felé. Magyarország esetében csak a rendszerváltás után volt lehetőség e kapuszerep kiteljesítésére a határok légiesülésének és Románia Európai Unió csatlakozásának köszönhetően. Emellett a régió fontos szerepet játszik évszázados történelmi kapcsolatainak és a területen élő jelentős magyar kisebbségnek köszönhetően, az Ukrajna felé való kapcsolattartásban, mely szerep erősítésében szintén Ukrajna és a volt Szovjetunió tagállamainak Európai Unió felé közeledésének köszönhetően van lehetősége. Mindkét régió jelentős kapuszerepének és jó földrajzi adottságainak köszönhetően jelentős tranzitforgalommal rendelkezik, így fejlesztési dokumentumaikban fontos célkitűzés, hogy tágabb környezetük logisztikai központjává váljanak. Mindkét régió életében meghatározó tehát a határmenti fekvés a szomszédos országokkal való kapcsolattartás és együttműködés. Ennek legmagasabb szintje a határon átnyúló eurometropoliszok vagy európai területi együttműködések szintje. Mindkét régió és regionális székhelye létrehozta határon átnyúló együttműködései megkoronázásaként ezt a típusú együttműködést. Egyik jelentős különbség, hogy Franciaországban jelenleg előrébb

tart ez a típusú együttműködés még akkor is, ha a tervdokumentumokban csak utalás szintjén szerepel. Ennek oka, hogy az együttműködés csak a tervdokumentációk elkészülte után két évvel jött létre jelen formájában. A következő tervezési időszakban bizonyára nagyobb hangsúlyt fog kapni. Magyarország és Románia esetében egyelőre áll a projekt és ebből következik a következő különbség, nevezetesen az, hogy a magyar-román illetve a magyar-ukrán kapcsolatok nem mindig voltak olyan jók, mint jelenleg, és viszonyukban nem csak a közép európai és nyugat európai viszonyok különbözősége mutatható ki, hanem a speciális kelet-közép európaiság is. Ebben szerepet játszik az aktuálpolitikai helyzet, mely meghatározza az együttműködések fejlődését. E helyzet jelenleg nem kedvez a határon átnyúló kapcsolatok ilyen magas szintű fejlesztéséhez. Hiszen egy eurometropolisz megalapításához széleskörű kormányzati együttműködés szükséges mindkét résztvevő ország országos, regionális, megyei és települési vezetői részéről. A határon átnyúló kapcsolatok területén a másik fontos kérdés a történelem kérdése. Itt elsődlegesen a szomszédos országok és Magyarország XX. századi történelmét kell megemlíteni. A trianoni és később a párizsi békéket, valamint a szocializmus évtizedeit, a rendszerváltást, a szovjetunió felbomlását, melyek nemcsak az egyes országok belpolitikai viszonyaira nyomták rá a bélyegüket, hanem az egymással kapcsolatos viszonyukra is.

Mindkét régió esetében fontos szerepet tölt be a mezőgazdasági termelés minőségi és mennyiségi fejlesztése. Ez érthető, hiszen mindkét régióban jelentős és nagy múltra visszatekintő mezőgazdaságot és arra épülő élelmiszeripart találunk. Igaz ugyan Nord-Pas-de-Calais régió évszázados bányászati és ipari területekkel rendelkezik, ám emellett mindig fontosnak tartották a mezőgazdaság fejlesztését. Mindkét régió estében lehetőség van a kiváló mezőgazdasági adottságokra építő európai szinten is versenyképes mezőgazdaság és egy arra épülő minőségi élelmiszeripar kialakítására. Ezért tehát a mezőgazdaság fejlesztése az új technológiák és a legújabb kutatási eredmények felhasználása mindkét régió fejlesztési dokumentumaiban fontos szerepet kapott. Ez a lehetőség talán erőteljesebb hangsúlyt kap az Észak-Alföldi Régió esetében, annak francia társához képest kevésbé iparosodott volta okán.

A fenntarthatóság mindkét régió esetében elsődleges célnak tekinthető. A fenntartható fejlődés követelményeit figyelembe veszik mind a területfejlesztés, mind a gazdaságfejlesztés tekintetében. A mezőgazdaság, de az ipar esetében is fontos szerepet szánnak a fenntarthatóságnak, a fenntartható regionális gazdasági és környezeti szempontú fejlődés mindkét régió esetében elérendő célnak tekinthető. Igaz, hogy a fenntartható gazdaság és területfejlesztés a francia Nord-Pas-de-Calais régiónál erőteljesebben mutatkozik meg, ám figyelembe kell vennünk, hogy Franciaországban a területfejlesztés a fenntartható területfejlesztés tekintetében még a magyar területfejlesztés előtt jár.

A régiók közötti lényeges különbségnek tekinthető, hogy az ipari területek rehabilitációja Nord-Pas-de-Calais tekintetében elsődleges prioritásnak tekinthető. A hagyományos ipari területek rehabilitációja az Észak Alföld tekintetében is fontos, ám Nord-Pas-de-Calais régió hagyományos ipari berendezkedése miatt ez a kérdés nagyságrendileg sokkal nagyobb volumenű és sokkal nagyobb terheket ró mind a francia állam mind a régió gazdaságára.

Az ökológiai szempontok figyelembe vétele, a fenntartható természet- és környezetvédelem, környezetgazdálkodás mindkét régió fontos célkitűzése, mind a

gazdaság mind a területfejlesztés figyelembe veszi e szempontokat. A régiók igyekeznek a természet és a környezet megóvásával jobbra élhetőbbé tenni a lakosság életét, életkörülményeit, lakókörnyezetét. Ezzel párhuzamosan vonzóbbá tenni azt a lakosság és a befektetők a látogatók számára. Mind a mezőgazdasági az ipari termelés, a különböző szolgáltatások, mind az egyéb és az azokkal járó társadalmi tevékenységek tekintetében igyekeznek csökkenteni a környezetre nehezedő nyomást. Ehhez kapcsolódóan mindkét régió esetében fontos azon tevékenységek és technológiák támogatása, melyek a lehető legkisebb környezeti terheléssel járnak, valamint az energiatakarékosság az energiafelhasználás növelése a megújuló energiaforrások használatának minél szélesebb körű elterjesztése. Az ökológiai hálózatok, életterek megóvása mellett azok fenntartása, sőt azok gazdasági szempontú önfenntartásának megalapozása (ökoturizmus) is cél. Nord-Pas-de-Calais régióban a bányászati és az ipari területek rehabilitációja a bányászat és az ipar által hasznosított területek kármentesítése visszarendezése és a természetbe vagy a gazdaságba való visszakapcsolása is igen fontos célkitűzés. Mint már említettük az Észak Alföldi Régió francia társához képest csekélyebb ipari és bányászati kapacitásokkal rendelkezik éppen ezért ez a terület ennél a régiónál nem olyan jelentős.

Mindkét régiónál megfigyelhető több célterület fejlesztésével kapcsolatban a turizmus fejlesztés támogatása. Mindkét régió kiváló turisztikai adottságai vannak. Jelentős turisztikai kapacitások maradtak kihasználatlanul mindkét régió esetében. Nord-Pas-de-Calais régió esetében a kulturális, a szabadidő, a konferencia, és az ökoturizmus fejlesztése a legfontosabb, míg az Észak Alföldi Régió esetében az egészség-, öko-konferenciaturizmus, valamint a szabadidő-sport tevékenységek fejlesztése a legfontosabbak.

A humán bázis, azaz az emberi erőforrások fejlesztési szintén megtalálható mindkét régió esetében. Nagy hangsúlyt fektetnek a lakosság képzettségi és oktatási színvonalának emelésére a munkanélküliség csökkentésére, fiatalok munkához jutására és az át- és továbbképzésre, valamint a szakképzés színvonalának emelésére. Mindkét régióban az országos átlaghoz képest magas a munkanélküliség. Ez Nord-Pas-de-Calais esetében a régió gazdasági szerkezetének változásával, nevezetesen a dezindusztrializációval köthető össze. Az Észak-Alföldi Régió esetében pedig a rendszerváltás regionális gazdaságra gyakorolt káros hatásainak köszönhető. A szocialista gazdasági szervezet felbomlásának következtében az ipari és mezőgazdasági foglalkoztatottak száma drasztikusan csökkent, a termelési szerkezet átalakult és ez a mai napig érezteti hatását a régió gazdaságában. A fiatalok munkához jutása összeurópai szinten is fontos prioritást jelent, emellett fontos a megfelelő szakképzettséggel ellátott munkaerő megteremtése. Ezért fontos a különböző gazdasági változások következtében (pl. ipari szerkezet átalakulása, dezindusztrializáció, politikai-gazdasági rendszerváltás) kialakuló, a gazdaság szerkezetében beálló változásokhoz való alkalmazkodás, így a különböző szakképzettséggel rendelkező munkaerő esetleges átképzése is.

A lakosság egészségi állapotának javítása mindkét régió esetében fontos feladat, mind a gyógykezelés mind a megelőzés szempontjából. Ez a terület kapcsolódik az ökológiai szempontok figyelembevételéhez, hiszen mindkét régióban fontos az élhetőbb környezet kialakítására való törekvés ettől az intézkedéstől azt is várják, hogy lakosság egészségi állapotának javulását is magával fogja hozni. Az egészségi állapot javulása

ugyanakkor hozzájárul a termelékenység növeléséhez és csökkenti a gazdaságra nehezedő súlyt, amelyet a gyógykezelések és az egészségi állapottal kapcsolatos intézkedések okoznak (pl. szociális juttatások, segélyek). Az Észak-Alföldi Régió esetében a lakosság egészségi állapotának javítása mellett ugyanakkor egy a kiváló adottságokra épülő komplex-egészség vertikum kialakítása is cél.

Az oktatási és képzési színvonal növelése a termelékenység és a versenyképes gazdaság egyik alapeleme. Nagy hangsúlyt fektetnek az esélyegyenlőség biztosítására az oktatásban, valamint az ismeretek megszerzésében. Az oktatás pedagógiai és fizikai eszközállományának javítása is mindkét régió fejlesztési dokumentumaiban megtalálható. Az oktatás és szakképzés területén mindkét régióban megtalálható egy-egy jelentős felsőoktatási központ, sőt az észak alföldi régió esetében a régiót alkotó mindhárom megyében találunk jelentős felsőoktatási intézményeket. A felsőoktatásba való bejutás lehetőségének biztosítása és minél szélesebb körben való elérhetőségének elősegítése szintén fontos feladat mindkét régió fejlesztési dokumentumaiban.

A területi egyenlőtlenségek mérséklése mindkét régió esetében fontos célkitűzés e cél áthatja a fejlesztési terv minden főbb területét, a gazdaság a terület és településfejlesztés minden szintjét. A perifériális térségek felzárkóztatása az élet- és a gazdasági színvonal emelése, a regionális kohézió javításának igénye mindkét régió tervdokumentumaiban megfigyelhető.

A K+F és a Hi-Tech ágazatok és a felsőoktatás fejlesztése a fejlesztési dokumentumok tanulsága szerint mindkét régióban elsődleges prioritásnak tekinthető. Ez érthető, hiszen mindkét régióban megtalálható egy-egy jelentős országos szinten is nagy súllyal rendelkező felsőoktatási intézmény, melyeknek kutatás fejlesztési és innovációs potenciálja igen nagy. E felsőoktatási intézmények mindkét régió esetében a regionális székhelyen és azok környékén, Lille-ben és Debrecenben találhatók.

A városrehabilitáció és a városfejlesztés Nord-Pas-de-Calais esetében elsődleges prioritásként jelentkezik és azt egy országos alapból is finanszírozzák. A városrehabilitáció és városi megújulás az Észak Alföldi régió esetében is szerepel a kitűzött célok között, ha nem is olyan hangsúlyosan, mint Nord-Pas-de-Calais esetében.

A két régió fejlesztési elképzeléseiben tehát, mint látjuk a számos különbség ellenére, megfigyelhetőek párhuzamosságok. A fejlődést tekintve pedig hasonló kihívásokkal kerülhetnek szembe, a jövőben. Hiszen mindkét ország és mindkét régió a markáns különbségek ellenére az európai gazdasági térben működik. Földrajzi helyzetük, saját országuk térszerkezetében elfoglalt helyük, viszonyuk az ország központi régiójához, a szomszédos régiókhoz és nemzetközi kapcsolataik számos hasonlóságot eredményezhetnek a későbbiek során. A határmenti együttműködések és különösen a Lille-RubaiX-Tourcoing-Tournai, valamint a Debrecen-Nagyvárad Eurometropolisz fejlesztése további kapcsolódási pontokat jelent a két régió jövőbeli fejlődésének összehasonlítása kapcsán.

4. A kutatás eredményei és következtetések

Célom a doktori értekezés megírásával az volt, hogy bebizonyítsam, a két ország közötti jelentős különbségek ellenére létezik párhuzam a magyar és a francia területfejlesztés története és módszerei között, valamint a francia rendszer és a francia megoldások hatással voltak a magyar regionális politikára és területfejlesztésre. Emellett természetesen szerettem volna rávilágítani arra, hogy a francia területfejlesztés bizonyos módszerei, alkalmazhatók a magyar problémák kezelésére, illetve magyar gyakorlatba ültetésére, melyre többször volt példa az elmúlt 40 év során, Magyarországon. Ehhez a célhoz azonban elengedhetetlen volt a múlt és a jelen tükrében a két ország regionális politikájának és területfejlesztési gyakorlatának alapos vizsgálata, majd összehasonlító elemzése mind általánosságban mind konkrét példákon keresztül. Vizsgálataim során bebizonyosodott, hogy a két ország mind a területfejlesztési mind regionalizációs szempontból mutat hasonlóságokat.

A dolgozat távlati célja a Magyarországon eddig nem alkalmazott franciaországi módszerek bemutatása esetleges magyarországi kezdeményezésekbe való későbbi beültetése így adva útmutatást természetesen a francia tapasztalatokból merítve a jövőbeli magyar regionális politika, valamint terület és településfejlesztés számára.

A kitűzött cél érdekében kutatásaim és az általam vizsgált vonatkozó szakirodalom alapján felállított 6 hipotézis, az alább felsorolt tézisekben a következőképpen teljesül:

Tézis 1: A kutatás során beigazolódott feltételezésem, hogy a történelmi múlt elemzése alapján a két ország centralizáltságának hasonló okai vannak, valamint térszerkezeti problémáik - egyközpontú térszerkezet, területi fejlettségbeli különbségek - kialakulásának, okai is hasonlóak. Nevezetesen, az országok történelmi fejlődése, az ebből következő erős központi hatalom kialakulása, emellett fontos tényező, hogy az államterületen rendelkezésre álló erőforrások csak egy igazán jelentős központ kialakulását tették lehetővé.

A centralizált állam és térszerkezet kialakulásának mindkét ország esetében hasonló okai vannak.

- A centralizált államszervezet a francia állam és közigazgatási, területfejlesztési rendszer már a kezdetektől meglévő eleme. Ez az elem Magyarországon is jelen van, ha más-más okokra visszavezethetően is. Franciaországban az Ancien Régime központosított államszervezetét a kezdeti egyenlőségelvű megközelítés után végül a Forradalom, és a Császárság is érintetlenül hagyta. Egészen az 1980-as évekig e centralizáció határozta meg az országot, ám a XX. század elejétől folyamatosan keresték a centralizált állam és térszerkezet oldásának lehetőségeit mind a közigazgatás mind a területfejlesztés szempontjából. Magyarországon a feudalizmus ideje alatt, majd a Habsburg monarchiába illesztés és az Osztrák-Magyar Monarchia ideje alatt is meghatározó a centralizáció. Az első világháború után e centralizált állam és térszerkezet még hangsúlyosabb lett, majd a szocialista centralizációval teljesedett ki, és csak a rendszerváltás után alakult ki a valódi igény a decentralizációra, mely egyelőre csak ideiglenes sikereket tudott elérni. A két ország közötti alapvető különbség, hogy Franciaország jelenleg egy decentralizált regionalizált állam, míg Magyarországon jelenleg centralizált állammak tekinthető.
- A centralizált állam és térszerkezet csökkentésére irányuló eddigi problémamegoldó kísérletek Franciaországban jóval, nagyobb sikerrel jártak, mint Magyarországon esetében.

Franciaországban a decentralizáció után a politikai hatalmat is részben decentralizálták, bár tagadhatatlanul megmaradt a központosított rendszer, ám ez a rendszer sokkal inkább partnernek tekinti a decentralizált közigazgatási rendszer elemeit, mint alárendeltnek. Ez a megállapítás különösen igaz a területfejlesztés decentralizált szereplőire.

Hasonló Térszerkezeti problémák: Mindkét ország hasonló térszerkezeti problémákkal küszködik. A centrum-periféria, főváros-vidék, illetve ÉK-DNY, NY-K dichotómiák mindkét ország területfejlesztésének alapproblémái mégis Franciaországban – a XX. század eleji állapothoz képest - egy jelentős elmozdulásnak lehetünk tanúi, míg Magyarország esetében a problémák, ha kis mértékben mérséklődtek, jelenleg is komoly gondokat okoznak. Ezen problémákat a már említett három csoportra oszthatjuk:

- *Főváros-vidék probléma:* Mindkét országban probléma a főváros túlzott súlya mind lakosság mind gazdasági erő szempontjából. Ennek feloldására mindkét országban igyekeztek ellenpólusokat kijelölni a XX. század során e próbálkozások hol több, hol kevesebb sikerrel jártak.
- *Centrum-Periféria probléma:* Ez a történelmi múltból adódik és az országok történetével kialakulásával, valamint földrajzi fekvésével köthető össze. Más-más az ok a két ország esetében, mint azt az ún. *ÉK-DNY/NY-K problémánál is láthatjuk.*
- *ÉK-DNY/NY-K probléma:* ez a probléma összeköthető az előző problémával, ez és az előző probléma okai Franciaország esetében az ország terjeszkedésével és a kisebbségek elhelyezkedésével, valamint a központi hatalom centrumtól való gyengülésével köthető össze. Magyarország esetében a földrajzi fekvést az egykori Bécs-Budapest versenyt, a trianoni szerződést és a rendszerváltás utáni gazdasági átalakulást tehetjük felelőssé a Centrum-Periféria probléma és a NY-K probléma kialakulásáért.

Minden kétséget kizáróan megállapíthatjuk tehát, hogy a nagytérségi egyenlőtlenségek a történelem folyamán mindkét országban komoly problémát jelentettek és részben jelenleg is megvannak, valamint hogy ezekért az egyenlőtlenségekért nem kis mértékben a két ország centralizált állam és térszerkezete tehető felelőssé. A centralizált térszerkezet oldásával – a francia példát alapul véve - nem kis mértékben oldódtak ezek a problémák is, a megoldásokat tehát a decentralizációban és a regionalizációban kell keresnünk.

Tézis 2: Az egyközpontú térszerkezet oldására a történelem során az elsők között Franciaországban tettek kísérletet, és Magyarország e kísérletet tekintette mintának saját 1971-es pólusprogramjában

A francia és a magyar területfejlesztés párhuzamosságai közül az egyik legnyilvánvalóbb kapcsolódási pont a pólusvárosok kérdésköre, mely a főváros túlzott súlyának csökkentéséből és a decentralizáció igényéből fakadóan állandóan napirenden volt a két ország területfejlesztésében. Ilyen típusú egyensúlyteremtő metropolisz programot Franciaország az elsők között hajtott végre Európában.

- A DATAR 1963-ban kijelöli a 8 ellenpólust, amelyek Párizs ellenpólusaiként működhetnek ezek: Bordeaux, Lille, Lyon, Marseille, Nancy-Metz, Nantes, Strasbourg. Majd 1967-ben úgy gondolták, hogy az 1963-ban kijelölt addigi 8 ellenpólus kevés és nem elég Párizs ellensúlyozásához, így részben politikai, részben szakmai megfontolások alapján újabb 5 egyensúlyteremtő központot jelöltek ki: Dijon, Clermond Ferrand, Rouen, Limosges,

Montpellier. Ezzel a lépéssel jobban szétaprózták az akkor rendelkezésre álló erőforrásokat és ugyanabba a hibába estek, mint az úgynevezett kitelepítési bizottságok esetében.

- Magyarországon 1971-ben az Országos Településhálózat-fejlesztési Koncepció hasonlóan a francia Egyensúlyteremtő Metropoliszok Politikájához is megállapított a főváros ellensúlyozására alkalmas regionális nagyvárosokat, ezek Magyarország esetében: Miskolc, Debrecen, Szeged, Pécs, Győr voltak. Sikertelensége nem kis részben politikai érdekek ütközésének és a megyei lobbyszerkezetek nyomásgyakorlásának köszönhető, hasonlóan a francia esethez a magas regionális besorolásból kimaradt megyeszékhelyek elérték, hogy újabb központokat jelöljenek ki, így emelkedett a megyei jogú városok száma a későbbiekben 5-ről 19-re. Ezzel a program ugyanúgy sikertelenségre lett ítélve, mint francia elődje.
- Lyon, Marseille - Aix-en-Provence, Lille-RubaiX-Tourcoing-Tournai jelenleg Párizs és az Île-de-France Régió ellenpólusainak tekinthetők és megnövelték mind demográfiai mind gazdasági súlyukat a Francia térszerkezetben, ennek alapjait a pólusvárosok koncepció ideje alatt rakták le. Ugyanez sajnos nem mondható el Budapest és az ellenpólusként 1971-ben kijelölt magyar ellenpólusok esetében.
- A demográfiai és gazdasági súly nem volt elég sem Magyarországon sem Franciaország esetében a funkcionális ellenpólusok kialakulásához. Magyarországon a helyzet súlyosabb, mert az ellenpólusok kisebb népességűek, mint Franciaországban, ahol Lyon és Marseille, valamint a Lille-Roubaix-Tourcoing városegyüttes már ekkor is versenytársnak tekinthető a fővárossal szemben, míg Magyarországon Miskolc és Debrecen nem.
- Az 1970-es évek közepére felismerték, hogy a regionális egyenlőtlenségek mérsékléséhez nem elegendő csupán néhány ellenpólus kijelölése a fejlesztéseknek az egész francia városhálózat gerincét is érinteniük kell. Így a pólusprogram mérsékelt sikereinek hatására indítja be a DATAR a „közepes nagyságú városok” programot. Ezen a program a francia városhálózat 20 000 és 100 000 főnyi lakosságú középvárosait célozta. Ezt az irányt veszi fel bő 15 éves késéssel a magyar területfejlesztés is az OTK 1985-ös módosításával.
- Ezzel majdnem egy időben az „új városok” program is elindul, mely célja a francia nagyvárosi terekre nehezedő súly csökkentése Lille közelében Villeneuve d'Ascq, Lyon közelében L'Isle-d'Abeau, Marseille közelében Ouest Provence, Caen közelében Hérouville-Saint-Clair és Párizs közelében Cergy-Pontoise, Évry, Marne-la-Vallée, Sénart és Saint-Quentin-en-Yvelines.
- Az ellenpólusok politikája annak ellenére, hogy mindkét országban csekély sikereket hozott elvettette a pólusvárosként kiemelt városok fejlődésének magvait. A programok meghatározóak voltak mindkét ország esetében még akkor is, ha nem koronázta őket siker. Részsikereket sikerült ugyan elérni, ám a programok eredeti célkitűzéseiből azok kihirdetésekor várt eredményt nem.
- A programok utóhatásának tekinthető - és a két ország területfejlesztése szempontjából újabb párhuzam - a francia versenyképességi pólusok és a magyar pólusvárosok politikája, mely jelenleg az egyik meghatározó terület- és településfejlesztési fejlesztési irány mindkét országban.

Tézis 3: A tudományos összehasonlítás során megállapíthattuk, hogy Franciaországban jelenleg a régió az elsődleges területfejlesztési tércategória, így a regionalizáció sikeresnek tekinthető, míg Magyarországon nem talált táptalajt.

A tudományos összehasonlítás során megállapíthattuk, hogy Franciaországban jelenleg a régió az elsődleges területfejlesztési tércategória. A sikeres francia regionális rendszer azonban nem jöhetett volna létre a 80-as évek francia decentralizációja nélkül.

Franciaországban jelenleg a régióknak köszönhetően csökkentek a regionális különbségek, valamint hatékonyabbá vált a közigazgatás és a területfejlesztés. Magyarországon azonban nem talált táptalajt a regionalizáció, főleg az Európai Unió elvárásoknak megfelelően hoztak létre tervezési-statisztikai régiókat és azok nem értek el hasonló sikereket, mint francia társaik, sőt Magyarországon egy erőteljes szerepcsökkenésnek és „visszamegyésítésnek” lehetünk tanúi.

- A magyarországi regionalizáció jelenleg egy devolúciós fázisban van. Mivel Magyarországon hagyományos területi öngazgatáson alapuló régiókról nem beszélhetünk csak úgynevezett tervezési-statisztikai régiókról, a tényleges történelmi-gazdasági-társadalmi alapot nélkülöző magyar regionális rendszer az elmúlt 10 évben lassan elsorvadt. Jelenleg mind a területfejlesztésben mind a közigazgatásban Magyarországon a fő térkategória a megye, mely éppúgy, mint Franciaországban mély történelmi beágyazottsággal rendelkezik.
- A történelem során mindkét országban fontos szerepet töltött be a megye. Magyarország ezeréves államiságát végigkísérte és tulajdonképpen az állammal egyidős felépítmény. Franciaországban pedig, ahogy sok kutató fogalmaz a Forradalommal azonosítható, az egyenlőség elvén kialakított, de később az állam központi hatalmának áldozatul esett térkategória. A közigazgatás területén a Forradalom legfontosabb vívmánya. Éppen ezért a megyerendszer átalakítása mindkét országban fájdalmas feladatnak ígérkezett, hiszen nemcsak a funkcionalitás, a politikai akarat, de a hagyomány és a nosztalgikus érzések is befolyásolták a kérdés rendezését. A megye, mint a központi hatalom eszköze végigkísérte a két ország – Magyarország esetében egész, Franciaország esetében a Forradalom utáni modernkori – történetét, fontos szerepet töltött be az államok intézményrendszerében, a központi hatalom általános eszköze mind az államigazgatásban, mind a fejlesztéspolitikában. Azonban Franciaországban hatáskörei jelentős részét átadta a régióknak, míg Magyarországon ez a folyamat kezdetekor kiüresült, majd visszajára fordult a magyar régiók gyökértelessége és a politikai akarat hiánya következtében.
- Ha megfigyeljük a XIX.-XX. századot feltűnik egy jelenség, mely Magyarországon jelenleg is megfigyelhető, a megye és a régió közötti hezitálás a terület- és gazdaságfejlesztésben. Ezen folyamat Franciaországban a régió győzelmével ért véget, és már nem beszélnek visszamegyésítésről, míg Magyarországon nem kis mértékben politikai érdekek hatására visszatértek a megyerendszerhez és a régiót meghagyták egyszerű statisztikai kategóriaként. Hiába történik azonban meg a régiók lassú elsorvada, szükség lesz egy megyénél nagyobb térkategóriára a területi tervezésben, és talán gazdasági alapokon elindulva ez lehet majd egyfajta régió, esetleg a regionális területfejlesztési konzultációs fórum alapjain elindulva. Franciaország példája is mutatja, hogy a megye túl kis térkategória a gazdaságfejlesztésben és szükség van a francia „megyeközi konferenciákhoz” hasonló intézményekre, ez azonban, amint a francia történelmi példánk mutatja, nem elég hatékony fejlesztési eszköz és hatékonysága hosszútávon megkérdőjelezhető.
- Az előzőekben említettük a történelem és a megyerendszer kapcsolatát, mind Magyarországon mind Franciaországban van a megyéknek egyfajta nosztalgikus szerepük. Sokkal inkább érzi magát valaki hajdúságinak, szabolcsinak, vagy borsodinak, mint észak-alföldinek vagy észak-magyarországinak.
- A megye hosszú időn keresztül a gazdaságfejlesztés eszköze, de mindig jelen van a megyénél nagyobb térkategória – a régió, vagy nem régióknak nevezett, de tulajdonképpen hasonló szerepet betöltő egység – a gazdasági tervezésben, Magyarországon sok esetben csak papíron, míg Franciaországban, valós formában.

- A régió Franciaországban, mint a modern területfejlesztés eszköze és elősegítője jön létre, Magyarországon az Európai Unió hatására hoznak létre tervezési-statisztikai régiókat, melyek mára egyszerű statisztikai adatszolgáltató kategóriává süllyedtek vissza. Franciaországban azonban valódi területi közösségekké váltak saját költségvetéssel, választott képviselőtestülettel és fontos feladataik vannak a terület- és gazdaságfejlesztésben. Magyarországon ezeket a feladatokat más közigazgatási szinteken látják el.

Tézis 4: A DATAR Európában előzmények nélküli szervezet, a francia területfejlesztési rendszert egységesítő intézmény, hatékonyságában kimagasló, a területfejlesztésben egyedülálló, hasonló szervezet létrehozására Magyarországon nem volt lehetőség.

Franciaországban már az 1950-es években felismerték, hogyha nincsenek összefogva a területfejlesztés különböző szintjei és a különböző szintek működését nem koordinálják, akkor a területfejlesztés - legyen az bármilyen szintű bármilyen hatékony elképzelés - képtelen feladata hatékony ellátására (ld. '50-es évek kitelepítési akciói az Île-de-France régióból). Így 1963-ban Charles de Gaulle javaslatára létrehozták a DATAR-t, azaz a Területfejlesztési és Regionális Tevékenységet Irányító Központot. Magyarországon a szocialista tervutasításos rendszerben is figyelemmel kísérték Franciaország területi tervezését, a DATAR-hoz hasonló hatékonyságú szervezet létrehozására azonban nem került sor, működésére mégis példaként tekinthetünk.

- A DATAR a miniszterelnök közvetlen irányítása alá tartozó, minisztériumközi szerv, melyet kormánytól függően egy-egy minisztérium felügyel. A DATAR előkészíti, előrendíti és koordinálja az állam által folytatott területfejlesztési politikát, működését egy kettős cél vezeti, mely a regionális vonzerőt és a kohéziót hordozza magában. Működésének, célja minden területnek megadni a szükséges eszközöket egy fenntartható és kiegyensúlyozott fejlődéséhez a saját erőforrásaik felhasználásával
- A francia és a magyar területfejlesztés ügye is több minisztérium alá tartozik, Franciaországban a DATAR koordinálja az adott minisztériumok területfejlesztési feladatait és összehangolja a munkát. Így a DATAR szakembereit különböző minisztériumokból delegálják, ebből a szempontból a francia adminisztrációban egyedülálló szervezet, mivel minden területfejlesztésben érintett minisztérium képviselteti magát e szervezetben, emellett a DATAR a régiókban is jelen van. Magyarországon ilyen jelentőségű minisztériumközi szerv egyelőre nem jött létre.
- A modern területfejlesztés megjelenése Franciaországban egy párhuzamos intézményrendszert eredményezett. Az 1950-es években az Építésügyi és Urbanisztikai Minisztérium Területfejlesztési Igazgatósága és az Országos Tervhivatal is foglalkozott területfejlesztéssel, e kettősség a hatékonyság rovására ment így elhatározták, hogy egységesítik a területfejlesztés koordinációjáért felelős intézményrendszert, ekkor hozták létre a DATAR-t. A DATAR elsődleges feladata az volt, hogy összehangolja az addig meglehetősen szétszórtan működő területfejlesztéssel foglalkozó szereplők munkáját. Fontos szerepet vállalt 1963-ban a Párizs ellensúlyozására létrehozandó pólusvárosok kijelölésében és ettől fogva minden fontos állami területfejlesztési vállalkozásban.

Tézis 5: Mivel Magyarországon jelenleg hasonló helyzetben van, mint Franciaország az 1980-as években, valamint a magyar területfejlesztési

intézményrendszer francia alapra épül, jók az esélyei a francia módszerek magyarországi alkalmazhatóságának.

A francia módszerek s esetleges magyarországi alkalmazhatóságuk lehetőségétől jelentős eredményeket várhatunk. Mint az előzőekben láthattuk Magyarország esetében ugyanazt a 3 alap problémát találjuk, mint Franciaországnál. Mivel a két ország belső térszerkezeti problémái hasonlóak, izgalmas azt megvizsgálni, hogy Franciaország milyen válaszokat adott ezekre a problémákra különösen, hogy Franciaország már az 50'-es években megpróbálta őket orvosolni. A francia területfejlesztés, mint láttuk számos eszközt vetett be ezek mérséklésére és az első kísérletek óta eltelt idő majdnem háromszor annyi, mint amióta létezik modern magyar területfejlesztés, éppen ezért a francia próbálkozások, még ha sikertelenek voltak is, jó iránymutatások lehetnek a magyar problémák megoldására irányuló kísérletek számára.

- A központosított magyar államszervezet hasonló struktúrákat épített föl a területfejlesztésben és a regionalizáció folyamatában, mint a francia a decentralizációs törvények előtt. Franciaországban ezeket a struktúrákat már decentralizálták mind a területfejlesztésben, mind a regionális politikában. A regionális egyeztető fórum és a területfejlesztési célú önkormányzati társulás megfeleltethető a francia megyeközi konferenciák és a különböző francia önkormányzati társulásoknak. A megye jelentős területfejlesztési kompetenciái pedig a regionalizáció előtti francia megyék szerepkörét birtokolják. Meg kell azonban jegyezni, hogy Magyarországon sok esetben a regionális gondolkodás hiánya vezet oda, hogy bizonyos források felhasználási hatékonysága csökken azáltal, hogy nem a megoldást és a problémát legjobban kezelni tudó megfelelő területi szinten költik el a megszerzett forrásokat.
- A tervszerződés magyarországi alkalmazhatóságának lehetősége, igen nagy sikereket érhet el, mivel ez a keretszerződés, mint láthattuk jelentősen megnövelte Franciaországban a területfejlesztés és regionális politika hatékonyságát. Ha csak az állam és a régió között kötendő tervszerződés hatékonyságát vesszük figyelembe, e komplex tervezési módszer átvétele igen kedvező lehet Magyarország esetében. Még akkor is, ha nem regionális szinten, hanem megyei szinten kerülnek megkötésre, ám ehhez többek között elengedhetetlen a megyei gazdálkodási rendszer átalakítása úgy, hogy a megfelelő feladatokhoz megfelelő pénzeszközöket rendelnek hozzá. Meg kell azonban említenünk, hogy Franciaországban az állam fő partnere a területfejlesztésben a régió és nem a megye. Az esély a sikerre egy régiónál kisebb tércategória esetében kisebb, így idővel szükség lehet egy megfelelő pénzeszközökkel rendelkező megyénél nagyobb tércategória bevezetésére, akár területi közösségként vagy igazgatási kategóriaként, bár az is igaz, hogy Magyarország közigazgatási és területfejlesztési rendszere tércategóriák szempontjából épp ellenkező irányba tart, mint az a francia példa szerint a hatékonyság szempontjából kívánatos lenne. A tervszerződés ugyanakkor biztosítékot jelentenek az aláíró felek számára a szerződésben foglaltak betartására. Az állam számára a megyék által vállalt feladatok betartására a megyék és a szerződésekben szereplő önkormányzatok számára pedig a megfelelő pénzeszközök biztosítására jelentene biztosítékot. A tervszerződés ugyanakkor kormányzati ciklusok felett állnának, így kényszerítve együttműködésre a különböző kormányokat és választott képviselőtestületeket. A szerződések emellett közös állami-regionális vagy Magyarország esetében megyei finanszírozása és esetleg a magántőke bevonása új lehetőségeket nyithatna meg a területfejlesztésben, ahogy történt az Franciaország esetében. A francia példa azt is megmutatja, hogy a tervszerződés jól beilleszthetők az EU-s források felhasználásába is.

- A fenntartható területfejlesztés és a környezettudatos területfejlesztés a környezet védelme a Voynet törvény óta a francia területfejlesztés fontos eleme lett. Ennek jegyében törekszenek a fenntarthatóság és a regionális vonzerő növelésére, ez jelenleg már beépült a magyar területfejlesztési gyakorlatba. A versenyképességi pólusok politikája is a fenntartható területfejlesztés jegyében született. A versenyképességi pólusok politikájának magyarországi megfelelője pedig a magyar pólusprogram.
- Mint azt a területfejlesztés franciaországi történetéből láttuk a regionalizáció elsődleges kiváltó oka Franciaországban a területfejlesztés volt. Magyarországon is hasonló volt a helyzet a rendszerváltás után, ám hazánkban a megkezdett regionalizáció után a közelmúltban visszatértek a megyéhez. A francia területfejlesztésben jelenleg a hangsúly a regionális szinten van. Ennek segítségével a francia területfejlesztés jelentős eredményeket ért el az ország térszerkezetének átalakításában és az ország versenyképességének fokozásában, valamint a területi erőforrások újszerű hasznosításában, éppen ezért az ismertetett francia regionális rendszer magyar területfejlesztés számára értékes segítséget nyújthatott volna a régiók Európájába való átmenet elősegítésére.
- A francia módszereket hazánkban azonban, nem lehet teljes körűen alkalmazni. A magyarországi fejlesztéspolitika jelenleg egységes receptekre épül, és e fejlesztési elképzelések, a franciaországi tervezéshez képest, nem veszik kellő mértékben figyelembe a regionális különbségeket. Hiányzik a regionális szint önértékelő kompetenciája, mely Franciaország esetében a regionális tervdokumentumokban jelen van. Hogy a megyei szint képes lesz-e hasonló struktúrák kiépítésére Magyarországon, azt egyelőre nem lehet minden kétséget kizáróan eldönteni.

Tézis 6: Nord-pas-de-Calais Régió határon átnyúló kapcsolatokra támaszkodva sikeresen alkalmazkodott a területfejlesztés XXI. századi kihívásaihoz. A Lille - Rubaix – Tourcoing - Tournai Eurometropolisz világviszonylatban is új területfejlesztési eszköz sikeresnek bizonyult, segítségével Lille és a Lille-i Városi Tér sikeresen vette föl a versenyt az Île-de-France Régióval és Párizssal, valamint a belga oldal perifériális helyzetben lévő településeit is sikeresen egy élő gazdasági térséghez kapcsolta. Kutatásaim alapján úgy vélem, hogy Debrecennek és az Észak Alföldi Régióknak is jó esélyt kínálhat egy ilyen eurometropolisz kialakítása, mely a már megkezdett DebOra Eurometropolisz Projektben valósulhatna meg.

A Nord-Pas-de-Calais régióban még 1966-ban megalakult Lille Metropolisz Városközösség (Lille Métropole Communauté Urbaine) egy önkormányzatok közötti együttműködés, közintézmény státusban, mely Franciaországban az elsők között szerveződött meg városközösségként.

2010-es önkormányzati reform után átalakult a Lille Metropolisz Városközösséggé, mely az egyik alapja volt a Lille-Rubaix-Tourcoing-Tournai Eurometropolisznak.

A Nagy-Lille Agglomeráció Franciaország második legnagyobb gazdasági tere a főváros Nagy-Párizs után. Fejlődését részben a Lille Városközösségnek részben az itt kialakított eurometropolisznak köszönheti.

A Lille-Rubaix-Tourcoing-Tournai Eurometropolisz az első Európai Területi Együttműködési Csoportosulás. Létrejött a sok évre visszanyúló francia-belga együttműködésnek, a Lille Metropolisz Városközösség és a francia illetve a belga állam fogadókészségének köszönhető. Megalkotásakor a cél a francia-belga határon átnyúló együttműködés elmélyítése volt. Az eurometropolisz egy igen széleskörű együttműködés, melyben részt vesz a Lille Metropolisz

Városközösség, Nord megye, Nord-Pas-de-Calais Régió, a Francia Állam, Hainaut és Nyugat Flandria tartományok, valamint a Belga Állam és az eurometropoliszt alkotó 147 település. Ezért elmondható, hogy a határon átnyúló együttműködések legmagasabb és legjobban elmélyült formája jött így létre. Az eurometropolisz 3 533, 5 km²-en terül el, lakossága 2 100 000 fő. Feladatai a francia-belga határon átnyúló együttműködések erősítése, a területi koherencia kialakítása a határ két oldalán. A részt vevő önkormányzatokat célkitűzéseinek és stratégiáinak támogatása, koordinálása, megvalósítása. Megkönnyíteni az eurometropolisz területén élők mindennapi életét.

Európa első ilyen kezdeményezése, mely a maga nemében egyedülálló, mivel most először történt meg a területfejlesztés és a határon átnyúló kapcsolatok történetében, hogy az együttműködésben részt vevő terület valamennyi hatósága és közössége részt vesz az együttműködésben a településektől a régiókon keresztül egészen az államig mindkét érintett ország területén. A területi összetartozás elvén szerveződik éppen ezért igen hatékony.

Ezért a nemzetközi együttműködések és a terület- és településfejlesztés legmagasabb szintű és leghatékonyabb eszközének tekinthető, mely a jelenlegi ismereteink alapján a leghatékonyabban valósítja meg a terület és településfejlesztés elsődleges célját, azaz a területen élő lakosság életkörülményeinek a javítását a felmerülő igények kielégítését és ezt ötvözi a határon átnyúló kezdeményezések előnyeivel.

Az Észak-alföldi Régió területén szintén megtalálható egy eurometropolisz kezdeményezés. Ennek egyik alapja a Kárpátok Eurorégió, melyből kiindulva létrejött a Bihar-Bihar Eurorégió, mely együttműködésből később megszületett a magyar-román, Debrecen-Nagyvárad Eurometropolisz kialakításának ötlete.

Az Eurometropolisz alapjai a francia-belga esethez hasonlóan jók. A két határmenti megye és a két megyeszékhely kapcsolatai hagyományosan jók, ugyanakkor a francia-belga helyzethez hasonlóan a határ mindkét oldalán megvan a közös nyelv, mely annak ellenére is fontos összekötő kapocs, hogy az említett terület kétnyelvű, ahogyan az eurometropoliszok is azok.

Mindkét megyeszékhely specializáltsága és egymástól való kis távolságuk valamint a területen található sűrű településhálózat jó alapot ad egy Eurometropolisz létrehozására. Jelenleg azonban sem a politikai helyzet sem az infrastruktúra fejlettsége nem kielégítő fejlettségű.

A területnek tudományos-oktatási, gazdasági, közlekedési, kulturális és idegenforgalmi szempontból célszerű együttműködni, mivel ezeken a területeken már létezik az együttműködés valamilyen formája. Emellett célszerű felhasználni a francia-belga eurometropolisz tapasztalatait az intézményi infrastruktúra illetve a gazdasági együttműködés területén, melyek az eurometropoliszok alapját képezik.

Megfontolandó egy Debreceni Városközösség létrehozása, mely összehangolja az agglomeráció településeinek fejlesztési feladatait, akár egy területfejlesztési célú önkormányzati társulás keretein belül is.

A kutatás legfontosabb eredményei és gyakorlati hasznosíthatósága:

Franciaország a XX. században levetkőzte a hagyományos központosított államszervezetből adódó a területfejlesztést és a regionalizációt is mélyen érintő problémáit és átalakult egy viszonylag decentralizált és regionalizált állammá. Ezt a decentralizációt leginkább a területfejlesztés és a területi tervezés indukálta, az első regionalizálási törekvések igaz, hogy katonai védelmi jellegűek voltak, ám nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy a fő mozgatórugó a későbbiekben a gazdasági fejlesztés és ezen keresztül maga a területfejlesztés területi tervezés volt. Így a francia államszervezet és közigazgatási rendszer átalakulásának, átalakításának indukálója volt a XX. században. A két ország hagyományos centralizáltsága a történelem folyamán mindvégig megvolt, de

Franciaország a XX. század első negyedében a regionalizálás útjára lépett, ezzel párhuzamosan jelent meg a modern területfejlesztés, mint gazdaságfejlesztési eszköz. Ez a folyamat Magyarországon csak az 90-es években indult meg és akadozva haladt, jelenleg a megyék megerősítésével teljesen le is állt. A központi hatalom fejlődése és kapcsolata a két állam gazdaságával, valamint a területfejlesztéssel egyértelműen hasonló a két ország esetében. A kérdés jellegéből adódóan ez természetesen nem meglepő.

Franciaországban néhány kutató már most úgy gondolja, hogy a jelenlegi régióhatárok nem megfelelőek az ország hatékony működéséhez és mindenképpen módosítani kellene azokat, így csökkentve a régiók számát, hatékonyabbá téve azok működését. A közelmúltban kibontakozott pénzügyi világgazdasági válság átmenetileg konzerválta a problémát, ám a vita tovább folyik a szakma szempontjából.

Franciaországban több pólusprogram és a decentralizáció vívmányainak köszönhetően jelenleg több regionális nagyváros, például Lyon, Marseille, Lille a főváros Párizs ellenpólusává vált, és ha csak részben is, de sikeresen ellensúlyozza azt. Magyarország esetében ilyen súlypontnövekedésről nem beszélhetünk. A két kiválasztott régió esetében fontos hasonlóság. A Franciaországban már egy ideje működő Lille-Rubais-Tourcoing-Tournai városi tér eurometropolisszá alakulása, valamint az Észak-Alföldi Régió esetében a most éledező Debrecen-Nagyvárad eurometropolisz a DebOra Projekt beindítása, mely együttműködések a területfejlesztés és a határon átnyúló együttműködés új, minden eddiginél magasabb szintű formái. Franciaországban és Magyarországon, mint azt a területfejlesztés története alapján láthattuk fontos szerepet tölthettek be a regionális kutatások a regionális illetve az országos tervezésben. Ez Franciaországban jelenleg is így van, a kutatások összehangolásáért és megfelelő felhasználásáért a DATAR felelős. Magyarország esetében azonban a központi kormányzat befolyásoló szerepe jelenleg erősebb, mint Franciaországban, így a kutatásokat az egyes szakterületek felelősei hozzák meg, tehát nincs meg a megfelelő hatékonyságú koordináció.

Kutatásaim során bebizonyosodott, hogy Franciaországban jelentős eredményeket csak akkor sikerült elérni a térszerkezeti problémák megoldásában, amikor az állam hajlandó volt lemondani bizonyos kompetenciákról és megindította a decentralizációt. Igaz, ez a decentralizáció igazi francia-utas decentralizáció volt, mégis hatékonysága kézzel fogható. A regionalizáció betetőzésével olyan területfejlesztési energiák szabadultak föl, melyekről egy centralizált államban nem is álmodhattak. A régiók területi közösséggé válásával a tervszerződések addig nem látott hatékonyságú eszközökké váltak a terület és gazdaságfejlesztésben. A régiók saját bevételeik lévén képesek voltak valódi alulról jövő kezdeményezéseket létrehozni és támogatni, érdekeiket hatékonyan képviselni és segíteni a regionális tervekben is. Az egykori egyensúlyteremtő központok ma Párizs ellenpólusaiként funkcionálnak és jelentősen csökkentették a regionális különbségeket.

A francia módszerek sikeresen, de legalábbis a francia eredményekhez mérhető határfokkal alkalmazhatók Magyarország esetében is, lévén hasonló térszerkezeti problémái vannak egy hasonló világgazdasági helyzetben, ezekre hasonló válaszokat adhat és sikerrel veheti a XXI. század területfejlesztési kihívásait.

Nord-pas-de-Calais Régió valamint a Lille-Rubais-Tourcoing-Tournai Eurometropolisz sikeres példájának megismerése lehetővé teszi az ott alkalmazott

módszerek későbbi az Észak-Alföldi Régióban való alkalmazását és ennek köszönhetően új dimenziók nyíltak meg mind a régió mind a DebOra Eurometropolisz Projekt fejlesztésében és kiteljesítésében.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a két ország között jelentős szemléletbeli különbségek is vannak. Ez nem csak az eltérő történelmi, kulturális fejlődésnek, de a gazdasági fejlettségnek a természeti adottságok jobb kihasználásának és az Európai Unión belüli eltérő szerepnek is köszönhető. A fentiek fényében hagyományos gazdasági összehasonlításuk nem lett volna szerencsés. Ám mint láttuk hasonló közigazgatási rendszerüknek - itt elsősorban a jelentős hagyományokkal rendelkező megyerendszerről van szó -, a történelem során az állam túlélését is biztosító centralizált államszervezetüknek, a főváros túlzott társadalmi-gazdasági súlyának, illetve a területfejlesztés rendszer hasonlóságainak köszönhetően jól összehasonlíthatóvá váltak.

Összegzésként elmondható, hogy Franciaországban a regionalizáció elősegítője a XX. század közepén a területfejlesztés volt, mivel a megyék területfejlesztési lehetőségei már meghaladták a megyei keretet és szükség volt azok kibővítésére. De a DATAR és a francia területfejlesztés intézményrendszere sem tudott volna sikereket elérni egy jól szervezett, a kor igényeinek (és nem az Európai Unió elvárásainak) megfelelő régiórendszer nélkül. A regionalizáció és a területfejlesztés ebben az időben jobban, mint azelőtt és azután bármikor, kölcsönösen formálja egymást. Ez a kettősség a francia régiókat egészen az 1980-as évekig elkísérte, akkor ugyanis gazdaságfejlesztő szerepük mellé jelentős kompetenciákat kaptak mind a központi kormányzattól, mind a megyéktől.

A dolgozat központi célkitűzése miszerint vannak hasonlóságok a francia és a magyar területfejlesztés között a fenti hipotézisek illetve a dolgozat egésze szempontjából bebizonyosodott. Nemcsak a hasonló térszerkezeti problémák, a megyerendszer hasonló fontossága mutatható ki, hanem a regionális szint megjelenése a központi hatalom állandó gyámkodása mellett illetve a területfejlesztés és intézményrendszerének párhuzamosságai is.

Magyarország számára e hasonlóságok és maga az összehasonlítás is azt jelenti, hogy érdemes az ország jövőbeli fejlesztési döntéseinél figyelembe venni a Franciaországi tapasztalatokat, illetőleg keresni a párhuzamokat a két ország területfejlesztési kérdéseiben, hiszen ezen összehasonlítások támpontot adhatnak a felmerülő problémák kezelésére illetőleg azok megoldására is, így hozzájárulva Magyarország fejlődéséhez.

5. Francia nyelvű összefoglaló / Sommaire français

Tőkés Tibor: A francia és a magyar területfejlesztés összehasonlító vizsgálata - Területfejlesztés és regionalizáció Franciaország és Magyarország példáján / Tibor Tőkés: La comparaison de l'aménagement du territoire français et hongrois - aménagement du territoire et regionalisation à l'exemple de la France et de la Hongrie

Les objectifs de la recherche

Mon premier objectif, ou la question fondamentale de ma thèse: Quel est le message d'aménagement du territoire français pour l'aménagement du territoire hongrois? Et quelles sont les différences et les ressemblances entre les deux pays concernant la pratique d'aménagement du territoire; du système d'aménagement du territoire et la politique régionale qui le détermine; et le système territoriale –aux niveaux macroregional, regional, et local dans le passé et le présent en observant le futur - qui vient les activités énumeraient.

Quel est le message d'aménagement du territoire et d'aménagement urbain français et le système régional français fonctionnant pour l'aménagement du territoire hongrois? C'est-à-dire: la comparaison d'aménagement du territoire français et hongrois en présentant d'une façon générale et par des exemples concrètes. Comment appliquer les expériences françaises à la Hongrie en ce qui concerne d'aménagement du territoire; et comment on peut appliquer les méthodes françaises dans la pratique d'aménagement du territoire hongrois.

Mon objectif en perspective: représenter les méthodes françaises qu'on n'a pas appliqué jusqu'aujourd'hui en Hongrie, l'analyse des possibilités de l'application de ces méthodes dans le système d'aménagement du territoire hongrois de cette façon en donnant de l'aide pour la politique régionale et l'aménagement du territoire hongrois dans l'avenir – évidemment à la base des expériences françaises.

Lors de la première partie de ma recherche je pose la question: Pourquoi la France?

Mais si nous observons bien l'histoire d'aménagement du territoire français au XXème siècle; et les relations complexes entre la régionalisation et le système d'état , l'aménagement du territoire, et la politique régionale; alors la réponse est faite.

Car la France du XXème siècle a abandonné ses problèmes-concernant l'aménagement du territoire et de la régionalisation- qui remontait au système d'état centralisé traditionnel et il a été transformé en un état décentralisé et régionalisé.

Cette décentralisation a été induite par l'aménagement du territoire et par la planification régionale. Les premières démarches pour la régionalisation venaient de la défense nationale et les stratégies militaires mais parmi les principales causes il faut mentionner le développement économique et la planification territoriale et l'aménagement du territoire.

De cette façon c'était, le premier moteur de la transformation du système d'état et de l'administration française du XXème siècle.

Il existait auparavant une centralisation traditionnelle dans les deux pays lors de l'histoire, mais la France a mis en chemin la décentralisation dans la première partie du XXème siècle et parallèlement de ce phénomène on peut voir l'apparition d'aménagement du territoire moderne. La centralisation des deux pays persistait pendant leur histoire.

Ce phénomène ne commençait en l'Hongrie que pendant les années '90 et ne progressait que lentement et avançait d'un moyen saccadé.

Naturellement l'aménagement du territoire moderne était présent en Hongrie depuis les années 1950 mais la situation était pareille en France, ce n'était qu'un moyen de développement de l'économie.

Comme en Hongrie nous ne pourrions pas parler de vraies régions qui fonctionnent à la base de la municipalité régionale, mais on pourrait trouver des régions planification et statistique. Lors des derniers dix ans le système régional hongrois a déperissé étant donné qu'il n'y avait pas de bases socio-économiques communes.

Actuellement tant dans le département la principale catégorie spatiale que dans l'administration et l'aménagement du territoire en Hongrie comme en France encore jusqu'aux années '80 et –qui a d'importantes bases historiques dans tous les deux pays.

Tous les deux pays ont – comme caractère commun – un système d'état et un système territorial centralisé et une base importante du département qui sert d'appui à l'utilisation du pouvoir central

Dans tous les deux pays le département avait un rôle important au cours de l'histoire: La Hongrie a été accompagnée durant mille ans de son histoire de l'état et d'une structure contemporaine avec de l'état hongrois.

Et selon l'opinion de certains chercheurs français les départements peuvent s'identifier par la Révolution. L'acquis le plus important de la Révolution dans le domaine de l'administration en France sont les départements. Ce système était fondé sur la base de l'égalité mais après cette catégorie spatiale était sacrifiée au pouvoir central.

Par conséquent la réforme du système départemental était problématique dans tous les deux pays. La fonctionnalité, le pouvoir et vouloir politique, la tradition, et les sens nostalgiques ont influencé la régularisation du problème.

Le département comme moyen du pouvoir central accompagnait l'histoire des deux pays, en Hongrie depuis des premières années en France de la Révolution. On avait un moyen important de pouvoir central dans l'administration et aussi dans la politique de développement. Mais en France les départements ont offert une grande partie de ses compétences aux régions, mais en Hongrie ce processus depuis son début a été vidé et après l'a fait un contre-fil grâce aux régions hongroises n'ayant pas de racines dans l'histoire de la Hongrie et il n'ont pas le vouloir politique non plus. Le département pendant longtemps avait le moyen du développement économique, mais la région ou la plus grande catégorie spatiale que le département qui n'a pas nommé région – était présent parallèlement dans la planification économique en France comme une forme pratique et réelle mais en Hongrie une forme théorique. Si on observe les XIX.-XXème siècles il nous apparaît un phénomène qu'on peut trouver en Hongrie contemporaine aussi: une fluctuation entre le département et la région dans le développement économique et aménagement du territoire concernant les compétences. En France ce processus était achevé par la victoire de la région et aujourd'hui on ne parle pas de la redépartementalisation. Mais la Hongrie, grâce aux intérêts politiques retournait au système départemental et la région retrogradait à une catégorie statistique simple. C'est en vain que se passe le déperissement des régions en Hongrie, on aurait besoin d'une catégorie spatiale plus grande que le département dans la planification territoriale. Et peut-

être ce serait la région à la base de l'économie. Comme l'exemple français que nous montre, le département est une catégorie trop petite dans le développement du territoire et aurait besoin d'une catégorie plus grande, ce serait pareille aux conférences interdépartementales françaises qui existaient dans la première partie du XXème siècle. Mais selon l'exemple que l'histoire française nous présente, ces conférences n'auraient pas assez d'efficacité. Au préalable on mentionnait le contact entre l'histoire et le système départemental, en France et en Hongrie aussi le département a un rôle nostalgique. Les gens se sentent à «hajdusagienne» «szabolcsienne» ou «borsodienne» que région « nord-planienne».

Selon l'opinion de plusieurs chercheurs français, les frontières contemporaines des régions françaises sont ne'ont pas été capables au fonctionnement efficace de la France et pour cette efficacité on devrait les modifier en diminuant ainsi le nombre des régions en augmentant l'efficacité de ses fonctions. La crise fiscale mondiale actuelle a conservé le problème, mais la discussion continue entre les chercheurs.

Une autre question intéressante est le contact entre le système d'état, le pouvoir central, et l'aménagement du territoire.

L'évolution et contact du pouvoir central avec l'économie et l'aménagement du territoire des deux états ressemblent formellement au cas de deux pays. Selon le caractère de la question ce n'est pas étonnant.

J'ai fait la comparaison sur le niveau des pays (NUTS I) et sur le niveau régional (NUTS II) j'ai choisi deux régions concernant tous les deux pays.

En cas de la Hongrie la région examinée est la région Nord-Plain Hongrie, en cas de la France j'ai choisi la région Nord-Pas-de-Calais

Je m'occupe de la dichotomie capitale-champagne, cette enquête est indispensable pour la découverte et pour la diminution des inégalités du système spatial et des disparités régionales car le règlement de ces problèmes sont les premiers objectifs de l'aménagement du territoire et la politique régionale dans tous les deux pays.

Dans le choix les deux régions étaient un rôle important la transformation de l'aire urbaine Lille-Rubaix-Tourcoing-Tournai à eurométropole fonctionnant et la fondation de l'eurométropole Debrecen-Oradea/Nagyvárad/ une coopération entre Debrecen et Oradea/Nagyvárad/ c'est le Projet Eurométropole DebOra. Ce type de coopération est le plus haut niveau de l'aménagement du territoire et de coopérations transfrontalières.

Lors de ma recherche je voudrais présenter les objectifs suivants:

- 1.) Je voudrais faire connaître à la base du passé historique les causes de la formation de l'état centralisé et le système territorial centralisé. [L'HISTOIRE]
- 2.) La comparaison de l'aménagement du territoire français et hongrois du point de vue des derniers 50 ans: comment l'aménagement du territoire diminuait l'importance de la capitale dans le système territorial des deux pays et comment dissoudait/modérait les différences territoriales et comment il dissoudait le système territorial monocentral. Les relations entre les deux régions de la capitale, la capitale et les autres centres régionaux comment ils dissoudaient les différences du système territorial? [Espace(Système territoriale)]
- 3.) Comment on a réussi de trouver une catégorie territoriale idéale et utilisable dans la planification territoriale? Et comment le département déterminait le système territoriale

des deux pays aujourd'hui et autrefois. [ESPACE (CATÉGORIE TERRITORIALE)] (, DÉPARTEMENT vs RÉGION)

- 4.) Peut-on adapter les expériences français ou non dans la politique régionale hongroise dans le système de l'aménagement du territoire hongrois. Et de quelle façon peut-on les utiliser pour la dissolution des problèmes territoriales hongrois et dans la transformation du système de l'aménagement du territoire hongrois. [EXPERIENCES] (Contrats de plan, DATAR)
- 5.) L'un des objectifs c'est la représentation de certain essai réussi d'adaptation d'un pôle d'équilibre et d'une territoire périphérique. Est-ce qu'une coopération transfrontalier régional peut avoir du succès dans le rattrapage des territoires périphériques. Est-ce que des coopérations transfrontaliers et l'aménagement du territoire serait le comble de l'eurométropole en tant que la possibilité de l'aménagement du territoire pour le développement économique dans le cas de la Region Nord-Plan (Hongrie) et la Region Nord-Pas-de-Calais (France). Est-ce que les régions pourraient devenir contrepôles, pôles des compétitivité régionaux contre la capitale.

Les hypothèses de la recherche:

Pour l'accomplissement de ces objectifs je voudrais faire les recherches suivantes/

1a.) Étudier les unités territoriales de l'aménagement du territoire. (espace national, regional, local).

Hypothèse 1: Selon de mes recherches précédentes je suppose que dans les deux pays examinés, on a des analogies de l'évolution de structure d'état centralisé et du système territorial

Hypothèse 2: D'après mes recherches et mes expériences je suppose que la France était parmi les premiers pays voulant diminuer le système territorial monocentral, et la Hongrie envisageait comme exemple ces essais et essayait les adopter

Hypothèse 3: Dans tous les deux pays –au XIXème -XXème siècles le système départemental étaient la base de l'administration. Puis pendant les dernières décennies tous les deux pays tendait à trouver une unité idéale et efficace dans l'aménagement du territoire et développement du territoire. Je voudrais examiner pourquoi la régionalisation de la France a connu un tel succès et par contre quelles sont les causes de l'échec de la régionalisation hongroise.

Hypothèse 4: je suppose que la DATAR est une institution qui n'a pas d'antécédent en Europe et en Hongrie. Mais et il a influencé l'aménagement du territoire hongrois.

Hypothèse 5: Comment les expériences françaises étaient appliquées dans l'aménagement du territoire hongroise et en quelle mesure il nous est utilisable et nous est offre de possibilité pour la diminution des déséquilibres du système territoire hongrois.

Hypothèse 6: En traitant la bibliographie internationale et française j'aurais voulu prouver que un contrepôle ou une territoire périphérique à la base de coopération transfrontalier aurait-il du succès au point de vue l'aménagement du territoire ?- Lors de mes recherches j'examinais la réussite dans ce domaine en observant la région Nord-pas-de-Calais (Eurométropole Lille-Rubais-Tourcoing-Tournai), - La question la plus importante: comment on pourrait appliquer ses résultats dans la situation de la région Nord-Plaine Hongrie et à Debrecen.

Méthodologie de la thèse - Les méthodes utilisées à la recherche et leurs applications pratiques.

Au point de vue la méthodologie la thèse est une recherche comparative. C'est l'analyse comparative de la politique régionale et l'aménagement du territoire français et hongrois. Dans le cas de la France c'est la période à partir des années 20 du XXème siècle jusqu'à nos jours. Dans le cas de la Hongrie c'est la présentation des événements des 50-60 années passées. Les deux pays examinés et les régions choisis se sont confrontés à-peu-près des mêmes problèmes à cause de la système territorial, l'histoire et le fort pouvoir central. Dans certains cas on a reagi de la même façon aux problèmes- dans d'autres cas les réponses étaient différentes. Comme en France l'aménagement du territoire moderne précède celui de la Hongrie de plus de 20 années les succès de méthode et les meilleures expériences peuvent être exemplaires pour la Hongrie. Ainsi j'ai fait ces comparaisons avec un décalage de 20-30 ans. Dans certains cas ces problèmes ne rendent pas possibles ces décalages qu sur le niveau historique. Lors de mes recherches j'ai utilisé des documentations de la DATAR et la VATI-TEIR et les données statistiques de la KSH et l'INSEE.

Les résultats de recherche et les conclusions

Mon objectif dans ma thèse est de prouver qu'il y a un parallélisme, il existe une évolution comparable entre les deux pays au point de vue de l'histoire et les manières de l'aménagement du territoire, et du système l'aménagement du territoire français influençant l'aménagement du territoire et politique régionale hongrois. Pour cet objectif je m'occupais de l'histoire et des manières de l'aménagement du territoire français et hongrois. Et j'ai fait la comparaison de deux pays pour je prouver mes hypothèses.

Lors de mes recherches je prouvais qu'il y a des analogies, et des ressemblances dans l'évolution et dans l'histoire des deux pays concernant l'aménagement du territoire et politique régionale.

Le perspectif de ma thèse est de représenter les moyens encore non appliqués dans l'aménagement du territoire et politique régional hongrois

Selon mes recherches les 6 hypothèses prouvent les thèses suivantes:

Thèse 1: Lors de ma recherches les présomptions se sont vérifiées à la base de l'analyse de l'histoire que les causes des centralisations des deux pays sont pareils et les problèmes des systèmes territoriales- systèmes territoriales monocentrales, les inégalités territoriales- ont les mêmes causes. Notamment, l'évolution historique des deux pays, et le fort pouvoir centrale qui vient de cette évolution, l'autre cause importante l'absence des sources suffisants étaient

Le fort pouvoir central -en France et en Hongrie

La survivance de la France au cours de l'histoire est due à la forte concentration du pouvoir politique et du système d'État. On pouvait trouver les territoires des minorités nationales situation périphérique dans tous les deux pays. Le pouvoir centrale de nos jours est fort en Hongrie et cet état est fort semblable à la situation française d'avant la décentralisation.

Le système étatique monocentrale est l'élément de l'administration et l'aménagement du territoire français dès les premiers temps. On peut trouver cet élément dans le système hongrois aussi. En France le système territorial centralisé de l'Ancien Régime était transformé à un système décentralisé et à la base est une égalité créée par la Révolution, mais grâce aux Jacobins et Bonaparte Napoléon ce système était recentralisé. Cette centralisation est déterminée des pays jusqu'à des années 1980, mais dès les premières décennies du XXème siècle on a cherché les possibilités de décentralisation et régionalisation. En Hongrie lors du féodalisme après la période Habsbourgeoise et puis le temps de Autriche-Hongrie la centralisation était déterminable. Après le Traité de Trianon cette centralisation était plus marquée au point de vue du système territorial et lors de l'époque socialiste restait forte jusqu'au changement du système politique. La différence fondamentale entre les deux pays qu'aujourd'hui la France est un pays décentralisé et régionalisé mais la Hongrie est considérée comme un pays centralisé au point de vue du système de l'administration et l'aménagement du territoire. Le système territorial des deux pays montre plusieurs ressemblances. En Hongrie pendant les années 1950 on peut s'occuper des mêmes problèmes qui existent en France.

Selon l'opinion de certains chercheurs la survie de la France au cours de l'histoire est due à la forte concentration du pouvoir politique et du système d'Etat. Au cours de ma recherche je m'occupe de ressemblances de trois domaines entre les deux pays: la concentration du pouvoir d'Etat central dès l'origine jusqu'à nos jours, le rôle important des départements dans le système territorial et l'administration, et le monocentral système territorial. Dès l'origine le fort pouvoir central est la propre qualité de la France. L'Etat français a été organisé autour de la Comté Île de France par les premiers rois français. Au cours l'expansion territoriale postérieure on devait intégrer les nouvelles territoires. L'intégration territoriale on pouvait fonctionner avec la tutelle, avec le maintien ; un fort pouvoir central. Jusqu'à la fin d'Ancien Régime ce pouvoir central est resté assez massif. La Révolution annule la Monarchie et on voudra faire un nouveau système administratif. La base du nouveau système administrative étaient des départements. L'origine de ce système était l'autonomie mais grâce à plusieurs influences intérieurs et extérieurs et leur effets est devenu un modèle centralisé. Les Jacobins avaient commencé la centralisation du système départemental et c'est Bonaparte Napoléon qui l'a achevé. Ce système administratif demeurait jusqu'au décentralisation dans années 1980. La réforme de l'Etat a réformé toutes les collectivités territoriales. Dès que les années 1980 les régions ont joué un rôle plus en plus important de système administratif français. Jusqu'à cette époque les régions n'avaient que les compétences et les fonctions dans le domaine du développement économique. Les régions, par les lois de décentralisation (et après la première élection régionale en 1986) ont reçu les mêmes droits que les autres collectivités territoriales et sont devenues des vraies collectivités territoriales.

Mais leur rôle et leurs compétences dans le domaine de l'aménagement du territoire se sont affermis sous cette époque (par le contrat des plans entre l'Etat et les régions). On peut mentionner la politique de l'Union Européenne qui considère les régions comme les moyens et la base de l'aménagement du territoire et de développement territorial.

Dans le cas de la Hongrie la situation est pareille. Quant à l'Etat hongrois on a fondé le pouvoir royal fort et ce pouvoir a été organisé autour d'un centre de la Royaume Hongroise. La base de système territorial et administratif hongrois : ce le département. Le système départemental hongrois est contemporaine de l'Etat hongrois. La base du pouvoir royal et représentation du roi au niveau territorial était le département au cours de l'Histoire. Il faut savoir que le territoire de l'Etat hongrois au cours des siècles change systématiquement. Dès le Moyen Age, jusqu'au traité de Trianon, l'Etat Hongrois avait un plus grand territoire, qu'aujourd'hui et la composition nationale et

plus varié qu'aujourd'hui. Sous l'occupation turque le pays a été divisé en trois parties (Un territoire occupé, un royaume hongrois, et un grand-principauté transylvanie-hongrois). Cette situation a favorisé le régionalisme et à l'identité locale surtout au cas de Transylvanie. Dans l'ère de Habsbourgeois on a essayé de réorganiser le pays autour de Vienne mais Budapest est resté le seul centre de région du Bassin Carpates.

De l'ère le Dualisme l'Autriche-Hongrois Budapest est devenu le plus importante centre de la Hongrie et le plus importante et le seul grand ville de la Bassin Carpates. Son importance dans le Bassin Carpates est et était plus grande que son concurrent Vienne.

On peut dire qu'avant la Première Guerre Mondiale les deux pays se rassemblaient beaucoup et sont facilement ressemblables. La centralisation de la Hongrie avait le même niveau qu'en France. En Hongrie il y a eu un centre nationale, Budapest, jusqu'à la décentralisation; en France Paris était dans la même situation. Tous les deux pays ont organisé un centre et pour ce centre ils n'avaient pas encore des conterpôles et toutes les deux capitale avaient et ont un très grande gravité démographique et économique que son environnement (Autre parties du pays). La base du système administratif de tous les deux pays était le département, et les régions historiques n'avait pas grand importance. (On pouvait trouver les territoires des minorités nationales situation périphérique dans tous les deux pays). Dans tous les deux pays la capitale était évoluée et les territoriales périphériques et les territoriales frontières étaient sous-développés et on peut divisé une grande région évoluée et sous-développée. La capitale était le plus évoluée dans tous le pays à tous les niveaux.

Après la Première Guerre Mondiale, la Hongrie se trouve dans une nouvelle situation. La superficie du pays a diminué: de 324 411 km² à 93 030 km². La Hongrie a perdu le 2/3 du territoire national et 64 % son population. (La population du pays a diminué de 20 837 000 personnes à 7 516 000 personnes). On a crée une pays homogène national et dans les pays voisin sont resté une grand minorité nationale hongroise. Après la Première Guerre Mondiale le territoire hongrois, le bassin Carpatin, a été divisé dans des états différents (en 1922 il y avait un seul vrai état national: la royaume Hongrois {~96% hongrois}). Dans cette situation, l'importance de la capitale est plus augmenté que pendant l'époque d'avant guerre, entre les deux guerres mondiales. Le premier but de la politique hongroise était la révision territoriale. Cela a gardé le même système départemental qu'il y avait avant la guerre mondiale. Après la Deuxième Guerre Mondiale, dans l'époque socialiste, toutes le choses et les décisions ont servi les développement économique et industriel. Cela a déterminé toutes les décisions qui concernaient l'aménagement du territoire. Parallèlement peut mentionner que le pouvoir politique est resté centralisé et le système départemental a servi ce pouvoir politique. Le rôle des départements reste très important jusqu'aux années 1990 et on peut dire jusqu'à nos jours. Mais la plus grand partie de l'influence de L'Union Européenne on a fondé des regions avec des competances dans le domaine du developpement économiques aménagement du territoire et de developpement territoire. Le pouvoir centrale de nos jours est fort en Hongrie et cet état ressemble beacoup à la situation francaise avant la decentralisation.

Les expériences pour la transformation du sytème territoire avait du succès en France. Mais en Hongrie il n'y a pas des vouloir pour cette transformation. Les problèmes du sytème territoriales ont des ressemblances entre les deux pays. Le système hongrois - pareil au système français- a trois grands problèmes. La capitale avait un plus grand poids démographique et elle était plus développée que les villes de campagne de tous les points des vues. Il n'y a pas des vrais conterpôles et de villes régionaux, plusieurs territoires entre les frontières ont perdu leur centre local (ce problème est né après le contrat de Trianon: les pays voisins ont reçu la ville mais les territoires qui étaient attachés sont restés en Hongrie). Les territoires ouest nord-ouest sont plus développés que les territoires

est sud-est et nord-est. Le trois grands problèmes du système hongrois sont toujours vivants.

- *Le problème capital-campagne*: Tout les deux pays ont un problème: la trop grande gravité de la capitale au point de vue démographique et économique aussi. Tous les deux pays ont essayé de créer les contrepôles les métropoles équilibre de manière variée.
- *Le problème centre et périphérie*: Ce problème remonte à l'histoire et à la géographie des deux pays, mais les causes sont les mêmes. Ces causes sont le pouvoir central fort et la concentration du pouvoir économique dans le territoires centraux, et les inégalités entre des territoires central et périphérique dans le pays.
- *Le problème nord est-sud ouest en France et le problème ouest nord-ouest/ est en Hongrie*: Les causes de ces problème sont pareils- ce dernier problème en France peut être expliqué par l'expansion du pays et les territoires des minorités nationales et l'affaiblissement du pouvoir central à plus situé plus loin du centre. En Hongrie on peut expliquer par la situation et la déterminalisation géographique, le concours entre Budapest et Wien, le Traité de Trianon, et la transformation économique dans le changement du système politique.

Thèse 2: Le premières démarches pour resoudre le sytème territorial monocentrale passé en France lors de l'histoire et en Hongrie- cet essai servait de modèle à son programme de pôles en 1971

Entre les ressemblances du système territoriale et l'aménagement du territoire français le point le plus important est la question des contrepôles. Cette question est très remarquable et il y avait plusieurs programmes de contrepole lors de l'histoire de l'aménagement du territoire des deux pays

Il serait très intéressant de s'occuper du système territoriale hongrois avant et après la Première Guerre Mondiale parce que le territoire du pays a diminué fortement après la Contrat de Trianon. Cet événement fortement influencé les fonctions territoriales et l'a transformé presque tous les cas. Avant la première guerre mondial la superficie de Royaume Hongrois était 324 411 km² sa population était 20 837 000 personnes, la partie la capitale de cette population était 880 000 personnes et la population de deuxième ville hongroise était près de 100 000 personnes. Pendant la Monarchie de l'Autriche-Hongrie la rivalité des deux capitales, Vienne et Budapest, ont déterminé le système du territoire hongrois, le réseau des villes et le développement des villes, système économique... ect. Pendant ce temps on observe le développement dynamique de Budapest. Autrefois, comme aujourd'hui, Budapest a été la plus importante partie du réseau des villes, du réseau des territoires et du système économique hongrois.

En dépit de cette rivalité, jusqu'au premiers 20 ans du XXème siècle, s'est formé une ceinture des villes régionales autour de Budapest (ceinture des villes centre-régionales: Pozsony/Bratislava/, Kassa/Košice/, Nagyvárad/Oradea/, Kolozsvár/Cluj-Napoca/, Temesvár/Timișoara/, Szabadka/Subotica/, Újvidék/Novi-Sad/). Au cours de cette époque la base de l'administration royale hongroise était le département royale. On a commencé à former des centres régionaux.

Mais cette évolution naturelle a été annulé par la Première Guerre Mondiale et le contrat de Trianon. Le pays a perdu son cercle des villes régionales des centres régionales qui pourraient équilibrer la capitale dans l'avenir. Plusieurs des ces villes se trouvaient dans une situation périphérique entre les nouvelles frontières dans leurs nouveau pays. Dans cette situation, l'importance de la capitale est augmenté plus que pendant l'époque avant la guerre. Après 1920 la plus grande partie de la ceinture des villes régionales et des villes moyennes s'est située hors des

nouvelles frontières. Mais les rôles de Győr, Miskolc, Debrecen, Szeged, Pécs se sont fortifiés entre les nouvelles frontières. En plus une nouvelle ceinture des villes régionales est commencée à se former. Mais le rôle de Budapest a accru dans ce territoire national tronqué (la population de Budapest à 1920 comptait le 12% de la population complète: 930 000 d'habitants, la deuxième ville hongroise à ce temps était Szeged avec 119 000 d'habitants) Après la IIème Guerre Mondiale a commencé un court période démocratique, et après le régime socialiste. Le réseau de villes et la structure des villes actuelles montre des influences de l'aménagement urbain socialiste. Dans les années 1950 le régime socialiste a classifié les villes du point de vue de la planification et a proposé de créer 70 agglomérations (villes et villages). Pendant les années 1960 a commencé la dépopulation des petits villages des campagnes. Le premier but de la planification du territoire était de développer et de créer des ceintures de grandes villes et de minimiser la croissance de Budapest. Dans cette époque il y avait une nouvelle politique territoriale, une nouvelle conception sur l'aménagement territorial et la volonté de décentralisation du réseau de villes hongroises. Il y avait un plan mais il n'y avait pas beaucoup de résultats dans le domaine du rééquilibrage des territoires.

Ce plan c'était la Conception Nationale du Développement du Réseau de Villes. Le Contrat OTK est édité en 1971 (OTK - Országos Településhálózat-fejlesztési Koncepció). Cette conception a déterminé le système territorial et le développement urbain hongrois pour les 25 ans suivants. Dans cette conception sont indiqués les pôles de rééquilibrage contre Budapest (ces cinq pôles étaient : Debrecen, Miskolc, Szeged, Pécs, Győr). En même temps à cause de l'égalité et le rééquilibrage économique de territoire l'industrialisation de Budapest est diminué (comme Paris, dans les années '60) et implantait de l'industrie des pôles de rééquilibrages. C'est une tendance internationale. La première partie de l'époque socialiste était caractérisée d'un type de développement urbain de type soviétique. La directive primaire considérait que le moteur du développement régional était le développement de l'industrie lourde. Pendant ce temps dans les territoires industrielles et les zones riches en ressources naturelles plusieurs nouvelles villes sont nées. On était nommé des ces villes nouvelles à villes socialistes (par exemple les territoires des collines et des basses montagnes : Les Basses Montagnes du Nord, Les Basses Montagnes de la Transdanubie).

Ces villes ont été construites d'après les exigences de l'économie dirigée par la production de l'industrie lourde. Naturellement ils étaient construits suivant le type soviétique. Ces villes ont aujourd'hui de grands problèmes environnementaux, sont très polluées et ils ont plusieurs problèmes structurales (leur plus grand problème c'est qu'ils changent le type de la structure économique et leur milieu. Le but final c'est toujours un nouveau structure économique). La dernière ville socialiste a été construite à la fin des années '60 la branche d'industrie qui dominait c'était l'industrie de pétrole et pétrochimie et non plus l'industrie de la métallurgie (il s'agit de Leninváros/Ville de Lénin/, qui aujourd'hui est nommée Tiszaújváros/Nouvelle Ville de Tisza/)

On a déterminé les catégories pour les villes, et les localités. Le plan prévoyait le développement des structures urbaines jusqu'au 2000, et était basé sur le modèle hiérarchique des places centrales. Neuf catégories hiérarchiques avaient ainsi été établies, le rang étant déterminé par les fonctions du centre pour sa région. En fait, seulement les centres les plus importants ont reçu des financements, et le résultat a été la croissance des grandes villes d'une part, et la dépopulation des villages de l'autre. Dans l'année 1980 a été modifié la version de la loi OTK du 1971.

Le plan aurait créé 130 pôles locaux, ces villes devrait se répartir sur tout le territoire hongrois. Leur mission aurait été d'assurer certains services, notamment les services publics aux localités d'alentours (ça compterait 3000 localités).

Après l'année 1985 le OTK a été aboli. Dans la même année on a promulguée une nouvelle loi, mais l'importance de cette loi était moindre. En 1985, un nouveau plan prévoyait de remédier cet état des choses, en favorisant le développement rural.

Le résultat positive de la conception de l'OTK était qu'à la fin des années 1980 s'est formé la base du réseau de villes hongroises (ce réseau compte 150 villes). On a créé le type des villes au statut départemental. La première idée c'était de créer 5 pôles pour le rééquilibrage des territoires (l'idée originale est née dans les années 1950), ces pôles auraient été les villes à statut départemental. Mais enfin on a créé 18 villes au statut départemental en conséquence d'une décision politique à l'arrière fond duquel se trouvait le mécontentement des chefs-lieux des départements qui sont restés dehors ces pôles de rééquilibrage. Et l'idée d'origine qu'on aurait créé les villes régionaux est perdu. Après l'époque socialiste la nouvelle république Hongroise a commencé à construire un nouveau système territorial sur la base de l'administration socialiste. Mais la première démarche ne passe qu'à la fin du 1999. En 1999 on a construit un système régional sous les influences de l'union européenne et de l'intégration européenne. On a divisé la Hongrie en 7 régions. Les régions sont composées des départements (Loi XCII/1999). Elles n'ont pas reçu une personnalité juridique et elles n'ont pas les mêmes droits que les départements. Elles ont servi seulement à l'aménagement du territoire, la planification économique, la planification territoriale et aux buts statistiques.

Par conséquent les régions voudraient créer les villes des pôles (Debrecen, Miskolc, Szeged, Pécs, Győr). Mais maintenant ce projet est dans une phase à élaborer. De nos jours la population de la capitale est 1 702 297 personnes, Budapest une vraie grande ville européenne, la population totale de la Hongrie est 10 028 000 personnes. Le 20% de la population a vécu dans l'agglomération de la capitale. La seconde ville hongroise est Debrecen sa population est 208 000 personnes c'est à dire 10% la population de l'aire urbaine de la capitale.

La population de tous les cinq villes des pôles ensemble est près de la moitié de la population de l'agglomération de Budapest. Du point de vue économique de Budapest a une grande gravité d'économique on peut dire que il y a Budapest et le puszta* hongrois. *(.*Le nom hongroise pour le plan avec végétation gazon le type de « steppe » avec climat sec comme un désert).* En Hongrie hors de divergence de la capitale-campagne il y a une autre divergence dans le système territoriale ce la divergence entre des territoires/régions ouest et territoires/régions est,nord-est. Si nous tirerions une ligne entre Balassagyarmat et Békéscsaba cette ligne diviserait deux différentes parties le pays au point de vue le développement territoires: Une partie évoluée c'est la partie ouest et une partie sous-développée c'est la partie est, nord-est.

En 1960 entre Paris et la campagne française il y avait la même relation que entre Budapest et la campagne hongroise. C'est-à-dire, la capitale était un très important centre administratif, économique, politique du système territorial du pays. Au niveau démographique la capitale compte une très haute pourcentage de la population entière. Elles prédominaient tous les domaines de la vie en comparaison avec le reste du pays.

Par contre les centres régionaux sont plus petits que la capitale et ils n'ont pas grande importance. La gravité de la capitale rayonne sur tout le pays, sur toutes les autres villes.

Jean-François Gravier a nommé ce phénomène en France « Paris et le désert français » et on peut utiliser, avec une petite modification, la même expression pour décrire la relation entre Budapest et la campagne hongroise: Budapest et le puszta hongroise. (Le précise traduction hongroise de l'expression « Paris et le désert français » l'équivalent « Budapest et le puszta hongroise »). Dans la France des années 1950, il y avait une grande parité de territoire déséquilibré (la capitale contre la campagne, des territoires nord-est contre des territoires sud-ouest). Au nord-est de la ligne de Le Havre-Marseille il y avait des territoires riches et industrialisés, au sud-ouest de cette ligne les territoires étaient pauvres et provinciales. Le niveau de vie du territoire nord-est était le double, même le triple du territoire sud-ouest. Maintenant, merci à de succès de politique régionale et d'aménagement du territoire français la situation a changé. Mais aujourd'hui il y a toujours une grande gravité de Paris et les régions nord-est sont un peu plus évoluées que les autres.

Au cours des années '60 on a déterminé une nouvelle politique de développement. Le devoir de cette nouvelle politique c'était de mettre l'espace française en équilibre. On a déterminé d'abord 8 pôles équilibrations et après 5 en plus. Ces pôles fonctionnent à nos jours comme les contre-pôles de l'aire Parisien. Ses effets positifs on peut les remarquer autour et loin de ses environnements et du système régional et économique française.

En France la population complèt est 65 073 482 le population d'aire parisien est 12 067 000 ce pareile á la proportion entre la population de l'agglomeration de la capitale et la population complèt du pays que le cas de la Hongrie. La, deuxième ville de France: Marseille son aire urbaine a 1 623 720 habitant ce près le 10% la population de l'aire urbaine de la capitale.

- La DATAR en 1963 indique les 8 contrepôle de Paris. Ce sont: Bordeaux, Lille, Lyon, Marseille, Nancy-Metz, Nantes, Strasbourg. Mais en 1967 indique autre 5 contrepôles Dijon, Clermond Ferrand, Rouen, Limosges, Montpellier. Cet démarche est dispersait les sources.
- En Hongrie en 1971 l'OTK a indiqué les villes contrepôles. Ce sont Miskolc, Debrecen, Szeged, Pécs, Győr sont sans succès est grâce aux intérêts politiques et le pouvoir départementale, ressemble à la situation françaises des villes qui n'ont pas reçu un rôle important voulant modifier le système. Enfin tous les chef-lieux départementaux ont reçu un rôle ville départementaux «contrepôle» ville.
- L'agglomération de Lyon, de Marseilles-Aix-en-Provence, de Lille-RubaiX-Tourcoing-Tournai peuvent être considerés comme contrepôles de Paris, ils agrandaient ses gravité ses population et ses importances dans le système territorial français. Mais les villes hongroises qui étaient en 1971 les contrepôles de Budapest ne peuvent pas considerés comme métropoles d'équilibres.
- La gravité démographique et économique ne suffisait pas pour la fondation comme de vrais contrepôles ni en France et ni en Hongrie. La situation est meilleure en France où les métroploes comme Lyon, Marseille et Lille-Roubaix-Tourcoing peuvent considerés comme contrepôle de la capitale, mais ce ne pas le cas des villes de Hongrie Miskolc, Debrecen.
- Dans les années 1970 en France on a identifié que la modification des l'inégalités régionales n'a pas assez d'indication de contrepôles, on a développé tous le réseau des villes françaises. La DATAR a commencé le programme des villes moyennes, après 15 ans l'OTK va suivre cette direction de développement en 1985 en Hongrie.
- En même temps on a commençait le programme de villes nouvelles et et nous pouvons trouver aussi trouver ce programme dans le système hongrois.
- La politique des contrepôles ne est pas grand succès dans tout les deux pays mais on a crée les bases du développement dans l'avenir.
- Un autre ressemblabnce entre le programmes des deux pays: le programme de pôles de villes et pôles de competitivé en France et en Hongrie aussi.

Thèse 3: Selon mes recherches je constate que la plus importante catégorie de l'aménagement du territoire est la région, la régionalisation français a du succès alors que la Hongrie n'en a pas.

En Hongrie, comme en France, il y a un très fort système départemental. Les départements français ont été créés par la Révolution. La base de la République, de l'administration française et le pouvoir central jusqu'à 1982 étaient les départements. En Hongrie la base de l'état depuis mille cent ans était le département. Le pays hongrois a construit les départements, les départements étaient la base de l'administration royale aussi. Après le Contrat de Trianon, le département est resté la base du royaume mais on peut trouver dans le nouvel pays national des départements tronqués, qui ont perdu ses chef-lieux parce que ces villes se retrouvent dans l'autre côté de la nouvelle frontière.

Pendant l'époque socialiste les départements ont servi le gouvernement central et étaient la base de l'administration hongroise. Ce rôle de départements est resté après l'époque socialiste aussi. La régionalisation est commencée avec La Troisième République Hongroise. Pendant les premières années des 1990 plusieurs plans pour la réforme de l'administration et de la structure de l'état hongrois ont été préparés. Enfin en 1999 on a fait un système régional qui a divisé l'état en 7 régions: à la base de ces régions il y avait les départements (loi XCII/1999). Mais les départements ont conservé tous ses droits. On a créé des régions et des villes régionales, mais on n'a pas donné les moyens économiques et politiques aux nouveaux régions.

En France il y a 26 régions, 22 dans la France métropolitaine. On peut diviser ces régions, en général, en 3-4 départements. La base des régions en France comme dans beaucoup de pays européens sont les départements et c'est la même comme en Hongrie. Les régions, par les lois de décentralisations ont obtenu les mêmes droits que les autres collectivités territoriales et sont devenues les vraies collectivités territoriales.

En Hongrie il y avait 7 régions, ces régions sont nées en conséquence de l'intégration européenne et de la réforme de l'administration hongroise. Les problèmes de la régionalisation en Hongrie sont les mêmes qu'étaient les problèmes français. Le rôle important de départements hongrois est resté après l'époque socialiste aussi. La régionalisation est commencée avec La Troisième République Hongroise. On a divisé la Hongrie en 7 régions. Les régions sont composées de départements (Loi XCII/1999). Elles n'ont pas reçu une personnalité juridique et elles n'ont pas les mêmes droits que les départements. Elles ont servi seulement à l'aménagement du territoire, la planification économique, la planification territoriale et aux objectifs statistiques.

La régionalisation Hongroise aujourd'hui est une phase de dévolution. Le pouvoir retourne vers les départements et les régions sont annulés ses formes juridiques. Maintenant la région en Hongrie une catégorie statistique.

Thèse 4: La DATAR un organisme sans précédent en France et en Europe, et il avait des influences directes de son fonctionnement pour l'institution de l'aménagement du territoire hongrois et ses expériences positives ont été appliqués dans la pratique hongroise.

En France dans les années 1950 connaissant que les niveaux de l'aménagement du territoire n'est pas synchronisés et les fonctions de ces niveaux n'est pas coordonnés le système ne peut pas faire ses obligations et ses missions.

En Hongrie ne peut pas fonder le même institution mais l'aménagement du territoire hongrois suivre les activités de la DATAR.

- La DATAR est un service de première ministre à une vocation interministérielle. Elle prépare et elle impulse et elle coordonne la politique d'aménagement du territoire français menées par l'Etat.
- L'enjeu étant aujourd'hui de donner à chaque territoire les moyens nécessaires à un développement durable et équilibré à partir de ses propres atouts.
- L'aménagement du territoire en France et en Hongrie aussi plusieurs ministères est l'affaire de plusieurs ministères, en France la DATAR pour coordonner les activités de ces

ministères. Datar est guidée par un double objectif d'attractivité et de cohésion porté en partenariat avec l'ensemble des acteurs de l'aménagement du territoire.

L'aménagement du territoire moderne en France avait un système double concernant la politique régionale dans le cadre du Ministre de Reconstruction et d'Urbanisme et la cadre de Commissariat Générale du Plan également. En 1963 la DATAR a reçu la mission de coordination le système d'aménagement du territoire. La DATAR a un rôle important dans le choix de contre-pôle de Paris.

Thèse 5: Aujourd'hui la Hongrie est dans la même situation que la France des années 1980. Et les bases du système l'aménagement du territoire hongrois sont d'origines françaises, ainsi que les manières françaises sont utilisables dans le cas des problèmes hongrois concernant l'aménagement du territoire

Nous espérons avoir beaucoup de résultats du l'application de manières françaises. Comme nous avons vu les trois problèmes fondamentaux sont les mêmes dans le cas des deux pays, nous devons voir que les bonnes réponses françaises sont utilisables concernant des problèmes du système territorial hongrois.

L'état hongrois a centralisé elle a fait les structures semblables que la France avant la décentralisation dans l'aménagement du territoires. En France ses structures étaient décentralisées. En Hongrie le forum paritaire régionale et la coopération municipal peut convenir à la commission interdépartementale et à plusieurs coopérations des communes françaises. En Hongrie les compétences forts des départements sont ressemblent aux compétences départementaux de la France d'avant la décentralisation territoriale. Mais en Hongrie plusieurs fois le manque de conception de la pensée régionale conduit à la diminution de l'efficacité de l'utilisation des sources.

L'utilisation des contrat des projets en Hongrie peut attendre beaucoup de succès, car ce type convention cadre à multiplié l'efficacité de l'aménagement du territoire. Le contrat est fondé entre l'Etat et région. Cette manière complexe serait très utile après avoir établi un contrat entre l'État et le département aussi.

Le développement durable joue un rôle très important dans l'aménagement du territoire français depuis le loi Voynet. La politique de pôles de compétitivité est née dans la cadre de développement du territoire durable. Les influences de cette politique peuvent être transformés en Hongrie dans les villes de pôles.

Comme nous avons vu à l'histoire de l'aménagement du territoire français la première cause de la régionalisation en France était l'aménagement du territoire. La situation ressemble beaucoup à celle de la Hongrie après le changement du système politique mais dans le passé récent la politique d'aménagement du territoire hongrois retournait vers les départements. Le niveau le plus important en France du niveau territorial est la niveau régional dans l'aménagement du territoire. Avec ce système d'aménagement du territoire français a beaucoup de succès concernant la question d'équilibre des inégalités territoriaux.

Les manières français ne sont pas utilisable dans tous les domaines. Car la politique de développement hongrois récent a basé sur les formules cohérents, et ces formules ne prennent pas assez d'importance aux intérêts régionales. La planification français

compte une très grande importance à l'intérêt régionale et est on peut trouver cette intérêt dans la documentation de la planification.

Thèse 6: Prendre appui sur les relations transfrontalières la région Nord-pas-de-Calais et Lille seraient un coup d'essai réussi au point de vue de l'aménagement du territoire et l'équilibrage de la capitale. Et les expériences de l'eurométropole Lille-Rubaix-Tourcoing-Tournai sont utilisables pour la réussite de l'eurométropole Debrecen-Oradea/Nagyvárad dans la Projet DebOra.

Le Lille Communauté Urbain était fondé en 1966 à Nord-Pas-de-Calais est une coopération entre les communautés. Après la réforme municipale de 2010 transforme le Lille Métropole Communauté Urbaine, et c'était une des bases de l'eurométropole Lille-Rubaix-Tourcoing-Tournai. L'agglomération Grand-Lille est la deuxième aire économique de la France. Le développement de la région est due à cette coopération et l'eurométropole Lille-Rubaix-Tourcoing-Tournai.

L'eurométropole Lille-Rubaix-Tourcoing-Tournai le première eurométropole.

La fondation de l'eurométropole est le résultat de la coopération transfrontalière franco-belge, qui a un base très large et une histoire très ancienne, et grâce à la fondation de la Lille Communauté Urbaine et à l'État Belge aussi.

L'objectif de l'eurométropole est l'approfondissement de la coopération transfrontalière. Ce type de coopération transfrontalière est de plus haut niveau la coopération territoriale et transfrontalière. Les participants de cette coopération: a Lille Métropole Communauté Urbain, le département du Nord, la Région Nord-Pas-de-Calais, l'État Français, Hainaut et Ouest-Flandre Région et l'État Belge et les 147 collectivité local qui a fondait l'eurométropole.

En Hongrie on peut trouver un Eurométropole: l'eurométropole Debrecen-Oradea. La base de cette eurométropole est l'eurorégion des Carpates et euroregion Bihar-Bihor.

Les bases de l'eurométropole sont favorables à la base de bilinguisme et à la coopération transfrontalier.

Il est intéressant un de se réaliser la fondation d'une Communauté Urbaine de Debrecen, qui coordine le développement régional et départementale à la base de coopération territoriale.

Les résultats les plus importants de la recherches et la conclusion:

De l'histoire aménagement du territoire moderne en France a commencé de la première partie du XXème siècle, dans cette époque les spécialistes français et les hommes politiques ont identifié que le problèmes économiques et les divergences de développement territoires ne pouvait résoudre que par une politique intervention nationale, cette pratique après a été nommer l'aménagement du territoire. Contrairement de la France en Hongrie l'aménagement du territoire moderne a commencé après le changement du système politique. La France a déjà passé la période de décentralisation et de la régionalisation que la Hongrie est en train de créer, la régionalisation à la française constitue donc un exemple intéressant et suivre, concernant la réforme de l'administration et l'aménagement du territoire. Dans cette partie je voudrais faire un ou deux chapitre ou

je voudrais représenter de l'histoire de l'aménagement du territoire français et hongrois et les fonctions de l'aménagement du territoire français et hongrois.

À la fin du XXème siècle la France se transformait en un État régionalisé et décentralisé. Cette décentralisation a induit l'aménagement du territoire et régional. Plus tard la première cause était le développement territorial et le développement régional. L'aménagement du territoire est une des causes de la transformation du système de l'état et la transformation du système territorial.

Plusieurs chercheurs en France ont pensé que le système territorial et régional en France ne est pas adéquat pour le développement équilibré et on devrait modifier ses frontières avec la modification de numéro de régions. À cause des problèmes économiques mondial aujourd'hui la question se sont conservés.

En France plusieurs métropole régional peuvent être considérer comme contrepôles de Paris grâce aux programmes et la décentralisation. Par exemple: Lille, Lyon, Marseille. En Hongrie nous ne pourrions pas parler cette phénomène. Dans les deux régions choisi je représentais l'exemple des deux eurométropoles- c'est le plus haut niveau de l'aménagement du territoire et la coopération transfrontaliers,- et la relation de l'UE concernant ce projet. L'exemple de la France déterminant pour le renforcement du projet hongrois, Projet DebOra. Les recherches régionales en France ont à rôle très important dans la planification régionale et l'aménagement du territoire. En France la DATAR est chargée des recherches et de la coordination de la politique sectoriels, mais en Hongrie il n'y a pas une coordination global dans ces recherches et les décisions sont prises par les charges de politique sectoriels. Le gouvernement hongrois a un rôle directif dans les grandes décisions concernant la politique régional et aménagement du territoire, plus que en France.

Lors de mes recherches j'ai prouvé que en France on a obtenu les résultats importantes à la question de l'aménagement du territoire quand l'État peut renoncer plusieurs compétences pour les régions et l'autre collectivités locaux et on a commencé la décentralisation territorial. C'était une décentralisation selon „manière française” mais a beaucoup de résultats. Les régions sont devenues vraiment des collectivités locales. Et grâce aux contrats du projet l'efficacité des régions sont multipliés depuis la décentralisation. Les contrepôles fonctionnent aujourd'hui comme les contrebalances de Paris. Selon mes recherches je prouvais que les manières françaises peuvent être applicables dans le cas de la Hongrie car je prouvais aussi que dans les deux pays il y a plusieurs ressemblances concernant le problème de aménagement du territoire.

L'objectif, central du thèse selon lequel il existe des ressemblances entre l'aménagement du territoire des deux pays, est prouvé dans les hypothèses et les observations présentés dans le dissertation.

Pour la Hongrie ces ressemblances et la comparaison entre les deux pays est remarquable ainsi qu'il vaut compter dans l'avenir sur les décisions les expériences françaises et trouver les parallèles dans les questions de l'aménagement du territoire des deux pays. Car ces comparaisons peuvent donner des réponses aux problèmes de l'avenir. Ainsi contribuer le développement fructueuse de la Hongrie.

Felhasznált és hivatkozott irodalom:

- ABLONCZY B. 2000: Teleki Pál - Válogatott politikai írások és beszédek. Osiris Kiadó, Budapest, p.565.
- AGG Z. 1993: A megyei tanácsoktól a köztársasági megbízottig. Comitatus. III./1., pp.37-43.
- AGG Z. 1993: Éljen a vármegye? Harcra készül az új megye! Comitatus. III./3., pp.5-7.
- AGG Z. 1994: Milyen funkciók és feladatok kerüljenek a megyei önkormányzatokhoz? Comitatus. IV./3., pp.1-7.
- AGG Z. 1993: Adalékok a közigazgatási középszint vitatott kérdéseire. Comitatus III./4. pp.30-43.
- AMAND-MADELIN, V. – MALIVERNEY, J. –MINNI, C. 1990: L'industrie se déplace vers l'ouest et le sud-ouest, In: economie et statistique, N°230. pp. 55-64.
- BABONAUX, Y. 1978: Les problèmes de l'aménagement du territoire en Hongrie. Acta Geographica –Societe de géographie-1978 oct 3e serie n° 36. pp.7-15.
- BAGUENARD, J. 1988: La décentralisation- Que sais-je? PUF, Paris, p.127.
- BALÁZS I. 1981: A régió fejlődése a francia közigazgatásban. Állam és Igazgatás. 1981/3., pp.465-472.
- BALÁZS I. 1982: A közigazgatási reform első lépései Franciaországban. Állam és Igazgatás 1982/12., pp.1100-1108.
- BALÁZS I. 1986: Változások és reformok a francia területi közigazgatásban 1982-1986 között. Állam és Igazgatás. 1986/7 pp.617-627.
- BALÁZS I. 1993: A megyei jogú városok működési tapasztalatai és továbbfejlesztési alternatívái. Comitatus, III./6., pp.3-7.
- BALESTE, M. 1986: L'economie française. Masson, Paris, p.305.
- BALOGH L. 1992: MEGYE-/más/KÉP/pen/-Comitatus. II./5., pp.24-27 - II./6., pp.12-17.
- BARACS D. 1981: Mitterrand-franciaországi változások. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, p. 230.
- BARANYI B. 2008: Észak-Alföld. A Kárpát-medence régiói 8. –MTA RKK - Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, p.515.
- BARANYI B. 2004: A határmentiség dimenziói. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, p.309.
- BARACS D. 1986: Társbérlet Párizsban. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, p.169.
- BARÁT M. 1994 (szerk): A magyar gazdaság vargabetűje. Aula Kiadó, Budapest, p546
- BARTA GY. 1992: Fordulóponton a magyar területfejlesztési politika, avagy szem elől veszítjük-e a francia mintát? Tér és Társadalom 6. 1992/1-2. pp. 17-36.
- BARTKE I. 1995: Területfejlesztés. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, p.276.
- BALOGH B.-KÓRÓDI J.-WIRTH GY.: Az Országos Településhálózat-fejlesztési Koncepció. Területi Statisztika, pp.233-247.
- BEAUJEU-GARNIER, J. 1969: La population française. Armand Colin, Paris, p.248.
- BÉKEFI O. 1994: A köztársasági megbízott, Comitatus IV./7., pp. 3-8.
- BELUSZKY P.-GÁL Z.-HAJDÚ Z.-MAJDÁN J.-NAGY M. 2005: Magyarország történeti földrajza I. kötet. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, p.462.
- BELUSZKY P.-GÁL Z.-HAJDÚ Z.-MAJDÁN J.-NAGY M. 2008: Magyarország történeti földrajza II. kötet. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, p.436.
- BELUSZKY P.-KOVÁCS Z.-OLESSÁK D. 2001: A terület-és településfejlesztés kézikönyve. Ceba kiadó, Váckisújfalu, p.423.
- BELUSZKY P. 1998: Budapest - nemzetközi város. Történeti Áttekintés. In: Glatz F.: Budapest-nemzetközi város. MTA, Budapest, p.251.
- BELUSZKY P. 1998: Az „Alföld-szindróma”eredete (vázlat). Tér és Társadalom. 1998. 2. évf. 4sz. pp. 3-28.
- BENKO, G. 1998: A regionális tudomány. Dialog Camppus, Pécs-Budapest, p.125.
- BENKO, G. 1992: Technológiai parkok és technopoliszok földrajza. MTA-RKK, Budapest, p.187.

- BENISCH A. 1938: Vármegyei határkiigazítások. Budapest p.9.
- BEREGI Z. 1993: A köztársasági megbízottól a megyei tanácsig? Comitatus. III./2., pp.44-51.
- BERSTEIN, S. - MILZA, P.: Histoire de la France au XXe siècle, t. II : 1930-1945, chap. 1 (« La crise économique et sociale en France (1930-1935) »). (partie 5 : La crise des finances publiques), Éditions Complexe, Paris, p.1400
- BŐHM A. 1988: A regionális politika esélyei. Tér és Társadalom III./3., pp.59-66.
- BRAUDEL, F. 2003: Franciaország identitása I. kötet. A tér és a történelem. Helikon Kiadó, Budapest, p.326.
- BRAUDEL, F. 2004: Franciaország identitása II kötet. Az emberek és a dolgok. Helikon Kiadó, Budapest, p.591.
- BULLA B. - MENDŐL T. 1999: A Kárpát Medence Földrajza. Lucidus Kiadó, Budapest, p.420
- CABANNE, C. 1984: Lexique de géographie humaine et économique. Dalloz Paris, p.432.
- CARMONA, M. 1975: Les plans d'aménagement de la région parisienne. In: Acta Geographica, 3e serie N°23, pp.15-46.
- CHATELAIN, A. 1951: La formation des populations urbaines françaises. A propos d'un ouvrage récent. In: Revue Géographie de Lyon. Vol 26. N°2, pp. 173-176.
- CHATELAIN, A. 1955: La repartition de la richesse des populations en France. In: Revue de Géographie de Lyon. N°4, pp.291-308.
- CHOLNOKY J. é.n: A föld és élete, világrészek, országok, emberek. Európa. I kötet. Franklin-Társulat, Budapest, p.738.
- CHOLNOKY J. é.n: A föld és élete, világrészek, országok, emberek. Magyarország Földrajza. VI kötet. Franklin-Társulat, Budapest, p.529.
- CLAUDIUS-PETIT, E. 1950: « Pour un plan national d'aménagement du territoire ». La Documentation française.
- COHEN, J. 2002: «Métropoles d'équilibre». Strates. Hors-serie. (<http://strates.revues.org/556>), pp.2-13.
- COTTOUR, C.-LELARGE, P.-MILAN O. 2008: Une brève histoire de l'aménagement de Paris et sa région. DREIF, Paris, p.132.
- CSATÁRI B. 1992: A területfejlesztésről és az Alföld-programról. Comitatus. II./10., pp.19-22.
- CSATÁRI B. - TÍMÁR J. 2002: Területfejlesztés, rendszerváltás és az Alföld. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, p.235.
- CSEH T. 1992: A megyei közigazgatás szervezete és hatásköre a tanácsrendszert megelőző időszakban (1870-1949). Comitatus, II./1-2., pp.100-103.
- CSIZMADIA A. 1976: A magyar közigazgatás fejlődése a 18. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig. Akadémiai Kiadó, Budapest, p.560.
- DAMANGEON, A. 1946: France economie et Humaine I-II. In: Vidal de la Blache et L. Gallois: Géographie Universelle: La France. Tome VI. Armand Colin, Paris, p.899.
- DAMANGEON, A. 1971: Les provinces françaises et le problème d'une réorganisation regionale. In: Acta Geographica, 3e serie n°6/n°8, pp.151-208.
- DAMANGEON, A. 1971: La formation de l'état français. In: Acta Geographica, 3e serie n°8, pp.217-238.
- DAMETTE, F. -SCHEIBLING, J. 1997: La France. Hachette, Paris, p 260
- DAMETTE, F. -SCHEIBLING, J. 2011 : Le territoire français: Permanences et mutations. Hachette Supérieur, Paris, p.270.
- DAYRIES, J.-J. ET M. 1982: La regionalisation- Que sais-je? PUF, Paris, p.126.
- DE FARCY, H. 1951: La repartition géographique des modes de faire valoir en France. In: Revue de géographie de Lyon. Vol.26 n°3. pp.229-241
- DE GAULLE, CH. 1980: Mémoires de guerre-L'appel 1940-1942. Librairie Plon, Paris, p. 434.
- DE GAULLE, CH. 1980: Mémoires de guerre-L'unité 1942-1944. Librairie Plon, Paris, p.497.

- DE GAULLE, CH. 1980: Mémoires de guerre-Le salut 1944-1946. Librairie Plon, Paris, p.531.
- DE MARTONNE, E. 1931: Europe Centrale. In: Vidal de la Blache et L. Gallois: Géographie Universelle. Tome IV. Armand Colin, Paris, p.845.
- DE ROO, P.: L'aménagement du territoire face à la question du peuplement urbain en France: d'une logique de répartition à une logique de qualification. Actes des colloques de l'AIDELF, Association Internationale des Démographes de Langue Française, Paris p.429-435
- DELMAS, C. 1963: l'Aménagement du territoire-Que sais-je? PUF, Paris, p.126.
- DELOUVRIER, P. 2003: L'aménagement de la région parisienne (1961-1969). Institut Delouvrier, Presses des Ponts et Chaussées, Paris, p.224
- DESSUS, G. 1949: Matériaux pour une Géographie volontaire de l'industrie française. Armand Colin, Paris, p178
- DUPONT, GERARD-FRANCOIS 2004: Les Regions et la regionalisation en France-Ellipses. Paris. pp. 1-170
- DUBY, G. 2006: Franciaország története I kötet –a kezdetektől a Bourbon restaurációig. Osiris, Budapest, p.856.
- DUBY, G. 2007: Franciaország története II kötet –az új idők 1852-től napjainkig. Osiris, Budapest, p.827.
- DUBY, G. (szerk). BEAUJEU-GARNIER, J. SONNEVILLE-BORDES, D. - ROUSSOT-LAROQUEM J. 1999 : Histoire de la France des origines á nos jours Larousse, coll. « Bibliothèque historique », Paris, p.1408
- DUBY, G. - MANDROU, R. 1968: HISTOIRE DE LA CIVILISATION FRANÇAISE. LIBRAIRIE ARMAND COLIN, PARIS, p.378
- DUBY, G. - MANDROU, R. 1975: A FRANCIA CIVILIZÁCIÓ EZER ÉVE. GONDOLAT, BUDAPEST, p.575
- ECKHARDT S. é.n.: A francia forradalom eszméi Magyarországon. Franklin Társulat, (1925), p.222.
- EKÉNÉ ZAMÁRDI I.2008: Demográfiai jellemzők. IN: BARANYI B. 2004: Észak-Alföld. A Kárpát-medence régiói 8. –MTA RKK - Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, pp.176-189.
- ENYEDI GY. 1996: Magyarország regionális fejlődése 2010-ig. Comitatus VI./2., pp.41-45.
- ERDŐSI F. - GÁL Z. - HRUBI L. - KOVÁCS T. - RAFFAY Z. 2002: A gazdaság-, a szolgáltatás- és az iparstruktúra területfejlesztési kérdései. In: Dövényi Z. - Hajdú Z.: A magyarországi Duna völgy területfejlesztési kérdései. MTA, Budapest, pp.383-494.
- ERDŐSI F. - GÁL Z. - HRUBI L. - KOVÁCS T. - RAFFAY Z. 2002: A magyarországi Duna menti térség településfejlesztési koncepciójának elemei. In: Dövényi Z. - Hajdú Z.: A magyarországi Duna völgy területfejlesztési kérdései. MTA, Budapest, pp.494-503.
- ESTIENNE, P. 1994: Les régions françaises I-II. Masson Geographie, Paris, p.271.
- ESZLÁRY, K. 1947: A közigazgatás területi reformjai. Városi szemle 1947/1-2, Budapest Székesfővárosi Irodalmi Intézet, Budapest, pp.93-116.
- ESZLÁRY K. – SIKÓ A. 1947: A magyar közigazgatás racionalizálásának főbb feladatai. Városi szemle 1947/3-4., Budapest Székesfővárosi Irodalmi Intézet, Budapest, pp.149-173.
- FABRE, J. 1991: Le développement des villes françaises de dimension européenne net les réseaux de villes. Conseil économique et social. Paris
- FALUVÉGI A. 1996: A regionális térszerkezet változásának jellemzői. Comitatus, VI./4. pp.3-15.
- FILEPNÉ NAGY É. 1996: Decentralizálódó területfejlesztés. Comitatus, VI./9., pp. 17-23.
- FONTAINE, F. 1990: Les métropoles régionales à la recherche de leurs points forts. In: Economie et statistique. n°230, Mars 1990. pp.17-30
- FONYÓ GY. 1976: Szemelvények a francia közigazgatásból. I, II. Állam és Igazgatás, 1976/6-7., pp.552-563, pp.627-635.
- GARNIER, J.: Les technopoles: des métropoles de déséquilibre? In: Quaderni. No 6. Hiver 88/89. Tél-ville. pp.91-98.
- GAZDAG F. 1996: Franciaország története 1945-1995. Zrínyi Kiadó, Budapest, p.293

- GÁRDONYI A. 1941: Széchenyi István szerepe Budapest fővárossá fejlesztésében. In: Budapest székesfőváros várostörténeti monográfiái 13. Tanulmányok Budapest Multjából IX. Budapest székesfőváros Kiadása, Budapest, pp. 1-31.
- GEORGES, P. 1961: Nécessité et difficulté d'une décentralisation industrielle en France. In: Annales de Géographie. t.70. n°377. pp.25-36.
- GEORGES, P. 1988: Organisation constitutionnelle et administrative de la France. Sirey, Paris, p.233.
- GIBIN-DELVALLET, B. 2004: Lille Métropole-Une eurométropole en devenir? In: Vingtième Siècle. revue d'histoire, 2004/1 n°81, p.69-80.
- GIRARDON, J. 2010: Politiques d'aménagement du territoire. Ellipses, Paris p.238
- GIRAUDOUX, J. 2007: A társadalom megmerevedése. In: Duby, G.: Franciaország története II kötet – az új idők 1852-től napjainkig. Osiris, pp. 263-272
- GISCARD D'ESTAING, V. 1992: Hatalom és élet. Európa Könyvkiadó, Budapest, p. 347.
- GLATZ F. 2002: Az Alföld-program indulása. In: Csatári Bálint-Tímár Judit: Területfejlesztés, rendszerváltás és az Alföld. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, pp. 11-29.
- GLATZ F. 1998: Budapest - nemzetközi város. MTA, Budapest, p. 251.
- GRASSELLI G. 1996: Az ipari park, mint a régió fejlesztési alternatívája. Comitatus, VI./7., pp. 3-19.
- GRAVIER, J.-F. 1964: L'aménagement du territoire et l'avenir des régions françaises. Flammarion, Paris, p. 336.
- GRAVIER, J.-F. 1972: Paris et le désert français en 1972. Flammarion, Paris, p. 284.
- GRAVIER, J.-F. 1970: La question régionale. Flammarion, Paris p. 233.
- GREFFE, X. 1992: La décentralisation. Editions la Découverte, Paris, p.119.
- GRUBER, A. 1996: La décentralisation et les institutions administratives. Armand Colin, Paris, p.620.
- GUIGOU, J.-L. 2000: Aménager la France 2020. Mettre les territoires en mouvement. La Documentation française. Paris, p.87.
- GUICHONNET, P. – RAFFESTIN, C. 1974: Géographie des frontières. Presses Universitaires de France, Paris, p.223.
- GÜNTHER B. 1992: Az önkormányzatok helyzete, különös figyelemmel a területi önkormányzatokra. Comitatus, II./8-9., pp.103-111.
- HAJDÚ Z. 2001: Magyarország közigazgatási földrajza. Dialóg Campus Kiadó, Budapest - Pécs p. 334.
- HAJDÚ Z. 1997: A tartományi közigazgatás kialakításának térproblémái Magyarországon. Comitatus VII./9., pp. 37-41.
- HAJDÚ Z. 1993: A magyar megyerendszer történeti területi fejlődésének sajátosságai. Comitatus. III./1., pp.56-62, III./2., pp.47-56.
- HALBWACHS, M. 1920: Les plans d'extension et d'aménagement de Paris avant le XIXe siècle. La vie urbaine, Paris. pp. 3-28.
- HARDI T. 2002: A Duna menti területek regionális különbségei együttműködési lehetőségei. In: Dövényi Z. - Hajdú Z.: A magyarországi Duna völgy területfejlesztési kérdései. MTA, Budapest, pp. 99-119.
- HARDI T. 2000: Új területi együttműködési forma Franciaországban: a pays-ek rendszere. In: Beszteri B. - Hervainé Szabó Gy.: Regionális és helyi együttműködési stratégiák. Konferenciakötet, Székesfehérvár, pp.132-142.
- HAUTREUX, J. - ROCHEFORT, M. 1963: Le niveau supérieur de l'armature urbaine française, Paris
- HAUTREUX, J. - ROCHEFORT, M. 1964: «Les métropoles et la fonction régionale dans l'armature urbaine française», In: Construction-Aménagement, n°17, p.38.
- HAUTREUX, J. - ROCHEFORT, M. 1965: Physionomie générale de l'armature urbaine française. In: Annales de Géographie, t.74, n°406. pp.660-677.

- HESSELN DE, R. 1780: De nouvelle Topographie ou Description détaillé de la France divisée par carrés uniformes, ouvrages utile à tous les citoyens et principalement aux Seigneurs, aux Propriétaires fonciers et aux Cultivateurs.
- HERMANN I. 1992: A vármegyék kialakulásától napjaink megyéjéig. Comitatus II/7. pp.42-46.
- HORVÁTH L. 1992: A területi politika elveiről, céljairól és feladatairól. Comitatus, II./1-2., pp.111-117.
- HORVÁTH GY. 1998: Európai Regionális Politika. Dialóg Campus, Budapest-Pécs, p.501.
- HORVÁTH GY. 1995: A magyar regionális politika erős és gyenge pontjai-Comitatus. V./7. pp.3-11.
- HORVÁTH GY. 1997: Decentralizáció–Partnerség–Regionalizmus. Comitatus VII./2. pp.5-12.
- HRUBI L. 1993: A középszint területfejlesztési funkciója. Comitatus. III./7-8., pp.22-39.
- HRUBI L. - KISS L. – KÓBOR GY. – KOVÁCS K. – SÜKÖSD F. – VADÁL I. 1993: Európába megy-e a megye? Előadások és hozzászólások az 1993. szeptember 29.-október 1.-i Harkányi konferencián. Baranya Megyei Közgyűlés, p.272.
- ILLÉS I. 2002: Nemzetközi regionális fejlesztési együttműködés a Duna-medencében. In: Dövényi Z. - Hajdú Z.: A magyarországi Duna völgy területfejlesztési kérdései. MTA, Budapest, pp.77-99.
- ILLÉS I. 1992: Kell-e és milyen "középső szint" a területfejlesztésben? Comitatus II./5. pp.13-19.
- JACQUET, N. 2005: 40 ans d'aménagement du territoire. 1963-2003. DATAR, p.19.
- JEAN, Y. – VANIER, M. 2010: La France aménager les territoires. Armand Colin, Paris, p.358.
- JOÓ R. 1988: Etnikumok és regionalizmus Nyugat-Európában. Gondolat, Budapest, p.222.
- JÓZSAI A. 2007: Regionális Politika I. - A hazai területfejlesztés és intézményrendszere. Budapest, p.277.
- JÓZSA F. 1992: Az önkormányzati reform és a megyei önkormányzat. Comitatus II./11., pp.23-26.
- JULIEN, P. 1995: La „métropolarisation” des actifs structure le territoire. In: Economie et statistique. N°290., pp.33-49.
- JULIEN, P. 1996: Spécificités des grandes villes de province. In: Economie et statistique. N°294-295, pp 137-152.
- KARSAI L. 1983: A nemzetiségi Kérdés Franciaországban. Kossuth, Budapest, p.165
- KESZLER G. 1996: az önkormányzati decentralizáció néhány finanszírozási aspektusa Franciaországban. Comitatus VI./11. pp.46-61.
- KŐSZEGFALVI GY. 2009: Területfejlesztés Magyarországon a rendszerváltás után. Imedias Kiadó, Budapest-Pécs, p.189.
- KOVACSICS J. 1950: Közigazgatás és népesség. Statisztikai Szemle I-II. pp.62-72.
- KOLOZSVÁRI V. – SZAMEL L. 1950: A járások területének rendezése. Állam és közigazgatás VI-VII. pp.451-465.
- LABASSE, J. 1965: Equipements tertiaires supérieurs et réseau urbain. Economie et Humanisme N°159, pp.
- LACOUR, C. –DELAMARRE, A. 2010: 40 ans d'aménagement du territoire. La documentation Française, Paris, p161.
- LACZKÓ L. 1996: Regionális folyamatok és befolyásolásuk lehetőségei. Comitatus III./5, pp.55-62.
- LAJUGIE, J. 1967: A regionális tervezés Franciaországban. Állam és Igazgatás 1967/9, pp.785-797
- LAJUGIE, J. 1985: Avant-Propos-Décentralisation et aménagement du territoire. In: Annuaire des collectivités locales, Tome 5., pp.1-7.
- LAKEHALL, M. 2000: Dictionnaire d'économie contemporaine. Vuibert, Paris, pp.735.
- LAUSCHER A. 1994: Megyével vagy anélkül? Comitatus IV./10., pp.43-52 - IV/11., pp.29-38.
- LIPIETZ, A. 2002: Szemben a megapoliszokkal: Az Île-de-France-i küzdelem. Tér és Társadalom. XVI./2., pp.129-161.
- LEFEBVRE, G. 1969: Napoléon. PUF, Paris, p.783.

- LEFÈBVRE, C. 2004: Párizs és a nagy nyugati agglomerációk: irányítási modellek összehasonlítása. (Paris et les grandes agglomérations occidentales: comparaison des modèles de gouvernance) Kézirat. Paris, p.81.
- LOINGER, G. 2006: Les pôles de compétitivité du point de vue de l'aménagement du territoire. In: Vie & sciences de l'entreprise, 2006/1 N° 170-171, pp.64-79.
- MANDEL M. 1993: A regionális politika működtetésének esélyei. Comitatus III./4., pp.3-8
- OOZUF- MARIGNIER, M.-V. 1992: A földrajztudósok és a regionalizáció Franciaországban (1870-1920). Atelier füzetek, L'Harmattan, Budapest, pp.173-183.
- MAROSI S. - SÁRFALVI B. 1970: Európa I. kötet. Gondolat, p.583.
- MERLIN, P. 2007: L'aménagement du territoire en France. La documentation Française. Paris, p.174.
- MERLIN, P. - CHOAY F. 2010: Dictionnaire de l'urbanisme et de l'aménagement. La documentation Française. Paris, p.843.
- METTAIS, J. 2007: A két világháború között. In Duby, G.: Franciaország története II kötet – Az új idők 1852-től napjainkig. Osiris, Budapest, pp.242-272.
- MEZŐ F. 2003: A politikai földrajz alapjai. Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, p.390.
- MENDÖL T. 1963: Általános Településföldrajz. Akadémiai Kiadó, Budapest, p.567
- MENDÖL T. 1932: Táj és ember. Kincsestár, Magyar szemle társaság, Budapest, p.79
- MICHEL, H. 1978: Pétain et le régime de Vichy- Que sais-je? PUF-Paris, p.127.
- MICHEL, M. 1977: Ville moyenne, ville-moyen. In: Annales de Géographie. t86, n°478. pp.661-685.
- MIQUEL, P. 1976: Histoire de la France I-II.. Fayard, Paris, p.315. – p.309.
- MIKLÓSSY E. 2004: Területi tervezés. Agroiinform Kiadó és Nyomda kft, Budapest, p.390.
- MIKLÓSSY E. 1996: Az új területfejlesztés működésének vázlata. Comitatus VI./9. pp.40-43.
- MIKLÓSSY E. 1994: Szubszidiaritás és tervezés. Comitatus IV./7., pp.9-17.
- MIKLÓSSY E. 1992: Új utakon a magyar regionális tervezés. Comitatus II./1-2, pp.11-21.
- MOLNÁR E. 2010: A magyar terület-és településfejlesztés intézményrendszere. In: SÜLI-ZAKAR I. 2010: A terület és településfejlesztés alapjai II. Dialog Campus, Budapest-Pécs, pp.325-327
- MONOD, J. 1995-1996: Vállalkozás és területfejlesztés. Falu Város Régió 1995/9-10, 1996/1- Francia Területfejlesztés Különszáma, pp.1-67.
- MONOD, J. – DE CASTELBAJAC, P. 2012: L'aménagement du territoire. PUF, Paris, p.127.
- MONTRICHER, N. 1995: L'amenagement du territoire. La Decouverte, Paris, pp.1-100.
- NAGY A. 2011: Az Országos Területfejlesztési Koncepció felülvizsgálatáról. In: Dr. Csapó T. - Dr. Kocsis Zs.: Az 1971. évi OTK és hatása a hazai településrendszerre. Savaria Press, Szombathely, pp.
- NAVRACSICS T. 1996: Regionalizmus Franciaországban. Comitatus VI./6. pp.39-45.
- NAVRACSICS T. 1996: Területi érdekképviselet a Kádár-korszakban I-II. Comitatus VI./10. pp.3-10, VI/11. pp.3-12.
- NEMES-NAGY J. 1991: Regionális politika új feltételek között. Tér és Társadalom 1991/1., pp.89-103
- NEMES-NAGY J. 1997: Javaslat a hazai nagyterületi térfelosztásra: Nyugat-Központ-Kelet. Comitatus VII./1., pp.42-47.
- NOIN, D. 1984: L'espace français. Collection U-Armand Colin, Paris, p.258.
- NOIN, D. 1996: La nouvelle Espace Française. Armand Collins. Paris, p.250.
- OLÁH M. 1998: Közeliítési módozatok a regionális identitás térbeliségének megajzolásához. Comitatus. VIII./2., pp.6-33.
- PARODI, M. 1981: Léconomie et la société française depuis 1945. Armand Colin, Paris, p.287

- PAPP I. 1997: A francia mezőgazdaság a XIX. században. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, p.289.
- PASQUIER, R. 2003: La régionalisation française revisitée: fédéralisme, mouvement régional et élites modernisatrices (1950-1964). In: Revue française de science politique, 53 année, n° 1., pp.101-125.
- PÁLNÉ KOVÁCS I. 1999: Regionális politika és közigazgatás. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, pp.282.
- PÁLNÉ KOVÁCS I. 1992: Területfejlesztés és önkormányzati középszint. Comitatus. II./10., pp.7-17.
- PÁLNÉ KOVÁCS I. 1993: Területi közigazgatás-szervezés és a dekoncentrált szervek. Comitatus. III./2., pp.4-16.
- PÁLNÉ KOVÁCS I. - HORVÁTH GY. 1993: A megyei önkormányzatok közigazgatási és területfejlesztési stratégiájának alapjai, Comitatus. III./1., pp.14-19., III./2., pp.22-27., III./3., pp.16-20.
- PERCZEL K.-GERLE GY 1966: Regionális tervezés és a magyar településhálózat. Akadémiai Kiadó, Budapest p.445
- PIERCY, P. 2010: La France – Le fait régionale. Hachette, Paris, p.287.
- PINCHEMEL, P. 1980: La France. Armand Collin, Paris, t. I-II. p. 326 - p.411.
- PINCHEMEL, P. 1952: L'aménagement du territoire. In: L'information géographique. Vol. 16 n°1., pp. 12-16.
- PITIÉ, J. 1977: Chronique Urbaine. In: Norrois. N°95, 1977. Juillet-Septembre. pp.431-461.
- PITTE J.- LAMOUR R.-P. 2002: 1903-1992. Père de l'aménagement de l'espace et du territoire en France. Fayard, Paris.374
- PRICE, R.: Franciaország története. Maecenas Könyvkiadó, Budapest, p.376.
- PRINCZ GY. 1942: Magyarország Földrajza. Renaissance Kiadó, Budapest, p.272.
- PRINCZ GY. - CHOLNOKY J. - GR. TELEKI P. - BARTUCZ L. é.n.: Magyar föld, magyar faj I-IV kötet. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, p.394, p.442, p.494, p.509.
- PRÓBÁLD F.2000: Európa regionális földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, p.580.
- POUNDS, N.-G. 2005: Európa történeti Földrajza. Osiris, Budapest, p.532.
- POUVREAU, B. 2003: «La politique d'aménagement du territoire d'Eugène Claudius-Petit», Vingtième Siècle. Revue d'histoire, 2003/3 no 79, pp. 43-52.
- PUMAIN, D. - SAINT-JULIEN, T. 1976: Fonctions et hiérarchie des villes françaises. In: Annales de Géographie., t.85, n°470. pp.385-440.
- RECHNITZER J. 1998: Területi Stratégiák. Dialóg Campus, Budapest-Pécs, p.348.
- RECHNITZER J. 2002: A Bécs-Pozsony-Győr-Budapest innovációs tengely és a magyar területfejlesztési koncepciók. In: Dövényi Z. - Hajdú Z.: A magyarországi Duna völgy területfejlesztési kérdései. MTA, Budapest, pp.119-139.
- REVEL, J. 1992: A départementek kialakulása. Atelier füzetek, L'Harmattan. Budapest, pp.159-171.
- ROBIC, M.-C. 1989: Métropole/Métropole. Les géographes et les métropoles d'équilibre. Strates 4, Hors-serie, 1989. mai (<http://strates.revues.org/4432>), pp.2-16.
- ROCHFORT, M. 2002: «Les notions de réseau urbaine et d'armature urbaine», Strates, Hors-serie, 2002 mai, (<http://strates.revues.org/512>), pp.2-10.
- ROCHFORT, M. 2002: «Des métropoles d'équilibre aux métropoles aujourd'hui», Strates, Hors-serie, 2002 mai. (<http://strates.revues.org/515>), pp.2-5.
- ROMEUF, J. 1958: L'économie planifiée-Que sais-je? PUF, Paris, p.128.
- RUTTKAY É. 1994: Gazdasági zónák - mítosz vagy tényleges lehetőség a területfejlesztésben. Comitatus. IV./7., pp.18-29.
- RUTTKAY É. 1995: Határok, határmentiség, regionális politika. Comitatus. V./12. pp. 23-33.
- SALGÓ L. 1972: De Gaulle diplomáciája. Kossuth Könyvkiadó, Budapest p.250.

- SCHNETZLER, J. 1967: Le chemin de fer et l'espace français. In: Revue de Géographie de Lyon. Vol. 42 n°1. pp.81-118.
- SIPOS K. 1993: A regionalizmus történeti és jogi aspektusai. MTA Állam és Jogtudományi Intézete kiadványa, Budapest, p.137.
- SOBOUL, A. 1961: A francia forradalom története. Kossuth Kiadó, Budapest, p.617.
- SOBOUL, A. 1973: Népi mozgalom és forradalmi kormány Franciaországban 1793-94. Kossuth Kiadó, Budapest, p.434.
- SZABÓ M. 2005: A francia decentralizáció a 2003-as reformok tükrében. In: Mező I.-Wiener Gy.: Regionalizmus és önkormányzatiság. Gondolat-DE-AJK. Budapest, pp.155-176.
- SZAKÁL GY. 1992: A regionális fejlődés. Comitatus II./1-2., pp.7-10
- SZABÓ P. 1994: A területfejlesztés feladatai, Comitatus. IV./8-9. pp.
- SZEGVÁRI P. 2006: Abszurdisztán vagy csodaország? A területfejlesztés hazai eszköz és intézményrendszerének kialakulása. Falu-város-régió 1., pp. 49-57.
- SZEMPLÉR T. 2003: Franciaország az integráció által megőrzött nagyhatalom. In: Az európai regionális politika. Osiris, Budapest, pp.183-223.
- SZIGETI E. 2000: Területfejlesztés, terület- és településrendezés. Egyetemi Jegyzet, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, Államigazgatási Főiskolai Kar, Budapest, p.110.
- SÜLI-ZAKAR I. 2003: A terület és településfejlesztés alapjai. Dialog Campus, Budapest-Pécs, p.471.
- SÜLI-ZAKAR I. 2010: A terület és településfejlesztés alapjai II. Dialog Campus, Budapest-Pécs, p.511.
- SÜLI-ZAKAR I. 1994: Debrecen, a regionális központ. In: Süli-Zakar I.: Debrecen Megyei Jogú Város makroregionális szerepköre. MTA-RKK, Pécs-Debrecen, pp.171-203.
- SÜLI-ZAKAR I. 1994: Kistérségi szövetségek kialakulásának és működésének tapasztalatai, Comitatus., IV./8-9., pp.46-59.
- TATAI Z. 1994: A területfejlesztés cél- és eszközrendszere a kilencvenes évtized közepén. Comitatus, IV./11., pp.17-25.
- TELEKI P., GR. 1936: A gazdasági élet földrajzi alapjai. Centrum Kiadó Vállalat, Budapest, p.751
- THIRRING G. 1925: Budapest félszázados fejlődése 1873-1923, Budapest székesfőváros statisztikai közleményei. Budapest székesfőváros statisztikai hivatala, Budapest, p.200.
- TÓTH J. 1993: Nagyvárosok a magyar településrendszerben. Comitatus, III./7-8., pp.40-53.
- TÓTH J. 2011: Az 1971-es Országos településhálózat-fejlesztési Koncepcióról. In: Dr. Csapó T. – Dr. Kocsis Zs.: Az 1971. évi OTK és hatása a hazai településrendszerre. Savaria Press, Szombathely,
- TREVoux F. 1953: Géographie fiscale. In: L'opinion économique et financière. p.453.
- TRONQUOY, P. 2004: Décentralisation, État et territoires. Cahiers Français 318. Janvier-Février 2004. La Documentation Française, Paris, pp.1-94.
- TRUTTMANN, P. 1985: La Muraille de France, Gérard Klopp, Thionville
- VAJDOVICHNÉ VISY E.-VASS G. 2002: Makroregionális összefüggések. In: Dövényi Z.- Hajdú Z.: A magyarországi Duna völgy területfejlesztési kérdései. MTA, Budapest, pp.503-521.
- VADÁL I. 1996: Gondolatok a területi államigazgatási szervek reformja kapcsán. Comitatus VI./12., pp.22-30
- VAN, S. 2008: Construire la gouvernance métropolitaine transfrontalière-l'exemple des intercommunalités de l'Eurométropole Lille-Kortrijk-Tournai-Séminaire „Les acteurs de la coopération transfrontalière” –Institut des Etudes Politique de Strasbourg, Institut des Hautes Études Européennes de l'Université Robert Schuman de Strasbourg -avril (Konferencia előadás-Összefoglaló cikk)

- VIDAL DE LA BLACHE, P. 1910: Régions Françaises. In: La revue de Paris 1910. december 15. Paris pp.821-849.
- VIDAL DE LA BLACHE, P. 1902: Les conditions géographiques des faits sociaux. Annales de géographie, vol. XI, Paris, pp.13-23.
- VIDAL DE LA BLACHE, P. 1902: Routes et chemins de l'ancienne France, Bulletin de géographie historique et descriptive, Paris, pp.115-126.
- VITAL-DURAND, E. 2004: Les collectivités territoriales en France. Hachette, Paris, p.159.
- VEITL, P. é.n: Les régions économiques. Clémentel et l'invention de la région des Alpes françaises. L'Harmattan, Paris
- WACKERMANN, G. 2005: Géographie du développement. Ellipses, Paris, p.356.
- ZSIGMOND L. 1981: Franciaország története 1789-1964. Tankönyvkiadó, Budapest, p173
- ZOLTÁN Z. 1997: Megye vagy tartomány? Comitatus VII./1., pp.21-36.
- ZOLTÁN Z. 1997: Tévtutak, téveszmék és álomképek után - Hogyan juthatna helyes mederbe a regionális vagy területi fejlesztés kérdése. Comitatus VII./10, pp.68-9.
- ZONGOR G. 1993: Régi(j)ó megye. Comitatus, III./4. pp.17-22.
- Conseil National de Patronat français: Enquête: L'évolution de la richesse relative des départements français de 1946 à 1953: Paris 1954
- A francia területi önkormányzatokról- a francia belügyminisztérium összeállítása. -Magyar Közigazgatás1997/6.
- Contrat de projets etat-region-Ile-de-France 2007-2013-Paris,20.03.2007
- Contrat de projets etat-region-Nord-Pas-de-Calais-2007-2013-Lille, 11.04.2007
- Falu, Város, Régió: 1995/9-10, 1996/1-Francia Területfejlesztés Különszáma. Falu, Város, Régió-Francia területfejlesztés különszáma-1995/12-1996/1
- Chiffre clés de la région Île-de-France. 2006 – www. Paris-iledefrance.cci.fr
- Magyarország Nagyrégiói-OTK tervezete Környezetvédelmi és területfejlesztési Minisztérium – Comitatus 1997. január
- A területfejlesztési törvény általános vitája. In: Comitatus 1996. március
- A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló törvény végrehajtásáról. -Megyei Jogú Városok Szövetsége és a Megyei Önkormányzatok Szövetsége Közgyűlései-közös állásfoglalás-Szekszárd 1996. május 4
- Beszélgetés Baja Ferenc környezetvédelmi és területfejlesztési miniszterrel: Működik a területfejlesztés új rendszere- lejegyezte Agg Zoltán
- www.diact.gouv.fr (2006.10.10, 2007.03.17)
- www.histoire-generalogie.com (2006.10.10, 2007.03.17)
- <http://www.assemblee-nationale.fr> (2006.10.10, 2007.03.17)
- <http://www.diact.gouv.fr> (2006.10.10, 2007.03.17)
- <http://www.paris-iledefrance.cci.fr> (2006.10.10, 2007.03.17)
- <http://www.histoire-generalogie.com> (2006.10.10, 2007.03.17,)
- A dolgozatban hivatkozott és felhasznált francia jogszabályok listája:
- 1871.04.29. törvény: a 24 tartomány megyébe szervezéséről /24 „provinces” regroupant les départements - loi 29. IV. 1871
- 1789.12.22-i törvény a megyékről.
- 1790.02.26-i törvény a megyékről.
- 1791 évi francia alkotmány
- 1800.02.17-i törvény a megye igazgatási szerveinek kinevezéséről
- 1919.04.25. rendelet a Clémentel régiókról
- 1938.04.14. törvény a 20 közigazgatási egységként működő gazdasági régióról

1941.02.23 törvény Délégation Générale à l'Équipement National (DGEN)
 1941.04.06.törvénv Plan de Dix Ans
 1941.06.19 törvénv a régióprefektus (préfet régional) intézménye
 1944.01.10. i rendelet köztársasági biztosokról (Commissaires de la République)
 1944.06.06.-i rendelet köztársasági biztosokról (Commissaires de la République)
 1948.03.21-i rendelet (rendkívüli államigazgatási főinspektori intézményről (I.G.A.M.E-
 Inspecteurs Généraux de l'Administration en Mission Extraordinaire).
 1950.06.01. törvénv Fond National d'Aménagement Du Territoire FNADT
 1954.09.14 törvénv Alap az ipari decentralizáció megkönnyítésére
 1954.12.11. rendelet: Comités Expansion Économique
 1955.06.30-i. 55-87.sz. rendelet (décret n° 55-87) –a programrégiókról és a decentralizációs tanácsról.
 1957.08.07 törvény területfejlesztési programok E Claudius-Petit
 1958.10.04-i Francia Alkotmány (Constitution de la République Française de 1958)
 1959.01.07.-i 59-171.sz. rendelet (loi n°59-171) a megyeközi konferenciákról
 1959.05.06.-i 59-800, 59-801.sz. rendeletek (décret n°59-800. 59-801) a Gazdasági és Szociális Bizottság Szervezete és ügyviteli szabályai a régiókban
 1960.06.02 –i, 60-516.sz. törvény (loi n° 60-516) –a közigazgatási körzetek összhangba hozataláról
 1961.08.02-i 61-845.sz. törvény (loi n°61-845) a Párizsi régió megalapításáról
 1964.03.14 –i 64/250.sz. rendelet (décret n° 64/250) a z államigazgatás szervezete a regionális akciókörzetben
 1964.07.10.-i 64-707.sz. rendelet (décret n° 64-707) a párizsi régió átszervezéséről
 1965.07.27.-i 65-634.sz. rendelet (décret n°65-634) a regionális akciókörzetekről
 1967.12.30.-i 67-1253.sz. törvény (loi n° 67-1253) « d'orientation foncière » (LOF)
 1968.0510.-i 68-429.sz. rendelet (décret n°68-429) a régióprefektus hatásköréről a regionális akciókörzetben
 1970.01.09.-i 70-19.sz. rendelet (décret n°70-19) a korzikai regionális akciókörzetről
 1970.06.08.-i rendelet - plans aménagement rural (PAT)
 1972.07.05.-i 72-619.sz. törvény (loi n°72-619) a régiók létrehozásáról és szervezetéről
 1973.09.05.-i 73-854.sz. rendelet (décret n°73-854) a regionális tanácsok működéséről és összetételéről
 1973.09.05.-i 73-855.sz. rendelet (décret n°.73-855) a regionális gazdasági és szociális tanács összetételéről és működéséről.
 1973.09.05.-i 73-856.sz. rendelet (décret n°.73-856) a régió pénzügyi és számviteli rendjéről
 1974.07.11-i 74-967.sz. rendelet (décret n°.74-967) a régiók közötti együttműködésről
 1975.12.31-i 75-1331.sz. törvény (loi n°.75-1331) Párizs közigazgatási státuszáról
 1976.05.06-i 76-394.sz. törvény (loi n°.76-394) az Île-de-France régióról
 1982- loi n° 82/653 sz tv a tervezés megreformálásáról a Rochard-féle törvény (1982 07 29 törvény a tervezésről loi de planification)
 1982.03.02.-i 82-213. sz. törvény a települések, megyék és régiók hatásköreiről
 1982.03.02.-i 82-214. sz. törvény Korzika különleges jogállásáról
 1982.05.06.-i 82-242.sz. rendelet a 82-213.sz.tv 73. cikkelyében előírt regionális megállapodások jóváhagyásáról
 1982.06.02.-i 82-379. sz. rendelet a területfejlesztési támogatásokról (prime d'aménagement)
 1982.05.10.-i 82-390. sz. rendelet a régióprefektus jogköréről
 1982.07.29.-i 82-653. sz. törvény a területfejlesztés reformjáról, a Rochard-féle törvény (1982 07 29 törvény a tervezésről loi de planification)
 1982.07.30.-i 82-659.sz. törvény Korzika különleges jogállásával összefüggő jogköreiről
 1982.08.31.-i 82-757.sz. rendelet a i 82-379. sz. rendelet kiegészítésére

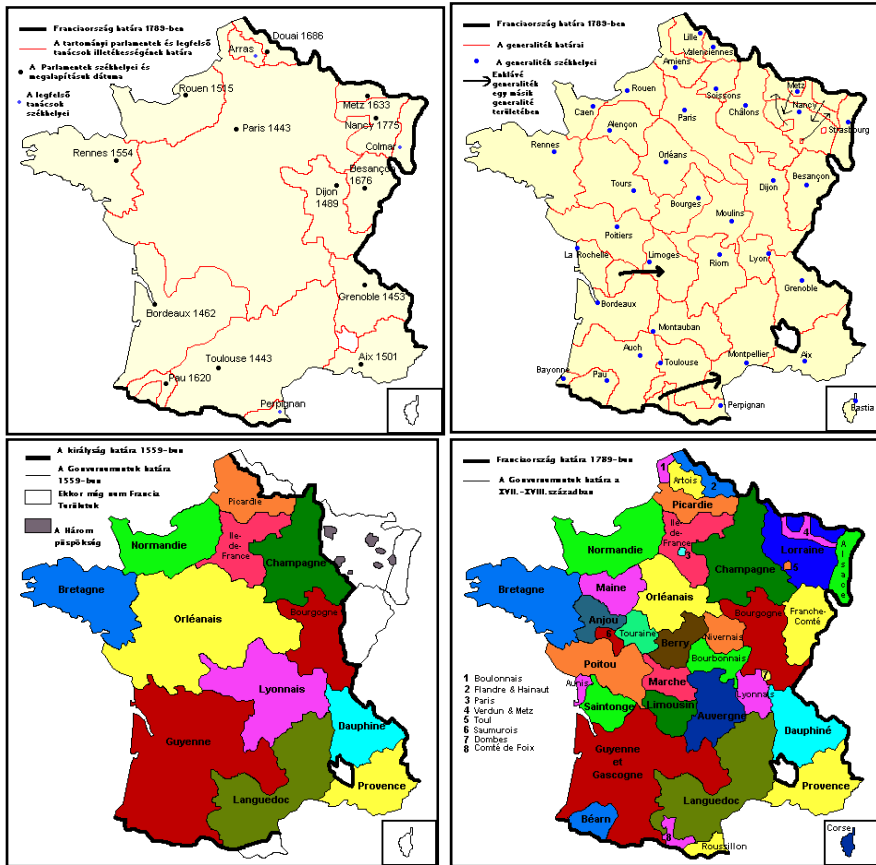
1982.09.22.-i 82-806.sz. rendelet a vállalkozásfejlesztést szolgáló regionális támogatásokról
 1982.09.22.-i 82-807.sz. rendelet a foglalkoztatás céljait szolgáló regionális támogatásokról
 1982.10.11.-i 82-866.sz. rendelet a regionális gazdasági és szociális bizottságok összetételéről és működéséről
 1983.01.07.-i 83-8.sz. törvény az állam, a régiók, a megyék és a községek közötti hatáskörmegosztásról
 1983.01.21.-i 83-32.sz. rendelet az állam és területi közösségek vagy jogi személyek közötti tervszerződésekről
 1983.01.21.-i 83-33.sz. rendelet Korzika regionális konzultációs tanácsiról
 1983.01.22.-i. törvény
 1983.03.02. -i 83-150. sz. rendelet a regionális tanácsok összetételét és funkcióit meghatározó 73-854. rendelet módosításáról
 1983.03.02. -i 83-150. sz. rendelet az Île-de-France regionális tanácsának összetételét és működését meghatározó 76-434. rendelet módosításáról
 1983.03.09. -i 83-167. sz. rendelet a regionális tanácsok összetételét meghatározó 73-854. rendelet módosításáról
 1983.03.17.-i 82-216.sz. rendelet a köztársasági biztos hatásköreiről az INSEE regionális kirendeltségeire vonatkoztatva
 1983.03.22. 83-224. sz. rendelet a regionális számvizsgáló kamarákról
 1983.04.14. 83-304.sz. rendelet a hatáskör átruházásról a szakmai képzés tárgyában a régiókra
 1983.06.09. 83-471. sz. rendelet a közhasznú interregionális megállapodásokról és azok intézményesüléséről
 1983.07.07.-i 83-597.sz. törvény a helyi vegyes gazdasági társaságokról
 1983.07.28.-i 83-695.sz. rendelet a köztársasági megbízott jogköreiről
 1983.10.23.-i 83-853.sz. rendelet a 73-854.sz. rendelet a regionális tanácsok működéséről a 73-84. sz. rendelet módosítása
 1983.12.08.-i. 83-1068.sz. rendelet a kikötőkkel és a víziutakkal kapcsolatos hatáskörök helyi közösségekre való átruházásáról
 1983.12.23.-i 831131.sz. törvény a területi közösségek határon átnyúló együttműködéséről
 1984.01.31.-i 84-79. sz. rendelet a 82-331.sz. rendelet módosítása az állam régióban lévő közszolgáltatásainak a regionális tanácselnök rendelkezésére bocsátásáról
 1984.07.16.-i 84-610. sz. törvény a regionális hatáskörökről a testnevelést és a sportot illetően
 1984.08.16.-i törvény
 1986.01.02. tv a régiók szervezetéről
 1986.01.16.-i.86-16. sz. törvény a régiók szervezetéről és a megyei tanácsok működéséről
 1987.07.13.-i 87-529. sz. törvény a területi közszolgáltatásról
 1988.01.05. törvény a régiók részéről történő kölcsönszerződésről (fr)
 1988.02.10. rendelet a régió pénzügyi elszámolási rendjéről (fr)
 1990.01.16.-i 90-63.sz. rendelet Korzika gazdaság- és iparfejlesztéséről
 1991.05.13.-i. 91-428. sz. törvény Korzika területi közösség jogállásáról
 1991.05.13.-i 91-429. sz. törvény városi szolidaritási alap létrehozásáról az Île-de-France régióban
 1992.02.06.-i 92-125.sz. törvény (loi n° 92/125) a Köztársaság területi igazgatásáról
 1992.06.25.-i 92-554. sz. törvény az Európai Közösség és az Európai Unió alkotmányba emeléséről
 1992.07.01.-i 92-604.sz. rendelet a dekoncentrációs Kartáról
 1995.02.05.-i törvény a Vidéki Térségek Újjáélesztésének és a Vidéki Területek Fejlesztési Zónáiról (Zones de revitalisation rurale et le développement des terroires ruraux - ZRR)
 1995. 02.04.-i Pasqua törvény a területfejlesztési és területrendezési orientációs törvény (Loi no 95-115 du 4 février 1995 d'orientation pour l'aménagement et le développement du territoire- „loi Pasqua”)

1999.07.25.-i Voynet-féle területrendezési és fenntartható területfejlesztési orientációs törvény (Loi n° 99-533 du 25 juin 1999 d'orientation pour l'aménagement et le développement durable du territoire et portant modification de la loi n° 95-115 du 4 février 1995 d'orientation pour l'aménagement et le développement du territoire- „loi Voynet”)

A dolgozatban hivatkozott és felhasznált magyar jogszabályok listája:

1949.06.04.-i 4068/1949. kormányrendelet a Területrendezési Intézettről
1951. évi 1. a város és községrendezésről szóló törvényrendelet
1963.09.21.-i 2021/1963.kormányhatározat az Országos Településhálózat Fejlesztési Kerettrévről
1968 Országos Településhálózat-fejlesztési Koncepció
1971.03.16-i 1007/1971 kormányrendelet az Országos Településhálózat-fejlesztési Koncepcióról
1006/71-es kormányrendelet a területi tervezés országos rendszerének kiépítéséről, azaz a Területfejlesztés Irányelveiről
1990/LXV törvény a helyi önkormányzatokról
1991/XX törvény a helyi önkormányzatok a és szerveik akóztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervek feladat és hatásköreiről
1996/XXI törvény a területfejlesztésről „területfejlesztési törvény”
1997.01.06.-i 97/1997 országgyűlési határozat a területfejlesztési támogatások és a decentralizáció elveiről és a kedvezményezett területek besorolásának feltételrendszeréről szóló 30/1997 országgyűlési határozat módosításáról
1997.08.18.-i 106/1997 kormányrendelet a területfejlesztés kedvezményezett területeinek jegyzékéről
1997.04.08.-i 30/1997 országgyűlési határozat a területfejlesztési támogatások és a decentralizáció elveiről és a kedvezményezett területek besorolásának feltételrendszeréről
1997/CXXXV törvény a helyi önkormányzatok társulásairól és együttműködéséről
1998.02.04.-i 19/1998 kormányrendelet a területfejlesztés kedvezményezett területeinek jegyzékéről
1998.03.20.-i 35/1998. rendelet az Országos Területfejlesztési Koncepcióról
1998.03.20.-i 35/1998 országgyűlési határozat az Országos Területfejlesztési Koncepcióról
1999/XCII törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996/XXI törvény módosításáról
1999/1260-EK-rendelete a Strukturális Alapokra vonatkozó általános rendelkezésekről
2001.04.20.-i 24/2001 országgyűlési határozat a területfejlesztési támogatások és a decentralizáció elveiről és a kedvezményezett területek besorolásának feltételrendszeréről
2001.06.15.-i 91/2001 kormányrendelet a területfejlesztés kedvezményezett területeinek jegyzékéről
2003.06.07.-i 81/2003. kormányrendelet a Mazógazdasági és Vidékfejlesztési Hivatalról
2003.12.18. 244/2003. kormányrendelet a kistérségek megállapításáról, lehatárolásáról és megváltoztatásának rendjéről
2004.04.15. 64/2004. kormányrendelet a területfejlesztés kedvezményezett területeinek jegyzékéről
2004/LXXV törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996/XXI törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról
2004/CVII törvény a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról
2005.10.26.-i 2230/2005 törvény az Országos Fejlesztési pólusokról
2005.12.25.-i 97/2005 országgyűlési határozat az Országos Területfejlesztési Koncepcióról
2006.06.15.-i 130/2006. Kormányrendelet a Nemzeti Fejlesztési Ügynökségről
2006.12.13.-i 1122/2006. kormányhatározat a kormányzati fejlesztéspolitika kistérségi szintű képviseléről
2006/1083 EK-rendelet az Eyrópai Regionális Fejlesztési Alapra az Eyrópai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról és az 1999/1260-EK-rendelete hatályon kívül helyezéséről
2007/CVII törvény a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról szóló 2004/CVII törvény módosításáról
2007.06.28-i 67/2007 országgyűlési határozat a területfejlesztési támogatások és a decentralizáció elveiről és a kedvezményezett területek besorolásának feltételrendszeréről
2007.11.17.-i 311/2007. kormányrendelet a kedvezményezett térségek besorolásáról
2007.12.19-i 344/2007. kormányrendelet a kistérségi koordinációs hálózatról
2011/CXCVIII, törvény az 1996. XXI. területfejlesztési törvény és a hozzá kapcsolódó törvények módosításáról

Az abszolutizmus jelentéktelenné tette a rendi gyűléseket, feladatuk ekkor csupán a király parancsára megszavaztatott „adók”, pénz és egyéb juttatások elfogadása volt. A XVII. századra már csak a Párizstól messzebb eső vagy újonnan meghódított tartományokban maradtak meg, de így is a Franciaország területének egyharmadán elhelyezkedő provinciák rendelkeztek tartományi gyűléssel (Sipos, K. 1993). A királyi közigazgatás jellemzője, hogy akkor sem szüntetett meg szinte semmit, ha új közigazgatási rendszert hozott létre, a régit mindig érintetlenül hagyta. Így fordulhatott elő, hogy egészen a Forradalomig több közigazgatási rendszer élt egymással párhuzamosan Franciaországban (23. ábra).

[23. ábra. Közigazgatási rendszerek (tartományi parlamentek, generaliték, gouvernements) Franciaországban az Ancien Régime idején. Forrás: www.histoire-generalogie.com]

Az igazságszolgáltatási körzetek, melyek a királyság korában az alapvető közigazgatási egységek voltak, a XII. században Fülöp Ágost uralkodása idején alakultak ki. Az ezek élén álló tartományi bírák az 1500-as években átadták hatalmukat a központi kormányzat irányítása alatt álló hivataloknak. A XVI. században a tartományok élén a király által kinevezett kormányzók álltak, mely tisztség egészen a XVIII. századig meghatározó, ekkor ugyanis a kormányzói tisztség súlytalaná vált. A meghatározó

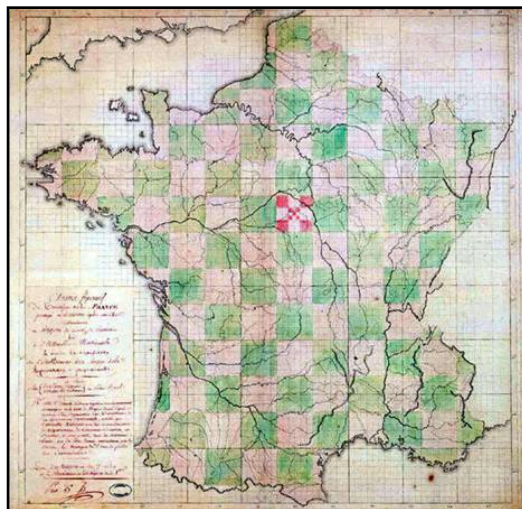
közigazgatási egység pedig a katonai és igazságügyi körzet. A XVII. és a XVIII. századi abszolutizmus idején az adóügyi kerület élén a központi hatalom által kinevezett "rendfenntartási, igazságszolgáltatási és pénzügyi" intendáns állt és irányította a helyi közigazgatást, valamint együttműködött a király képviselőjével a kormányzóval (Duby, G. 1999). Richelieu bíboros idején a rendkívüli kormányzás egyik eszközeként az államigazgatás és az adóbeszedés hatékonyságának növelésére 1624-től állandósították az addig ideiglenes intendatúrákat, és minden provinciában helyhez kötötték őket. Ebben az időszakban az intendatúrák voltak a francia közigazgatási rendszer meghatározói, de jelentős szerepet kaptak a tartományi felsőbbíróságok, avagy a parlamentek is. A XVI. századtól a rendi gyűlések háttérbe szorulása után kibővült hatáskörük bíraskodási funkciójuk mellett már törvényeket is hozhattak területükön. A XV. századtól kezdve 12 tartományi parlamentet alakítottak ki. A XVIII. században a francia tartományokban 12+1 (Párizs) parlament működött és 4 legfelső tanács (conseil souverains) az újonnan anektált Elzász, Artois, Rousillon, Korzika (az ún. „idegen” vagy „idegen nyelvű”) tartományokban (Sipos, K. 1993).

A XVIII. század végén is történtek kísérletek a közigazgatás megreformálására (Necker, Calonne, Brienne) és a közigazgatási államigazgatási reform folyamatosan napirenden volt, de ezeket a monarchia válsága miatt nem koronázta siker. Meg kell azonban említenünk, hogy már az 1787-ben kihirdetett adóztatási reform megszervezte a megyerendszert, mely feladatául az adórészesedések megállapítását kapta volna.

1. 1. 2. A Forradalom, azaz a megyerendszer kialakítása Franciaországban

A Francia Forradalom legfőbb vívmánya a közigazgatás területén a département, azaz a megye kialakítása volt. A département, azaz a megyerendszer kialakításának három szakaszát különíthetjük el. Az első szakasz – a probléma felismerése – már jóval a forradalom előtt megindult. A második szakaszban az Alkotmányozó Nemzetgyűlés törvényt alkot a megyék kialakításáról, míg a harmadik szakaszban megindul a megyehatárok kijelölése. Mindhárom szakaszt éles viták és sorozatos egyeztetések kísérték, de végül közös megegyezések és alkuk alapján egy új térszerkezeti kategóriát alakítanak ki Franciaországban. Az 1770-80-as években több sikertelen reformkísérlet történt a francia közigazgatási rendszer megreformálására. De nem csak ekkor, az Ancien Régime utolsó évszázadában többször egymásután – sokszor azonos tartalommal, de más formában, más megnevezésekkel – történtek javaslatok egy új egységes közigazgatás megteremtésére, azaz a helyhatósági reformra. (Fénelon, d'Argenson márki, Le Trosne, Turgot, Calonne, Necker, Brienne). A javaslatok többsége elveti a hagyományos központosítást, sokan ezt látják az intendánsok rendszerében, helytelenül. (Revel, J. 1992) Az intendánsok az Ancien Régime végéhez közeledve már sokkal inkább a helyi érdekeket képviselték, mint azelőtt bármikor és ugyan hüek voltak a központi kormányzathoz, de megtartották az egyensúlyt a helyi érdekek és a központi kormányzat kiszolgálása között (természetesen ettől történtek eltérések). A jobb hatékonyabb kormányzáshoz egységet kellett találni az ország vitathatatlan egysége és részeinek szükséges, de mindenképpen korlátozott autonómiája között. (Revel, J. 1992) Így hozva létre egy működő, de minden állampolgárnak egyenlő jogokat biztosító rendszert anélkül, hogy az egyes egységek túlságosan nagy önállósággal rendelkeznének. Az 1789-es rendi

gyűlés előkészületei csak világosabbá tették a hagyományos területi egységek nagy számát, áttekinthetlenségét és az ebből fakadó problémákat, amelyekről rengeteg panaszfüzet is tanúskodott. Az új áttekinthető rendszer megalkotására ekkor már politikai igény is volt. Ekkortól ugyanis a Forradalomnak köszönhetően egy terület megszervezésével kapcsolatban alapkritériumnak tekintették azt, hogy a nemzet egyenlőségelvű képviselőinek biztosítéka legyen, amit addig az Ancien Régime tartományi felosztása nem tett lehetővé. Minden készen állt tehát a reformok megkezdéséhez, ezek legfőbb akadályai a provinciák privilégiumai voltak. A privilégiumokat az 1789. augusztus 4.-én kiadott joglemondó nyilatkozat megszüntette, elrendelte „a tartományok, hercegségek, vidékek, kantonok, városok és lakóközösségek különleges privilégiumainak eltörlését”, így lehetővé vált a megyerendszer alapjainak lerakása. Mivel elvben minden készen állt az új rendszer kialakítására, már csak egyetlen kérdés merült föl: milyen feltételeken alapuljon maga a felosztás? Emanuel Joseph Sieyès (1748-1836) a département-okra osztás gondolatának igazi atyja 1789. szeptember 7.-én javasolta az Alkotmányozó Nemzetgyűlésnek egy bizottság kinevezését, mely feladata az, hogy javaslatot tegyen a Nemzetgyűlésnek a közigazgatás újjászervezésére, azaz a megyerendszer alapjainak lerakására. Sieyès geometriai jellegű megoldást támogott (24. ábra). Javaslatára szerint Párizsból kiindulva 80,18 mérföld oldalhosszúságú négyzetre kellene földarabolni az országot, ezeket az „egyenlő tereket” megállapodás alapján határoznák meg. Ezen départementek mindegyike 9 községre, azok pedig 9 kantonra volnának továbbosztva. Elképzeléseit támogatta Jacques Guillaume Thouret roueni ügyvéd, aki ezen elképzeléseket a bizottságnak előadta. (E felosztást Robert de Hesseln munkássága ihlette: *De nouvelle Topographie ou Description détaillée de la France divisée par carrés uniformes, ouvrages utile à tous les citoyens et principalement aux Seigneurs, aux Propriétaires fonciers et aux Cultivateurs.*) Ez a felosztás az arányos képviselő elvén alapult, és egyszerre szerette volna megvalósítani a (helyi) választói képviselőt, a helyi közigazgatási egységet és az adókievetés területi alapját egyetlen területi egységben.

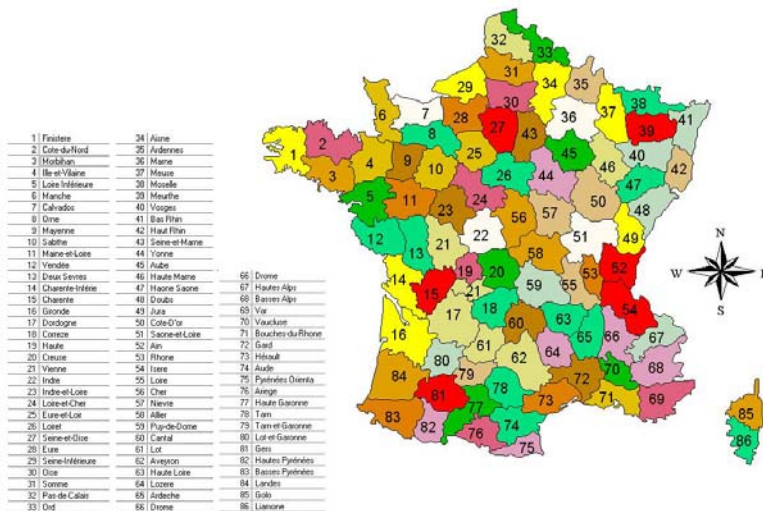

[24. ábra: E. J. Sieyès geometriai felosztása Forrás: www.histoire-generalogie.com]

A bizottság végül mégsem ezt az elképzelést fogadta el, hanem egy kevésbé agresszív és „idegen”, sokkal hagyományosabb felosztást, L. Hennequin tervét és ezt terjesztette a Nemzetgyűlés elé. Ezzel az elképzeléssel találkozhatunk a Sieyès és Thouret ellen felszólaló Mirabeau-nál aki arra kérte a bizottságot vegyék jobban figyelembe a hagyományokat és a történelmet (Sobul, A. 1961). Ebben az elképzelésben 81 départment alkotta Franciaország területét, ám az előző elképzeléshez képest teljesen más fölosztásban. Ezen területi egységek körvonalai mind az egykori belső határokhoz mind a majdani départmentek határaihoz közelebb estek. Arra törekedett, hogy minden egységnek közel egyenlő terület jusson. Ezen elképzelésnek is az alapja a tér valamiféle egyenlő felosztása (Revel, J. 1992). Hibája, hogy nem vette figyelembe a városok szerepét a térszerkezetben. Figyelmen kívül hagyta a városok közötti rangsort, a régi közigazgatási központok központi szerepét, így az új beosztásnak köszönhetően e városok több mint fele került periférikus helyzetbe. A bizottság tervezete határozottan városellenes felfogást tükrözött. A tervezetet tehát a nemzetgyűlés elé terjesztették, ahol a nyilvánosságnak köszönhetően élénk viták hatására apróbb módosításokon esett át. A viták főleg a tartományi identitás elvesztése miatt lángoltak fel, mivel számos tartományt 3-4 départmentre osztottak. Ekkoriban még erős volt a helyi identitás és ezt sokan a helyi közösségek egysége iránti támadásnak vették. És úgy is volt. Ha nem is szándékosan, de a départment rendszer gyengítette a helyi azonosságtudatot, helyesebben az addig igen erős tartományi identitástudatot. Mivel a királyság intézménye megszűnt, eltűnt egy kapocs a francia földön élő francia és nem francia népelemek és a francia nemzettest más részei között, melyeket évszázadokig a király személye fűzött össze. A départment rendszer kialakításakor könyörtelen közigazgatási és igazgatási szempontokat vettek figyelembe. Minden francia földön élő, esetleg nem francia népelemet is a francia nemzet részének tekintettek, akiket ugyanazok a jogok illeltek meg függetlenül attól, hogy mely népelemhez tartoztak. Ugyanakkor kritérium volt a rendszer kialakításánál az, hogy Franciaország területi egysége nem sérülhet. Ám be kell látnunk, hogy ahhoz hogy egy egységes francia nemzetet, egy egységes francia identitástudatot alakítsanak ki, szükség volt a helyi identitás gyengítésére, egy egységes eszmére, mely mögé az egész nemzet származástól és rangtól függetlenül felsorakozhat. Ez az eszme nem volt más, mint a Forradalom. A viták másik csoportja a kialakítandó départmentek számáról zajlott. Az elképzelések közül kettőt említhetünk meg: a legerélyesebben képviselt nézet a 81-es felosztás, képviselői szerint az ország erőforrásai szempontjából ez a legracionálisabb. De vannak az egykori tartományokhoz közelebb eső javaslatok is, például Pierre Victor Malouet 40 tartomány kialakítása mellett érvelt mondván, ezek méretükből és gazdasági erejükből adódóan képesek lennének ellensúlyozni a fővárost. (Ez abban az időben meglehetősen előrehaladott elképzelés volt.) A départmentek számára tett javaslatok a 30-tól a 300-ig terjedtek, és természetesen mindegyik tervezet mögött megfelelő politikai érdek állt, ha a végcél ugyanaz volt is. Az akkori elképzelések szerint meg kellett találni a départmenteknek azt az ideális számát, amelyek még elég erősek ahhoz, hogy a helyi érdekeket képviseljék a központi hatalommal szemben, de ahhoz gyengék, hogy lerázva magukról azt, saját kis belső „köztársaságokká” alakuljanak, melyeket csak névleg tart össze a központi hatalom egy egységes Franciaországgá. A tervezetet az említett viták sorozata után elfogadták és döntöttek arról, hogy az ország területén 75-85 départmentet

hoznak létre, majd bizottságot alakítanak, mely azt a feladatot kapta, hogy a tartományi küldöttekkel együttműködve alakítsa ki a megyerendszert, azaz ossza föl a tartományokat megyékre. A felosztás hosszas alkudozások közepette ment végbe, melyben a tartományok mellett először kis súllyal, de megjelennek a városok, melyek privilégiumait a tervezet igyekezett figyelmen kívül hagyni és felszámolni. Idővel a városok lettek azok, akik uralták ez a vitát és játszották a döntő szerepet a département-okra való felosztás végső szakaszában (Braudel, F. 1985). A végleges felosztás 32 département határait rajzolta át teljesen, míg 35 másik esetében hol nagyobb, hol kisebb módosításokat hajtott végre (Revel, J. 1992). Az első javaslatok idejében mindenki igyekezett körülbelül egyenlő területű körzetekhez tartani magát. Később már nem tartották annyira tiszteletben ezt a szabályt, a határok pedig egyre jobban kezdtek igazodni azokhoz, amelyek már az Ancien Régime ideje alatt érvényben voltak.

A végül kialakított départementek száma 83, s ez kétségtelenül megfelelt Sieyès és Thouret eredeti elképzelésének. A départementekre, azaz megyékre való felosztás először honosított meg a francia térben egészen addig ismeretlen jellegű egyszerűsítést, koherenciát. A felosztás nem önkényes és nem is elvont, bár kiindulópontját az egyenlőség elvei jelentették, kialakítását a helyi érdekek egymás és a központi érdekek közötti alkui szabták meg. A kialakított rendszer ezek logikáját és ellentmondásait tükrözi (Revel, J. 1992). A felosztás földrajzi alapokra volt helyezve, a történelmi tartományokat feldarabolták és területükön átlagosan 2-5 départementet hoztak létre annak elvén, hogy a megye székhelyéről egynapi állandó lovaglással a megye bármely községébe oda-vissza el lehessen jutni. A megyehatárok kialakításánál a történelmi provinciák határait igyekeztek tiszteletben tartani. A céljuk egy modern adminisztráció megteremtése volt. A nagy történelmi tartományokat – talán nem véletlenül – több részre darabolták (25 ábra). Az 1791-ben kiadott alkotmányban is megtalálhatóak a megyerendszer alapjait rögzítő pontok így, a Franciaország területén addig uralkodó közigazgatási zűrzavart az Alkotmányozó Nemzetgyűlés végre megszüntette. Míg az 1789. december 22.-i törvény 75-83. cikkére osztotta az országot, addig az 1790. február 26.-án kiadott törvény hosszas egyeztetések hatására 83 megyét hozott létre, és később az 1791. évi alkotmány ezeket a megyéket szentesítette. Az ekkor létrehozott rendszer a hatalmat bizonyos mértékben decentralizálta, az eredeti cél a megyék megalkotásakor egy valódi helyi öngazgatás alapjainak letétele volt a kor követelményeinek megfelelően. A megyék élére az eredeti terv szerint egy 2 évre választott tanács került. Ez a tanács nyolctagú direktóriumot választott saját tagjai közül, a központi hatalom képviselői nem utasíthatták a megyéket. A megyéket körzetekre osztották, melyek élén választott tanács, direktórium és körzeti ügyész állt. A körzeteket szintén tovább osztották kantonokra, amelyeknek nem volt saját közigazgatásuk csak választási és bírósági feladatokat láttak el (Sipos, K. 1993). A községek (commune) élén két évre választott főtanács, polgármester (mairie) és ügyész állt. Tehát a Forradalom a megyéket önkormányzati szervekként építette ki.

[25.ábra: Franciaország megyéi 1791-ben

(Forrás: saját szerkesztés A. Demangeon: Geographie Universelle. Tome VI La France alapján, 1946]

A jakobinusok aztán belső és külső körülmények miatt megkezdték, a megyék központi irányítás alá vonását így eltértek az 1791-es alkotmányban rögzítettektől. Első lépésként konventbiztosokat jelöltek ki a megyék élére. Majd a háborús diktatúrát vezetnek be és azt felhasználva az összes választott közigazgatási szervet beleértve a megyéket is a kormánybiztoságoknak rendelték alá. A biztosok közvetlenül a központi kormányzattól függtek. A département szerveinek jogait és hatalmát megszüntették. A Direktórium visszaállította az 1791-es alkotmányban rögzített állapotokat, ám a körzeteket megszüntette és a választott helyi szervek mellé biztosokat nevezett ki, és a megyei biztosokat a belügyminiszter alá rendelte. 1790 és 1793 között lassan felszámolták a járásokat. Ettől kezdve a jakobinus centralizációt erősítve nem volt semmilyen közigazgatási szint a község és a megye között. Az 1800. február 17.-i törvény kimondta, hogy a megye összes igazgatási szervét a központi kormányzat nevez ki. A megye élén az intendánsok és a jakobinus nemzeti megbízottak örököseként a prefektus állt, akinek munkáját két tanács, a megyei főtanács és a prefektúra-tanács segítette. A megye összes igazgatási szervét a központi hatalom nevezte ki, emellett valamennyi megyei döntési hatáskör a prefektust illette meg. Az alsóbb igazgatási egységek tisztviselőit, a polgármestereket és a municipális/helyi tanácsosokat is a prefektus nevezte ki. Bonaparte Napóleon konzerválta a megyék területi beosztását és erős központi irányítását. Az Első Császárság idején átmenetileg száznál is több megyéje volt a Franciaországnak. A központi hatalom megerősítésére nemcsak az állandó hadiállapot miatt volt szükség, hanem a megnövelt ország terület kézbentartása miatt is. (Az 1793-ban kitört föderalista felkelés nem a megyerendszer, hanem Párizs hatalmi súlyának túlzott növekedése ellen irányult.) Ez a törvény volt az alapja egészen a III. köztársaság végéig, a francia közigazgatási rendszernek. A későbbi törvények is csak megerősítették az állami

megbízott, a prefektus hatalmát. A régió bő 150 évre eltűnt Franciaországból, és bár regionalista irányzatok szép számmal voltak, érdekérvényesítő képességük a centralista állammal szemben általában nagyon csekély volt.

Történt bizonyos lazulás az évek során a központi kormányzat szorításán. A megyei főtanács tagjait 1833-tól censusos választójog alapján választották. A megyei közgyűlés végrehajtási és döntéshozatali jogot kapott 1838-ban, azaz a département jogi személyévé vált. 1878-ban kibővítették a főtanács hatáskörét és előírták megyei bizottság létrehozását. A prefektust a központi kormányzat nevezte ki. A községek szintjén, a helyi közgyűlés végrehajtási és döntéshozatali jogot kapott 1837-ben. A polgármestert választás útján jelölték ki 1882-től. 1884-ben elfogadták a községi chartát. A második császárság után egészen a XX. század második feléig a megye volt a francia közigazgatási rendszer alapja, a központi kormányzat támasza és eszköze a hatalom gyakorlásában. Az évek során történtek bizonyos módosítások például az elvesztett vagy visszacsatolt területeken. A napóleoni éra alatt az országnak száznál is több megyéje volt, ezek egy részét a császárság elbukása után aztán elveszítették. Vagy megemlíthetjük a francia-porosz háborúban egészen az első világháború végéig elvesztett Elzász példáját is, melynek helyét fekete foltként tüntették fel Franciaország térképén. De a későbbiek során is történtek változások a megyék számában: 1961-ben létrehozták a Párizst körülvevő 5 départementet, majd 1975-ben megalakítják Korzika két megyéjét. A megyék száma a történelem során folyamatosan változott, de az államigazgatásban betöltött funkciójuk nem. Talán ennek is köszönhető, hogy a megyerendszer egészen a mai napig kisebb változtatásokkal, de fennmaradt.

1.2. Melléklet: A magyar megyerendszer története

1.2.1. Magyarország megyéinek kialakulása történelmi fejlődése.1000-1920-ig

Magyarországon a megyének, mint közigazgatási egységnek igen mély történelmi beágyazottsága van. Mondhatjuk azt is, hogy Magyarországon a megye egyidős az állammal. A magyar megyék több évszázados felépítmények és határaikat tekintve meglepő állandósággal rendelkeznek. Ugyanis a trianoni Magyarország, Erdély és Horvátország területén a legtöbb megye körvonalai már az államalapítás idejében kirajzolódtak és nagyvonalakban nem is változtak a történelem során, egyes területeken a határaikat a tatárjárás, az ország három részre szakadása, az osztrák önkényuralom, a kiegyezés, sőt a trianoni diktátum sem tudta befolyásolni. A királyi vármegyerendszer kialakítása I. Szent István nevéhez köthető, legalábbis egy részük már bizonyíthatóan akkor is létezett (Fejér, Veszprém, Visegrád, Kolon, Csanád, Nyitra, Győr, Hont, Doboka). Kialakulásuk indukálója a keresztény Európába való integrálódás, a törzsszövetségi államszervezetből a keresztény feudális államba való átmenet óhaja, és egy keresztény államszervezet kialakítása volt. Ebben az átalakulásban jelentős szerepet játszott az egyház és a királyi hatalom, megvalósítását illetően pedig valószínűleg nyugati példákat vehetett alapul. A megyék kétségtelenül nem egyszerre jöttek létre és a korabeli számuk is vitatott, mely a XII század végéig folyamatosan változik. Első említésük Könyves Kálmán nevéhez köthető. A rendszer lényegi kialakulása Árpád- és vegyesházi királyaink ideje alatt ment végbe. A vármegye Szent István idejében nem volt a mai értelemben vett közjogi szervezet, sem zárt területi egység. Nem fedte le hézagmentesen az ország területét, nem volt jól lehatárolható határa, nem taroztak hozzá csak a király birtokai és az ott élő a királlyal függőségi viszonyban lévő népesség, a különböző nemzetségek szállásterületei és a rajtuk élő népesség, sem a gyepűrendszer területe. (Medöl, T. 1963) A megyék kialakulása a mohácsi vész előtt úgy ment végbe, hogy a belső lakott alföldi területek felől haladt kifelé a peremterületek felé. Először a belső alföldi területeken voltak megyék, aztán később a gyepűt fokozatosan birtokba vevő népesség a peremterületeken is hozott létre megyéket. (Eszlár, K. 1947) A XII. század végére a megyék száma stabilizálódik, 1158-ban még 70, 1184 már 72 megyéről tesznek említést, ekkor válhattak vonalassá és stabilizálódhattak a megyehatárok is. (Hajdú Z., 2001) A középkori Magyarország területén a megyék nem voltak kizárólagos területi kategóriák, elég, ha csak a befogadott és betelepült népek szállásterületeinek kiváltságait vesszük (Vofkori L. 1996), vagy a másik fontos intézményt a dukátust, azaz a fiatalabb király intézményét, mely a trónörökös gyakorló területe volt. Ily módon a XII. század végére sajátos közigazgatási rendszer alakult ki a történelmi Magyarország területén, melyben a regionalizmus elemeit is felfedezhetjük.

Magyarország területén megmaradt a megyerendszer, de a megyék funkciói megváltoztak, a megyék felett létrejtek a főkapitányságok, melyek katonai védelmi feladatot láttak el. Az Erdélyi Fejedelemség területén szintén megmaradt a magyar megyerendszer, mely hasonló a Királyi Magyarország rendszeréhez, de Erdélyben a már említett sajátosságainak köszönhetően egy feudális sokszínűséget tükröző sajátos rendszer alakult ki.

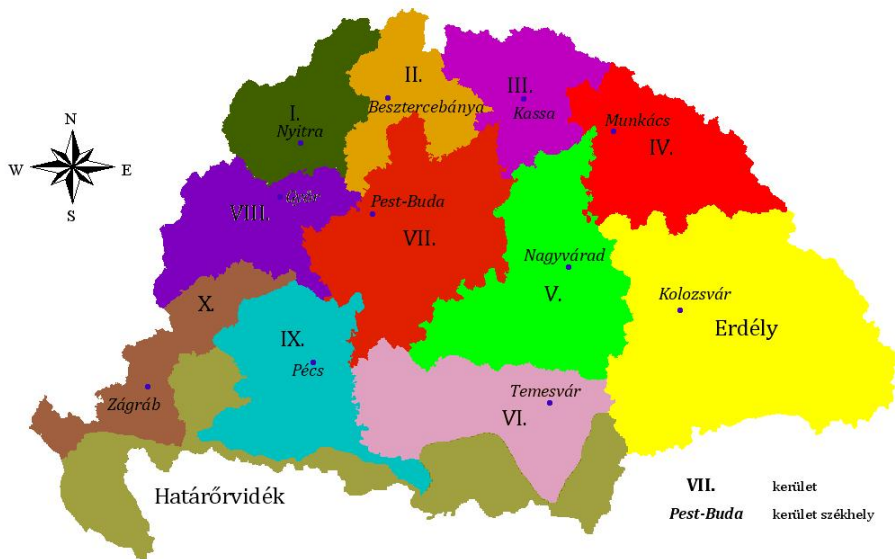
A török kiűzése után a hódoltság megyéit több lényeges különbséggel újraformálták. Az elnéptelenedett alföldi területeken nagy területű megyéket hoznak létre, mivel sok helyen az emlékezet sem őrizte meg a hajdanvolt megyehatárokat, így jön létre a főváros megyéje is Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye, a hajdúk katonai erejét és kiváltságait elismerve létrehozzák a Hajdú kerületeket. Emellett az ország déli határa mentén katonai határőrvidékeket létesítenek, melyeket kivonnak a magyar polgári közigazgatási rendszer hatálya alól. A megyék kialakítása ebben az időszakban megfordult, hiszen az ország peremterületei voltak lakottak és a belső alföldi török által megszállt és a több mint száz évig háborús övezetnek számító területek lakatlanok voltak, ebben az időben a régen kialakult határszéli megyék lakossága tér vissza a belső alföldi területekre. (Eszlár K. 1947). Meg kell említenünk Kollonics Lipót ebben az időszakban elbukott reformtervét, aki az ország területének racionálisabb közigazgatási felosztására, és három guberniumra tett javaslatot. Pozsonyban illetve Budán székelt volna a nádor, Kassán az országbíró Zágrábban a horvát bán. Ez a terv, mely a török hódoltság által északra és nyugatra szorított perem ország gondolatkörében született, területileg nem körvonalazta az egyes guberniumok területét, a közigazgatási szempontokra alig volt tekintettel, fő célja a katolikus vallás megerősítése, a nemesi előjogok eltörlése, valamint a magasabb adóbevétel elérése. (Eszlár K. 1947)

[37. ábra: Kollonocs Lipót közigazgatási beosztása 1689-ben. Forrás: saját szerkesztés Eszlár K. 1947, - Városi szemle 1947/1-2 89.old alapján]

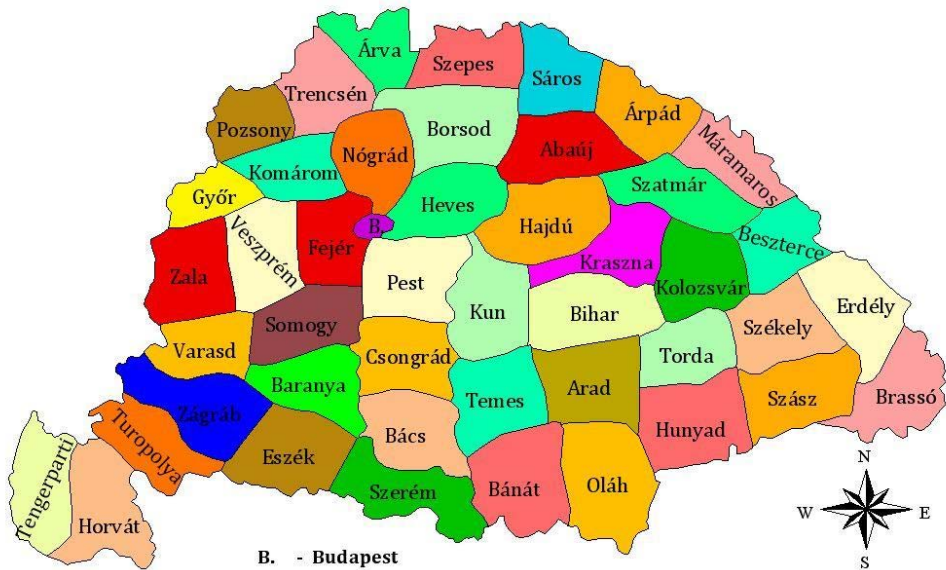
1723-ban a megyeszékhelyet helyhez kötötték, ez az intézkedés megindította az adott székhely települések fejlődését, ám nem hozott létre jelentős népességkoncentrációt az adott településeken. Emellett megalapították a kamarai nemzeti biztosi, majd később a tartományi biztosi intézményrendszert (Dunán inneni, Dunán túli, Tiszán inneni, Tiszán túli tartományi biztos), mely nem megyei és történelmi alapokon, hanem a topográfiai szomszédság elvén jött létre. (1723/XXI.tc). Ezzel a lépéssel megteremtették a nagyregionális jellegű politikai regionalizmus és igazgatás lehetőségét (Hajdú Z, 2001). 1768-ban létrehozták a főispáni tisztséget a megyén belül, aki a központi hatalom képviselője volt és a megye igazgatásának első embere. Ez az intézkedés jól mutatja a francia felvilágosult abszolútizmus szerepét a magyar térszerkezet kialakításában. A XVIII. század végére a nemesi megye elérte hatalma csúcsát, a törvényhozás részese az igazságszolgáltatás letéteményese, a területi közigazgatás meghatározó területi szintje és egysége (Hajdú Z, 2001).

II. József 1785-ben inkább a politikai, mint a közigazgatási racionalizáció, de mindenképpen a felülről induló modernizáció jegyében megreformálta a magyar közigazgatást. Ez a reform az addigi megyerendszer fölötti területi egységként kerületeket hozott létre, melyek 4-6 megyéből álltak. A kerületek kialakításánál a megyék határait nem változtatták meg, a feltűnően kis területű megyéket összevonták így 10 kerületet hoztak létre. A tervezet, ha nem is feltétlenül a magyarság ellen jött létre, de mindenképpen a központi hatalom erőteljesebb érvényesítését szolgálta, ezzel a megyék autonómiáját megszüntette. Intézkedéseiben megfigyelhető bizonyos francia hatás és tudományos megalapozottság. Ám hiába volt II. József tervezete racionális és tudományosan megalapozott, ekkorra már az abszolútizmus idején a nemesi megye a nemzeti ellenállás bázisává a magyar nemzeti gondolat megtestesítőjévé vált a központi hatalommal szemben, mivel az osztrák abszolútizmus igyekezett szerepüket csökkenteni és egy császári közigazgatást ráerőltetni Magyarországra. A magyar nemesség minden közigazgatási átszervezést, ha racionális alapokra épült is a magyarság elleni támadásnak vett, tegyük hozzá joggal, mivel II. József központosító törekvései az osztrák dominancia elvére épültek. Az országot tíz kerületre osztotta, Erdélyt és a Partiumot, melyet előbb 10 majd 11 megyére osztott a tervezet, külön kezelte, Horvát-Szlavónország különállását azonban megszüntette és Magyarországhoz csatolta és annak rendszerében osztotta fel. A határőrvidéket, melyet katonai megfontolásokból meghagyott és az országtól külön igazgatott, hat kerületre osztotta. A kerületi székhelyek kijelölésénél inkább földrajzi törvényszerűségeket, mintsem a történelmi hagyományokat vette figyelembe. A kerületek élére egy királyi biztost nevezett ki, aki jelentős hatalommal rendelkezett. A reform lényege az volt, hogy a központi kormányzat és a megyék közé egy új területi igazgatási szintet vezetett be, a kerületet, mely a központi kormányzat hatékony hatalomgyakorlását segítette volna elő, szerette volna felszámolni a rendi közigazgatást és helyébe egy modern hivatásos alapon működő közszolgálatot állítani. A kialakított kerületek között jelentős különbségek voltak területi és népességi szempontból egyaránt. Meg kell azonban jegyezni, hogy a kor infrastrukturális fejlettségi szintjén hatékony és gyors kerületi igazgathatóságot létrehozni igen nehéz volt a területi egységek nagysága miatt. A reformot azonban minden rendeletével 1790-ben visszavonta.

[38. ábra: II. József kerületei. Forrás: saját szerkesztés Eszláry K., 1947 Városi szemle 1947/1-2. 100.old. alapján]

II. József reformterve felszínre hozta a magyar közigazgatási rendszer reformjának szükségességét, mely ezek után szinte minden korszakban napirenden volt. 1847-ben Magyarország Erdély nélkül 49 megyéből állt, mivel Erdélyt külön tartományként igazgatták, valamint megtartották a katonai határőrvidék különállását is. Az 1848-49-es forradalom alatt is foglalkoztak a kérdéssel, tisztában voltak vele, hogy a feudális alapokon szerveződő közigazgatási rendszer meghaladott, számos feudális töredék maradt fent és okozott problémát benne. A korszakot egyébként a francia felvilágosodás eszmeisége hatotta át. 1848-ban megszületett a megyei hatóság ideiglenes rendezéséről szóló törvény, mely kompromisszumok mentén, de átalakítja a megye szerepét. Megszüntették a megye törvényhozásban meglévő jelentős szerepét, mivel ezt az országgyűlés vette át, nem volt szükség a megye nemzeti ellenálló szerepére sem, mert az országot magyar vezetés igazgatta. A felvilágosodás és a reformkor egyik legérdekesebb elképzelése Táncsics Mihály megyei terület-beosztási terve, melyet francia mintára az egyenlőség elvén szeretett volna létrehozni. Elképzelése párhuzamba állítható Sieyès négyzet alapú beosztásával, ami alapján az ország területét nagyjából négyzet vagy téglalap alapú egyenlő nagyságú területekre próbálta felosztani. A felosztásban teljesen figyelmen kívül hagyta a természetföldrajzi és történelmi adottságokat, hagyományokat, tisztán az egyenlőség elvére támaszkodott.

[39. ábra: Táncsics Mihály reformterve. Forrás: saját szerkesztés, Hajdú Z.2001 térképe alapján]

Ám az 1848. áprilisi reformok kiteljesedésére nem jutott idő, mivel a Szabadságharcot leverték. A Bach korszakban az új területi beosztás nem más, mint az önkényuralom eszköze. Kétszer is felosztják az országot. Az első felosztás 1849-től 1854-ig, a második 1854-től 1960-ig volt érvényben. Az első rendezés fő célja a magyarság megtörése volt és semmilyen közigazgatási racionalizálást nem szolgált. A második rendezés azonban, az előző rendezés célkitűzése mellett, a központi hatalom befolyásának növelését valamint a közigazgatás racionalizálását is meg akarta valósítani. Ez a felosztás Magyarországot öt kormányzati kerületre (Verwaltungsgebiet) osztotta Erdély, Horvátország és a Temesi Bánság nélkül, melyeket külön igazgattak. Mindegyik kerület élén a kerületi főispán állt. A kerületek központjai egyszersmind a katonai, rendőri parancsnokságoknak, a pénzügyi igazgatóságoknak, valamint főtörvényszékeknek a központjai is voltak.

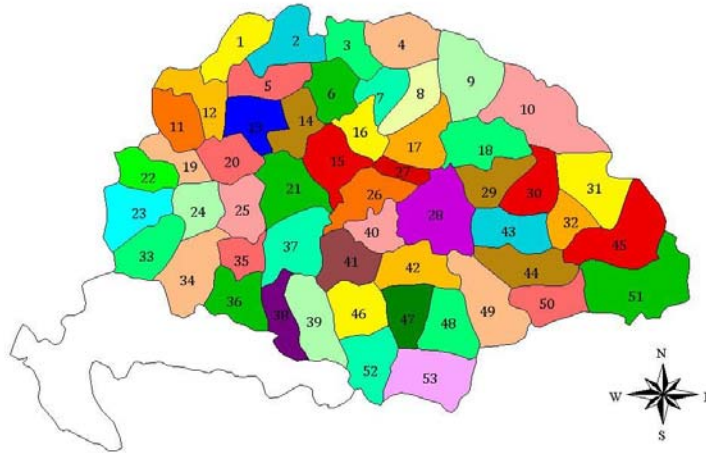

[40. ábra a Bach Korszak Közigazgatási kerületei. Forrás: saját szerkesztés, Eszláry K. 1947 - Városi szemle 1947/1-2 105.old. alapján]

A Bach rendszer közigazgatási beosztása racionalizáció szempontjából jónak volt tekinthető, legalábbis jobbnak, mint az addigi területi felosztások (Benisch A. 1938). A Bach rendszer bukása után Schmerling a régi a Szabadságharc előtti közigazgatási beosztást állította vissza.

A Kiegyezés után az 1848 előtti területi beosztás legálisan is életbe lépett. Ám ennek a beosztásnak több problémája is volt: az ország területéhez viszonyítva sok megye volt, több megye területét egymással össze nem függő területek alkották, a megyehatárok nem igazodtak a természetes határokhoz, az egyes megyék területe, népessége, adózóképesége nem volt egyforma, a járások száma a megyéken belül egyenlőtlenül oszlott meg (Eszláry, K. 1947). Emellett az ország területi alapon szerveződött önkormányzatai nem voltak egységesek, egyidejűleg megtalálhatók magyar, erdélyi, horvát megyék, székely és szász székek, a magyar, a székely és a szász vidékek, a magyar és horvát kerületek, a Királyföld és végül a katonai határőrvidékek. Ezen okok miatt szükségessé vált a területi közigazgatási reform. Szapáry Gyula 1873-as tervezete alapján, mely a magyarlakta vidékeken a közlekedési és a vonzáskörzeti szempontokat részesítette előnyben, a nemzetiségi területeken mérsékeltbb átalakításokat irányzott volna elő, 53 törvényhatósággal rendelkező megyét hozott volna létre és felszámolta volna a feudális örökséget a közigazgatásban. Ez a tervezet az akkori földrajzi gazdasági viszonyoknak megfelelően oldotta volna meg a közigazgatási beosztás problémáját. Ám ezt a reformtervet elvetették, nem merték ugyanis megbolygatni a tradicionális történeti megyerendszert, és egy kevésbé radikális tervezetet fogadtak el. A Kiegyezés utáni területi reform hozta létre a törvényhatósági vármegyét, így a területi önkormányzatok sokféleségét megszüntették. Az 1876-os megyei területi reform, tulajdonképpen nem volt más, mint a feudális területi különállások megszüntetése, nem rajzolta újra az ország

megyei térképét, ám az ország történetében talán először általános területi önkormányzattá tette a megyét.

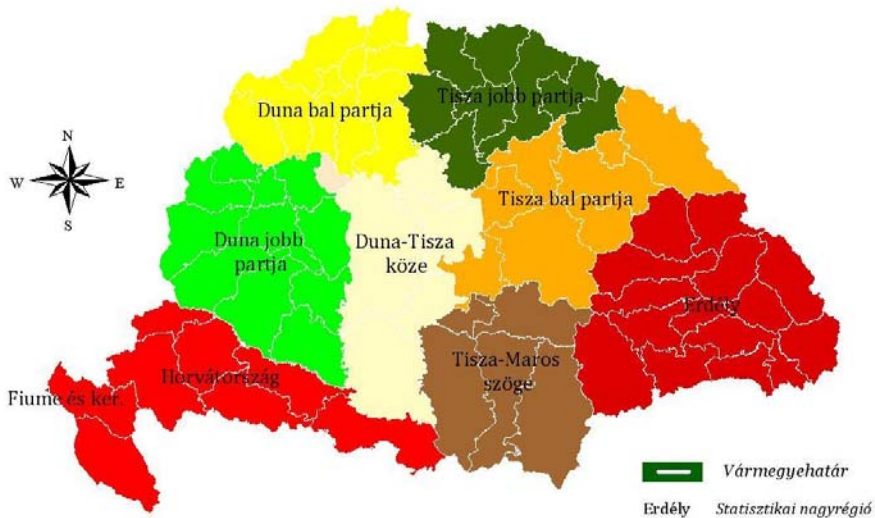
[41. ábra Szapáry Gyula közigazgatási területrendezési terve (1873). Forrás: saját szerkesztés, Eszláry K. 1947 -Városi szemle 1947/1-2 107.old. alapján]

[42. ábra Benisch Artur közigazgatási területrendezési terve (1914). Forrás: saját szerkesztés, Eszláry K. 1947 -Városi szemle 1947/1-2 110.old. alapján]

Történtek ugyan kisebb módosítások a megyehatárokat illetően, de a rendszer egészét megreformáló intézkedéseket nem hoztak. Ebben az időszakban fel sem vetődött a megye feletti közigazgatási egységek, vagy önkormányzatok létrehozása, minden egyes reformtervezet a megyerendszer átalakításával képzelte el a területi közigazgatást. A megye feletti kategóriát csak a statisztikai elemzésekre létrehozott folyókra épülő

területbeosztás jelentette, az ekkor létrehozott statisztikai lehatárolás lett az alapja a legtöbb statisztikai elemzésnek és tanulmánynak.

[43. ábra: A Magyar Királyság statisztikai nagytérségei. Forrás: Saját szerkesztés.]

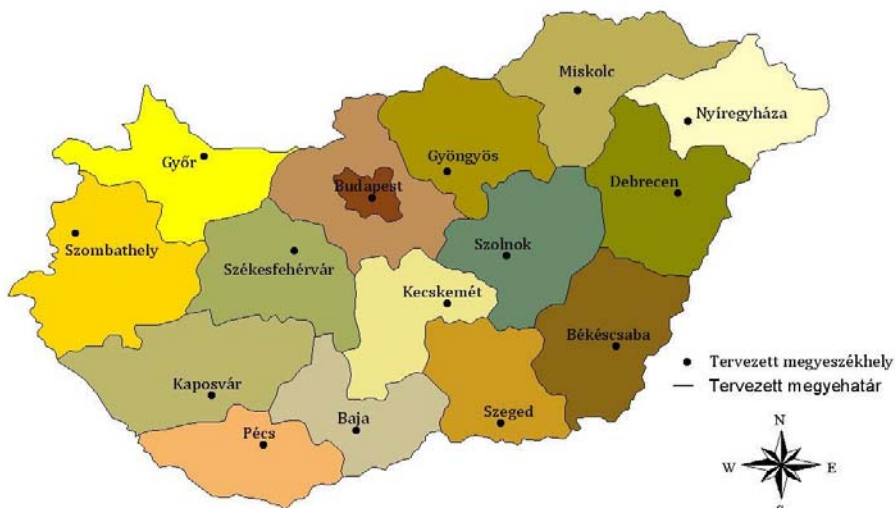
Az ekkorra kialakult megyerendszer jelentős aránytalanságokat hordozott magában, mind területi, mind népességi, mind települési viszonyok szempontjából.

Az 1919-es Tanácsköztársaság alkotmányában, megszüntette a megyét és helyette kerületeket hozott létre, ám rövid fennállásának köszönhetően a Tanácsköztársaság reformelképzelései nem tudtak megvalósulni.

1.2.2. A két világháború közötti időszak

A trianoni diktátum aláírása után egy merőben új helyzet alakult ki Magyarországon. Az ország terület kétharmadának (71,4%) elvesztése következtében alapvetően átrendeződött az ország természeti, gazdasági, társadalmi, településhálózati, etnikai, térszerkezete. A közigazgatási területbeosztás rendszer megváltozott, kiéleződtek a már korábban is meglévő aránytalanságok (Hajdú Z, 2001).

A Horthy korszak 34, a történelmi megyerendszer alapján kialakított megyét hozott létre a megmaradt ország területén és érintetlenül hagyja a megyék területét. Ezzel azt az állásfoglalást szerették volna hangsúlyozni, hogy a trianoni határok ideiglenesek és az ország revíziós igényét ki tudja majd elégíteni. Mivel a trianoni diktátum nem vette figyelembe a történelmi megyehatárokat így az országhatárok több megyét is feldaraboltak, így jöttek léte a trianoni Magyarország csonka megyéi. 1923-ban ideiglenesen egyesítették a Csonka megyéket, így 24 megyét hoztak létre. Ebben az időszakban több reformelképzelés is kialakult a megyerendszer megújítását illetően. Princz Gyula reformelképzelésében mind a regionális mind a megyei fölosztást közlekedés-földrajzi és település-földrajzi alapokra helyezte.

[44. ábra: Princz Gyula közigazgatási reformterve (1923). Forrás: Saját szerkesztés, Hajdú, Z. 2001 munkája alapján.]

Az országot hét régióra osztotta volna Benisch Artúr, aki a világháború előtt is készített tervezetet a megyerendszer reformjára. Az új ország területén 34 megye helyett egy 24 megyés koncepciót javasolt. Az 1930-as évek első felében Magyary Zoltán elkészítette a magyar közigazgatás racionalizálásának programját, melyben a területi reform kérdését alapvetőnek tekintette és számos geográfus szakembert vont be a reformok kidolgozásába. Princz Gyula elemzésében egy járási alapon meghatározott rendszert tekintett a legracionálisabbnak, melyben 162 természetes járasterületet határozott meg, ezekből aztán 14, esetleg 18 ideális méretű megyét lehetett volna létrehozni. A megyénél nagyobb területi egységek az úgynevezett kerületek létrehozását szerinte csak 2-3 megye összevonásával valósíthatták volna meg, de az szerinte az akkori ország területén nagy nehézségekbe ütközött volna és emellett céltalan és helytelen lett volna. Hantos Gyula szerint azonban igen is volt lehetőség egy regionális közigazgatás bevezetésére. Az 1931-ben működő köz- és szakigazgatási rendszerek területi szerveződése alapján szerinte egy hét régiós rendszer lett volna a legideálisabb. Ebben a „hetes tagozódású” rendszerben Budapest, Győr, Szombathely, Pécs, Miskolc, Debrecen, Szeged lehettek volna a regionális központok.

Gömbös Gyula nemzeti munkatervében a megyék feletti az állami szakigazgatási rendszerek összehangolását fogalmazta meg, a honvédség hadtestparancsnokságainak területi rendszerével így egy esetleges háborús helyzetben a hadtestparancsnok könnyen átvehette volna a polgári közigazgatás egységes irányítását (Hajdú Z, 2001).

A statisztikai nagyrégiók kérdésében is változtatásokra volt szükség. A KSH egy ideig még fenntartotta a dualizmus idején felállított regionális statisztikai rendszert, de aztán idővel átállt egy újonnan bevezetett Dunántúl, Észak és Alföld hármas fősztásra. A két világháború között a megyék veszítettek ugyan önkormányzati jelentőségükből, de a

megyerendszer mindvégig az ország meghatározó területi alapstruktúrája maradt. Az ok, hogy a két világháború közötti kormányok miért nem hajtottak végre jelentős reformokat a megyerendszert illetően az, hogy a területi revízió lehetőségét fent akarták tartani, erre az 1938-as első bécsi döntés, Kárpátalja visszatérése, majd az 1940-es második bécsi döntés során lehetőséget is kaptak. Az ország gyarapodásoknak köszönhetően megváltozott helyzetben ismét újra kellett gondolni az ország területi közigazgatási felosztását. Úgy döntöttek, hogy a történeti jogfolytonosság megtartásával a Trianon előtti megye és járáshatárok visszaállítása a legmegfelelőbb, és a külső és belső viszonyok stabilizálódása után lehet szó átfogóbb területi reformokról, melyekre a visszacsatolt területek és a háború elvesztése miatt nem kerülhetett sor.

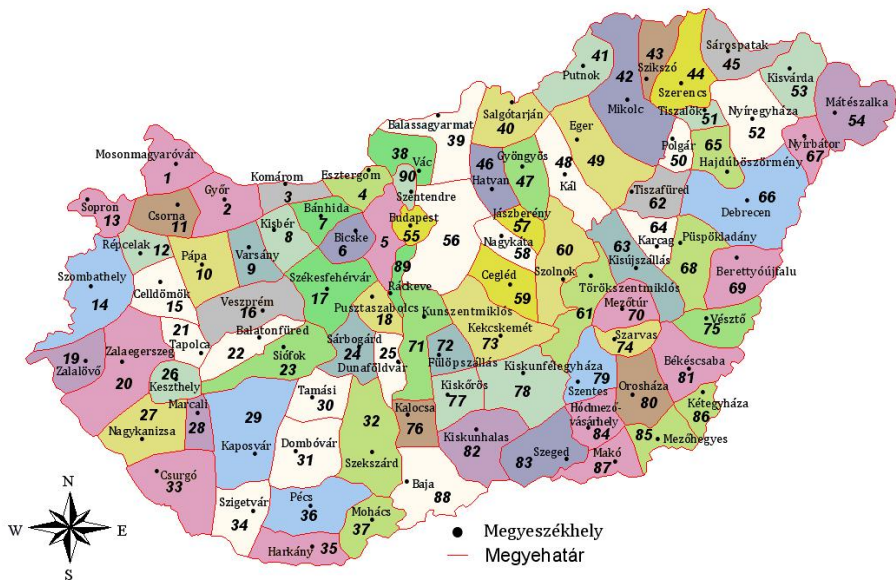
[45. ábra: Trianoni csonkamegye rendszer. Forrás: Saját szerkesztés Hajdú, Z. 2001, munkája alapján.]

[46. ábra: Területgyarapodások és megyerendszer. Forrás: Saját szerkesztés.]

1.2. 3. Az államszocializmus időszaka

Az 1947-es Párizsi Békék a trianoni országhatárokat állították vissza. A reformtervezeteknek a hosszú távú területi reformmal kellett számolniuk, a területi revízió, mint olyan kikerült a középtávon elérhető célok közül. Bibó István és Erdei Ferenc az úgynevezett városmegyei koncepciót tartotta a legracionálisabbnak, és ezek alapján akarta újjászervezni a magyar közigazgatás területi egységeit, melyben helyet kapott volna a városmegyékből kialakított hét kerület is, Budapest, Debrecen, Szeged, Pécs, Szombathely és Győr székhellyel. 1947-ben Eszlár Károly és Sikó Attila „a magyar közigazgatás racionalizálásának főbb feladatai” című munkájában a megyerendszer megújítását három változatban kis-, közép-, nagymegyék lehetséges létrehozásával képzelték el. A szerzőpáros minden politikai indíttatástól mentes területi reformelképzelést mutatott be. A kismegyerendszerben nem voltak járások, hiszen ez a rendszer méreténél fogva körülbelül a járásokkal egyezik és ezt a típusú megyerendszert kvázi városmegyéknek tekinthető 90 kismegye alkotta volna. A középmege rendszerben így természetesen kialakították a járásokat, melyek száma a kismegyéknél kevesebb összesen 87 lett volna és összesen 24 megyét hoztak volna létre, ezeket átlagosan 3-4 járásra osztották volna. A nagymegye rendszer nagyságát tekintve hasonlított az addigi kerületi beosztások elképzeléseihez, kivéve talán azt, hogy ebben a rendszerben 9 nagymegyét alakítottak volna ki, az addigi az ország regionális fölosztását előírányzó elképzelésekben ugyanis átlagosan 7 regionális egységet akartak létrehozni. E fölosztások egységei úgy lettek kialakítva, hogy valóságos közlekedési, földrajzi, társadalmi, gazdasági egységeket próbáltak kialakítani a természetes határok figyelembevételével, ám a megyeszékhelyek kiválasztásánál jelentős részben a közlekedés-földrajzi lehetőségeket és az előnyös topográfiai fekvést vették figyelembe.

[47. ábra: Eszláry K.-Sikó A.-féle kismegye rendszer. Forrás:saját szerkesztés Eszláry K.-Sikó A. 1947 -Városi szemle 1947/3-4 sz. 3 sz. melléklete alapján]

[48 ábra: Eszláry K.-Sikó A.-féle nagy megye rendszer. Forrás:saját szerkesztés Eszláry K.-Sikó A. 1947 -Városi szemle 1947/3-4 sz. 2 sz. melléklete alapján]

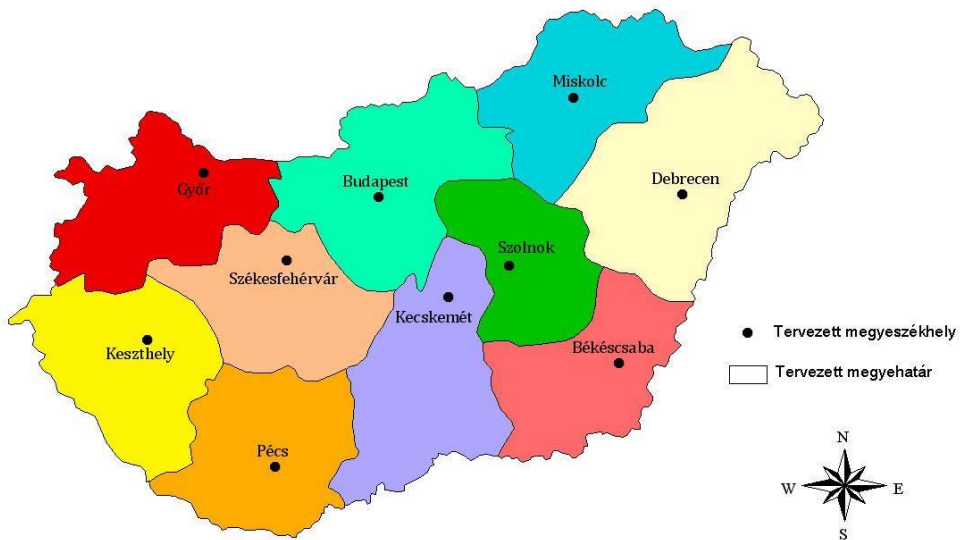
A kommunista hatalomátvétel után a magyar közigazgatásban a szovjet modell mintáját követték, az új alkotmány is ebben a szellemben alkották meg, melyben az ország területét államigazgatás szempontjából megyékre, járásokra, városokra és községekre osztották. 1949/50-es közigazgatási reform során a középmegyei koncepció valósul meg 25 helyett 19 tanácsi megyét hoznak létre. Így megszűntek a csonka megyék és minden megyeszékhely városi jogállású település volt. Ez azt mutatta, hogy a már évszázadok óta meglévő területi egységeket nem akarták megváltoztatni csak szocialista tartalommal megtölteni és racionalizálni, hogy azok hatékonyabban működhessenek. Ebben az időszakban válik a megye a központi hatalom igazi eszközévé az országban, a centralizáció a szocialista érában érte el történelme során a legmagasabb szintet. A pártvezetésen belül is voltak ugyan 7, 9 és 12 megyés elképzelések, sőt az alkotmány kialakításának időszakában még regionalizáló javaslatok is, ám ezeket mind lesöpörték az asztalról és inkább a jól bevált évszázados hagyományokkal rendelkező megyerendszert reformálták meg. A megyék területének kialakításakor természetesen figyelembe vették az addigi kutatások eredményeit is, ezért van az, hogy több megye az Eszláry - Sikó középmegye koncepciójának megyéivel megegyezően lett kialakítva.

[49. ábra: Eszláry K. - Sikó A.-féle középmegye rendszer. Forrás:saját szerkesztés Eszláry K. - Sikó A. 1947 - Városi szemle 1947/3-4 sz. 1 sz. melléklete alapján]

Emellett 1949-ben kialakították Nagy-Budapest területét is, a várossal határos környező 7 város és 16 község a tulajdonképpeni budapesti agglomeráció területének a fővároshoz kapcsolásával. A járások területének kialakításánál erősen támaszkodtak a KSH által végzett centrum-vonzáskörzet kutatások eredményeire, de nem vették teljes mértékben figyelembe azok térbeli struktúráját (Kovacsics J. 1949; Kolozsváry V. - Szamel L. 1950; Hajdú Z. 2001). A reform egészét tekintve egy korrekciós reformnak tekinthető, mely a meglévő struktúrát nem változtatta meg jelentősen csak korrigálta azt a

racionalitás jegyében. Az így kialakított megyerendszert sokan már a kialakítás pillanatában elaprózottnak és nem megfelelőnek ítélték. Számos kritika megfogalmazódott vele szemben és a szocialista vezetés úgy gondolta, hogy az 1949-ben kialakított középmege rendszer nem felel meg sem az ország sem a szocialista szovjet iparosítás követelményeinek, és azoknál nagyobb területi egységeket kellene létrehozni. Így 1953-ban kidolgoznak egy 10 megyés koncepciót, melyben a megyéket komplex gazdaságföldrajzi egységként határozták meg, ez a megyei reform betetőzte volna a szélsőségesen centralizált állammodell fejlődését.

[50 ábra: Az 1953-as 10 megyés reformtervezet. Forrás: saját szerkesztés Józai A. 2007. munkája alapján]

Ám egy az 1953-as belpolitikai válság előbb elodázta a megvalósítást, majd 1954-ben végleg levették a napirendről ezt a meglehetősen radikális reformtervezetet, melyben gazdasági közlekedési és katonai szempontok keveredtek. 1955-ben létrehozzák a Területszervezési Kormánybizottságot, mely azt a feladatot kapta, hogy dolgozzon ki egy területi közigazgatási reformot. Elkészült egy megyerendezési reformterv, mely a megyék számát előbb 11-re majd 12-re szeretne csökkenteni. Az elsődleges szempont e nagymegyék kialakításánál az volt, hogy minél jobban essenek egybe a gazdasági körzetekkel, a kialakuló földrajzi munkamegosztás egységeivel. Valamint nagy figyelmet fordítottak a megyeszékhelyek kijelölésénél és a megyék kialakításánál a közlekedési szempontokra, a jó megközelíthetőségre, valamint figyelembe vették a történetileg kialakult szociális és kulturális adottságokat. A megyéket gazdaságilag fejlődőképes központok körül szervezték meg hangsúlyozva, hogy csak gazdaságilag potens város körül alakulhat ki a fejlődőképes megyei gazdasági struktúra. Végül az elkészült reformterv a belpolitikai feszültségeknek köszönhetően nem valósult meg.

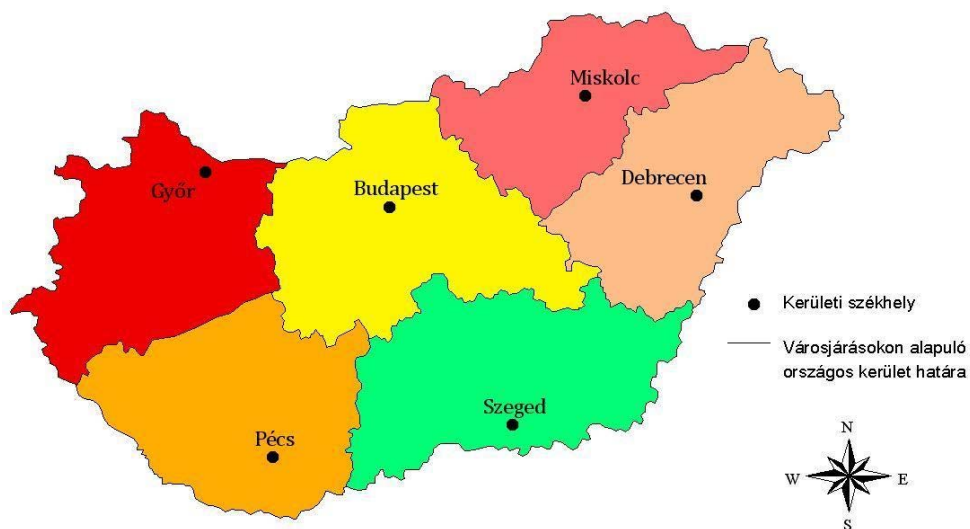
[51.ábra: Az 1956-os megyereform tervezet. Forrás: saját szerkesztés Józsi A. 2007. munkája alapján]

Az 1956-os Forradalom leverése után a kialakulóban lévő Kádár-rendszer megkezdte a gazdaságfejlesztés és a közigazgatás újragondolását. A gazdaság területén a Rákosi-féle hadigazdaság átalakítását, és Budapest túlzott ipari súlyának csökkentését tekintették legfontosabb célnak. A közigazgatási és területi reform napirenden maradt ugyan, de főleg elméleti síkon foglalkoztak vele. A megyét, mint államigazgatási alapegységet tekintették és nem akarták szerepkörét csökkenteni sem a megyerendszert radikális átalakításnak kitenni. 1957 után a népgazdasági és a területi tervezés szükségszerűségeinek köszönhetően újra napirendre került a regionalizáció és a közigazgatási reform gondolata és több reformkoncepció is kidolgozásra került. Ezek a koncepciók csak tervek maradtak, mivel nem volt meg a politikai akarat egy, a megyét felváltó regionális rendszer kialakításához. Ami a kialakítandó regionális egységek lehatárolását illeti a gazdasági körzetesítési koncepciók bizonyos területeken egybeestek, de a területi egységek lehatárolásában nem alakult ki közös álláspont. Az időszakban még a régió és a gazdasági körzet meghatározásában sem sikerült közös nevezőre jutni. Egyes kutatók teljes mértékben egymás szinonimáinak tekintették a két fogalmat, míg mások két egymással össze nem egyeztethető kategóriának tekintették. A folyamatos elméleti viták után 1961-ben az Országos Tervhivatal elfogadja az ország hipotetikus gazdasági körzetekre való fölosztását. 7 gazdasági körzetet határoztak meg, melyek a gazdasági tervezés alapját képezték. Az így kialakított tervezési-gazdasági körzetek valójában a nagyvárosokra épültek, több esetben átlépték a megyehatárt és több megyét kettévágtak, ám mindig egész járásokat soroltak be egy-egy körzetbe. Ez a körzetesítés nagyjából az ellenpólusnak választott nagyvárosokra épült, így hat tervezési-gazdasági körzetet jelöltek ki, ezek a budapesti, debreceni, győri, miskolci, pécsi szegedi körzetek voltak.

Az 1963-ban elkészült az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium közreműködésével az Országos településhálózat-fejlesztési Tanulmányterv, mely

regionális központtá teszi az öt ellenpólus város. és Budapest mellett Nagykanizsát, Székesfehérvárt, és Szolnokot is, a többi megyeszékhely - Salgótarján és Tatabánya kivételével - regionális társközpont besorolást kapott. Az Országos Tervhivatal és az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium eltérő területi rendszerben fogalmazta meg az ország gazdaság és területfejlesztésének rendszerét, ám már mindkét intézmény számolt a megyénél nagyobb tércategóriával a gazdaság- és területfejlesztésben. 1971-ben az OTK keretein belül sor került egy felemás kompromisszumos regionalizációra, mely során megtörténik a tervezési-gazdasági körzetek kijelölése, természetesen az OTK-ban első körben ellenpólusoknak meghatározott városok szerepének figyelembe vételével. A területi lehatárolás a nemzetközi tendenciák és a magyar kutatási eredmények figyelembevételével egy hatrégiós megyehatáros tervezési-gazdasági körzetrendszert alakított ki. Ez a lépés jelentősnek mondható még akkor is, ha a területfejlesztés fő területi szereplői a megyék maradtak, ám fontos az, hogy felismerték, hogy a hatékonyabb gazdaságfejlesztés és a területi tervezés érdekében szükség van a megyénél nagyobb területi egységekre. Hatékonyságát ugyanakkor csökkentette, hogy az eredetileg ellenpólusként megjelölt és a régiók központjainak kiválasztott öt nagyváros mellé kiemelten fejlesztendő kategóriába sorolta az OTK a többi megyeszékhelyet is. Így megakadályozta a regionális nagyvárosok kialakulását jelentőségük növekedését kiüresítve, ezzel a regionális fejlesztési reformot is, hiszen így az ellenpólus városok nem tudtak régiójuk, csak saját megyéjük központjai lenni, mivel ezzel a módosítással a régión belül több központ lett kijelölve és ez szétforgácsolta az erőforrásokat. Az OTK-nak köszönhetően megyében minden addiginál erőteljesebben kapcsolódott össze a közigazgatás és a területfejlesztés. Az 1970-es évek elejétől kezdve tehát a megyei tanácsok a terület- és településfejlesztés legfontosabb területi tényezőivé váltak. Ebben az időszakban Bibó István újra összefoglalta a magyar közigazgatási rendszer átalakításának lehetőségeit és elkészítette saját regionális reformtervét, mely kiemelkedő a magyar közigazgatás és térszervezés elméletei között.

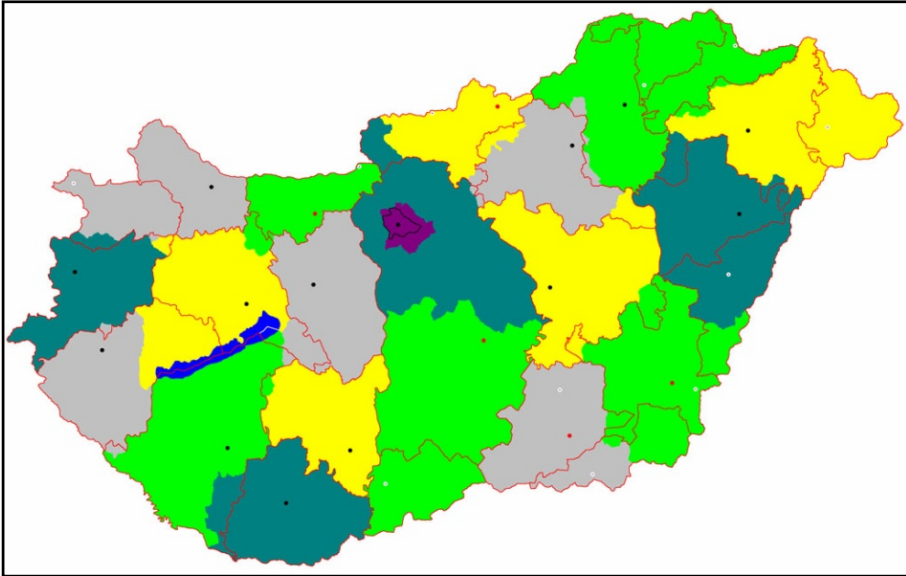
1975-ös javaslatában, melyben értékelte az 1971-es tervezési-gazdasági körzetbeosztást, öt vidéki régió és egy központi szuperrégió kialakítására tesz javaslatot, melyeket egy 80-110 egységből álló városkörnyéki rendszer alapján épített föl.

[52. ábra: A Bibó városjárásokon alapuló körzetei. Forrás: saját szerkesztés.]

A megyerendszer apróbb változtatásokkal szinte teljesen változatlan maradt az 1984-es városkörnyéki beosztás és a járási rendszer eltörlése után is.

A szocialista időszakban a megye a legfontosabb tércategória és elmondható, hogy az 1949/50-ben létrehozott megyerendszer a szocializmus teljes időszakában stabil maradt és csak kisebb korrekciókat szenvedett el, ugyanakkor megjelent a régió igaz csak, mint gazdaságfejlesztési eszköz tervezési-gazdasági körzet képében. A szocializmus időszakában a megye meghatározó szerepet foglalt el mind az országos mind a területi pártirányításban és a helyi területi közigazgatás súlypontja volt. A rendszerváltás után belépett egy újabb tényező a magyar közigazgatási rendszer alakulásába és a megye és a megyénél nagyobb területi egységek viszonyrendszerébe. Ez a tényező nem volt más, mint az Európai Unió integráció és az ahhoz szükséges intézményi struktúra kialakításának óhaja.

53. ábra: A rendszerváltás utáni megyereform változtatásai. Forrás: KSH.

1.3. Az Észak-alföldi régió és Nord-Pas-de-Calais régió jövőbeli fejlesztésének lehetséges útjai

A régiók jövőbeli fejlesztésével kapcsolatban két-két dokumentumot kell megvizsgálunk a francia Nord-Pas-de-Calais régió esetében a régió területfejlesztési és rendezési sémáját (SRADT) valamint Nord-Pas-de-Calais régió 2007-2013-as Tervszerződését, az Észak-Alföldi régió esetében pedig az Észak-alföldi régió Stratégiai valamint Operatív Programját

1.3.1. Az Észak-alföldi régió fejlesztésének céljai, és területfejlesztési elképzelései a 2007-2013-as tervezési időszakban

Az Észak-alföldi régió esetében a vizsgált dokumentumok építettek az előző tervezési időszak tapasztalataira és az Európai Unió elvárásaira.

A): A stratégiai program a régióval kapcsolatban 5 fő, meglehetősen általános, célkitűzést fogalmazott meg:

I., „Dinamikus régió”: A régió stratégiai helyzetére és humán erőforrására építő versenyképes, piacvezérelt és innováció-orientált gazdaság továbbfejlesztése. Fontos célként jelöli meg a gazdasági bázis megerősítését, a már meglévő vállalkozásokra építve, de új vállalkozások odavonzásával is számolva. Ehhez a megfelelően tervezett és végrehajtott marketing és a befektetés ösztönző tevékenységet elengedhetetlennek tartja. Erősíteni kell a meglévő földrajzi adottságokra építve a logisztikai szolgáltatásokat, valamint a régió feldolgozóiparát, a kis és középvállalkozásokat, mint a gazdaság motorjait. KKV-k és a nagyobb feldolgozóipari vállalkozások közötti kapcsolatokat ösztönözni és erősíteni kell. A már meglévő infrastruktúrára alapozva erősíteni kell a régió innovációs és K+F tevékenységét az állami és magán vállalkozások intézmények közötti együttműködésekre építve. A határmenti területek fejlesztését a határon

átnyúló együttműködésekben rejlő lehetőségek kihasználását ösztönözni kell. Az 1. specifikus célhoz a következő prioritások kapcsolódnak:

- A regionális gazdasági környezet versenyképességének növelése (Intézkedései: működő tőke letelepedését szolgáló infrastrukturális kapacitásfejlesztés, befektetés-ösztönzés, régiómarketing. Multimodális logisztikai potenciál fejlesztése. Hazai, regionális, magas hozzáadott értéket előállító mikrovállalatok és KKV-k, valamint beszállítói hálózatok működésének elősegítése. Az innováció-vezérelt, piacorientált gazdasági aktivitás ösztönzése, a K+F, eredmények gyakorlati alkalmazásának elősegítése, határon átnyúló gazdasági kapcsolatok, együttműködések dinamizálása, interregionális kapcsolatok fejlesztése.)
- A régió elérhetőségét biztosító interregionális kapcsolatrendszerek fejlesztése (Intézkedései: a régió közlekedési elérhetőségének javítása, az európai hálózatokba történő bekapcsolódás elősegítése, a régió virtuális elérhetőségének javítása. Az info-kommunikációs technológiai szektor fejlesztése, információs társadalom fejlesztése, versenyképes turisztikai termékek és hálózatok kialakítása, turisztikai fogadási feltételek javítása, szolgáltatásfejlesztés, turisztikai szervezeti és működési feltételek javítása, az Észak-Magyarországi régió kínálatához kapcsolódó turisztikai termék és vonzerő minőségi fejlesztése. Konferencia-, üzleti-és rendezvényturizmus feltételének javítása. Integrált és koherens regionális turisztikai marketingtevékenység fejlesztése)
- A régió kulturális és közösségi innovációinak megalapozása, fejlesztése (Intézkedései: a gazdasági és regionális igényekhez illeszkedő, a régió oktatási vertikumára alapozott oktatási és képzési rendszerek fejlesztése. A régió kulturális, művészeti kreatív kezdeményezéseinek fejlesztése. A régiós civil társadalom önfenntartó képességének növelése, együttműködéseinek megerősítése.)

II., „Öko-régió”: A régió természeti, környezeti rendszereinek kialakítása, fejlesztése, megőrzése és fenntartható használata, a környezet értéként való kezelése. A régió számára kiemelt fontosságú az „élhető” régió megteremtése, azaz a természeti és épített környezet védelme és fenntartható használata. A régió természeti-környezeti állapotát számos folyamat illetve probléma veszélyezteti, ezek megoldása illetve kezelése fontos célként jelenik meg a dokumentumban. Ugyanakkor meg kell említeni a régió fokozódó energiaszükségletét, mely kielégítésében fontos szerepet játszhatnak a megújuló energiaforrások, melyek a már említett természeti környezet megővését feltételezik.

A 2. specifikus célhoz a következő prioritások kapcsolódnak:

- A régió környezeti állapotának megóvása és fenntartható fejlesztése, biztonságos környezet megteremtése. A prioritás tartalmazza az egészséges környezet megteremtése érdekében a környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztését, ezen belül a korszerű szennyvízkezelés megvalósítását, a korszerű hulladékgazdálkodás feltételeinek megteremtését, az egészséges, minden településen az EU-s normáknak megfelelő ivóvíz biztosítását, valamint a települések levegőminőségének javítását, zajterhelésének csökkentését. (Intézkedései: környezetvédelmi infrastruktúrafejlesztés, környezetbiztonság javítása, ökológiai rendszerek védelme, környezettudatos társadalom kialakítása a régióban)
- Környezeti adottságokra épülő gazdasági tevékenységek környezeti szempontból fenntartható fejlesztése. A prioritás tartalmazza, egyrészt a természeti környezetet veszélyeztető folyamatok csökkentésére irányuló a környezetvédelmi és -gazdálkodási ipar ösztönzését, ami lehetővé teszi a környezetkímélő termelési rendszerek, az anyag- és energiatakarékos technológiák elterjedését, a szennyező-anyagok nyersanyagként történő újrahasonosításával a környezeti terhelés csökkentését. Másrészt a prioritás keretében valósulhat meg a környezeti adottságok gazdasági, elsősorban a régió sajátosságaihoz igazodóan energetikai és turisztikai hasznosítása, ami elősegíti a fenntartható módon folytatható terület- és környezeti erőforrás-használat

elterjedését. (Intézkedései: környezettechnológiai ipar megteremtése. Megújuló és alternatív energiahordozók arányának növelése a régió energiatermelésében, az energiahatékonyság növelése. Természeti és környezeti értékekre alapozott turizmus fejlesztése.)

III., „Egészséges-régió”: A régióban az egészséges élet lehetőségeinek biztosítása, a kapcsolódó endogén potenciál hasznosítása. A születéskor várható átlagos élettartam a régióban alacsonyabb az országos átlagnál, ezért szükséges, hogy a lakosság fizikális és mentális egészségi állapota javuljon, mely a társadalmi tőke növelése révén az elmaradott térségek felzárkóztatásának is záloga

Cél, hogy a régió lakossága hosszabb, egészségben eltöltött életet tudjon megélni, továbbá - az egészséges társadalom és munkaerő kialakításán túl - a természeti értékek egészség- és tudásközpontú hasznosítása és fejlesztése, komplex egészség-vertikum kialakítása, valamint az ehhez szükséges humán erőforrás és megalapozó kutatás-fejlesztés. Mindezen célok elérése hozzájárul ahhoz, hogy az Észak-alföldi régió Kelet-Közép-Európa egészség- és rekreációs központjává váljon. A 3. specifikus célhoz a következő prioritások kapcsolódnak:

- A lakosság egészségi állapotának javítása (Intézkedései: az egészségügyi ellátórendszer helyi szükségletekhez történő igazítása, megelőzés, mozgáskultúra fejlesztése, rehabilitáció feltételeinek javítás.)
- A régió potenciáljára, természeti adottságaira alapozott komplex egészség-vertikum kialakítása. (Intézkedései: egészségiparhoz kötődő kutatás-, termék és vállalkozásfejlesztések támogatása, egészséghez kapcsolódó képzési rendszerek kialakítása, egészség-turizmus feltételrendszerének fejlesztése, valamint komplex turisztikai, egészségmegőrző- és fenntartó termékek kialakítása.)

IV., „Agrár-régió”: A régió versenyelőnyeire alapozott piacvezérelt és innováció orientált agrárvertikum kialakítása. A régió jó természeti adottságainak köszönhetően a magyarországi agrárfejlesztés elsődleges területeinek egyike, valamint a régió szerepe meghatározó az ország mezőgazdaságában. A cél a versenyképes, endogén potenciálra támaszkodó agrárgazdaság megteremtése, a táji és termőhelyi adottságokhoz leginkább illeszkedő termelési mód kialakítása, ösztönzése, versenyképes termelés megvalósítása, mely az eltartó-képesség növeléséhez vezet, valamint az ehhez kapcsolódó, feldolgozás és értékesítés, a piaci folyamatokhoz való alkalmazkodás megteremtése, új piacok, piaci szegmensek felkutatása. Mind az élelmiszeripari célú, mind az energetikai és ipari célú mezőgazdasági tevékenység vonatkozásában cél az innovációs képesség növelése, a kutatási eredmények elterjesztése, modern és hagyományos technológiák beépítése a termelés – feldolgozás - értékesítés folyamatába, ami az ágazat versenyképességét javítja. A 4. specifikus célhoz a következő prioritások kapcsolódnak:

- A mezőgazdaság regionális adottságokhoz és piaci igényekhez igazodó élelmiszeripari célú fejlesztése. A prioritás a régió agrárgazdaságának modernizációját, területi és ágazat-specifikus diverzifikációját, a piaci feltételekhez történő alkalmazkodást helyezi előtérbe. (Intézkedései: korszerű, intenzív mezőgazdasági termelőrendszerek kialakítása, agrár- és élelmiszeripari termékek feldolgozottsági fokának növelése. Régió specifikus termékek előállításának elősegítése, élelmiszeripari termékek logisztikájának fejlesztése és piacra jutásának elősegítése)
- Nem élelmiszeripari célú mezőgazdasági termelés elterjedésének elősegítése. A prioritás a régió kedvező adottságaira épülő energetikai célú biomassza hasznosíthatóságára helyezi a hangsúlyt. (Intézkedései: energetikai célú mezőgazdasági termelés és termeltetésének támogatása. Ipari célú mezőgazdasági termelés és termeltetés támogatása. Nem élelmiszeripari termékek logisztikájának fejlesztése és piacra jutásának elősegítése)
- Mezőgazdasági területek eltartó-képességének és területfejlesztésben betöltött szerepének javítása. A prioritás előtérbe helyezi a globalizációhoz, a klímaváltozáshoz és a növekvő

szükséges környezeti feltételekhez való térségi alkalmazkodás feltételeinek megteremtését (Intézkedései: a természetkímélő gazdálkodási módok elterjesztése az agrár-környezetvédelmi célokkal összhangban.)

- A K+F eredmények agrárgazdaságban történő alkalmazásának támogatása. A prioritás az agráriumhoz köthető K+F háttér fejlesztése, a bio- és géntechnológia fejlesztése, az intenzív mezőgazdasági technológiákhoz, az agrár-környezetgazdálkodáshoz és az ökológiai gazdálkodáshoz kapcsolódó eredeti kutatási eredmények és ezek agrárgazdaságban történő technológiai transzferje kiemelt fejlesztési területként határozza meg.(Intézkedései: a régió agrárkutatási központjainak megerősítése, a kutatási eredmények gyakorlati hasznosulását segítő hálózatok kialakítása.)

V.„Esélyteremtő és Felzárkózó régió”: A régió területi különbségeinek mérséklése és a társadalmi kohézió erősítése, a foglalkoztatás bővítése. A régióban a kiegyensúlyozott térségi fejlődés érdekében elő kell segíteni a nagy arányban jelen lévő leszakadó területek felzárkózását, meg kell teremteni aktív bekapcsolódásukat a régió gazdasági-társadalmi folyamataiba. Ehhez szükséges a leszakadó területek fizikai és infó-kommunikációs elérhetőségi nehézségeikből származó hátrányok csökkentése, megszüntetése szükséges a térségi központok térszervező erejének növelése és funkcióinak bővítése, a városhálózat minőségi fejlesztése. A kiegyensúlyozottnak fontos eleme a vidéki települések fejlődésének elősegítése, ehhez szükség van a lakosság foglalkoztatásának növelésére, az életminőség javítására; a rurális térségek népességeltartó- és megtartó képességének növelésére, a társadalmi szolidaritás növelésére, a hátrányos helyzetűek társadalmi integrációjának elősegítésére.

Az 5. specifikus célhoz a következő prioritások kapcsolódnak:

- A periférikus területek bekapcsolása a régió fejlődésébe: a régió területi kohéziójának elősegítése érdekében a felzárkóztatásra szoruló térségekben alapvető fontosságú a megfelelő színvonalú elérhetőség biztosítása. (Intézkedései: a régió belüli közlekedési kapcsolatok fejlesztése, térségi központok térszervező erejének növelése.)
- A hátrányos helyzetűek társadalmi integrációjának és reintegrációjának elősegítése. (Intézkedései: az esélyteremtést elősegítő regionális szociális intézményrendszer fejlesztése Az esélyteremtést elősegítő regionális foglalkoztatási programok fejlesztése)
- A vidéki társadalom életminőségének javítása: a vidéki társadalom életminősége összességében elmarad az urbanizált területek lakosságának életminőségétől, fontos ennek mérséklése ugyanis ez lehet a vidéki térségek felzárkózásának egyik záloga. (Intézkedései: a vidék lakossága foglalkoztatási szintjének növelése, a vidék kulturális és szellemi örökségének megóvása, fejlesztése.)
- Integrált települési környezet fejlesztése: a prioritás fő célként a vonzó épített környezet kialakítását, zöldfelületek arányának növelését, valamint a lakóhelyi és közösségi funkciók megerősítését és bővítését, illetve a közbiztonság erősítését jelöli meg. (Intézkedései: A települések épített környezetének és arculati elemeinek javítása, fejlesztése, a települések zöldfelületeinek fejlesztése, növelése)

B): Az Operatív program már jóval konkrétabb specifikus célokat és prioritásokat határoz meg. Átfogó célja: „Az Észak-alföldi régió természeti és társadalmi értékeire, településhálózati sajátosságaira építve, a regionális versenyképesség erősítése, valamint a régió belüli területi különbségek csökkentése.”

Az Operatív Program 5 specifikus célt fogalmaz meg, ezek:

- A régió kis- és középvállalkozói szektorának megerősítése. Építve a stratégiai program első célkitűzésére, a gazdaságban elsődlegesnek tekinti a kis és középvállalkozások megerősítését, a

régió versenyképességének növelése és a gazdasági stabilitásának javítása érdekében. Mivel a régió gazdasági versenyképessége nagyban függ a vállalkezési szerkezettől, a gazdaság stabilitását elsősorban a régióhoz kötődő kis- és középvállalati szektor határozza meg.

- A turizmus jövedelemtermelő képességének javítása. A régióban a turizmus kedvező adottságokkal rendelkezik, ebből kifolyólag fejlesztése elengedhetetlen a régió versenyképességének javításához. Az ágazat a közvetlen bevételek mellett jelentős közvetett bevételekkel is segíti a gazdaság jövedelemtermelő képességének javítását, munkahelyteremtő hatásával és a szolgáltatások, valamint helyi termékek értékesítésével.
- A lakosság mobilitásának javítása. A hátrányos helyzetű, leszakadó térségek fejlesztésével kapcsolatban elengedhetetlen a lakosság mobilitásának javítása különösen azokban a térségekben, melyek magas munkanélküliséggel, kedvezőtlen foglalkoztatottsági mutatókkal, nagyarányú hátrányos helyzetű és roma lakossággal rendelkeznek. Ezen területeken kedvezőtlen a gazdaság szerkezete, korlátozott a munkalehetőség, a munkahelyteremtő beruházások, közszolgáltatások is elsősorban a kistérségi, térségi központokban, városokban összpontosulnak. Ezen területek felzárkóztatásának egyik fontos feltétele a lakosság mobilitásának javítása, elősegítve ezzel a foglalkoztatás bővítését.
- A humán erőforrás fejlesztése. A hátrányos helyzetű, leszakadó térségek esetében a mobilitás javítása mellett a humán erőforrás fejlesztése segíti a felzárkózást. Kiemelt figyelmet kell fordítani a humán erőforrás minőségi fejlesztésére, oktatási szintjének növelésére, általános egészségi állapotának javítására, mivel egyaránt hozzájárulnak a régió versenyképességének növeléséhez és a területi különbségek mérsékléséhez. Különösen azért, mert a humán erőforrás helyzete az Észak-alföldi régióban igen kedvezőtlen
- Az épített és természeti környezet állapotának javítása. A versenyképes és élhető régió megteremtése érdekében olyan fenntartható természeti-, társadalmi-, és fizikai környezet megteremtésére kell törekedni, amely megfelelő vonzerőt képvisel a gazdasági szereplők, a turisták és a lakosság számára ehhez szükséges az épített és természeti környezet állapotának javítása.

Az ÉAOP a specifikus célok elérése érdekében 5 prioritást határoz meg, melyek már konkrét intézkedéseket tartalmaznak:

- Regionális gazdaságfejlesztés: Az első specifikus cél eléréséhez elengedhetetlen a megfelelő üzleti környezet megteremtése, valamint annak infrastrukturális feltételeinek megteremtése fejlesztése, a vállalkozások mennyiségi és minőségi fejlesztése. Kedvező üzleti infrastrukturális környezet kialakítása mellett fontos a regionális illetve interregionális együttműködések elősegítése vállalati, magán és állami együttműködések klaszterek létrehozásával, bel- és külföldi partnerek együttműködésével. De a gazdasági szereplők információ-ellátottságának és innovációs potenciáljának javítása is fontos megfelelő innovációs intézmények, szolgáltatások biztosításával, kísérleti programok, módszerek megvalósításával, de fontos a megfelelő szaktanácsadás biztosítása.
- Turisztikai célú fejlesztés. A specifikus cél elérése érdekében, azaz a turizmus jövedelemtermelő képessége növelésének feltétele egy kettős intézkedéscsoporttal érhető el: a turisztikailag frekventált területek kiterjesztésével és a turisztikai szezon meghosszabbításával. Ehhez szükséges a turisztikai termék- és attrakciófejlesztés, a meglévő adottságok kulturális és természeti értékek fenntartása infrastruktúra, management és marketing fejlesztésével. A Kereskedelmi szálláshelyek fejlesztése, a szálláshelyek mennyiségi és minőségi bővítése, a hozzájuk kapcsolódó szolgáltatások és marketing tevékenységek kiterjesztése és fejlesztése. Desztináció-menedzsment fejlesztés egységes szempontrendszer alapján, komplex stratégiák kidolgozása, szakemberek át- illetve továbbképzése, a témához kapcsolódó projektek támogatása.

- Közlekedési feltételek javítása. A közlekedési infrastruktúra fejlesztése a legtöbb specifikus cél esetében elengedhetetlen, de elsődleges a lakossági mobilitás esetében, így lehetővé válik a perifériális térségek bekapcsolása a gazdaság vérkeringésébe. Mivel a régió út és vasúthálózata az országos állapothoz képest rossz állapotban van ezek állapotjavítása felújítása elengedhetetlen, különösen az alsóbbrendű közúti hálózat esetében. Fontos az előbbieken estében a környezetkímélő és fenntartható közösségi közlekedés fejlesztése. Mivel a közösségi közlekedés sokszor nem megfelelően van összehangolva, meg kell oldani a közösségi közlekedési rendszerek összehangolását. Javítani kell annak járműparkját, infrastruktúráját kiszolgáló és járulékos létesítményeit. Javítani kell a térségi központokon belüli közlekedés minőségét összekapcsolni és összehangolni azt a térségi közlekedési rendszerekkel. Mint fenntartható közlekedési mód fontos cél a régió belüli kerékpárutak fejlesztése. Fontos cél az oktatási és szolgáltatási centrumok, térségi központok elérésének javítása. A közlekedésen belül a közösségi közlekedés részaránya csökkenésének megállítására.
- Humán infrastruktúra fejlesztése. A régió lakosságának egy része főleg a hátrányos helyzetű, magas munkanélküliséggel jellemezhető térségek lakossága nem tud megfelelően bekapcsolódni a régió gazdasági folyamataiba, ennek elsődleges oka a lakosság alacsony vagy nem piacépés képzettsége, valamint kedvezőtlen egészségügyi állapota és sokszor a közlekedési illetve oktatási, közigazgatási infrastruktúra hiányosságai. E problémák megoldása érdekében, kiemelt szerepet kap a humán jellegű közszolgáltatások térségi alapon történő optimalizálása, fejlesztése: óvodai, alap- és középfokú oktatási intézmények épületeinek fizikai és energiahatékonysági célú megújítására, oktatási-nevelési tevékenységek feltételeinek, eszközállományának és kiszolgáló létesítményeinek fejlesztése a készségek és kompetenciák, az informatikai írástudás fejlesztése. A lakosság egészségi állapotának javítása érdekében a helyi szinten biztosítandó egészségügyi alap- és a térségi alapon szervezett járó beteg szakellátás bizonyos elemei, az egészségügyi rehabilitáció infrastrukturális fejlesztése fontos szerepet kap. A humán erőforrás fejlesztéséhez, a foglalkoztathatóság növeléséhez a fentiek mellett hozzájárul a szociális ellátás fejlesztése (alap- és nappali szociális ellátás) az előbbieket kiegészíti a közösségi és rekreációs intézmények infrastrukturális fejlesztése. E prioritás hozzájárul a szolgáltatások akadálytalan hozzáférésének megvalósításához is, támogatja az önkormányzati feladatok körbe tartozó feladatokat ellátó intézmények integrált, teljes körű akadálymentesítését, a helyi önkormányzatok közigazgatási feladatainak elektronizálását, modernizálását, ami hozzájárul a helyi közigazgatás hatékonyabb működéséhez. Kiemelt célok: az oktatási és egészségügyi infrastruktúra fejlesztése, a régió településeiben a közszolgáltatások minőségének javítása
- Város és térségfejlesztés. A régió differenciált városhálózatában meglévő egyenlőtlenségek mérséklése, a dinamikus, funkciógazdag és élhető városhálózat kialakítása érdekében támogatni kell a városi területek, városi központok fizikai megújítását, kisebb, funkciószegény városok esetében városközponti területek kialakítását a városi funkciók bővítése és a gazdasági tevékenységeket is vonzó települési környezet kialakítása érdekében. A városi területeken lévő használaton kívüli vagy alulhasznosított, leromlott fizikai állapotban lévő környezetszennyezéssel terhelt barnamezős területek funkcióváltással történő újrahasznosításának támogatása. A nagyobb lélekszámú városokban a leromlott vagy leszakadó városrészek integrált település-rehabilitációs akciók végrehajtása, amelyek megalapozzák a városrészek bekapcsolását a város fejlődésébe. A fizikai környezet s a szociális problémák együttes kezelése révén, közösségi célú fejlesztésekkel elősegítik a szegregált településrészekben élőknek a társadalomba történő visszaintegrálását, hozzájárulnak a kijelölt akcióterület leromlását okozó folyamatok megállításához és megfordításához. Cél: az épített környezet minőségének javítása, a természeti környezet állapotának megóvása és fejlesztése, a civil szervezetek társadalmi szerepvállalásának erősítése

(Az Észak-Alföldi Régió Stratégiai Programja valamint Operatív programja 2007-2013 tervezési időszakra-2008)

1.3.2. Nord-Pas-de-Calais régió Fejlesztésének céljai és területfejlesztési elképzelései a 2007-2013-as tervezési időszakban

A hatályos francia területfejlesztési törvény előírásai szerint minden régiónak el kell készíteni saját regionális területfejlesztési és rendezési sémáját, valamint meg kell kötnie tervszerződését az állammal, mely tervszerződés épít az előbbi dokumentumra a regionális fejlesztési elképzelések meghatározásakor. Éppen ezért a régió fejlesztési elképzeléseit e két dokumentum Nord-Pas-de-Calais regionális területfejlesztési és rendezési sémája, valamint tervszerződésének vizsgálatával lehet bemutatni.

2006. november 22.-én elfogadták Nord-Pas-de-Calais regionális területfejlesztési és rendezési sémáját. A dokumentum meghatározta egy minden területfejlesztésben érintett szereplő számára fenntartható kiegyensúlyozó és szolidáris fejlődés prioritásait és kereteit a régió területére, mely fejlődés sikeres válaszokat tud adni a fenntartható fejlődés/növekedés kihívásaira és követelményeire, valamint tiszteletben tartja Nord-Pas-de-Calais gazdag, nemzeti/társadalmi, kulturális és környezeti örökségét. A séma két fázisból áll. Egy közép és egy hosszú távú elemzésből. A hosszabb távú elemzés, ami a séma első jövőkutató fázisa egy 20 éves periódusra határozza meg a fejlődés irányait és irányelveit. A második fázis 10 évre határozza meg a fejlesztés tétjeit, prioritásait és egy 10 éves periódus főbb lépéseit, célkitűzéseit. A dokumentumban meglehetősen általánosan meghatározták a regionális karta főbb irányait, melyek alapján a régió fejleszti a területét, hogy biztosítsa, integrációját és a versenyképességét a nemzeti és az európai térben.

I. A regionális karta elsődleges irányvonalai:

A.) Előmozdítani a regionális érdekeket. A helyi és regionális cselekvések, projektek összekapcsolása fontos feladat. A projekteket a helyükön kell kezelni a szubszidiaritás irányelvének alkalmazásával. A helyi tervek gazdagítják a régiós szint intézkedéseit, a régiós tervek pedig erősítik a helyi cselekményeket. A régióknak képviselnie kell a helyi és regionális érdekeket nemzeti és európai szinten is. Ennek érdekében 3 fő irányelvet határoztak meg:

- A régió ténye és szükségessége bizonyított, tehát cél a regionális események és cselekmények szükségességének bizonyítása. A regionális és helyi érdekek egymásraltalságának igazolása.
- Biztosítani a regionális műveletek helytállását és azok döntési függetlenségét. Elvárás a regionális közérdek felől, hogy a régió, mint intézmény vegyen részt a fejlesztési cselekményekben és nyilvánítsa ki érdekeit és érvényesítse azokat a saját szintjén. A régió elkötelezett a regionális területfejlesztési irányelvek megvalósulásáért. A régióknak szükséges kapcsolatokat létesíteni a jobb regionális kohézió elérése érdekében más európai régiókkal, általános és specifikus szinteken is, mivel az Európai Unió jövőbeli fejlődésének egyik záloga a földrajzi és tematikus regionális szövetségek létrejötte.
- A partnerek közötti új játékszabályok meghatározása: egy aktív szubszidiaritásért. A regionális területfejlesztés egy a régió és az állam közötti partnerségen alapul, ahol néha nehéz meghatározni és egyensúlyban tartani a regionális érdekeket az állam érdekeivel szemben. Ezért egy megerősített párbeszédben kell az együttműködés szabályait újrafogalmazni, melyben a partnerek nem csak informálódnak és elfogadnak, hanem meghatározott javaslatokat is tesznek.

Ezek közül első helyen a megyéket találjuk, akik szintén a területfejlesztés szereplői. A regionális érdek egy közigazgatási területek közötti közeledés eredménye a folyamatos egyezkedés gondjával, hasonlatos egy kormányzati irányelvhez, mely a különböző szintek közötti viszonyt, érdekeket hangolja össze.

Az irányvonalban meghatározták a nagyteljesítményű regionális cselekvés 9 dimenzióját. Ezek: az intézmények és az azok közötti interakciók sűrűsége kapcsolata a régióval; egy regionális érdek megfogalmazásához szükséges képesség; valódi kompetenciák megléte; képesség az integrációra; alkalmazkodás a pénzügyi forrásokhoz; a kormányzás különböző szintjeinek kapcsolatrendszere; a piac szabályozása; megosztott arculat és identitás a régió lakossága által; nyitottság és kívülre irányuló kapcsolat érzéke.

B.) Fejleszteni a közösségi szolgáltatásokat. Egy terület fejlesztése szociális kohézióval és közösségi szolgáltatások kínálásával történik, melyek válaszolnak az egyre komplexebb igényekre. Az alapszolgáltatásokat mindenhol garantálni kell. Az új partnerség jegyében a köz és magán partnerség ebben a kérdésben is új erőforrásokat mozgósíthat. A szolgáltatások fejlesztésével kapcsolatban két irányelvet vettek figyelembe: az akaratot arra, hogy a fejlesztés kérdését összekapcsolják a szociális kohézióval és a közösségi szolgáltatásokkal, valamint az elkövetkezendő 20-év közösségi igényeinek kielégítését. A közösségi szolgáltatások fejlesztése szempontjából 4 fő irányelvet határoztak meg:

- Számításba venni az egyre komplexebb igényeket a közszolgáltatásokkal kapcsolatban. Mindenki számára elérhető és mindenki igényeit kielégítő szolgálatok létrehozása elengedhetetlen. Mind a Regionális Terv, mind a Regionális Területfejlesztési Séma felismerte az állandó modernizáció, a fejlesztések, a regionális erőforrások szolgálatokhoz való illeszkedésének követelményét, szükségességét. A modernizáció szükségessége hozzájárul a felzárkóztatás szükségességéhez a régióban.
- A közszolgáltatások és az állampolgárok kapcsolatba hozása: a régió javasolja a terület- és regionális fejlesztés nagy döntéseinek közvitára bocsátását és az eredmény felhasználását a politikában és a közszolgáltatásokban. Így kiterjesztve az állampolgári jogokat.
- Felismerni és megszervezni a közszolgáltatások helyét a regionális fejlesztésekben. E közszolgáltatások egyre jobban meghatározzák a régió életét, a fejlesztések, befektetések helyének kiválasztásánál nagy szerepük van. Rangsorolni kell a kínálatot és ez a közszolgáltatások feladata, így határozván meg a regionális fejlődést, ez és az alapszolgáltatások biztosítása a régió területén elengedhetetlen a fejlődéshez.
- A köz és magán partnerség bátorítása. Ezen együttműködések egyre nagyobb teret hódítanak, és egyre nagyobb addicionális forrásokat mozgósítanak. Kimutathatóan egyre nagyobb konvergencia van a magán és a köz céljai között.

C.) A regionális közösségi akciók modernizálása. Annak kihívása előtt áll a régiós szint, hogy megalkossa egy sokkal hatékonyabb regionális közösségi akciók rendszerét és új gyakorlatát, figyelve az újradefiniált és felelősségteljes tervezési gyakorlatra támaszkodó eredményekre.

- A rideg tervezés lecserélése egy reaktív és koncentrált tervezésre. A regionális séma által kijelölt irányvonal hatékony átültetése a prioritások, célkitűzések újraértékelésével. Mivel a jövő nem biztos és a gazdaság valamint a társadalom is gyorsuló átalakuláson megy keresztül, regionális szinten a tervezésnek reagensnek és rugalmasnak kell lennie
- Előnyben részesíteni az eredményeket az eszközök helyett. Gyakran a konkrét célokkal szemben az eszközök előnyben vannak részesítve. A séma egyik alapvető célkitűzése a

megvalósult célkitűzések és a teljesítmények előnyben részesítése, az e célok megvalósulásának pontos meghatározása helyett. Mindezek megvalósulása érdekében jobban ki kell dolgozni a következőket, jövőkutatás kapacitásának fenntartása, a projektek meghatározása, az akciók logikájának ismerete, a célkitűzések szem előtt tartásával értékelni a javaslatokat, azonosítani azok hatásait, és végül mindezek reorientációja. Az aktív szubszidiaritás a felelősség összefonódásához vezet a különböző partnerek és különböző szintű akciók között. A kompetenciák elválasztása helyett inkább nyitni kell a közös felelősségvállalás kifejezése felé. Ebben az esetben a régió új lendületet adhat saját szabályozó kulcsszerepével a regionális közösségi akciók tekintetében.

- Újraalkotni a tervezést a szereplők között. A tárgyalásos regionális rendszer a regionális közösségi akciók alapja. A tervek a cselekvési célkitűzések érdemei, lehetővé tették az előrehaladást, a koherenciát a regionális és közösségi szint között a fejlesztéspolitikában valamint a hasznos közösségi befektetések között. Bizonyos esetekben azonban megmarat az állam gyámkodása a tartalomban és a finanszírozásban. Szükség van egy hatékony és szolidáris tervezés melletti elköteleződésre. Ebben a perspektívában a tervezésnek újra azzá kell válni a ami volt, egy nemzeti területfejlesztési és rendezési vízió eszközévé. Ki kell fejeznie magát, mint a tárgyalások megvalósulása egy valódi és hatékony formája a közteherviselésnek a területfejlesztés mélyreható változásának szolgálatában. A települések akarátának szintézis kell, hogy gyakorolja és vezesse a regionális szintet, egyetlen szerződéssel helyettesítve azt.

D.) A fenntartható fejlődés alkalmazása.

A régió szempontjából és az előző három prioritás figyelembevételével, Nord-Pas-de-Calais jövőjét szem előtt tartva nem szabad a fejlesztések szempontjából megfeledkezni a fenntarthatóságról és a fenntartható fejlődésről. Azaz jelen szükségleteinkből akár mindent fel kell áldozni a jövő generációk érdekében a 2002-es Johannesburg-i Föld Csúcs ajánlásai alapján, mely szerint a jelenlegi termelési módjaink hosszútávon fenntarthatatlanok.

- „A világra ébredés”. Meg kell találni azokat az eszközöket, melyek összhangba hozzák a függőségeket, melyek egyesítik a régiót és a különbségeket, melyek gazdagítják azt. Röviden a „világra kell ébredni”
- Átgondolni a javainkat: a már említett csúcs ajánlásai alapján újra kell gondolni az elképzeléseinket a közlekedési és a termelési módjainkat. Ehhez újra kell gondolni a fogalmainkat a termelésről, a termelékenységről, a fogyasztásról, az életmódról, és a gazdasági és természeti javakról. Ki kell egészítenünk gazdasági mérőszámainkat, hogy azok a környezetre nehezedő terhelés is ki tudják mutatni. Hosszú távú elképzelésekre és erős elhivatottságra van szükség e kérdések tekintetében.
- Kiértékelni a jövőt a hosszú távú döntések megtételéhez: a dokumentum elemző fázisa alapján a terület és regionális gazdaságfejlesztés irányait hosszútávra, legalább 20-30 évre kell meghatározni, ennek felelőssége a Regionális Tanácsot terheli. A tanács a hosszú távú sikeres tervezés érdekében folyamatosan kutatásokat végeztet a fenntarthatóság kérdésében és megalkotja saját Agenda 21-ét (Az Agenda 21 ajánlásai alapján). A regionális sémában is megtalálható ez az irány.
- Másként cselekedni. A régió saját Agenda 21-e előzményeként meghatározott 6 „alapító” közigazgatási cselekvési irányelvet, melyek a fenntartható fejlődést is hivatottak elősegíteni: a szükségletek analíziséből való kiindulás; gazdasági igazságosság; szociális igazságosság és szolidaritás; területi igazságosság és szolidaritás, minden szinten; az elővigyázatosság elve, a gazdaságban, az erőforrásokban, és a reverzibilitásban, külön kiemelve a környezetvédelem akarátát; a transzverzálitás szükségessége.

A régió Agenda 21-ének 9 prioritása:

- A környezetre való támaszkodással megszilárdítani a gazdaságfejlesztés hálózatának megalapozását.
- Felépíteni egy közlekedési rendszert az átgondolt mobilitás szolgálatában.
- Segíteni egy etikus és igazságos kereskedelmi rendszer kialakítását.
- Általánossá tenni a magas környezeti minőségű (a HQE - Haute Qualité Environnementale) építési technikákat minden regionális beavatkozásban, intervencióban.
- A fogyasztást a fenntartható fejlődés egy eszközévé tenni.
- Egy fenntartható fejlődés egyetem létrehozása.
- Zöld és kék hálózatok bevetése, alkalmazása.
- A periurbanizáció irányítása.
- Folytatni a munkát a belső berendezkedés és a környezeti management tárgyában.

II. A dokumentum 6 tengelyt tartalmaz és egy 10 éves időintervallumra határozza meg a fejlesztés tétjeit.

1.) A társadalom tudásának és kommunikációjának bővítése. A nagy stratégiai kérdések közül, melyek meghatározzák a régió jövőjét ez, azaz az emberek képzése az egyik legfontosabb. Ez az egyik kulcsa a régió fejlődésének, amit a régió lakosságával és a régió lakosságáért kell kiemelten kezelni. A régió 10 évre 3 prioritást határozott meg:

- Mindenki számára elérhetővé tenni az alapvető tudást és a modern kommunikáció nyelvét. Ennek érdekében a következő intézkedéseket kell megtenni: Időt kell fektetni a gyermekbe védelmezni és figyelemmel kísérni és az iskolai képzés számára. A képzési kommunikáció és a pedagógiai információ technológia használatának előnyben részesítése. Alkalmazott tanulási módok és egy képzési kíséret által megelőzni a fiatalok és a felnőttek marginalizációját. Elősegíteni a nyelvi képzést az eurorégióban és fejleszteni a gyakorlatban való alkalmazást.
- Az egész életen át tartó tanulás mindenki számára elérhető realitássá tétele. Ennek érdekében a következő intézkedéseket kell megtenni: Átláthatóbbá, alkalmazhatóbbá tenni a regionális képzés kínálatát. Mindenhol mindenki számára megnyitni tapasztalataik értékesítésének és értékelésének lehetőségét. A távoktatás és képzés regionális szerkezetének rendezése.
- Identitás és nyitottság: a lakosság egyesítése és elkötelezése regionális szinten a fenntartható fejlődés iránt. Ennek érdekében a következő intézkedéseket kell megtenni. Stimulálni a felfedezés szellemét, a kezdeményezés érzését és a próbálkozás akaratát a világra való nyitás által. Egy fenntartható fejlődés egyetem megalkotása, egy fenntartható fejlődés egyetemi képzés létrehozása hosszú távú célként.

2.) Nyitás Európára és a világra. Nord-Pas-de-Calais-nak fel kell építeni Európa és a világ felé nyitás tervét, mely átalakulásból a régió jelentős hasznot várhat. A régió 10 évre 4 prioritást határozott meg.

- Jelen lenni Európában és a világban. Ennek érdekében a régió 5 célkitűzést határozott meg. Fejleszteni a régióban az európai dimenziójú történéseket, eseményeket, és fenntartani Nord-Pas-de-Calais kisugárzását euroregionális és nemzetközi szinten; fejleszteni a lobbis tevékenységet és jobban használni, beilleszteni azt a nemzetközi hálózatokba; a regionális szakértelemhez kapcsolódva meghódítani a világ és európai rangú funkciókat; a régiót Franciaország és Észak Európa közti kapcsolódási, érintkezési szereppel felruházni; folytatni a régió integrációját az európai gazdaságba.

- A régióban a hétköznapiakban Európa részeként élni. Ezért a következő célkitűzéseket kell szem előtt tartani: sikerre kell vinni a határon átnyúló integrációt; jobban megismertetni a régió állampolgárait más országok állampolgáraival és vice versa; megkönnyíteni Európa megértését és bevenni a regionális szereplőket az európai projektekbe.
- Fejleszteni az együttműködések. Ennek érdekében a régió 4 célkitűzést határozott meg: közösen újra felfedezni egy kitérőt Észak-nyugat Európában, mint egy cselekvési és együttműködési terület; támogatni a kutatások nemzetköziesedését; támaszkodni a multikulturalizmusra a decentralizált együttműködések megerősítéséért; „Nyerő” partnerségeket szervezni az EU-ba újonnan belépő országokkal.
- Lehorgonyozni régiót a dinamikus Észak-nyugat Európában. Ennek érdekében a következőket kell szem előtt tartani: értékelni Nord-Pas-de-Calais földrajzi helyzetét az áramlás szívében; fejleszteni a működő szárazföldi közlekedési eszközöket és a jó kapcsolatokat közöttük.

3.) Különbséget tenni a sajátosságaink között felépítve és értékelve azokat.

Az egyre növekvő verseny következtében a nagyvárosi régióknak kínálniuk kell egy bizonyos funkcionális változatosságot, a szolgáltatásokban és az élet keretei szempontjából. A területei változatossága adhat egy adu az egyes régióknak. A régió minden egyes területének sajátossága támpontot adhat a helyi fejlesztésekhez. A területi sajátosságok versenyelőnyé alakításáról van tehát szó, éppen ezért nélkülözhetetlen ismerni e sajátosságokat és támaszkodni rájuk. Ebben a kérdéskörben a régió 4 prioritást határozott meg:

- Azonosítani és minősíteni a regionális gazdasági teljesítményeket. E cél elérése érdekében a következő célkitűzéseket kell szem előtt tartani: alátámasztani a stratégiai gazdasági hálózatokat; alósegíteni a szociális és gazdasági változásokat; minősíteni a kutatásokat a régióban; fejleszteni a technológiai transzfer dinamizmusát; felhasználni a fenntartható fejlődés elveit, mint a regionális gazdaság tökéletesítésének egy elemét.
- Erősíteni és építeni a metropolizációt a régióban. Ennek érdekében a következő célkitűzéseket veszi figyelembe régió: elősegíteni a nemzetközi metropolisz térség kisugárzását; felosztani a nagyprojektek és a területi stratégia eszközeit; elősegíteni a metropolisz térség nemzetközi elérhetőségét és interregionális kapcsolatait.
- Létrehozni a régióban egy nagy tengerparti régiót. E cél érdekében a régió az alábbi prioritásokat tekinti fontosnak: erősíteni a tengerparti területek szerepét, különösen azok tranzit szerepét és a hinterland/hátország struktúráját; figyelemmel kísérni a part menti turizmust és az erre épülő gazdaság változásait; támogatni és figyelemmel kísérni a gazdaság szempontjából a tengerparti szálláshelykínálat fejlődését.
- Támaszkodni a területi sajátosságokra a regionális kiválóságok (versenyképesség) építésére. E cél elérése érdekében a régió 2 fő prioritást határozott meg: Segíteni a területi rendszerek felépítését és koordinációját. Támaszkodni a területi kulturális sajátosságokra.

4.) Legyőzni a különbségeket. A múlt társadalmi-gazdasági változásainak öröksége, a társadalmi és területi különbségek a régióban napjainkig jelentősek maradtak. Bizonyos társadalmi-gazdasági tényezők (szociális, gazdasági, egészségügyi, örökségi különbségek) súlyosbíthatják e különbségeket, ezzel veszélyeztetik a regionális kohéziót. Ez elfogadhatatlan, mivel e folyamatok hatásukat kifejtve széttörhetik a társadalom és a gazdaság regionális rendszerét. A régió jövőjének egyik kulcsa e különbségek mérséklése, valamint a regionális kohézió erősítése, egy minden rászoruló társadalmi csoport és területi egység irányába szolidáris kiegyensúlyozott fejlesztés által, mely elősegíti a régió egyenletes fejlődését.

Ennek érdekében a régió három prioritást határozott meg:

- A közszolgáltatásokat és a közösségi akciókat a társadalmi kohézió fő elemeivé tenni. Ennek érdekében javítani és fejleszteni kell a közszolgáltatókat. Javítani és fejleszteni a közszolgáltatókat. Támogatni a nehéz helyzetben lévő személyeket a közösségi szolgálatok elérésében. Elősegíteni a munkavállalást illetve a munkához jutást. Pártfogolni a kulturális a sport és a szabadidős tevékenységekhez való hozzáférhetőséget.
- Erősíteni a területi kohéziót. E prioritás segítségével a régió erőteljesen csökkentheti a területi különbségeket. Ehhez a következő célkitűzéseket kell teljesíteni: hozzájárulni egy hatékonyabb területi kapcsolatrendszer működéséhez a regionális térben; erősíteni a közösségi közlekedés vonzerejét; garantálni a területek egymás közötti elérhetőségét; támogatni a helyi fejlődést, fejlesztést.
- Folytatni a lakosság egészségi állapotának javítását. Ennek érdekében javítani kell a lakosság egészségi állapotán, erősíteni a megelőzést az információ ellátást. Megszüntetni a regionális orvosi és orvosi jellegű demográfiai egyenlőtlenségeket és azok infraregionális eloszlását. Folytatni a kezelési kínálat kiegyensúlyozását, összeegyeztetve azt a közelséggel, azaz az elérhetőséggel, a minőséggel és a biztonsággal.

5.) Visszahódítani a környezetet és szélesíteni az élet kereteit. Ez a kérdés tekinthető a régió jövőjével kapcsolatos egyik legfontosabb tényezőnek. A környezeti dimenzió a társadalmi-gazdasági dimenziókat is beleértve alapvető alkotóeleme a fenntartható fejlődésnek a régióban. A természeti erőforrások a regionális örökség elsődleges elemei, melyek fenntartják a régió vonzerejét. A környezet javulása hozzájárul a regionális egészség javításához is, valamint a népesség növekedéséhez. A regionális erőforrások tekintetében szükséges javítani azok kezelésén új a fenntartható fejlődés elveit szem előtt tartó irányítási formák által. Ennek következtében nélkülözhetetlen az életmód és a különböző termelési módok megváltoztatása. Ennek érdekében a régió a következő prioritásokat javasolja:

- Másképp kezelni a teret és az erőforrásokat. A régió célként tűzte ki: egy zöld és egy kék hálózat kialakítását. A természettel kapcsolatos társadalmi és gazdasági funkciók előállításának megkönnyítését. A változó mezőgazdasági teret védelmezését. Az esetleges veszélyek másképp kezelését (ökológiai értékek, biodiverzitás védelme, vízbázis védelem, ivóvíz ellátás).
- Mindenkit felelőssé tenni. A környezet védelmét is szem előtt tartó fejlesztés egy kiegyensúlyozó feladat, amely egy új kormányzási mód és a közös felelősség újradefiniálásával történik. Ennek érdekében a régió folytatja és kibővíti a környezeti illetve a környezettudatos képzést, valamint a fogyasztást a fenntartható fejlődés eszközévé teszi.
- Regionális szintű küzdelem a klímaváltozás ellen. Ennek érdekében a régió a következő célkitűzéseket határozta meg: a mobilitás szolgálatában létrehozni egy átgondolt és hatékony közlekedési rendszert; fejleszteni az alternatív energiaforrások előremutató politikáját; folytatni a hulladékkezelés előremutató és alternatív politikáját; támogatni a magas minőségű környezeti technikák általánossá válását
- Előmozdítani a városfejlesztés új koncepcióit. A periurbanizáció ellen a régió új koncepciókat alkalmaz a városfejlesztésben, ezek a következők: uralkodni a városi megújuláson, megszervezni és korlátozni a periurbanizációt; összehangolni az egyidejű különböző általános politikákat, össze kell hangolni a különböző tevékenységek ritmusát a különböző csoportok és intézmények működésének rendjét.

6.) A regionális társadalom mobilizálása és az állampolgárság megerősítése.

Az intézményesülés előtt a régió egy érdekközösség volt. A karakteres különbségek nyilvánvalósága ellenére a régió egy valódi homogenitást szimbolizál. A közös identitás elemei a jövő tényezői, mivel alkalmasak arra, hogy új reményt keltsenek a társadalom egészében, melyet számos kétség szel át. A társadalom mozgósításával új, jobb irányítási formákat kell találni a XXI. századra. Ebben a kontextusban az irányítást vagy a kormányzást úgy is definiálhatjuk, mint egy a közösen meghatározott célok elérése érdekében a résztvevők által irányított folyamatot.

Hogy mozgósítsa a társadalmi tőkét a régió, három prioritást rögzített:

- Megerősíteni a részvételi demokráciát. Ennek érdekében a következő célkitűzéseket határozták meg: fejleszteni a kifejezés helyszíneit a használók szükségletei alapján; eszközöket adni a fejlesztési tanácsok kezébe; bevezetni a referendumokat/népszavazásokat a regionális kezdeményezések esetében és bátorítani a helyi népszavazásokat; bevezetni egy regionális bizottságot a közviták lefolytatásához.
- Jobb együttműködést kiépíteni az egyes területek és a régió szereplői közt. Ezért a régió a következő célkitűzéseket tartja szem előtt: létrehozni egy regionális területi konferenciát, mely helyettesíti a jelenlegi Regionális Területfejlesztési és Területrendezési Konferenciát (CRADT-Conférence Régionale de l'Aménagement et du Développement du Territoire); újjáalakítani a tervezést, megreformálni a tervszerződések rendszerét újra felismerni a régiók szerepét a területi tervezésben; erősíteni területi együttműködést; megteremteni a kohéziót a tervezés eszközei között.
- Strukturálni a közmegegyezés eszközeit. Egyesíteni az információkat és a megfigyeléseket. Fejleszteni a jövőkutatást és az értékelést. Újjászervezni a helyi tervezés irányelveit és finanszírozását. Felépíteni egy regionális tervezést.

A dokumentum elkészítésénél 3 regionális területfejlesztési irányelvet vettek figyelembe. Ezek a városi megújulás és a periurbanizáció kezelése irányítása. Egy ambiciózus tájszemléletű politika fejlesztése. Egy működő zöld és kék hálózat létrehozása. Tervezés, a szükséges racionalizáció és a területi igazságosság keretei között.

A dokumentumot a válság hatására 2012-ben aktualizálták. A módosítások érintették mind a hat tengelyt. Az aktualizált változatot a következő tervezési időszak tervszerződésének elkészítésénél hasznosíthatják majd.

A regionális tervezés másik eszköze a regionális séma mellett az állam és a régió között kötendő tervszerződés, melyben meghatározzák a konkrét fejlesztési projekteket a régióban. A tervszerződések építettek az előző periódusok regionális terveire, sémáira és az országos tervre és sémákra (míg azok léteztek) is. A tervszerződésben pontosan meghatározzák a fejlesztéseket, így ezek egyfajta operatív programoknak is tekinthetők a régióban.

Nord-Pas-de-Calais tervszerződését 2007. április 11.-én a francia és Európai Uniók gyakorlatnak megfelelően 7 évre a 2007-2013-as tervezési időszakra kötötték. Költségvetése 1879 638 millió euró, ebből az állam része 817 627 millió euró, ebből 70 millió euró a gazdasági változásokra elkülönített pénzüsszeg, a régió része pedig 1797 911 millió euró.

A dokumentum első részében megállapítják Nord-Pas-de-Calais stratégiai irányvonalait, az erősségek és a hiányosságok bázisán. A fő cél, hogy a régió Franciaország stratégiai területe legyen északnyugat Európában, mivel a régió fenntartható fejlődése erőteljesen szolgálja az ország nemzeti érdekeit. A régió sikere elősegíti az országos törekvéseket a gazdasági és tengeri teljesítmény, a társadalmi és területi kohézió

és a környezet megőrzése területén. A stratégia két jelentős tényezőt vesz figyelembe. Egyfelől ki kell használni a földrajzi helyzetből, a nyitottságból és a népesség dinamizmusából adódó kapacitásokat. Másfelől be kell hozni a lemaradást az innováció és a kutatás fejlesztés területén. Valamint egyre intenzívebb módokon harcolni kell azon tényezők ellen, melyek fékezik a fejlődés folyamatát és erőteljesen sújtják a régiót és okozói több gazdasági problémának. E tényezők a munkanélküliség, a társadalmi kirekesztődés és a környezeti degradáció. Ezen intézkedések sikerének következtében megváltozik Nord-Pas-de-Calais markáns képe és erőteljesen megnövekszik a regionális vonzerő.

A régió stratégiája 5 fő beavatkozási prioritást tartalmaz, melyekre építve kiválasztottak 17 nagyprojektet, melyeket nemzeti vagy regionális forrásokból, műveletekből finanszíroznak a 2007-2013-as időszakra.

A fenntartható fejlődés szempontjait szem előtt tartva 5 fő beavatkozási prioritást határoztak meg, melyekre a nagyprojektek épülnek.

1. Prioritás: Elősegíteni egy nagyteljesítményű és innovatív regionális gazdaságot. A régió és az állam egy nagy teljesítményű kutatás-fejlesztési bázisra és a regionális nagyvállalatok javuló versenyképességére támaszkodik. A prioritás teljesülése érdekében a következő területeket veszi figyelembe

- Kutatás, innováció és tudás alapú társadalom. Ezen a területen erősíteni kell Nord-Pas-de-Calais nemzetközi vonzerejét. Dinamizálni az innovációs és K+F kapacitást és modernizálni az ismeretek és a tudás elérését.
- Információs technológiák és kommunikáció (TIC). A kérdésben három fő területet kell hangsúlyozni: regionális területfejlesztés és rendezés telekommunikációs rendszerek által; információs és kommunikációs technológiák használata a területi demokrácia szolgálatában; számítógépes munkaterek létrehozása a regionális képzés és oktatás hálózatához hozzáépülve.
- Regionális gazdaságfejlesztés. Három gyakorlati terület fejlesztését kívánja hangsúlyozni az állam és a régió: figyelemmel kísérni a tevékenységek kialakítását és átvételét, terjedését; figyelemmel kísérni a regionális innováció és kutatás értékelő platform felvetődését és fejlesztését; a regionális terület strukturálása a gazdaságilag kiemelkedő pólusok körül és az általuk létrehozott vállalatok versenyképességének pártfogolása.
- Támogatni a mezőgazdaságot és a halászatot. A mezőgazdaság területén támogatni kell a mezőgazdasági termelés modernizációját és a fiatal mezőgazdasági termelőket. A tengeri halászat pedig a régió jó földrajzi fekvésének köszönhetően a fejlődés kulcsa lehet a part menti területeken. Ehhez nagy teljesítményű és jövedelmező halászflojtilla fenntartására van szükség és a régió helyének bizonyítására a halászati termékek világkereskedelmének sakkjáráján

2. Prioritás: Visszahódítani a környezetet és megővni a természeti örökséget. Mivel a régió népsűrűsége, városi és ipari karaktere, tranzihelyzete miatt jelentős társadalmi-gazdasági áramlások csomópontjában található a jövő szempontjából fontos a környezeti minőség megővése és visszahódítása. E prioritás elérése érdekében a régió és az állam két fontos programra koncentrálnak:

- Regionális klíma és környezeti minőségterv. Ennek érdekében támogatni kell a környezeti managementet a tiszta egyszerű technológiákat és az ökológiai koncepciókat. Javítani és fejleszteni a környezeti minőséget a területfejlesztésben, az építkezésben és a rehabilitációban. Bátorítani az energia nyersanyagok és a víz fogyasztásának csökkentését. Fejleszteni a megújuló nyersanyag és energiaforrás értékelés regionális hálózatának fejlesztését. Előnyben részesíteni az új gyakorlatokat és viselkedésformákat a területen.

- Biodiverzitás, kék és zöld hálózatok. Egy növekvő népsűrűségű régió esetében fontos a biodiverzitás és a környezetminőség megőrzése. Ennek érdekében meg kell őrizni a már meglévő védelem alatt álló területeket. Másfelől új a lakosság és a turizmus igényeit is kielégítő természeti tereket és hálózatokat kell kiépíteni.

3. Prioritás: Nord-Pas-de-Calais központtá, kapcsolódási ponttá tenni Európa szívében. A prioritás valódi intermodális forradalommal operál a vasúti, folyami és tengeri közlekedés területén. A gazdasági kapcsolatok nemzetköziesedése és a személyi mobilitás dinamizmusának, fejlesztésének az igénye hozta létre a nyitás szükségességét Európa felé és a beágyazódás igényét a rajnai tengelybe.

- Vasút: A területen fokozni kell az utazók vasúti kiszolgálását. Ennek érdekében négy célkitűzést fogalmaztak meg: egy olyan multi poláris régió létrehozása, mely nagyvárosai kevesebb, mint egy óra alatt érhetőek el a metropolisz térség területéről; figyelemmel kísérni a Központi Városi Tér metropolizációját; megerősíteni a transzverzális kapcsolatokat a területi kötődésekben, támogatni azokat az interurbán közlekedési projekteket, amelyek kiegészítőként kapcsolódnak a Regionális Gyorsvasút (TER-Transport express régional) hálózathoz; fejleszteni a vasúti fuvarozást, a kikötők jobb vasúti kiszolgálásával és a kereskedők általi elérhetőség javításával valamint alternatív vasúti szállítási útvonalak létrehozásával.
- Tengerhajózás: három fő kikötőjével a régió a világ egyik legforgalmasabb tengeri közlekedési szorosában található, ez erőteljes alapot ad egy logisztikai nagyrégió létrehozásának. A tengerparti terület erőteljesen kapcsolódik a hátszágának számító régióhoz. Dunkerque és a két regionális kikötő Calais és Boulogne fejlesztése fontos ahhoz, hogy létrehozassanak egy olyan kikötői zónát, mely hasonló szereppel bír, mint az Északi-tenger nagy kikötői.
- Folyami hajózás, a régió tengeri kikötőinek ellátását szolgálja, így annak háttérterületeit is kiszolgálja ezért fejlesztése kiemelt feladat. Az Északi-Szajna Csatorna szakasz összeköti az ország többi részét a régió tengeri kikötőivel, ily módon kapcsolatot jelent a párizsi-medence a régió és európai tekintetben az Északi-tenger között.
- Eszközöket adni az I-Trans Versenyképességi Világpólus törekvéseinek

4. Prioritás: Megerősíteni a területi vonzerőt. Nord-Pas-de-Calais kisugárzása gazdasági és demográfiai súlya és lehetőségei alapján európai szinten csekély maradt. E vonzerő megerősítése fontos, mivel a régió négy nagy vonzerővel rendelkező terület találkozásánál található. Ezek az Île-de-France Régió, Nagy-London, a Randstadt és a Ruhr Agglomeráció. A régióban kiemelkedő két metropolisz térségben található agglomerációk és pays-ek körüli területek strukturálásának felgyorsítása választ fog adni egy közös és fenntartható fejlesztés szükségleteire, és ennek köszönhetően a régió versenyképes lesz európai szinten. Ennek érdekében az állam és a régió a következő három kiemelt területet igyekszik támogatni:

- Metropolisz térségek (Városi Terek). Az állam és a régió hozzájárul a városi és az azokat alkotó agglomerációs együttműködési terek fejlesztéséhez. Erre három fejlesztési alapot biztosít. Egyet a tengerpartok számára, egyet Hainaut Cambrésis számára és egyet a bányamedencék számára.
- Louvre-Lens. A projekt önmagában is képes megnövelni a régió vonzerejét, ezért kiemelt fontossággal rendelkezik.
- Területi kezdeményezések. Az állam és a régió támogat bizonyos területi kezdeményezéseket, melyek a pays-ekből erednek és megegyeznek a rögzített tematikákkal, mint a fenntartható mezőgazdaság, az épített és természeti örökség értékelése, a földbirtok-ingatlan/lakóhely problematika. Emellett Nord-Pas-de-Calais városi renovációját igen erőteljesen támogatja a Regionális Tanács.

5. Prioritás: Felhasználni egy teljes életen át tartó képzést/tanulást. A prioritás fő célja a regionális lakosság képzettségi szintjének emelése, és a tudáshoz való hozzáférés biztosítása. A következő témákban szükséges az állam és a régió együttműködése:

- A tanulás/képzés fejlesztése. A szakképzés minőségi és mennyiségi fejlesztése és támogatása, különös tekintettel a felsőoktatásra.
- Az Információs és kommunikációs technológiák integrációja és a nyílt és távképzés fejlesztése. Nyílt és távoktatás valamint az ezeket kínáló intézmények, bentlakásos iskolák fejlesztése eszköz és tananyagfejlesztés.
- Megszervezni a kapcsolatot a képzés és a foglalkoztatás között. Az oktatás/képzés és a munkaerőpiac összehangolása, információáramlás elősegítése a két terület és azok szereplői között.

A tervszerződés második részében bemutatják az előbbi 5 prioritás alapján 17 támogatott nagyprojektet tematikusan három csoportra osztva.

1. Nyitottság, mobilitás: A régiónak földrajzi helyzetéből több hasznot kell húznia, mivel Franciaország hídfőállása Nyugat-Európa északi része felé. Ezért több irányban nyitnia kell. A párizsi-medence felé vasúti fejlesztések terén, észak-nyugat-Európa felé határon átnyúló együttműködések fejlesztésével, valamint a nemzetközi szintér felé, három jelentős kikötője lévén. Ennek jegyében 5 nagyprojekt fogant a 2007-2013-as tervezési időszakra:

- Nagyprojekt 1: Lille Metropolisz Térség. Fejlesztési projekt, melynek célja a Lille Metropolisz térség bekapcsolása a transzeurópai és nemzetközi hálózatokba és új kapcsolódási ponttá tenni azt Nyugat-Európa északi térségben
- Nagyprojekt 2: Nyitás az Opál-Part megóvása és hasznosítása felé. A régió partmenti területeinek komplex fejlesztési projektje, mely a környezetvédelem a környezetminőség a partmenti területek védelme mellett a régió kikötőinek (Dunkerque, Calais-Boulogne) fejlesztését a terület vonzerejének növelését tűzte ki célul.
- Nagyprojekt 3: A Nagy Logisztikai Terület Régió: A projekt a közúti közlekedést kiegészítő közlekedési módok fejlesztését tűzte ki célul, hogy ily módon a régió nagy nemzetközi logisztikarégióvá váljon. Az Észak-Szajna csatorna a hajózási útvonalak a kikötő és szállítmányozási fejlesztés tekintetében.
- Nagyprojekt 4: Regionális vasúthálózat. A projekt a regionális vasúthálózat fejlesztését célozza a témában megadott prioritások szem előtt tartásával. Pálya és állomásfejlesztés, helyi érdekű vasutak fejlesztése, Lille és a regionális agglomerációk regionális és interregionális elérhetőségének javítása.
- Nagyprojekt 5: Louvre-Lens Telepítése: Fejlesztési projekt, mely megnöveli a terület vonzerejét, ennek érdekében közlekedés és infrastruktúrafejlesztés szükséges (kutatási, képzési, turisztikai központok, múzeumok, szálláshelyek, városfejlesztés és renováció, turisztikai infrastruktúra) Hénin-Beaumont, Liévin és Lens térségében.

2. Minőség, innováció. E két terület a feltételei a regionális vonzerőnek és versenyképességnek, melyekkel kiegészíthető a nyitás egy fenntartható regionális fejlődés felé. Ugyanakkor a regionális gazdaságfejlesztésben a regionális tudásközpontok és versenyképességi pólusok esetében, a humán képzésben és a környezetvédelemben is meghatározó elemek. Ezen a területen 6 nagyprojekt került beindításra.

- Nagyprojekt 6: Kutatás és az Információs Társadalom: Felsőoktatási és kutatás-fejlesztési projekt, mely célja egy felsőoktatási kutatási pólus létrehozása, a gazdasági szeplők bevonásával, a felsőoktatás képzési szerkezetének regionális viszonyokhoz való igazítása, valamint az információs társadalom figyelemmel kísérése.

- Nagyprojekt 7: Regionális Versenyképességi Pólusok fejlesztése. A projekt célja a régióban található 6 versenyképességi pólus fejlesztése finanszírozása.
 - Nagyprojekt 8: A regionális gazdaság stratégiai változásainak támogatása. A regionális gazdaság jövőbeli változásaira válaszokat kereső nagyprojekt. Fő területei: a mezőgazdasági termelés, eszközök és termékek modernizációja a mezőgazdasági termelők felszerelése. A biotechnológiai szektor és a regionális tudásközpontok strukturálása, az információs és kommunikációs technológiák fejlesztése. A humán erőforrás felkészítése a jövő szakmáira.
 - Nagyprojekt 9: Befektetés a humán tőkébe a változásokra való felkészülés érdekében. A projekt célja a gazdasági változásokhoz könnyebben alkalmazkodó humán tőke megteremtése, az egész életen át tartó tanulás, valamint az oktatás és a munkaerőpiac összehangolása segítségével.
 - Nagyprojekt 10: Regionális klímaterv és környezetminőség. A nagyprojekt lényege, hogy megszilárdítja a fenntartható fejlődés gyakorlatait a régióban. Regionális klímatervet vezet be, biztosítja a természeti és technológiai veszélyek kezelését. A regionális szereplőket érzékenyebbé teszi a fenntartható fejlődés irányába. (Fenntartható fejlődés és környezet vállalkozások. Fenntartható termelés és fogyasztás.)
 - Nagyprojekt 11: Biodiverzitás és kék és zöld hálózatok. A projekt célja a tér gazdasági kezelése és a biodiverzitás védelme, vízbázis kezelés (vízminőség és mennyiség), regionális természetvédelmi területek létrehozása és kezelése.
3. Szolidaritás, szerkezetátalakítás. A különböző tervszerződésekben és a CIACT döntésein keresztül a nemzeti szolidaritás jegyében igen erőteljesen figyelembe veszik a régió érdekeit. A bányavárosok renovációja vagy általában a városrehabilitáció az ipari parlagföldek kezelése fontos feladat és célkitűzés. E célkitűzések jegyében 5 nagyprojekt lett beindítva:
- Nagyprojekt 12: Városi renováció. A régióra jellemző a sűrű és komplex városhálózat, mely folyamatos kezelésre szorul, a városi renovációval e projekt hozzájárul a szociális kohézió célkitűzéshez és segítségével legyőzhető a szociális és területi szegregáció. E renovációt az állam is finanszírozza, a Nemzeti Városrenovációs Ügynökségen (Agence National de Renovation Urbaine - ANRU) keresztül.
 - Nagyprojekt 13: Városi és Környezeti és Ingatlan Regeneráció a régió ipari medencékben. A régióban 1962-től 1990-ig jelentős dezindustrializációval kellett számolni, e folyamat következményei a mai napig nem lettek teljesen megszüntetve. A projekt célja az e folyamat által érintett ipari és bányamedencék életszínvonalának életminőségének az együttes emelése. Ennek érdekében három cselekvési programot dolgoztak ki: a bányamedencék mozgósítása, egy általános és célzott beavatkozás a bányamedencék minden részében és egy megújulási politika az ipari parlagföldek kezelésére.
 - Nagyprojekt 14: Sikeres nevelés és a fiatalok bejutása a felsőoktatásba. Az oktatás és a képzést fontos a régió számára, mivel ez a terület igen erőteljes meghatározója a regionális versenyképességnek és vonzerőnek. A nagyprojekt célja a tanulók sikeres képzése azért, hogy emeljék a fiatalok képzettségét a régióban. Az egyénre szabott pedagógiai módszerek széleskörű fejlesztése. Az információs és kommunikációs technológiák integrálásának folytatása a képzési rendszerbe, a digitális eszközzállomány és pedagógiai tartalom fejlesztése. A bentlakásos iskolák fejlesztése.
 - Nagyprojekt 15: Hainaut-Cambresis fejlesztésének támogatása. A terület évek óta számos hátránytól szenved. Ezek a magas munkanélküliség és az elszigeteltség, ennek köszönhetően a terület 4 kerületéből 3 folyamatosan a közösségi regionális politika első számú célkitűzésébe esett. E helyzet megszüntetése érdekében a nagyprojekt célja megszüntetni az elszigeteltséget a Valenciennes-Mons vasúti összeköttetés újbóli megteremtésével, a városi közlekedés folyamatosságának biztosításával, a turizmus fejlesztése a Val Joly szabadidőbázis

létrehozásával, és egy Hainaut-Cambresis fejlesztési alap létrehozása a fejlesztések és a felzárkóztatás dinamizációjára.

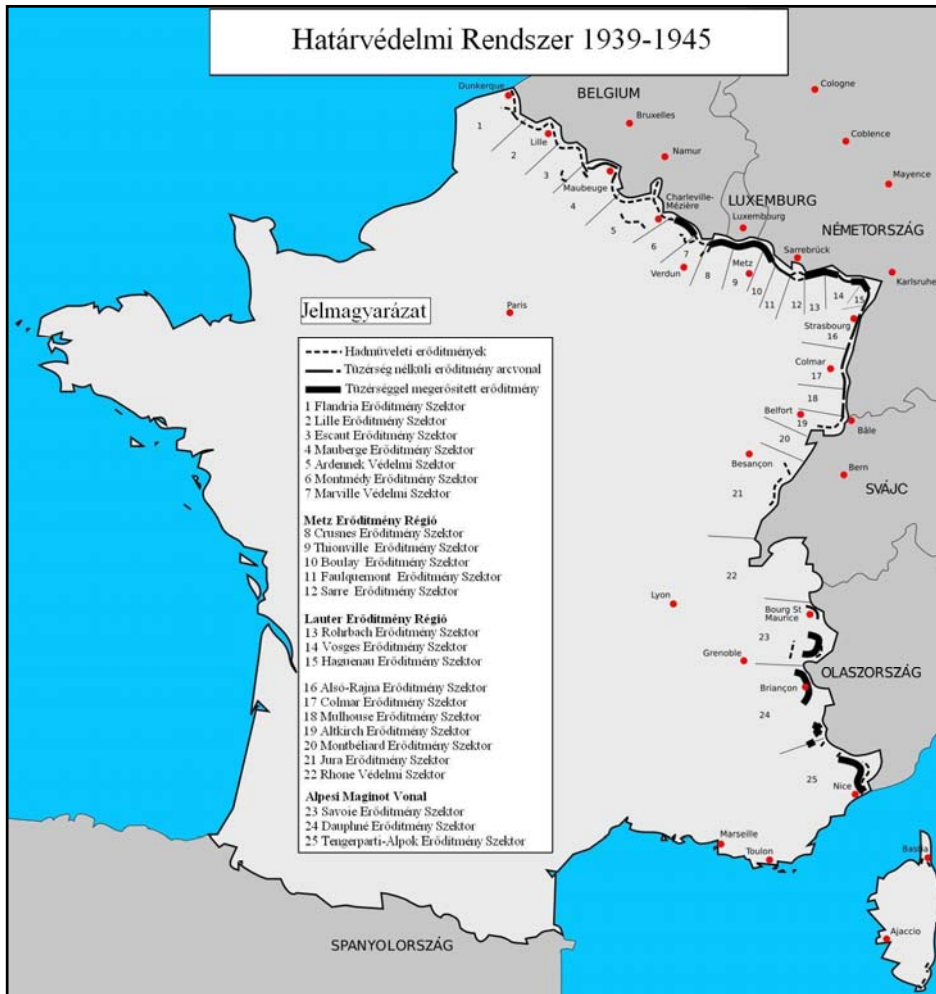
- Nagyprojekt 16: Pas-de-Calais revitalizációja. A megyének változik az imázsa, ám az ipari restrukturalizáció területe jelentős, ami terhet jelent a gazdaságra és bizonytalanná teszi a lakosságot. Így növelni kell a megye versenyképességét és vonzerejét. Ennek a nagyprojektnek tehát ez a célja. A vonzerő tekintetében támogatja a turisztikai, művészeti és sport vállalkozásokat, tevékenységeket. A versenyképesség tekintetében pedig a logisztikai és öko-ipari tevékenységek kaphatnak támogatást.
- Nagyprojekt 17: Területi kezdeményezések projektjei. Az állam és a régió a befektetési prioritásoknak megfelelően támogatja bizonyos területi kezdeményezések projektjeit (pl. területi versenyképesség stratégia, az ipari parlagföldek újrakvalifikálása, a területek digitális fejlesztése a gazdasági versenyképesség tekintetében, területi stratégiák a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás tekintetében, a megújuló energiaforrások támogatásával...).

A dokumentum harmadik része a végrehajtás feltételeit annak törvényi és pénzügy kereteit tartalmazza. A negyedik rész a pénzügyi összefoglaló, az ötödik pedig a Regionális Tanács megjegyzéseit tartalmazza. (Nord-Pas-de-Calais regionális területfejlesztési és rendezési sémája valamint tervszerződése a 2007-2013-as időszakra - 2008)

E két dokumentum mellett természetesen minden település és mindkét megye elkészíti fejlesztési sémáját illetve fejlesztési tervét is. Ezen tervek kapcsolódnak egymáshoz, de természetesen tiszteletben tartják a szubszidiaritás elvét, valamint a régió szempontjából meghatározó és a többi szint terveire épülő regionális sémát illetve tervet. A megyék emellett részt vesznek a regionális terv elkészítésében és értékelésében, valamint véleményezik azt és a települési terveket is.

2. Térképmelléletek

1. fejezet

[2. melléklet: 4. ábra: A Maginot vonal Philippe Truttmann, La Muraille de France, Gérard Klopp, Thionville, 1985]

[2. melléklet: 5. ábra: Franciaország német megszállása, és a Vichy „Köztársaság” 1940-1942 Forrás: Duby, G: Franciaország története. Price, R: Franciaország története alapján saját szerkesztés]

[2. melléklet: 1. táblázat: Az első három fejlesztési terv Franciaországban. Forrás: saját szerkesztés a tervek szövegének felhasználásával]

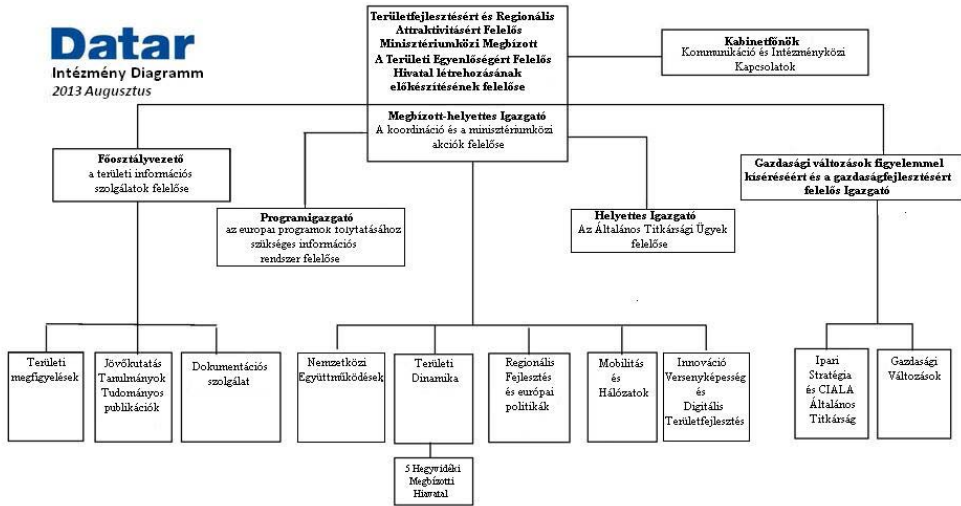
Terv Neve	Időszak	Fő cél	Hibái
I korszerűsítési és infrastrukturális terv. („Monnet” Terv)	1947-1953	A termelés újraindítása a francia gazdaság motorjának beindítása	Alapvetően sikeres ám túl általános
II. infrastrukturális és regionális fejlesztési terv együtt (I. Modernizációs és Rendezési Terv) „Hirsch”Terv	1954-1957	Ipar és az infrastruktúra fejlesztése, figyelmet fordít a feldolgozóiparra a fogyasztók szükségleteit szem előtt tartva, lakásépítés, belül a szociális lakásépítés, az első tervben nem rendezett mezőgazdasági problémák orvoslása. Az	Bár a termelés növekedését megindította, ez a növekedés alatta marad több szektorban az előre jelzetteknek, főleg belső fogyasztás és a mezőgazdaság területén

		időközben kialakult algériai konfliktus kezelése	
III. infrastrukturális és regionális fejlesztési terv (II. Modernizációs és Rendezési Terv)	1958-1961	A közös Piacba való integráció előkészítése, az algériai konfliktusból eredő problémák és egyensúlyhiány kezelése, a háború utáni népességrobbanás következtében munkaképes korba ért nemzedékek elhelyezése munkaerőpiacon	Hasonlóan az előbbi két tervhez nem vette figyelembe a regionális különbségeket. Szükségessé vált egy köztes terv a francia gazdaság egyensúlyának felborulása miatt.
III. infrastrukturális és regionális fejlesztési terv - Köztes terve Rueff-féle stabilizációs terv	1960-1961	Köztes egyensúlyteremtő terv, Franciaország nemzetközi fizetési mérlegének egyensúlyhiányát és az inflációt mérséklései, az ország pénzügyi helyzetének stabilizálása. A gyengébben teljesítő mezőgazdasági ágazatok fejlesztése	Csak egy köztes terv volt. A válságjelenségek orvoslására készült, így nem lehetett túl hatékony a területi egyenlőtlenségek hosszútávú kezelésében, csak az akut probléma megoldásában.

[2. melléklet: 2. táblázat: A francia városhálózat legfelső szintje Hautreux, J.-Rochefort, M. *Physionomie générale de l'armature urbaine française* c. munkája alapján]

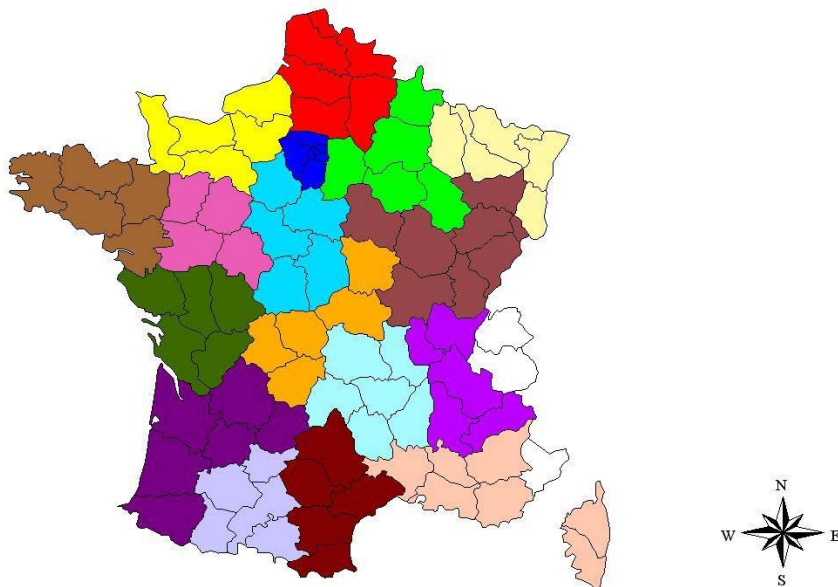
Főváros: 1 db									
Paris									
Regionális metropoliszok: 8 db									
Lyon	Marseille	Lille-Rubaiix-Tourcoing	Toulouse	Bordeaux	Strasbourg	Nantes	Nancy		
Regionális központok: 10db									
Grenoble	Rennes	Nice	Clermont-Ferrand	Rouen	Dijon	Montpellier	Saint-Etienne	Caen	Limoges
Városok hiányos regionális funkciókkal: 24db									
Metz	Tours	Amiens	Le Mans	Orléans	Angers	Reims	Besançon		
Nîmes	Mulhouse	Troyes	Le Havre	Perpignan	Poitiers	Bourges	Avignon		
Angoulême	Bayonne-Biarritz	Brest	Valence	Annecy	Pau	Chambéry	Toulon		
Egyéb fontosabb városok regionális funkció nélkül: 32 db									
Valenciennes	Béziers	Épinal	Nevers	La Rochelle	Périgueux	Colmar	Tarbes		
Quimper	Carcassonne	Agen	Saint-Brieuc	Cannes	Niort	Boulogne-sur-Mer	Belfort		
Beauvais	Arras	Blois	Châteaoux	Aix-en-provence	Loirent	Laval	Roanne		
Mézières-Charleville	Chalon-sur-Saône	Le Puy	Mâcon	Montauban	Dunkerque	Vichy	Évreux		

Forrás: saját szerkesztés, Hautreux, J.-Rochefort, M.: *Physionomie générale de l'armature urbaine française* c. munkája alapján

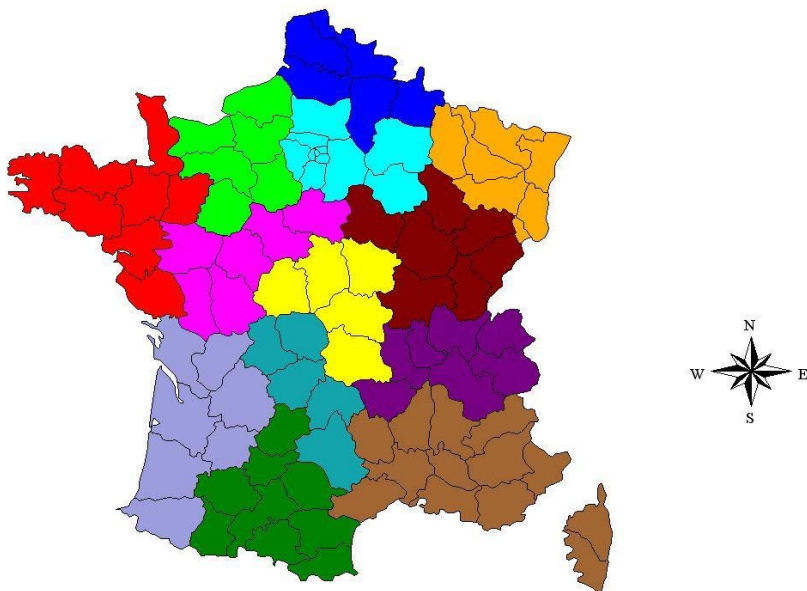

[2. melléklet: 13. ábra: A DATAR szervezeti felépítése 2013 augusztusában. Forrás: www.datar.gouv.fr]

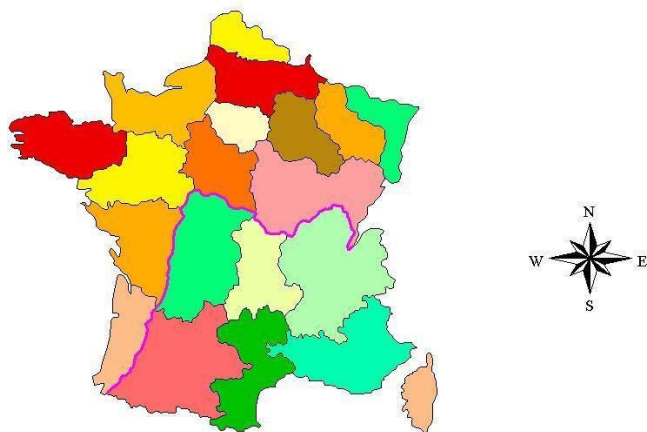
2. fejezet

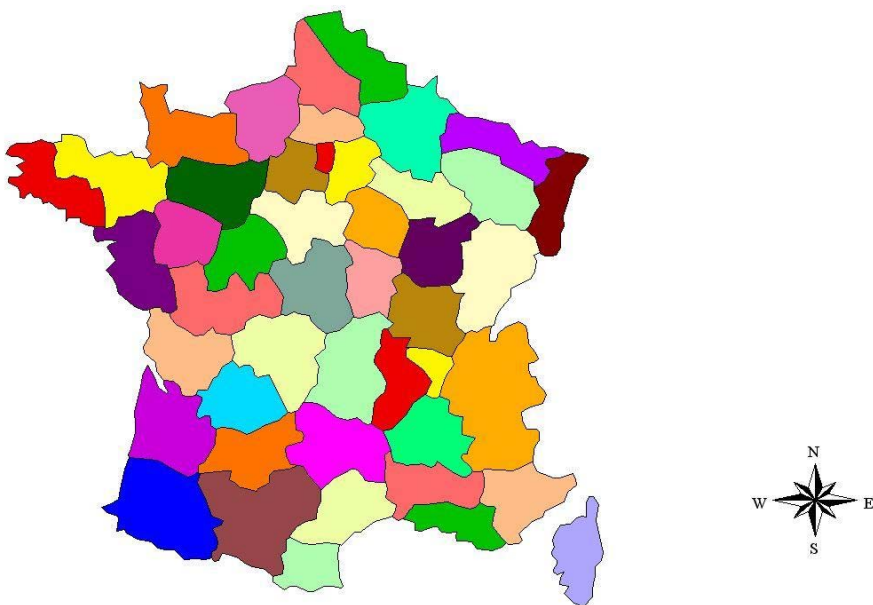
[2. melléklet: 26. ábra: Auguste Comte 1854-es fölosztása. Forrás: saját szerkesztés Laborie, J-P et al 1986. és Noin, D. 1994 alapján]

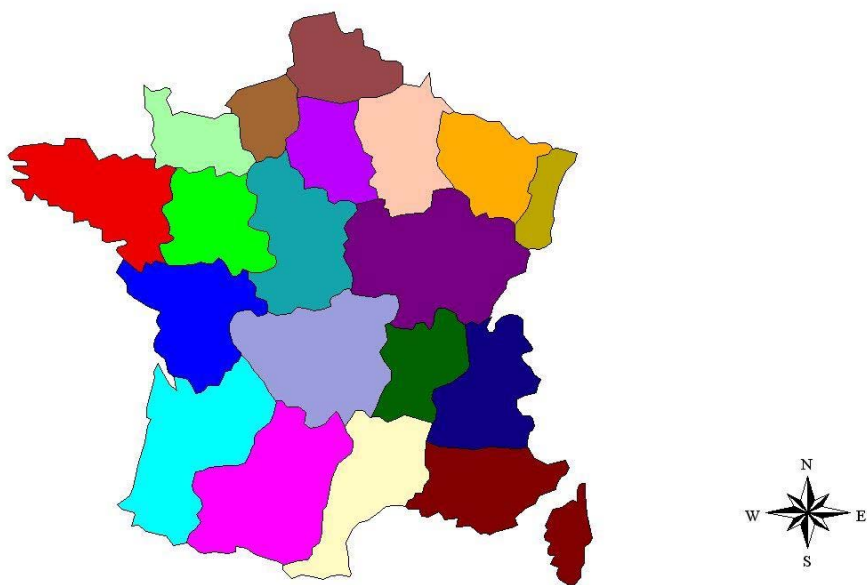
[2. melléklet: 27. ábra: Frédéric Le Play 1854 fölosztása. Forrás: saját szerkesztés Laborie, J-P et al 1986. és Noin, D. 1994 alapján]

[2. melléklet: 29. ábra: Franciaország gazdasági régiói 1938-ban. Forrás: saját szerkesztés 1938.VI 14 tvr. alapján]

[2. melléklet: 30. ábra: Michel Debré 1946-os fölosztása
Forrás: saját szerkesztés Laborie, J-P et al 1986. és Noin, D. 1994 alapján]

[2. melléklet: 31. ábra: Jean François Gravier 1949-es fölosztása. Forrás: saját szerkesztés Laborie, J-P et al 1986. és Noin, D. 1994 alapján]

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik hozzájárultak a disszertáció elkészítéséhez, segítőkész és odaadó támogatásuk nélkül ez a dolgozat nem készülhetett volna el.

Mindenekelőtt Prof. Dr. Süli-Zakar István és Prof. Dr. Michel Carmona témavezetőimnek, akik a kezdetektől támogatták tudományos és szakmai fejlődésemet, és segítőkész munkájukkal irányították kutatómunkámat. Köszönettel tartozom továbbá a Debreceni Egyetem Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszéke, valamint a Paris-Sorbonne Egyetem Területfejlesztési és Urbanisztikai Intézet munkatársainak hasznos szakmai tanácsaikért.

Hálával tartozom Prof. Dr. Hanusz Árpád és Dr. habil. Láng Eszter opponenseimnek, akik értékes szakmai tanácsaikkal hozzájárultak a dolgozat végleges formájának elkészítéséhez.

Köszönettel tartozom továbbá Bölöni Judit tanárnőnek, francia nyelvi lektoromnak a francia fordításoknál és a munka francia verziójának elkészítésénél nyújtott segítségéért.

Végül, de nem utolsó sorban külön szeretném megköszönni családomnak: szüleimnek, édesanyámnak, édesapámnak, húgomnak valamint feleségemnek a munkám során tanúsított szeretetét, segítségét és véget nem érő türelmét.

Jelen munkámat szeretett Nagymamám emlékének ajánlom, aki akkor ment el, amikor ez a dolgozat készült.